

OSMAN CEMAL KAYGILI

KÖŞE BUCAK İSTANBUL

KÖŞE BUCAK İSTANBUL

OSMAN CEMAL
KAYGILI

♥ can
miras

OSMAN CEMAL KAYGILI

KÖŞE BUCAK
İSTANBUL

Can Miras

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Selis Kitaplar, 2003

Can Yayınları'nda 1. Basım: Mart 2019, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-4011-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

OSMAN CEMAL KAYGILI
KÖŞE BUCAK
İSTANBUL

Yayına hazırlayan
Tahsin Yıldırım

ANLATI

Osman Cemal Kaygılı'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Çingeneler, 2019

OSMAN CEMAL KAYGILI, 1890'da İstanbul'da doğdu. Askerî kâtiplik ve öğretmenlik yaptı. Mahmut Şevket Paşa suikastına adının karışmasından sonra birçok yazarla birlikte sürüldüğü Sinop'ta üç yıl kaldı. Geçimini sağlamak için birçok farklı işte çalışan yazar, 1920'lerde mizah yazarlığıyla tanındı. Sonraki yıllarda *Sabah*, *İkdam*, *Cumhuriyet* gibi gazetelerde köşe yazarlığı yaptı. İstanbul kültürüne dair çeşitli yazı dizileri yayımladı. Roman, öykü, sözlük, deneme gibi farklı türlerde eserler veren ve zengin folklor bilgisinden kuvvet alarak eski İstanbul kenar mahalle hayatını eserlerine başarıyla taşıyan Osman Cemal Kaygılı, 1945'te öldü.

İçindekiler

Sunuş	13
İstanbul Gezintileri	15
Pendik'e Gidin!	19
Yakacık'ın Büyük Bir Kabahati Var	24
Cadı Bostanı mı Cadde Bostanı mı?	28
Bir Muharrir Yatağı: Kadıköy	31
Vapur İskelelerinde Hayat!	37
Marmara'nın Peri Kızları!	42
Üsküdar'a Giderken Aldı da Bir Yağmur!	46
Kızkulesi Park ve Plajı	50
Beylerbeyi: Cuma Günü İstanbul'un En Tenha Yeri	53
Uhreviler Diyarında Geceler... ..	56
Kuzguncuk Tepelerinde Bahar!	60
Çamlıca O Kadar Güzel Bir Mesire ki... ..	64
Koca Beykoz Çayırı Eylül Uykusunda... ..	67
Sirkeci'de Ne Var Ne Yok?	71
Hayal Perdelerinin Geçit Resmi	75
Karagöz'ün Son Günleri	79
Çemberlitaş: Seyyar Satıcıların Merkezi	83
Beyazıt'ta Neler Var?	87

Beyazıt Kulesi	93
Beyazıt'ın Çadircılar Çarşısı: İstanbul'un En Büyük Bitpazarı	96
Gedikpaşa'da Hayat Nasıl Geçer?	99
Tiryakilerin Eğlence Yeri: Kadırga	106
Langa Bostanlarında	109
Kumkapı'yı Bugünlerde Gördünüz mü?	112
Cinci Meydanı Adam Almıyor!	119
Laleli Apartmanları	123
Eski Aksaray Neydi, Bugünkü Nasıl?	126
Yangın Yerlerinin Gedikli Misafiri!	130
Şehzadebaşı Âlemleri: Ramazan Geceleri	135
Hıdırellez Manileri... ..	138
Çapa ve Şehremini: İstanbul'un En Ucuz Sayfıyesi... ..	143
Topkapı, Yazın Adeta Bir Ermeni Sayfıyesidir	147
Yedikule'de Tramvay Yarışı!	150
Edirnekapı Nasıl Bir Yerdir?	154
Otuz Türlü Üzüm Yetiştiren Bağlar	162
Rami'de Düven Safaları, Bahçe Eğlenceleri	166
İhmal Edilen Emsalsiz Köylerimiz	170
Kazıklıbağ: Çiftetelli ile Dans Yan Yana	173
Kazlıçeşme	176
Bakırköy'ün Eğer Suyu da İyi Olsaydı	180
Hiç Şekerli Mısır Yediniz mi?	183
İstanbul'un En Güzel Yeri Neresidir: Florya	187
Avcılar'ın Güzel Köyü: Kalıtya	191
Otakçılar Meydanı: Eski İstanbul'un En Safalı Yeri	195
Eyüp Hâlâ O Eyüp, Fakat İnsanları Değişmiş!	200
Kasımpaşa: Otuz Sene Değişmeyen Semt	206

Sütlüce'den Geçtin mi, Sütlü Kahve İçtin mi?	209
Feriköyü Sokakları ve Siyah Çağlayan!	213
Mevlanakapı	217
Eğrikapı: İstanbul'un Tarihi Bir Semti	220
Sulukule'deki Oturanlara Neden Çingene Diyorlar?	224
Balat'ta Gece Hayatı	228
Nevi Şahsına Münhasır Semt... ..	234
Defterdar ve Ayvansaray'da	237
Balıklı'yı Bu Sene Falcılar Bastı	241
Fener: Haliç'in En Eğlenceli Sahili	244
Hasköy'ün Zevki Sefası Yazındır	247
İstanbul Balıkpazarı'nda Neler Görürsünüz?	251
İstanbul Sokaklarında Akşam Pazarı	255
İstikbalin Şişli'si Karagümrük	259
Çukurbostan'daki Halk Stadyumu	263
Bu Fethiye Meydanı da Meğer Ne Ömür Şeymiş!	266
Sultanselim ile Çarşamba	270
Fatih ve Meşhur Atpazarı	274
Şişhane Karakolu'nda Gece Âlemleri	278
Yüksekkaldırım: Galata'dan Beyoğlu'na Çıkılan İşlek Bir Merdiven	281
Tophane: İstanbul'un En Kalabalık Bekâr Yatağı	285
Cihangir: Yeniden Kurulan Bir Semt	288
Çeşmemeydanı, Azapkapısı	292
Asmalımescit, Tepebaşı ve Civarı	295
Beyoğlu'nun İç Açıkan Bülbülderesi!	299
Kalyoncukulluğu'nda Neler Var?	302
Âşıklar Mezarlığı Semtinde Hayat	307
Altın-tepe'de... ..	310

Beyoğlu Semtinin Üç Acayip Delisi	313
Yüz Elli Yoğurtçuyu Bir Arada Gördünüz mü?	317
Şişli'nin Yanı Başındaki Köy: Mecidiyeköy	321
Kurtuluş'ta Apukarya Maskaraları... ..	325
Okmeydanı'nda Karargâh Kurup Alayla Kuş Tutan Çocuklar!	328
Eski Beşiktaş, Yeni Beşiktaş!	332
Ortaköy'de Kış Nasıl Geçer?	336
Bahçeköy'de Bir Gün	340
İlle de Sarıyer, Ah Sarıyer!	344
Kemerburgaz'dan Büyükdere'ye	349
Macuncu: İstanbul'un Artık Kaybolan Tipi	354

Sunuş

Cumhuriyet öncesi ve sonrası kültür, edebiyat hayatımızda önemli bir yer tutan Osman Cemal Kaygılı (1890-1945), hayatını maddi sıkıntılarla geçirmiş; bu yüzden birçok sanatçının hayal bile edemeyeceği işlerde çalışmak zorunda kalmış bir yazarımızdır. Çocukluğundan beri çektiği sıkıntı, acı ve kederler sanki soyadında bütün ifadesini bulmuştur. Soyadı Kanunu çıktığında "Kaygısız" soyadını almak isteyen ancak daha önce alındığını duyunca, "Kaygılı olsun, hiç önemi yok," diyen Osman Cemal hakkında yazılan yazıların ortak noktası onun "dürüst, temiz, samimi bir insan" olduğudur.

Osman Cemal Kaygılı, Ahmet Mithat Efendi'yle başlayıp Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim, Sermet Muhtar Alus gibi yazarlarla devam eden geleneğin çizgisindeyse de onların taklitçisi değil, değerli bir tamamlayıcısı olmuştur. Batı edebiyatına yaslanan estetik ve zevkin dışında kalmış, buna karşın meddah, ortaoyunu, türkü gibi halk sanat ve folkloruna, halk zevkine yakınlık göstermiştir. Bu nedenle zevk ve sanat anlayışı bakımından kendine özgü bir yol tutarak çağdaşlarından ayrılmış bir halk yazarı olan Osman Cemal Kaygılı'nın kullandığı dil, seçtiği kişiler, konular, yaşayış şekilleri kendi yaşamından çıkarılmış motiflerle doludur.

Bir kenar mahalle çocuğu olan Osman Cemal Kaygılı'nın yaşadığı çevreden kopmaması eserlerine bir zenginlik olarak yansımıştır. Halk tabakasından seçilmiş olan kahramanların ruh hallerini derinlemesine tahlil etmeden, onları konuşma ve hareketleriyle veren Osman Cemal, bu tipleri başarıyla işlemiştir.

Haliç çevresi, Kâğıthane, Fatih, Aksaray, Topçular, Bayrampaşa, Lonca, Unkapanı gibi halk yaşayışının iyice belli olduğu bu yerler ve buradaki insanların yaşantıları eserlerinin temel konusudur. Bir Çingene çadırında yaşamaktan, esrarlı ve soğuk havasına rağmen sur dışındaki Kovuk Palas'ta günlerce kalıp eğlenmekten çekinmemiştir. Toplumun en sıradan hatta problemlili tabakalarına inmiş, burada gördüklerinin, daha çok halk hayatının eğlenceli, renkli görüntülerinin tasvirini yapmıştır.

Bir İstanbul yazarı olan Osman Cemal Kaygılı, imparatorluk başkenti İstanbul'a tarihten gelen mirasın yansıması çok kültürlülüğü, folklorik öğeleri, eğlence kültürü, şehir estetiği ve etnik yapı ve dinî inanışlardaki kozmopolit yapıyı, bu yapının sunduğu imkânları *Köşe Bucak İstanbul*'da işlemiştir. Bu yazıların yayımlandığı 1930'ların İstanbul'unu; henüz betonlaşmanın başlamadığı yıllardaki bambaşka bir şehrin mahalleleri, mesireleri, suları, surları, bağları bahçeleri, sahillerini ve kültürünü inceliklerle anlatmıştır. Bugün bırakın yerlerini, adları dahi unutulmuş meşhur lokantaları, eğlence yerlerini, Tophane'deki bekâr evlerini, Beşiktaş'taki kahveleri, pazaryerlerini, apartmanları ve o dönemin ünlülerini adeta filme alır gibi sunmuştur. Kişileri konuştururken onların şivelerini olduğu gibi yazıya aktarmayı tercih etmiş, giderek yok olmakta olan sözlü kültürün öğelerini, semai kahvelerini, tuluatçıları, meddahları, İstanbul'daki bütün şive ve lehçeleri birebir verirken çok iyi tanıdığı İstanbul argosunu da yazılı kültüre geçirmiştir.

Eserin yazımında günümüz imlasına göre hareket edilmiş, anlamı bilinmeyen ya da açıklanma ihtiyacı duyulan kelime, kavram, yer adları açıklamalarla izah edilmiştir.

Kalemimi basit halk tabakasının yaşantısına çeviren Osman Cemal Kaygılı'nın edebiyat tarihimiz içinde kendine özgü bir yeri mutlaka almasını temenni ediyoruz.

Tahsin Yıldırım
Çamlıca 9 Ocak 2019

İstanbul Gezintileri

İstanbul'da henüz nasıl bir yer olduğunu, orada nasıl bir hayat geçirildiğini bilmediğiniz öyle semtler var ki, pek çoklarımız buraların ismini bir defa bir ilan dolayısıyla ancak gazete sütunlarında görürüz. Mesela Beyoğlu'nu hemen herkes bilir. Fakat bu herkesin acaba yüzde kaç Kalyoncu'daki bir akşam manzarasını, Dolapdere'deki bir gece âlemini görmüş, seyretmiş, oradaki maruf¹ tipleri tanımıştır?

Gene mesela Kasımpaşa'nın ismini duymayan, o koskoca, gepgeniş maruf semti uzaktan görmeyen yoktur. Lakin asıl Kasımpaşalılardan başka oradaki hayatı, oradaki yaşayışı, oradaki çarşı pazar âlemini, oradaki eğlence yerlerini kim bilir?

Koca Beşiktaş, Üsküdar, Beykoz, Yedikule der geçeriz. Fakat içimizden kaç kişi buraların hakiki bir tablosunu bütün çizgileri, bütün renkleriyle gözü önünde hakkıyla canlandırabilir?

Ara sıra bazı gazete ve mecmualar, sahifelerinde bir yenilik olsun diye Edirnekapı'dan, Topkapı'dan filan şöyle üstünkörü bahsederler. Lakin bu okuyuculara Edirnekapı'yı, Topkapı'yı olduğu gibi göstermek, tanıtmaktan ziyade onların zaten oralara dair bildiklerini, duyduklarını tekrardan ibaret kalır.

İşte bunun için gazetemiz haftada bir-iki gün, İstanbul'un birçok semtlerine, oralardaki gece ve gündüz hayatına, buraların çarşı ve pazarına, buralarda yaşayan kimselere, buraların maruf tiplerine dair gayet canlı, gayet renkli ve resimli yazılar

1. Herkesçe bilinen, tanınan. (Y.N.)

neşredecek, bu suretle İstanbul'da henüz birbirini tanımayan muhtelif semtler ile bu semtlerde oturanları çok yakından birbirlerine tanıştıracaktır.

Bu yazıları İstanbul'u karış karış ve çok iyi bilen, sonra yalnız İstanbul'u değil, memleketin bütün şive ve lehçelerini çok iyi tanıyan Osman Cemal Bey arkadaşımız yazacak ve kendine fotoğraf muhabirimiz refakat edecektir.

Kaarilerimizin¹ hiç şüphesiz tatlı tatlı okuyacakları bu yazılar, İstanbul'un birçok kimselerce az bilinen, az tanınan yerlerine ait olacak ve İstanbul'daki yazılacak semtler bittikten sonra şehir etrafındaki bazı hiç bilinmeyen güzel köylerden de sırayla bahsedilecektir.

Yenigün

26 Kanunusani (Ocak) 1931

1. Okuyucu. (Y.N.)

KÖŞE BUCAK
İSTANBUL

Pendik'e Gidin!

Yakacık'ta canınız sıkıldı mıydı atlayın eşeklere, Kuru Mesiresi'nin içinden geçerken tutun zeytinlikler arasındaki keçiyollarını... Oooh artık, gel keyfim gel!

Bazı zevk ehli kimseler Yakacık ile Pendik arasındaki bu eşekle seyahati mehtaplı geceler yapıyorlarmış ki bunun tadını eşek sürücüsü çocuklar anlata anlata bitiremiyorlar. Yakacık'tan Pendik'e inmek için geçtiğiniz Yakacık Merası denilen zeytinlik yarım saat sürer, ondan sonra Pendik'in sulak bostanları başlar. Yakacık Merası gibi manzara itibarıyla bu bostanlar da güzeldir. Hele içlerinde yetişen zerzevatlar pek gümrahtır¹. Fakat Pendik'teki eski arkadaşlarımdan işittiğim bazı şeyler beni bu bostanların zerzevatlarından tiksindirdi.

Pendik'in asıl gönül açacak, zevk edilecek, safa sürülecek yerleri deniz kenarlarıdır. Hele kasabanın ilerisinde, Tuzla taraflarındaki kesif² ağaçlıklı Madalye Bahçesi, diyebilirim ki letafet cihetinden İstanbul'un bütün deniz kenarı mesirelerine taş çıkarır. Bu bahçenin arkası ta Temenye denilen diğer bir seyir yerine kadar uzanan sıcak

1. Aşırı derecede büyümüş bitki. (Y.N.)

2. Yoğun, sık. (Y.N.)

bir kumsaldır ki cuma, pazar günleri bu upuzun kumsal bin bir renkli bir plaj halini alır. Oraya battaniyeler, örtüler, yatak çarşaflarıyla gelenler bunlarla kendilerine bir çadır kurar ve sabahtan akşama kadar denize dalıp çıkıp bu çadırların içinde istirahat ederler. Beri cihette, yani yeni denize girenler çoksa da asıl Madalye Bahçesi'nin arkası pek civcivli olur.

* * *

Pendik İskelesi'ndeki gazinolar da akşamları pek keyifli olur. Bu gazinoların en kalabalık olanı baştaki Giritli Niyazi Efendi'nin gazinosudur. Pendikli kibar takımı kadın erkek hep buraya çıkarlar.

Beri baştaki Hakkı Efendi'nin Panorama Gazinosu'nun da hatırı sayılır ha! Ortadaki Yusuf Efendi'nin Hoşgör Çayhanesi'ne gelince; buranın çayı, kahvesi, nargilesi pek meşhurdur. Bu çayhanenin en göze çarpan tipi, yetmiş beş yaşlarında Balıkçı Onnik Ağa'dır. Onnik Ağa asıl Yenimahalleli olup eskiden İstanbul'da balıkçılık, tulumcılık, semaicilik, hovardalık etmiş ve Boğaziçi'nde, Marmara'da tam altmış sene kürek sallamış bir adamdır. 75 yaşında olmasına rağmen hâlâ dehşetli kürek çekmekte, yelken kullanmaktadır.

Pendik'in meşhur simalarından da biraz bahsedeyim:

Şu Hakkı Efendi'nin gazinosu önünde oturan uzun boylu zat, askerî kâtiplerden Şehreminli Mazhar Reşat Bey'dir ki zavallı iki sene evvel ailesiyle iki çocuğunu kaybettikten sonra buraya biraz başını dinlemeye gelmiştir; kendisi yaman bir av meraklısı ve yaman bir atıcıdır. Buradaki diğer meşhur avcılardan Kadı Kâzım Bey, Giritli Mustafa Bey, Polis Halil Efendi filan hep bir araya geldiler miydi artık siz seyredin av gümbürtülerini! Kali-

tarya'daki¹ Eczacı Hüsamettin, Camcı Naci Beylerin kulakları çınlasın! Pendik'teki avcılar Kalitarya'dakilere herhalde taş çıkaracaklarını söylüyorlar. Bakalım hele av mevsimi gelsin, hangi taraf turnayı gözünden vuracak belli olur.

Avcılardan sonra buranın Yanyalı Barbarasu Rasim Ağa'sı da pek meşhurdur. Barbarasu Rasim Bey günde yirmi fincan kahve içecek kadar tiryakidir! Akşamları Mazhar Reşat Bey, Kadı Kâzım Bey, Barbarasu Rasim Ağa, çimento fabrikası ustalarından Hamdi Usta, zerzevatçı Aziz Efendi, Gebzeli Kasap Mesrur Efendi bir araya geldiler miydi artık oradaki neşeye, kahkahaya doyum olmaz. Kasap Mesrur Efendi, halinden pek memnundur, o her gün Pendik'te lordlar gibi yaşadığını iftiharla söyler.

Bakınız, pazaryerinden elinde bir deste çiçekle geçen, şu yazlık kıyafetli, beyaz pantolonlu zatı tanır mısınız? Ona Lambiryadis Efendi derler ki kendisi Yunanlıdır. Madalye Bahçesi'ne yakın çok güzel bir köşkü ve bu köşkün çok enfes bir bahçesi vardır. Lambiryadis Efendi, İstanbul'da kolonya tüccarıdır. Balığa ve çiçeğe harikula-de merakı olduğu için zaten kendisi yaman bir balık ve çiçek mütehassısıdır². Hatta öyle ki bir balık oltaya dokunur dokunmaz bunun uskumru mu kolyoz mu barunya mı kırlangıç mı ve sonra dişi mi erkek mi olduğunu anlar ve sonra isterse mesela bir mercan balığını bahçesindeki havuzda hususi terbiye edip ona gramofonla fokstrot³ oynatır.

İskelede bilet veren sakallı baba, seyr-i sefainin⁴ eski

1. Şenlikköy. (Y.N.)

2. Uzman. (Y.N.)

3. Erkek ve kadın olarak iki kişinin birlikte oynadığı dört tempolu bir dans. (Y.N.)

4. Deniz İşletmeleri Müdürlüğü. (Y.N.)

emektarı Hüseyin Efendi'dir. Mesleğinde o derece erbab olmuştur ki müşteriye uzaktan görür görmez Adalar'a mı İstanbul'a mı Kartal'a mı, nereye gideceğini derhal çakar ve bileti ona göre zımbalar.

İskelede çımacılarla¹ şakalaşan kara bıyıklı adam Hamalbaşı Karagöz Feyzi Efendi'dir. Vapurdan yük alıp veririrken tığ gibi seker, o kadar çeviktir. İskelenin yanındaki Tütüncü Ali Efendi'den sigara alan matmazel, Pendikli Balıkçı Niko Reis'in kızıdır. Tatlı dilli, güler yüzlü, zarif, kibar bir kızcağızdır. Kıza sigarayı veren hanım da Tütüncü Ali Efendi'nin refikasıdır². Buracıktaki bu küçük dükkânda karıkoca beraber çalışarak gül gibi geçinirler. Pendik'in Efe Nuri Dayı'sını da unutmayalım ha! 84 yaşında olan Efe Nuri Dayı, "Bana bir sopa versinler, yalnız başıma bin kişiyi darmadağın ederim," diyor.

* * *

Deminden beri kendileriyle tatlı tatlı sohbet ettiği-miz Pendiklilerin belediyeye ait birçok şikâyetleri vardır ki bunların bir kısmını halk sözü muharririmiz geçen gün yazdı. Şimdi ben de bir tanesini yazıyorum:

Pendik'te belediye doktoru yokmuş, Kartal belediye doktoru da şimendifer karnesi olmadığı için Pendik'e gele-miyormuş. Köylerine bir doktor muhakkak lazımmış. Kartal'da 60 lira maaşlı bir belediye memuru ile üç kâtip, Pendik'te ise 120 lira maaşlı bir belediye reisi ile yedi-sekiz kâtip olduğu halde niçin diyorlar, orada doktor var da bizde yok? Hiç olmazsa Kartal'daki doktora bir tren karnesi verilse de her gün bir defa Pendik'e kadar gelip yoklasa!

1. İskelelerde ve vapurlarda çima atan ya da toplayan işçi. (Y.N.)

2. Kadın eş. (Y.N.)

Ne diyelim? Onların bu temennisini lazım gelenler artık nazar-ı dikkate alırlar değil mi?

“Bakın, bakın, bakın! Vapurumuz kalkarken sahildeki yalının birinden birisi bize mendil sallıyor. Acaba kim o?”

“Kim olacak, sabık Bursa ve lahik adalar Sermühendisliği Vehbi Bey! Bu sene de Pendik'te lenger-endaz¹ olmuş! Allah afiyet versin; lakin sonbaharda Pavli adasında bize iskorpit çorbası ziyafetini de unutmayın ha!”

1. Lenger atan, demir atan. Demir atmış olan gemi. (Y.N.)

Yakacık'ın Büyük Bir Kabahati Var

İstanbul sayfiyelerinin ahubabası¹, hiç şüphesiz, iyi sularının şöhreti Ankara'da bile şan veren Yakacık'tır. Aşağıda Kartal toz toprak içinde cayır cayır yanarken yukarıda Yakacık ne ferah ferah eser... Hem de ne esiş! Sanki serin bir limonata rüzgâr şeklinde ciğerlerinize akıyor gibi!

Otobüsten iner inmez köyün çarşı meydanındaki çınarların altında sağdan soldan ve önden arkadan esen bu limonata gibi rüzgâra karşı bir kahve bir su içtiniz miydi, tren ve otobüste sarsılan, pişen vücudunuz derhal değişir, kanınıza yeni bir serinlik, bedeninize ve sinirlerinize yeni bir dirilik gelir. Burada kahveci size sorar:

“Hangi sudan verelim efendim, şeker suyundan² mı, çalkantıdan³ mı, çelikli Hacı Kâhya'dan⁴ mı, ayazmadan mı, korudan⁵ mı?”

1. Ahi baba sözünün halk ağızındaki şekli. (Y.N.)

2. Yakacık'ta Ayazma ve korudan sonra ulaşılan bir mesirede yer alan tatlı ve yumuşak içimli bir su. (Y.N.)

3. Yakacık'ta Çalkantı denilen mevkide bir çeşme. Suyunun böbreklere iyi geldiği söylenir. (Y.N.)

4. Yakacık'ta Çalkantı denilen mevkide bir çeşme. (Y.N.)

5. Pendik, Ayazma'da çıkan su. (Y.N.)

“Verin işte, hangisi daha iyi ve daha soğuksa ondan verin!”

“Efendim, sularımızın hepsi de birbirinden iyidir; fakat pek soğuk değildir çünkü buzumuz yoktur. Buz burada olmadığı gibi Kartal’da filan da bulunmaz. Kadıköy’den ise buraya buz getirmek gayet zordur.”

Ne fena değil mi? O canım kalabalık sayfiyede, o biricik güzelim mesirede çeşit çeşit ve bol bol iyi sular var da bunları soğutacak bir dirhem buz yok! Vakıa buradaki ayazma ve koru suları membalarından buz gibi akıyor, akıyor ama Yakacık’ta her oturan insan her susadıkça köyün bir ucundan kalkıp su içmek için ta öteki ucundaki Ayazma’ya, Koru’ya gidemez ya!

Neyse, şimdilik buradaki çınarların altında bulduğumuz kadar soğuğunu içelim de birazdan ayazma ve koruya gider, oralarda da membalarından buz gibi akanları içeriz.

“İyi amma karnımız aç! Yolda tren, otobüs sarsa sarsa midelerimiz boşalmıŝ, içimiz bayılıyor.”

“Öyleyse buyurun karşıdaki Üsküplü Neŝet Osman biraderlerin kebabçı dükkânına! Biraz kebab, poğaçaya, revani yiyelim!”

...

“Yahu kebabçı başı, aşağıda, Kartal’da, Pendik’te etin okkası elli kuruş, burada üç lokmalık bir şiş beş kuruşa pahalı değil mi?”

“Kartal’da Pendik’te elliye satılan et burada doksanadır efendim!”

“Neden öyle?”

“Neden öyle olduğunu biz de anlayamıyoruz. Onu siz yanımızdaki kasaplardan sorun!”

Doğrusu ŝaŝılacak şey, Kartal yaya olarak buraya yarım saat, otobüsle beş dakika olduğu halde orada elliye

satılan etin burada doksana satılmasında elbette beledi bir hikmet olsa gerek!

* * *

Yakacık'ta her sene olduğu gibi bu sene gene hava tebdiline gelenlerin ekseriyetini Ermeniler, ikinciliği Rumlar, üçüncülüğü Türklerle Yahudiler teşkil ediyor. Bu sene Yakacık'ta otel de çok... Üç-beş sene evvel tek bir oteli olan Yakacık'ın bu sene beş oteli ile bir o kadar pansiyonu var. Bu otellerin içinde yemeklileri vardır ki bir gün bir gece yemek ve yatak 3,5 liradır. Yakacık sütü, yoğurdu, üzümü eskiden beri meşhurdur. Şimdi meşhur olan diğer bir şeyi daha var ki o da zeytinyağıdır.

Eski Feshane ustalarından Defterdarlı Cemil Efendi namında bir zat buraya elektrikle işleyen güzel bir yağhane ile bir değirmen yapmıştır ki Yakacık meralarını kaplayan yemyeşil zeytin ağaçlarının mahsullerinden bu yağhane enfes zeytinyağları çıkarılıyor. Aynı zamanda elektrikle işleyen bu değirmenle yağhane akşamları saat beşten sonra köyün her tarafına elektrik veriyor. Onun için eskiden geceleri simsiyah kalan şirin Yakacık şimdi geceleri, Pendik'ten, Kartal'dan baktınız mıydı pırıl pırıl yanıyor.

Yakacık'ın Çarşı Meydanı'ndaki çınarların altı cuma günleri hıncahınç doludur. Buraya gezmeye gelenler buradaki Kavas Ahmet Ağa'nın kahvesinde oturup bir kahve içmeden geçemezler. Tam bir köy manzarası gösteren bu meydanın gayet meşhur ve yerli iki siması vardır ki bunlardan biri eski kasaplardan Mahmut Ağa, öteki de Zerzevatçı Paşa Mehmet Ağa'dır. Paşa Mehmet Ağa gayet şen, alaycı, cömert bir adamdır. Bütün köy halkı boyuna kendisiyle şakalaşır. Hatta çocuklar bile ona takılır ve kendisi de çocuklara boyuna yemiş dağıtır. Buranın tanınmış bir siması da Kartal gümrük memuru Çemberlitaşlı Şişman Ahmet

Bey'dir. Bu zat kebapı, revaniyi pek sever ve ara sıra kebapla revani yemek için Kartal'dan kalkıp Yakacık'a gelir.

Adalar'da olduğu gibi bir-iki senedir Yakacık'ta da eşek gezmeleri moda olmuştur. Birçok gençler, birçok hanımlar şimdi Kuru, Ayazma, Çarşı ovasında eşeklerle kır eğlencesi yaptıkları gibi bazıları eşekler üstünde güle oynaya, çala söyleye Kartal'a, Pendik'e ve arka taraflardaki Dolayoba, Kurtköy, Şeyhli taraflarına tenezzühe¹ gidip gelmektedirler. Baştanbaşa bir sayfiye yeri olan Yakacık'ın asıl mesire mahalleri Ayazma ile Kuru'dur. Bir de Çarşı ile Ayazma arasında Aile Bahçesi denilen yüksek bir yer varsa da burası daha ziyade hususi bir pansiyon bahçesi olduğu için pek kalabalık olmaz. Ayazma ile Kuru'ya gelince, cuma günleri buralarda oturacak yer bulmak çok güç. Buralara gelenler ekseriyetle nevalelerini buraya getirirler ve orada yer yer masalar, sofralar kurarak aşağıdaki geniş ve yemyeşil zeytinliklere, Marmara'ya, Adalar'a karşı çok nefis, çok samimi bir yaz günü muhabbetiyle akşamı ederler. Diğer mesirelerde olduğu gibi buralarda da çalgı olmadığı için kahve, çay, gazoz gibi şeyler de çok ucuzdur. Buraların bir kabahati varsa, o da insana çok yemek yedirmesidir.

Aydos Dağı'nın kekik dolu eteklerini yalayarak gelen rüzgâra bağrınızı verip de buz gibi Ayazma ve Kuru sularını içtikçe her yarım saatte bir karnınız acıkır. Hele bir de eşek sefasına kalkıp da Pendikli muhacir çocuklarının geniş palanlı² eşekleriyle biraz dolaşacak olursanız bu karakaçanlardan indiğiniz zaman yarım okka ekmek size vız gelir. Yakacık'ın asıl sefası, Ayazma ile Pendik arasında yapılacak uzun süvariliktir.

1. Gezinti. (Y.N.)

2. Genellikle eşeklere, kimi kez de atlara vurulan, enli, yayvan ve yumuşak, kaşsız eyer. (Y.N.)

Cadı Bostanı mı Cadde Bostanı mı?

Deniz ve plaj zevki, kır, bayır merakını amma da söndürmüş, Anadolu kıyısının o eski Mama'sı Kozyatağı hatta sahile pek yakın olan Çifte Havuzlar'ı amma da derin uykuya dalmışlar ha! Göztepe İstasyonu'nda bize hâlâ eski Göztepe dondurmalarının çeşnisini tattıran vişneçürüğü kuşaklı, gümüş köstekli Arnavut dondurmacı, "Kalabalık isterseniz," dedi, "pulajda cidin! Yoksam buralar cuma cunleri tıpkisi köy gibidir."

Hakikaten de öyle... Kızıltoprak'ın, Feneryolu'nun, Göztepe'nin, Erenköy'ün cuma günleri bile ıssız birer köyden farkı yok! Çünkü bohçasını, paketini yakalayan soluğu plajlarda alıyor, Caddebostanı ile Suadiye kum gibi kaynıyor. Dil ve şive mütehassıslarının kulakları çınlasın! Ta Kadıköy'den Maltepe'ye kadar şu bizim eski Cadı Bostanı'na herkes şimdi Caddebostanı diyor. Zaten oranın asıl ismi Cadde Bostanı iken eskiler buraya hep Cadı Bostanı derlerdi.

Bazıları diyorlar ki lisanımız bir türlü düzelemiyor, daha nasıl düzelecek? İşte halk dilinde yıllarca "Cadı Bostanı" diye anılan koskoca yer aslına rücu edip Caddebostanı oldu. Darısı diğer yanlış telaffuzların başına!

Feneryolu'nun, Göztepe'nin, Erenköy'ün hakikaten köyleri andıran tenhalığına mukabil cuma günleri Bağ-

dat Caddesi'nin hemen hemen Beyoğlu Caddesi'nden¹ farkı yok gibi... Hele akşamüstleri... Otomobiller, arabalar, bisikletler, otobüslerin hiç araları kesildiği yok! Beri taraftan işiniz yoksa yürüyün, yaya yürüyün, arabayla gidin, gözünüz alabildiği kadar içeri doğru yol alın, eğer beş dakikada bir insana rast gelir, bir satıcıyla karşılaşılırsanız aşk olsun size...

Göztepe'nin arkasındaki Gözcübaba, Kozyatağı, İçerenköy, Merdivenköy büsbütün kıraçlaşmış, büsbütün ekin ve harman yerleri olmuş... Buralarda bizim fotoğrafçıyla saatlerce dolaştık da istasyona gelen bir tren resminden başka alacak bir resim bile bulamadık! Halbuki eskiden buralarda seyir ve eğlence yerlerinden, tiyatrodan, çalgıdan filan geçilmezdi. Şifalı ve sihir² deniz, son zamanda bunların hepsini sinesine çekmiş. Göztepe olsun, Erenköy olsun bu tenhalık, bu sessizlik içinde de gene eski güzelliklerini kaybetmemişler. Gene zarif köşkların meyveli ve gölgeli bahçeleri insanı kendine çekiyor; gene bu köşkların, bu bahçelerin arasından geçerken insan oralarındaki güzelliklerin mıkna³sına tutuluyor. Göztepe'nin, Erenköy'ün asıl letafeti, yaz günleri zarif köşkların geniş bahçelerindeki vişne, kayısı, şeftali, armut ağaçlarının altında kurulmuş aile sofralarıdır. Gölgesiz yerler sıcaktan Sahra-yı Kebir³ gibi yanarken bu ağaçların altında ve fıskiyeli havuzun yanı başında oturup bahçeden taze koparılmış ve kuyuda soğutulmuş buz gibi yaz meyveleriyle mideleri serinlendirmek ve lakırdıyı tatlı tarafından açıp bol bol yaz gevezeliği etmek ne şeker şeydir.

Göztepe'nin mehtaplı yaz gecelerinde doyulmaz

1. İstiklal Caddesi. (Y.N.)

2. Büyülü, sihirli. (Y.N.)

3. Büyük Sahra Çölü. (Y.N.)

bir zevki, bir lezzeti vardır ki ta çocukluğumdan dimağında kalan bu zevki, bu lezzeti unutamadım. Cevat Fehmi¹ bu sene hava tebdiline gittiği Göztepe'den benim çocukken aldığım zevki, lezzeti alabilecek mi?

Eskiden sivrisineklerinin bolluğu ve iriliği ile meşhur olan Göztepelilere sordum:

“Şimdi,” dediler, “eskisi gibi yok!”

Göztepe İstasyonu'nun en göze çarpan siması Deli Salim'dir. Salim boyuna orada kahve kahve dolaşır ve önüne gelene, “Vay, adamım nasılsın?” deyip hemen sigarayla ister. Deli Salim hem sigara hem de dehşetli nargile tiryakisidir. Kahvelerden topladığı paraları götürür nargileye verir.

İstasyonun Berber Mehmet Efendi'si pek hoş bir adamdır. Kendisi bahçe ve çiçek meraklısıdır. Bahçesinde belki yüz çeşit çiçek vardır. İstanbul'un çiçek meraklılarına Mehmet Efendi'yi tavsiye ederiz. Ona giderlerse istedikleri çiçekleri bulabilirler. Göztepe'nin Sabık İmamı Cemalettin Bey diyor ki:

“Mehmet Efendi bahçesindeki çiçeklerle öyle güzel reçeller yapar ki yiyenin parmağı ağzında kalır. Hele bir yasemin reçeli yapar, insan yemekle doyamaz.”

1. Cevat Fehmi Başkut (1905-1971): Oyun yazarı ve gazeteci. (Y.N.)

Bir Muharrir Yatağı: Kadıköy

Son zamanlarda bir kısmının İstanbul'a, Beyoğlu'na göçmesine rağmen Kadıköyü hâlâ bir muharrir yatağıdır. Akşamları dokuzu beş yahut onu çeyrek vapuruna girdiniz miydi muhakkak Mahmut Yesari'yi, Sadri Etem'i, Ömer Rıza'yı, *Cumhuriyet*'teki Mehmet Ağâh'ı, Mübahat'ı yan kamaraların birinde yan gelmiş muhabbet ederlerken görürsünüz.

Yalnız bunlar mı ya? Vâlâ Nurettin, şair Salih Zeki, eski yazıcılardan Fehmi Razi, Nâzım Hikmet, *Yenigün*'ün spor muhabiri tenisçi Sedat, *Resimli Şark*'ın musahhihi¹, maruf denizci ve kürekçi hanımlarımızdan Fitnat Hanım, Mürettepler Cemiyeti Reisi Hayri Bey, sonra muhterem Ahmet Rasim Beybabamız ve Üstat Ahmet Haşim Bey, hep orada otururlar.

Yalnız bu işte benim aklımın ermediği bir mesele var ki o da Mürettepler Cemiyeti reisi de dahil olduğu halde bu kadar muharrir ve gazeteci Kadıköy'ünde oturuyorlar da hep bir olup ne için orada yevmi² bir gazete çıkarmıyorlar, Tanrı'nın günü denizaşırı o kadar yol geçerek İs-

1. Düzeltmen, tashihçi. (Y.N.)

2. Günlük. (Y.N.)

tanbul'a inip neşriyatlarını burada yapıyorlar? Bu fikrimi geçen gün Mahmut Yesari'ye açtım, gülerek dedi ki:

“Fena fikir değil, zaten benim de niyetim var, hele bahar gelsin, havalar biraz açılsın, Sadri Etem, ben, Ömer Rıza, Agâh, Kurbağalıdere diye yarı edebî, yarı mizahi haftalık bir imtiyaz alacağız, bizim şair Salih Zeki'yi de kendimize tahrir müdürü yapıp bu yaz köyde onunla meşgul olacağız.”

Hey gidi Kadıköy hey! İstanbul'un hiçbir semtine benzemez. Yazı da hoştur kışı da.

Hele yazı, hele yazı! Hele yazın Kalamış Koyu'nun kenarında Şifa Bahçesi'nde guruba karşı sürülen bir akşam safası... Neyse, yaz gelsin de oraların yaz âlemlerinden ayrıca bir daha bahsederiz. Şimdi gelelim oradan halihazırına ve buyurun, evvela şu İskele Meydanı'ndaki Mardik Efendi'nin kıraathanesine: Girelim, birer çayla İzmir işi birer nargile içelim! Mardik Efendi'nin çayı, kahvesi, nargilesi pek meşhurdur. Çok aziz dostumuz, Reşat Nuri Bey bile Kadıköy'de oturduğu zaman her sabah akşam buraya uğrar ve o kendine mahsus zarafetiyle çayını, nargilesini burada içerdi. Zaten Kadıköyü'nün en meşhur simaları Mardik Efendi'nin müşterisidir. Mardik Efendi işte şu gördüğünüz sakallı, iriyarı adamdır. Kendisi hoşsohbettir ve kendi tabirince karşısındakilerle daima noktalı, nükteli konuşur. Burası kalabalık diye girmek istemezseniz geçin karşıdaki Koço Bey'in Asya Gazinosu'na... Koço Bey, İstanbul'un en kalantor gazinocularındandır ve perdahta¹ eli gayet hafiftir!

Amma sakın bu Gazinocu Koço Bey'le Kadıköy'ün en mühim simalarından emlak tellalı Koço Efendi'yi birbirine karıştırmayınız. Emlak tellalı Koço Efendi, büsbü-

1. Parlatma, parlaklık verme. (Y.N.)

tün başka, nevi şahsına münhasır bir tiptir. Kendisi vakıa' şimdi Kadıköy'de emlak tellallığı yapıyorsa da siz bakmayın, o vaktiyle birkaç sene kadar da krallık yapmıştır. Bundan dolayı onun bir ismi de Kadıköyü'nde "Timbuktu Kralı"dır. Koço Bey vaktiyle nasılsa aklına esmiş, buradan bir kömür şilebine atlamış, Cenubi Afrika'ya gitmiş. Timbuktu denilen bir şehre vasıl olmuş, oradaki bedevi zencilerin içine karışmış, kendisini onlara sevdirmiş ve birkaç sene kadar onlara krallık etmiş! Sonra günün birinde gene aklına esince tekrar bir kömür şilebine atlayıp buraya gelmiş, Kadıköy'de emlak tellallığına başlamış. Kendisi hâlâ mükemmel Timbuktu lisanı biliyor. İşte size Koço Efendi'nin Timbuktu lisanından bir parça:

"Kalşık valşık mangon holla, samraş habava."

Koço Efendi'nin bir âdeti vardır ki bütün Kadıköylüler buna bayılırlar. Bu adam tutar, kışın karlı havalarda Moda'nın arkasındaki kayalıklara gider, soyunur, denize girer, yıkanır, sonra oradan midye toplar, bu midyeleri çiğ çiğ tuza batırarak yer ve sıhhat için herkese aynı şeyi tavsiye eder. Eğer bu yaz, hava tebdili için Kadıköy'e geçmek istiyorsanız şimdiden gidin Koço Efendi'ye yanaşın, size münasip bir köşk hazırlasın! Koço Efendi'den başka bir emlak tellalı daha vardır ki onun ismi Cemal Bey'dir. Onu da bütün köylüler tanır. Fakat bu zat çok sınırlıdır, her şeyden alınır.

Bir defa bir köşkün bahçesinde kendisini kızdırmışlar, o da tutmuş gece yarısı köşkün bahçesindeki dibi delik, boş havuzu kuyudan çektiği sularla doldurmaya başlamış, sabaha karşı kendisine sormuşlar:

"Ne yapıyorsun Cemal Bey!"

O da şu cevabı vermiş:

“İntihar etmek için havuzu dolduruyorum!”

İşte bakınız, Cemal Bey bu tarafa geliyor, hiç şüphesiz Nasip Efendi'nin gazinosuna girecek... Öyle ya, işte girdi bile... Şimdi içeride alay başlayacak demektir. Eğer Ahmet Rasim Beybabamızın torunu Osman Bey'le¹, mütekait² futbolculardan ve elyevm³ maçlarda hakemlik eden Sedat Rıza da oradaysa seyredin siz gümbürtüyü! Tamam, işte onlar da oradaymışlar. Belki birazdan Mahmut Yesari de gelirse artık Nasip Efendi'nin gazinosuna kahkahadan girilmez. Nasip Efendi de Nasip Efendi'dir ha! Bundan yirmi sene evvel Beyoğlu'nun meriyü'l-hatır⁴ gazinocularından olan bu zat bir zamanlar Hürriyet Tepesi'nde, Kuruçeşme sırtlarında da müteaddit⁵ gazinolar işletmiş, yaman bir zattır. Adamına göre pek hoş meşrep olan Nasip Efendi, adamına göre de sert mi sert, barut mu baruttur. Nasip Efendi aynı zamanda çok güzel yemek de pişirir, hele tam Halıcioğlu işi zeytinyağlı bir fasulye yahnisi yapar ki ye Mehmet ye!

Bak bak, geçeni tanıdın mı? Tanırsın canım, dikkat et, bizim Kınar Hanım⁶, hani bir zamanlar Darülbedayi'nin en belli başlı artistlerindendi.

Zavallıcık hiç değişmemiş, gene o eski güler yüz, gene o tatlı dil! Galiba Mısırlıoğlu'ndaki⁷ evine gidiyor. Güle güle Kınar Hanım!

1. (1905-1959) Ahmet Rasim'in kızı Rasime Hanım'ın oğlu. (Y.N.)

2. Emekli. (Y.N.)

3. Bugün. (Y.N.)

4. Hatırlı, itibarlı. (Y.N.)

5. Birçok, çeşitli. (Y.N.)

6. (1876-1950) Ermeni tiyatro oyuncusu. (Y.N.)

7. Mısırlıoğlu Boğos Efendi'nin (?-1873) Kadıköy'deki konağı ve arsası 1890'lardan itibaren gazino, birahane, yazlık sinema olarak kullanılmış, daha sonraki yıllarda köşk ve müstemilatları yıkılarak arsası parsellenip yollar açılmış, apartmanlar dolmuşsa da semtin adı "Mısırlıoğlu" olarak kalmıştır. (Y.N.)

Şu gevrek gevrek bağıran gazete müvezzini mi soruyorsun? O şey canım, sabık hanendelerden meşhur Arşak Efendi! Biçare adam yıllarca hanendeliğe ömrünü geçirdikten sonra nihayet işi gazete müvezziliğine dökmüş.

Ne diyelim, haydi Allah kâr açıklığı versin!

Gele gele geldik nihayet Kadıköy'ün en şirin yerine: işte buraya "Şifa" derler. Üstat Rasim Beybabamızın kim bilir bu çok şirin yerde ne hatıraları vardır. Kulakları çınlasın!

Hah, işte dükkân sahibi Yervant Efendi de geliyor. Henüz kış olduğu için pek تنها olan bu güzelim bahçeyi gelin de bir de yaz akşamları görün! Dükkânın içindeki ihtiyar zatın ismi Ali Bey'dir. Kendisi tam yüz on yaşındadır. Tekmil görünen bu geniş ve yemyeşil meydanlık Ali Bey'indir. Yervant Efendi kiracıdır. Ali Bey anasıl Kadıköylü olduğu için bundan altmış, yetmiş, seksen, doksan sene evvelki Kadıköy'ün halini bir anlatsa koca bir kitap olur.

Geliniz biraz da İstanbul'a bol bol sportmen yetiştiren Bakla Tarlası'nı gezelim! İşte tenis şampiyonlarından Suat Bey'in evi... Onun yanındaki ev de tenis pinyope şampiyonu Raşit Bey'in babası eski futbolculardan Mahmut Ağabey'in evidir. Bir kapı öteki evde Fenerli sol açık Fikret, onun yanındakinde sağ açık Alaattin, biraz ileridekinde Avcı Sait Bey oturur. Bu itibarla Kadıköy'ün Bakla Tarlası'na spor tarlası denilse pek fena olmaz.

Avukat Raşit Bey'i tanır mısınız, hani canım yirmi sene evvel İstanbul'un en gözde futbolcusu ve Fenerbahçe'nin kaptanıydı. İsterseniz Moda'daki evine uğrayıp bir kahvesini içelim birazdan! Nasıl dediniz, Süreyya

Paşa Sineması'na mı gidelim? Gidelim amma acaba bugünkü filmde Anita Page¹ var mı yok mu? Malum ya, Kadıköylüler Anita Page'i çok severler ve Kadıköylü bazı genç hanımlar kendilerini Anita Page'e benzetirler.

Ay ay, bakınız kimler geliyor!

Altınordu kürekçilerinden Fitnat Hanım'la kardeşleri Nezihe, Melek Hanımlar bu tarafa doğru geliyorlar. Ah, ne olurdu şimdi yaz olsaydı da Fitnat Hanım ile Nezihe Hanım küreğe geçseler, küçük Melek'i de dümene oturup bizi Kalamış Koyu'nda şöyle bir gezdireselerdi. Acele etme, o da olur, hele bahar gelsin, havalar biraz ılıklaşsın. Kalamış Koyu'nda da gezeriz, dere boyunda da!

•

1. (1910-2008) Amerikalı aktrist. (Y.N.)

Vapur İskelelerinde Hayat!

Belli ki henüz deniz ve sahil mevsimi uzak! Köprü dubaları dondurma kutusu gibi, martılar vapur bacalarında ısınıyorlar.

Köprü iskelelerinin daha tadı gelmemiş! Nasıl gelsin? Ördek bozması açgözlü martılar bile ara sıra denizde çivi kesmeye¹ başlayınca soluğu o iskelelere rampa etmiş Üsküdar ve Ada vapurlarının bacalarında alıyor ve kendilerini iki-üç kulaç yukarıdan havalanan kesif dumanın ılık gölgesi altında ısıtmaya çalışıyorlar. Deniz hâlâ buz mu buz, Boğaz sırtlarını yalayarak gelen yıldız poyraz ise Köprü dubalarını dondurma kutusuna çeviren natürel bir vantilatör!

Garip değil mi, perşembe günü akşamı, Köprü iskelelerinde herkes titreyişirken Eminönü cihetinde hamalın biri denize yuvarlandı, koca bir varkadan² dışarı atlayım derken aceleyle suya bir daldı ve dalmasıyla beraber adamcağız zangır zangır titreyerek sudan çıktı. Hiç böyle zamanda, nisandan başka her şeye benzeyen böyle günlerde Köprü iskelelerinin tadı çıkar mı?

1. Çok üşümek, donmak. (Y.N.)

2. Kaba ve iri yapılı ayna kılı bir tür kayak. (Y.N.)

Mamafih bir şey kalmadı. Yarın öbür gün, bakarsınız Köprü'nün kızgın ziftleri üstünde, incecik ve yalınkat bir yemeniyle kan ter içinde seke seke yürümekten usanan simitçiler, kurabiyeciler, çikolatacılar, iskelelerin serin gölgeliklerine, ferahfeza¹ koridorlarına can atarlar!

Kadıköy İskelesi'nden Haliç İskelesi'ne geçilen loş koridoru bilirsiniz tabii! Burası bahar ve yaz günlerinin ne tadına doyulmaz bir yeridir. Koyu cam göbeği rengindeki derin ve durgun suyun ortasından geçen bu serin, loş koridorun bahar ve yaz günleri en çok zevkini çıkarırlar Köprü iskelelerinde birbirlerini beklerken canları sıkılıp işi bu koridorda hafif hafif piyasaya dökenlerdir. Bu koridorun başında Denizciler Kahvesi namıyla maruf bir kahve vardır ki burayı Settar Efendi tutar ve vapur tayfaları gündüz yorgunluklarını ekseriyetle bu kahvede alırlar. Eskiden burada büyükçe, güzel bir kahve daha vardı ki şimdi muhallebici dükkânı olmuş. Bu muhallebiciye oturup ta vapurlara girip çıkanları seyretmek de bir hayli zevklidir. Mesela bakınız bizim eski ahbaplardan birisi burada oturmuş, geleni geçeni seyrediyor.

“Merhaba yahu, burada ne yapıyorsun?”

“Ne yapacağım, sabahtan beri vapurlara girip çıkanları sayıyorum!”

“Şu halde sabahtan beri vapurlara kaç kişi girip çıktı acaba?”

“Şimdi girip çıkanı bırakalım da gel otur, yeniden girecek çıkacakları sayalım!”

Ve başladık saymaya:

1- Kadıköylü kunduracı Baron... Mutlaka bizim Mahmut Yesari ile Paşa Hayrettin'i aramaya geliyor.

1. Ferah artıran. (Y.N.)

2- Madam Viktorya, elindeki sefertasıyla kocasına ta Kadıköy'den öğle yemeği getiriyor.

3- Üsküdarlı Eczacı İbrahim Bey, ecza depolarına karbonat almaya geliyor.

4- Şair ve heccav Abdülbaki Fevzi Bey¹ mektepten, dersten dönüyor.

5- Adalar Sermühendisi Vehbi, Kadastro Sermühendisi Necmi, liman şirketi memurlarından Haydar beyler, bunlar muhakkak Vehbi Bey'in bir gece evvelki iyi su ziyafetinden geliyorlar.

6- Kızılmescitli İhsan Bey, muhakkak Çemberli-taş'taki Kasap Abdullah Efendi'yi görmeye gidiyor.

7- Bizim tayfa: Burhan Felek², Topluğne³, Ömer Rıza⁴, Mekki Sait⁵... Mutlak Üsküdar vapurunu kaçırmışlar, gazeteye geç kalmayalım diye Kadıköy'den teşrif buyuruyorlar.

8- Filorinalı Nazım Bey⁶ ile kerimesi Meliha Hanım! Acaba bugün ne ihtifali⁷ var dersiniz?

9- Hale Sineması'ndan dönen Komik Dümbüllü İsmail⁸, Tefvik ve ağabeyisi Rıfki Beylerle Şişman Halit Bey ve Avantıya Hanım...

10- Camcı lakabıyla maruf Kadıköylü Komik Kara-

1. Abdülbaki Fevzi Uluboy (1885-1956). (Y.N.)

2. (1889-1982) Gazeteci, spor adamı ve yazar. (Y.N.)

3. Şair ve yazar Mehmet Nurettin Artam'ın (1900-1958) müstear adı. (Y.N.)

4. Ömer Rıza Doğrul (1893-1952): Araştırmacı, yazar, siyaset adamı. Mehmet Âkif'in damadıdır. (Y.N.)

5. Mekki Sait Esen (1903-1970): Gazeteci, yazar, siyasetçi. (Y.N.)

6. Florinalı Nâzım adıyla bilinen Mehmet Nazım Özgünay (1883-1939): Gazetelerde yayımladığı övgü yazılarında kendisini "şiir kralı" ilan etmesiyle ve vefat eden kültür sanat insanlarına düzenlediği anma törenleriyle bilinmektedir. (Y.N.)

7. Anma töreni. (Y.N.)

8. İsmail Hakkı Dümbüllü (1897-1973): Geleneksel Türk tiyatrosunun son temsilcisi, ortaoyunu ve tuluat sanatçısı. (Y.N.)

göz Hüseyin Efendi ile ağabeyisi Aktör Kemal Efendi... Anlaşılan dün gece Kadıköy'de veya Üsküdar'da komikler müsabakası varmış!

Karagöz Hüseyin Efendi diyor ki: "Gazeteye yazınız, isterseniz altını ben imza edeyim, Kurbağalıdere'nin etrafını gene molozlar, taşlar, topraklarla sivrisinek yuvasına çeviriyorlar."

11- Spor Federasyonu denizcilik kısmından Rıza Bey: Ayvansaray'da yeni yaptırdığı yarış futalarını¹ ziyarete gidiyor.

12- Darülbedayi bale heyetinden Müzehher Hanım... Mutlak yeni bir operetçiler provasına gidiyor.

13- Bestekâr Muhlis Sabahattin Bey² ve kerimleri Melek, Şevkiye hanımlar, Muhlis Bey, yeni kalkan Üsküdar vapurunun çaldığı düdüğün hangi perdeden olduğunu tayinle meşgul gibi zihnen pek dalgın!

14- Ressam ve sigortacı Nurettin Niyazi Bey... Nurettin Niyazi Bey Dresden'de ressamlık tahsil etmiş fakat burada hayat sigortacılığı yapıyor.

15- Tayyare Cemiyeti azasından Fransızca muallimi Alaattin Bey. Mutlak derse geç kalmış ki telaşlı telaşlı yürüyor.

16- Şair Güzide Osman Hanım... Galiba Sadri Etem'in bir mecmuada yeni çıkan "Çamurdan Köfteler" isimli hikâyesini pek beğenmiş, bu köftelerin nasıl yapıldığını öğrenmek için Sadri Etem'in dadısı zenciye Hoşkadem Bacı'yı ziyaretten geliyor.

17- Haydi gene tiyatrocular; Raşit Rıza³ grubundan

1. Çok ince enli, uzun, narin ve hafif filika. (Y.N.)

2. Muhlis Sabahattin Ezgi (1889-1947): Bestekâr, opera sanatçısı. Alaturka sanat eserlerine imza atmıştır. (Y.N.)

3. Raşit Rıza Samako (1890-1961): Tiyatro oyuncusu ve yönetmen. (Y.N.)

İbrahim, Süreyya operetinden Salahattin Cehti, Ömer Aydın beyler ve yanlarından Matmazel İrma Toto¹...

Oh, daha sayalım mı bilmem ki? Fakat bizim Köprü iskelelerinde bu sayışımız, biraz da Nasrettin Hoca'nın deniz kenarında dalga sayışına benzemez mi?

Onun için şimdilik kâfi! Arzu ederse kalanını da başka bir muharrir saysın!

1. İrma Felegyan ya da Toto Karaca (1912-1992). Opera, bale, sinema ve tiyatro sanatçısı, Cem Karaca'nın annesi. (Y.N.)

Marmara'nın Peri Kızları!

Gündüzü gecesinden, gecesi gündüzünden güzel olan Adalar'ın her biri birer tabii çadırı andıran neftî çamlarını kaldırınız; o zaman acaba Adalar'da bu güzelliklerin zerresi kalır mı?

İşte biraz ötedeki çıplak Hayırsız ve işte biraz daha ilerideki Sivri adalar!

Berikiler de ada, onlar da ada... Bunların eteklerini çepçevre deniz yalıyor, ötekilerin de etrafını, aynı mavi atlas kuşatmış... Fakat nerede Burgaz, nerede Hayırsız, nerede Sivri, nerede Büyükada?

Coğrafyada adaları ada yapan denizdir; fakat Marmara'daki bizim küçük ve kızıl adaları mehtaplı gecelerde peri kızlarının esrarlı gelin odalarına döndüren çamlardır. Çamlar olmasaydı Büyükada şimdi kim bilir kaç yağ ve sabun fabrikası, Heybeli'de kaç tuğla, kiremit harmanı, Burgaz'da kaç kömür deposu, Kınalı'da kaç boyahane ve kalafat² yeri bulunurdu. Sabahleyin gün ve akşamüstü ay doğarken onlardan fişkıran keskin reçine kokularını Flördamur³ lavantasına değiştiremeyelim.

1. Siyaha yakın koyu yeşil. (Y.N.)

2. Geminin kaplama ve döşeme tahtalarının aralarını ziftleyerek su geçirmez duruma getirmek. (Y.N.)

3. Fransızca *fleur d'amour* kelimesi "aşk çiçeği" anlamına gelir. (Y.N.)

Adalar bu sene ne pek fazla kalabalık ne de biraz tenha. Heybeli olsun, Büyükada olsun, kalabalık cihetinden bu sene orta hallidirler. Cuma ve pazarları vapurlarda iğne atacak yer yoksa da geceleri ve yabancı günler adalarda birkaç sene evvelki izdiham hissedilmiyor. Çam Limanı hâlâ o eski güzel, hâlâ o eski göz ağrısı, hâlâ o eski nazenin... Yıllar var ki kendisini görmemiştin, ne olur, zamanla bir parça güzelliğinden kaybetsin, yüzü buruşsun, ihtiyarlasın, hayır... Bu, körfezlerin dilberi hâlâ karşısındaki Büyükada'nın Nizam Limanı'na güzellik cihetinden nispet vermekle meşgul!

Heybeli'nin eski sakinlerinden Bekir Fahri Bey¹ diyor ki:

“Yalnız Çam Limanımız değil, Şafak Bahçemiz, Arsenios'umuz², Papaz Mektebi'nin³ bulunduğu tepemiz, hülâsa bütün Heybeli'miz ab-ı hayat⁴ içmiş güzel bir kadına benzer. Onun için burası ne ihtiyarlar ne çirkinleşir. Daha doğrusu adamızın hamuru vaktiyle güzellikle yoğrulmuştur.

Büyükada'dan bir hanımefendi de şunları söylüyor:

“Yenigün'de çıkan İstanbul'un köşe bucaklarını okudukça bu güzelim yerlerin birçoğuna bayılıyor, gıyaben meftun oluyor fakat bir cuma veya pazar olsun kıyıp da bir türlü güzel adamızı terk ederek oralara gidemiyorum!”

Evet öyledir, insan yazın Büyükada gibi bir bağ-ı iremde⁵ olduktan sonra nasıl kalkar da başka yerlere, başka mesirelere, başka güzellikler seyretmeye gider?

1. Bekir Fahri İdiz (1876-1938): 1912 yılından sonra Heybeliada'da yaşamıştır. (Y.N.)

2. Küçük Manastır 1868'de Aziz Spyridon'a adanmış bir keşişhane (skete) olarak Arsenios adıyla bilinen Trakyalı, genç bir keşiş tarafından açılmıştır. (Y.N.)

3. Heybeliada Ruhban Okulu, Rum Ortodoks Ruhban Okulu olarak bilinen özel yüksekokul. (Y.N.)

4. Hayat suyu. (Y.N.)

5. Cennetin güzelliğini anlatmak için kullanılan bir ifade. (Y.N.)

Ayıp değil ya, ben de Büyükada'nın en çok Maden cihetini severim. Hele akşamları, güneş Hristos Tepesi'ni aşıp da bu tarafa serin gölge çöktükten sonra deniz kenarında oturup karşıdaki dumanlı sahilleri seyretmeye bayılırım. Şimdi burada, iskeleye yakın plajımsı bir yer de var ki akşamları birçok Adalılar banyolarını burada yapıyorlar.

Yorgolu'da da denize girenler pek çoksa da akşamları orada güneş kaynadığı için Maden cihetindeki yer daha hoş oluyor. Fakat bu küçük plajımsı yer, daha ilerlerde, mesela Kadastro Müdür-i Umumisi Halit Ziya Bey'in¹ köşkünün olduğu taraflarda olsaydı daha enfes olurdu.

Adalar'ın her tarafı şimdiye kadar çok yazılıp çizilmiş olduğu için size biraz da Büyükada'daki simalardan bahsedeyim:

Bakınız, iskelede vapur bekleyen şu yüz elli kiloluk şişman zatın ismi Büyükada'dır. Adalılar onun şişmanlığından kinaye olarak kendisine bu ismi vermişlerdir. Büyükada kendisi daima vapurlarda gezer, Köprü ile Ada arasında mekik dokur. Dehşetli vapur meraklısıdır. Tek başına o dimdik Aya Yorgi Bayırı'nı tırmanan düşünceli gencin ismi de Münzevi'dir. Ona da bu ismi çamlar arasında hep kendi başına dolaştığından kinaye olarak gene Adalılar koymuşlardır.

Nizam Caddesi'nin alt başında kız çocuklarına çikolata dağıtan zat da Mr. George'dur. Onun da merakı her gün çocuklara çikolata dağıtmaktır. Kendisi Ermeni'dir fakat Türkçeyi, Fransızcayı mükemmel bilir, edebiyata merakı fazladır. Ayda hiç değilse kırk-elli lira gazete ve mecmua parası verir.

1. Halit Ziya Türkkân (1886/87-1966). (Y.N.)

İskelede pijamayla gezen Şu genç kadını mı soruyorsunuz, ismini bilmiyorum fakat bu madam, bu senenin son modası mucibince adada pijamayla gezen ikinci kadındır. Öyle bir kadın daha vardır ki o da neredeyse Şimdi sokağa çıkar.

Önümüzden geçen markizet¹ entarili, çıplak bacaklı, lastik iskarpinli matmazellerden birisi aslen Haliç Fenerlidir, buradaki akrabasına yazlık misafir gelmiştir, yanındaki esmeri ise buranın balıkçılarından birinin kızıdır. Zaten bu sene adada kadın modası ekseriyetle böyledir:

Markizet entari, örme beyaz bere (Ada kadınları bu sene başlarına giydikleri bu örme bereleri hep vapurlarda İstanbul'a gelip giderlerken örüyorlar), çıplak bacak, lastik iskarpin! Böyle olduğu birkaç cihetten iyi oldu, evvela iktisat, ikincisi sıcaktan korunma, üçüncüsü eşeklere binildiği zaman hayvanların yüklerinin hafif olması!

1. Bir çeşit ince ve genellikle iekli, pamuklu kumaŐ. (Y.N.)

Üsküdar'a Giderken Aldı da Bir Yağmur!

Umumi Harp senelerinde, "Hey Üsküdar Üsküdar, geçtim sokakları dar!" diye bir türkü çıkmıştı ki Üsküdar'ın o zamanki birçok sokakları hakikaten oldukça dar, çapraşık yerlerdi. Fakat şimdi bu sokakların çoğu değişmiş, geniş geniş tramvay caddeleri açılmış. Toygartepesi ile o cihete tesadüf eden bazı sokaklar istisna edilmek üzere Üsküdar artık oldukça yüzüne bakılabilecek bir hale gelmiştir. Eskiden bizim çocukluğumuzda şöyle bir türkü daha vardı:

"Üsküdar'a giderken aldı da bir yağmur."

Bundan otuz-otuz beş sene evvel İstanbul'da moda olan bu türkünün hakiki medlülü¹ üç akşam evvel bizim başımıza geldi. O akşam *Yenigün* muharrirlerinden Mekki Sait'le beraber Üsküdar'a giderken öyle bir yağmur aldı ki kendimizi oradaki bir kahveye sırsıklam bir halde dar atabildik!

Üsküdar'ın kışın tamah edilecek hiçbir tarafı, hiçbir şeyi yoktur; lakin burası yazın pek hoştur. Ne tarafına gitseniz güzel bir manzara, latif bir hava, tatlı bir eğlenceyle karşılaşacaksınız.

1. Anlam. (Y.N.)

İstanbul'un ne ferah artıran Çamlıca'sını bir tarafa bırakalım fakat Üsküdar'ın Çamlıca'dan başka ne yerleri var ki bunların güzellikleri saymakla kolay kolay bitmez.

Sahildeki Şemsipaşa arsası, Doğancılar Parkı, Sakızağacı, Bağlarbaşı, Salacak Koyu, buralar hep yaz günlerinin hatırı sayılır bir güzellik meşheridir¹. Eskiden en ziyade tımarhane, miskinane ve Karacaahmet mezarlıklarıyla meşhur olan bu yerin bugün umumi parkları, hususi bahçeleri İstanbul ve Beyoğlu'nun park ve bahçelerinden hiç de aşağı kalmaz. Mesela çarşı içindeki İnşirah Bahçesi'nin yaz geceleri o rengârenk kandillerle süslenmiş hal ve manzarası Beyoğlu'nun çok yerlerinde bile görülemez.

Üsküdar'daki Üsküdar İdman Ocağı'ndan ayrılarak bu kulübe karşı Avcılar Kulübü namıyla yeni bir kulüp teşkil eden gençlerden Eczacı İbrahim Bey diyor ki:

"Bu İnşirah Bahçesi, yaz geceleri Üsküdar halkının pek çoğuna nefis bir eğlence yeri olur fakat kışın karlı gecelerinde de burası bizimkilerin cevelângâhı² kesilir. Meşhur avcımız Saip Bey karlı gecelerde tüfeğini omuzlayınca çarşı içindeki bu İnşirah Bahçesi'ne damlar ve diğer arkadaşlarıyla beraber burada kurt, tilki, çakal, tavşan avlar!"

Üsküdar'ın rahmetli Saffet Hanım'ını tanırırsınız değil mi? İki sene evvel dünyasını değiştiren bu zavallı hatuncağız, geçenlerde bir cuma gecesi Üsküdar'ın maruf simalarından Feridun Bey'in rüyasına girmiş ve aralarında şu muhavere³ geçmiş:

"Nasılsın Saffet Hanım!"

"İyiyim Feridun Bey!"

1. Sergi. (Y.N.)

2. Dolaşma yeri, gezi mekânı. (Y.N.)

3. Konuşma. (Y.N.)

“Öbür tarafta ne var ne yok?”

“Dünyada ne varsa burada da onlar var. Âlâ muhal-
lebiler, sütlaçlar, tavukgögüsleri, ekmek kadayıfları, aşu-
reler burada da girila!”

Saffet Hanım'ın canı dünyada nasıl sütlaç, muhalle-
bi istiyorduyduysa burada da tıpkı öyle!

Üsküdar'ın Feridun Bey'i nasıl bir zattır biliyor mu-
sunuz, yirminci asırda hâlâ Nergisi, Veysi, Vehbi, Nev'i,
Atayî¹ gibi konuşan bir Müstalih Çelebi!

Mesela bakınız, o gün bize şöyle bir cümle tekerle-
di: “Semti Üsküdar'ın cihât-ı muhtelifesinde layıkı veç-
hiyle geşt ü güzar ve etraf ü eknafı ariz ve amik hedefi
enzar eylemedikçe işbu mahal-i vesî ü dilaranın hakayık
ve dekayıkına bihakkın vâkıf ve agâh olunamaz.”

Nasıl beğendiniz mi, bugünkü Üsküdar'da hâlâ bu
tarzda icale-i efkâr² eyleyenler var.

Üsküdar gençlerinin şimdi en canlı dertleri kulüpçü-
lüktür. Bir tarafta eski Üsküdar Kulübü ile Üsküdar Deniz
Kulübü “Anadolu” namı altında birleşirken öte tarafta Ec-
zacı İbrahim, Şeref Refik, Âli, Nurettin ve Şakir Beylerle
Avcı Saip Bey İmrakor'da Avcılar Kulübü namı altında
yeni bir spor mahfeli açmışlar, orada çalışıyorlar. Bunlar-
dan Eczacı İbrahim Bey de Saip Bey kadar meşhur ve
mühim bir avcıdır. Yalnız Saip Bey kışın, karlı gecelerde
çarşıdaki İnşirah Bahçesi'nde av avlar, Eczacı İbrahim Bey
ise İmrakor'daki eczanesinde yaz günleri üzeri zamklı
kâğıtlarla sinek, sivrisinek, arı, tatarcık, kelebek avlar. Av-
cılar Kulübü civarında oturan Âli Bey de eczacıdır ve çok
usta bir eczacıdır, her gün yani yeni güzellik kremleri, ro-
matizma ilaçları keşfeder, hatta geçen ay yeni bir kuvvet

1. Divan edebiyatı yazarları. (Y.N.)

2. Derin derin düşünme. (Y.N.)

şurubu icat etmiştir ki bundan bir şişe içen insan iskeleden kalkan Üsküdar vapurunun parmaklığına yapışınca vapur yürüyemez, yolundan kalırmuş.

Bu sene Üsküdar'ın en göze çarpan yeniliği Salacak Koyu'nda açılacak plaj olacaktır. Bu plaj için şimdiden hazırlıklar, tertibat başlamıştır. İstanbul'a yakınlığı hasebiyle bu plajın çok rağbet göreceği zannediliyor. Bari oldu olacak içinde parkları, bahçeleri, tramvayları muhtelif kulüpleri, musiki heyetleri, tiyatroları, sinemaları, plajları olan Üsküdar kazasının hayır sahiplerinden biri daha çıksa da şu eski miskinler tekkesinin arkasında baytar mektebinden atılan hayvanların gömüldüğü mezarlıktaki leş kokularının da bir çaresine baksa, o zaman Üsküdar tam manasıyla bir Üsküdar olacaktır.

Üsküdar'ın yeşil incisi olan güzelim Çamlıca'ya gelince, daha geçen cuma mahşer gibi kalabalık olan bu pek muhteşem mesiremizden biraz sonra ayrıca bahsedeceğiz.

Kızkulesi Park ve Plajı

Kızkulesi yakut küpe takındı.
Oh ne de güzel yaraştı bakındı!

Bu eski nihavent şarkının İstanbul'da moda olduğu zamanlar galiba, Kızkulesi'nin iki tarafına geceleri kırmızı fenerle açılır ve zamanın zevk u safa erbabı bu kırmızı fenerlerin etrafında sandallarla, piyade kayıklarıyla piyasa ederlermiş.

Deniz ortasındaki bu tarihî kule geceleri, kulaklarına ne takınsa yakışmaz acaba? Vaktiyle kulaklarına yakut küpeler takınan bu kulenin arkasındaki yeni açılan bahçe ile önündeki plaj öyle zannediyorum ki nice zamandan beri uyuklayan تنها Üsküdar sahillerini bu sene yeniden diriltecek, İstanbul'un güzellik ve deniz meraklılarından birçoğunu bu yaz Kızkulesi'nin etrafına toplayacaktır. Binlerce lira sarf ederek Salacak'taki yeni "Kızkulesi Parkı ile Plajı"nı açan zatın evvelden akli neredeydi acaba? Eğer İstanbul henüz bu kadar umumi bahçe ve plaj bolluğuna uğramadan evvel burası açılmış olsaydı öyle zannederim ki şimdi bu çok güzel yer emsali arasında birinciliği alırdı.

Salacak'ın yüksek setli sahillerinden Marmara'ya kar-

şı yaz gurubunu¹ seyrediş, zaten öteden beri zevkine pek doyulamayan bir haldir; şimdiyse orada yeni açılan bahçenin nadide ağaçları, zarif şemsiyeleri, nefis palmyeleri arasında şehrin en seçme bir musiki heyetini dinleyerek bu manzarayı seyretmek yaz zevklerinin, yaz eğlencelerinin en çok göz ve gönül avlayanı olacaktır.

Yukarıdaki gümrah² fiskiyele dört köşe havuzun başında bir müddet otur, yanı başında en nadide levhaları çalan Darüttalim'i³ dinle, ayaklarının altına serilmiş Marmara'nın çividi maviliğinden gözlerin yoruluncaya kadar sağına bak, soluna bak, karşına bak, sonra bu ahenkten bu nezaretten bıkip da ruhun yeni ve serin bir coşkunluk istemeye başlayınca kalk, süslü merdivenlerden in aşağıya, oradaki yeni localardan birinde soyun, geniş ve yumuşak kumlukta yatanların arasından aheste aheste geç ve kaldır kendini, oradaki beton iskelenin burnundan cup diye fırlat!

Akıntı yakın olduğu için vakıa buranın suları yazın da fazla serincedir fakat korkma, denizin suyu yazın ne kadar serin olursa o kadar şifalıdır.

Bahusus burası anaför yeri olduğu için insanı o kadar üşütmez. Fakat dikkat et ey yüzücü genç! Eğer suları iyi bilmiyor ve kulaçlarına pek güvenmiyorsan sakın burada fazla açılmaya kalkma, zira burası ne Altinkum'a ne Gümüşkaya'ya ne Bebek'e ne de Florya'ya benzer, buranın hududu Kızkulesi'dir, dalgınlık veya hevesle bu hududu aşan her acemi yüzgeç, karışmam, soluğu ta Bozburun'da alır ha!

Bu yeni plajın bir iyiliği varsa denize atlama yeri va-

1. Günbatımı. (Y.N.)

2. Delidolu akan. (Y.N.)

3. Darüttalim-i Musiki. Balkan Harbi sonrasında İstanbul'da, klasik Türk sanat müziğini halka tanıtmak ve yaymak amacıyla kurulan musiki topluluğu. (Y.N.)

zifesi görecek olan upuzun beton iskelesidir. Diğer plajlardan atlama yeri olmadığı için İstanbulluların eski deniz hamamlarında pek alıştıkları bu atlama zevki oralarda yoktur fakat burada atlayın atlayabildiğiniz kadar! Balıklama gidin, takla atın ve eski Vehbi Pehlivan usulü iskelenin yanından kendinizi olanca hızınızla yüzükoyun ileriye fırlatın ve üç-dört kulaç kadar muallakta ilerledikten sonra tam suya düşerken birden arkaüstü dönüp altınızdaki tuzlu suyu geniş bir tahta havale gibi orada sandalla piyasa edenlerin üstüne kapatın!

Salacak'ta yeni açılan Kızkulesi Parkı'nın en hoş yeri yukarıdaki yükselen selvilerin kenarında oturup bir yandan Darüttalim'i dinlerken bir taraftan da aşağıda, on beş-yirmi metre derinde yüzenleri ve kumlukta yan üstü yatmış vücutlarını kum kebabı yapanları seyretmek olacaktır. Evet, olacaktır ama bu para kıtlığında buradaki fiyatlar da ucuz olursa işin tadı çıkacaktır yoksa diğer bazı yerler gibi burada da meşrubat, mekûlat ve denize girmek için hususi melbusat falan filan ateş pahasına olursa herkes burayı uzaktan vapurdan seyretmekle iktifa eder. Hatta Ticaret-i Bahriye Müdür Muavini Müfit Necdet Bey bu hususta diyor ki:

“Eğer burası ucuz olursa ben bu yaz hep buradayım. Vakıa yüzme bilmem ama denizde sırtüstü yatıp uyumasını da bilmez değilim ya...”

Beylerbeyi: Cuma Günü İstanbul'un En Tenha Yeri

Bayağı günlerde bilmem öyle mi? Cuma günleri deniz kenarındaki kahvenin bahçesi istisna edilirse Beylerbeyi'nin diğer tarafları teptenha! Öteden beri zaten asudeliği, sessizliğiyle tanınmış olan Boğaz'ın bu yakın köyü bugün büsbütün tenhalaşmış, sokakları, çarşısı, çayırı, bayırı adeta kuş uçmaz kervan geçmez bir hale gelmiştir. Çayırbaşı'ndan Çengelköy'e kadar uzanan caddede cuma günleri işiniz yoksa kolaçan edin ki bir tek satıcıya, bir tek insana tesadüf edesiniz. Yalnız bu uzun, loş, sıkıntılı cadde mi ya? Buranın ne tarafına gitseniz, hangi sokağına sapsanız, hangi bayırına tırmansanız hep aynı tenhalık, aynı sessizlik... Sanki Suat Derviş Hanım¹ *Ne Bir Ses ve Ne Bir Nefes* isimli romanını burası için yazmış! Hele Küplüce'ye çıkan hatırı sayılır, dik ve uzun yolu kendi kendinize tırmanırken sanırsınız ki insanları tamamıyla başka ve uzak bir diyara çoktan hicret etmiş bir köyün ıssız zirvesine adam izi aramaya çıkıyorsunuz. Eskiden burada kendileriyle bir hayli arkadaşlık etmiş olduğumuz Eczacı Fuatlar, Hikmetler, Tarıklar ve daha isimlerini unuttuğum Beylerbeyli birçok gençleri

1. (1903-1972) Gazeteci, yazar. (Y.N.)

sormak için yollarda insan bulamadım ki bizim eski ahbabları sorayım!

Evet, Beylerbeyi eskiden de asudeliği, sessizliğiyle tanınırdı fakat hiç olmazsa o zaman buranın gene kendine göre bir şevki, şetareti, eğlencesi, cümbüşü vardı. O zamanlar simidiyle çöreğiyle meşhur olan Beylerbeyi âlemi de gene kendine göre bir âlemdi; lakin bugün Beylerbeyi'ne gezmeye veya eski ahbablarını ziyarete gidenler yalnız iskele kahvesinde oturan birkaç kişi ile oranın eski tarihî ve seyyar simitçisi Sait Ağa'dan ve sesinin güzelliğiyle meşhur Müezzîn Alaattin Efendi'den başkasını pek göremezler. İstanbul'a Edirnekapısı ile Eyüp'ü için mezarlıklar, ölümler diyarı derler. Halbuki siz gidin de mezarlığın ve ölümler diyarının en renklisini, en koyusunu Beylerbeyi'nde görün! Beylerbeyi'nin üzerindeki mezarlık kadar insana hakiki mezarlık haşyeti¹ veren İstanbul'da hiçbir yer yoktur. Esasen çok تنها ve sessiz olan bu yerdeki Küplüce Mezarlığı ne Eyüp ne Üsküdar ne de Kasımpaşa mezarlıklarına benzer. Esasen تنها ve sessiz olan Küplüce Yokuşu'nun sonunda, kopkoyu gölgeler içinde uyuklayan bu kabristan o kadar sık ve o kadar canlı servilerle örtülüdür ki bunların altına giren bir insan kesif nefû dalların arasından kabil değil hiçbir yeri göremez. Hem buranın servileri İstanbul'un öteki mezarlıklarının servileri gibi öyle ihtiyar, kolu kanadı kırık, çehresi soluk, beli kambur, avurdu çökük şeyler değil; buradakilerin hepsi gür, gürbüz, gümrah ve gittikçe açılmaya, yayılmaya, büyümeye müstait², yemyeşil taze kozalaklı cinsinden...

Beylerbeyi'nin zevki, Beylerbeyi'nin safası, Beyler-

1. Korku, korkma. (Y.N.)

2. Doğuştan yetenekli, kabiliyetli olan. (Y.N.)

beyi'nin güzelliği işte bu İstanbul güzelliklerinin en haşyetlisinden sonra başlar. Hele Küplüce'yi geçip de Çamlıca yolunu tuttunuz mu artık gözünüz gönlünüz tamamıyla açılır, sağınızdan, solunuzdan, önünüzden, ardanızdan bol ve nefis bir hayat kokusu fişkırmaya başlar. Yalnız dikkat edin, pek acele ve dalgın yürümeyin, çünkü biraz ileride öyle bozuk bir kaldırım geçeceksiniz ki eğer iskarpininiz biraz sıkı, ayağınız da biraz nasırlıysa muhakkak geriye dönünüz, yoksa yüz seneden fazla bir zamandan beri kazma kürek görmeyen bu kaldırım her adımda sizi öldürür, öldürür, diriltir. Fakat bu berzahı¹ da bir atlattınız mıydı artık cennete kavuştunuz demektir.

Artık önünüzde gözün alabildiği kadar geniş kırlar, bağlar, bostanlar, subaşları vardır ve geçtiğiniz daracık ve mis kokulu keçiyollarının etrafı sürü sürü koyunlar, kuzular, keçiler, inekler ve türlü türlü kuşlarla doludur. Her adım attıkça bakarsınız, bir ağaç dibinde ya bir aile ya birkaç ahbap oturmuş, tabiatıyla baş başa kendini dinliyor. Daha ileride Tomruksuyu bahçelerinin neşeli uğultusu dereleri tepeleri çınlatıyor. Şehrin en iyi sularından olan Tomruksuyu bu sene ne kadar da kalabalık oluyor. O canım ağaçlıkların arasında bando mu dersiniz, mandolin takımı mı, incesaz mı, zurna mı, polka² mı, zeybek oyunu mu, çiftetelli mi, ne isterseniz hepsi var.

Havanın en âlâsı, manzaranın en şirini, suyun en nefisi ve üstelik cümbüşün en şatafatlı ve varyetelisi... Oh! Buraya kim gelmez, yaz cumaları Çamlıca ile Kuzguncuk arasındaki Tomruksuyu'na kim tıpış tıpış gidip can beslemez?

1. Sıkıntılı yer. (Y.N.)

2. 1830'larda Prag'da ortaya çıkan, dört hareketten oluşan ve basit bir adım değiştirmeye sonuçlanan, vals ölçüsünde ama temposu ondan ağırca bir Polonya dansı. (Y.N.)

Uhreviler Diyarında Geceler...

Simsiyah bir akşam, korkunç serviler, derin bir sessizlik ve beyaz mezar taşlarından sayısız bir heyula ordusu... Yolu buralara düşenler her adımda müthiş bir haşyetle sarsılırlar: Birisi çıkacak, boğazıma sarılacak ve...

Saat dokuz buçuk, ondan sonra değil mezarlıklardan, hatta mezarlıkların civarından el ayak çekilmiştir, eğer hava da zifirî karanlıksa artık bu saatlerde bu mezarlıkların arasından geçmek mecburiyetinde kalan yabancılardan vay haline!

Ortada ses, sada namına çıt yoktur, iki tarafı kaplayan upuzun, simsiyah ve heyulai serviler karanlığın ve ıssızlığın haşyetini büsbütün artırmıştır; bu upuzun ve simsiyah servilerin altlarındaki beyaz, kalın mezar taşları canlı birer cüce gibi durmuşlar, tepeden tırnağa sizi süzerler, nerdeyse bunlar, harekete gelecek, birden üzerimize atılacak, ya abus bir çehre ile sizden dünya ahvaline dair bir şeyler soracak yahut manasız kahkahalarla belinize sarılıp size dans teklif edecekler!

Biraz ilerleyip karanlığa, ıssızlığa daha iyice daldıktan sonra, eğer kulağınıza sağdan soldan, önden arkadan bir hışırtı, bir çıtırtı gelecek olursa artık seyredin siz yürekteki heyecan ve helecanı! İşte geliyor veyahut işte geliyorlar! Ama gelen veyahut gelenler nedir, kimlerdir;

gecenin bu geç vaktinde, bu zifirî karanlıklar arasında gelip de sizden kim ne isteyecek, kim size aşinalık edecek, kim halinizi, hatırlınızı soracak ve kim ne diye sebepsiz boğazınıza sarılıp gırtlığınızı sıkacak? Ama siz gelin de bunu gecenin o saatinden sonra mezarlıklar arasından geçmek mecburiyetinde kalan toy yabancılara, yolunu şaşırılmış zavallılara sorun! Ey gece yarısına doğru ölümler diyarının içine dalıp da evhamla ilerleyen müvesvis¹ yolcu, yolun açık ve hedefin selamet olsun! Biliyorum, şimdi bu zifirî karanlık yolda senin gözlerin şeşi beş görüyor; serviler sana birer dev, mezar taşları birer hortlak, kazara ayağının çarptığı bir teneke parçası bir ölüm çanı gibi geliyor; darala darala patlayacak hale gelen yüreğin, bugünlerde dolmuşsa bir adam taşımaya başlayan külüstür otomobillerin makineleri gibi işliyor; fakat bunlar hep lüzumsuz kuruntu, bunlar hep beyhude üzüntü, bunlar hep eski zamanların atmasyonel partifisyon² babından meydana çıkmış birer safsata... Şimdi senin hasta muhayyilenin sana dev şeklinde gösterdiği bu upuzun simsiyah serviler, bu hortlak sandığın taşlar, bu ayağına takılan paslı teneke parçaları gündüzün berrak aydınlığında gördüğün amelimande³ servilerden, köhne, cansız taşlardan, ayak altında sürünmeye mahkûm paslı tenekelerden başka bir şeyler değildir. Korkma, aldırış etme, kulak asma, böyle kıvır zıvır uydurmasyon şeylere metelik verme; yürü, hem gündüzkünden daha serbest, daha çalak, yürümene bak! Gündüzün buradan geçerken belki seni bildik bir tıraşçı, göz aşınası bir müziç⁴, arasız bir dilenci yakalar, dakikalarca yakanı bırakmaz; yolundan alıkoyar

1. Vesveseli. (Y.N.)

2. Abartı tarzında yalan. (Y.N.)

3. Hareketsiz, yaşlı. (Y.N.)

4. Rahatsız eden, bunaltıcı, sıkıcı. (Y.N.)

lakin bu zifirî gecenin bu geç saatinde, kollarını istediğin gibi sallayarak adımlarını istediğin gibi atarak ferah ferah buradan geçmene hiçbir mâni yoktur. Ölüler şimdi kim bilir ne derin ve ne pürüzsüz uykuda... Senin ayak sesin değil, kırk ikilik top patlasa, servilerin arasından kimse kalkıp da, "Ne oluyor yahu?" diye başını yola uzatmaz. Ama diyeceksin ki ben ölülerden, servilerden, taşlardan, tenekelerden değil de buralarda saklanmış, yol bekleyen herhangi bir diriden korkuyorum. Geç efendim geç... Bu zifirî gecenin bu geç saatinde, durup da burada av bekleyecek enayi yoktur. Ötede beride gece avına çıkan serseriler de pekâlâ bilirler ki kapkaranlık gecenin yarısına doğru veyahut yarısından sonra böyle yapıyınız mezarlıklar arasından geçecek bir insanın üzerinde pek diş dokunacak şeyler yoktur. Cüzdanı tıka basa dolu insanın geçeceği yol gece yarısı mezarlık araları olamaz. Sonra oradan geçerken sen nasıl ürküyor, tevahhuş¹ ediyorsan, o saatte orada bekleyecek serseri de aynı korku içindedir. Hele kış geceleri, hele yağmurlu, çamurlu, karlı, fırtınalı kış geceleri geçmek için mezarlık araları kadar emin bir yer olamaz. Zemheri fırtınalarının bulutları havalandırdığı ve karlı servilerin koskoca dallarını çatır çatır çatırdattığı böyle gecelerde eğer tipiyle tıkanmaktan, soğukla donmaktan korkmazsan senin için en kestirme, en emin yol korkunç mezarlıklar arasındır.

Hani bir yerin tenhaliğinden kinaye olarak "cinler top oynuyor" derler, işte böyle gecelerde mezarlıklar arasında top oynayan cinler bile yoktur.

Yalnız ara sıra işitiriz: Filan efendi dün gece filan mezarlığın arasından geçerken önüne iki kişi çıkmış da kendisinden kibrit istemiş yahut saati sormuş, o da açık-

1. Ürkme, ürküntü. (Y.N.)

göz davranmış, tabanları kaldırıp yıldırım gibi kaçmış... Olabilir, mezarlık arası bu, herifin kibriti tükendiye mezarda yatan sabık tütüncüyü yahut saatçiyi tatlı uykusundan kaldırıp hacetini onlardan isteyecek değil ya!

Bir tarihte böyle bir şey benim de başıma gelmiş, bir gece yarısı koskoca bir mezarlık arasından geçerken önümde çıkan bir gölge bana da saati sormuş ve ben, "Dur bakayım!" diye elimi cebime sokunca gölge servilerin arasına bir yılan gibi süzülüp gitmişti.

Hülasa efendim, geceleyin mezarlıkların manzarası korkunçtur, haşyetlidir fakat bu korkuyu bu haşyeti ortaya çıkaran bizim muhayyilelerimizdir ki bu kötü ilhamları eski zamanların atmasyonel partifisyon babından almışlar ve şimdiye kadar fuzuli beslemişler.

Maamafih bizim mezarlıklarımız manzara itibarıyla değil yalnız geceleri ve gündüzleri bile pek hoş gidecek şeyler değillerdir.

Bakalım bizimkilerin de tıpkı birer çiçek bahçesine benzeyen Garp mezarlıklarına döndüğünü ne zaman göreceğiz?

Kuzguncuk Tepelerinde Bahar!

“Oh! Elperentan, yavino oy!”

“Si! La pirinevera avino oy!”

“Munço amo, yo elprentan! Ah, elprentan, monço ermozos, monço amondo!”

“Si asabi vayya! Aista marmira, ialaz rozasmira, ialaz eltiyenpo!”

Bu muhavere aynen, Kuzguncuk'taki Fethi Ahmet Paşa Korusu'nun sol yamacındaki sık erguvanların altında geçiyordu. Musevilerin Türkçe konuşmaları ve Türkçe okuyup yazmaları için kaç gündür gazetelerde kalem sallayanların kulakları çınlasın. Akşama doğru bu latif koruda kol kola giden iki güzel Musevi matmazelin muhaverelerini burada size tercüme edeyim:

“Oh, artık bahar tamamıyla geldi bugün kendini gösterdi.”

“Ben ilkbaharı çok severim! Ah, bahar ne kadar güzel, ne kadar sevimlidir.”

“Vallahi öyle! Hele bak şu denize, hele bak şu çiçeklere, hele bak şu havaya!”

Muhaverenin alt tarafına devam edelim:

“Oy deziro promenarme!”

“Vıy moi osi, deziro tukamınar!”

Tercümesi şu:

“Bugün canım hep gezmek istiyor.”

“Al benden de o kadar!”

Latif korunun en kesif, en loş bir yerine gelince ikisi de oradaki körpe çimenlerin üzerine yattılar. Tabii ben de gidip yanlarına çökemedim, onun için biraz daha ilerideki bir meşenin kütüğüne de ben yaslandım. Aramızda hayli mesafe olmasına rağmen bu bahar seven matmazellerin uzaktan gelen seslerinden duyabildiklerimi işte gene aynen naklediyorum:

“*Mesta amando esta manzara!*” (Buranın manzarasını çok sevdim.)

“*Helbet! Parskö aki non ezbalat, akin ez Kuzguncuk!*” (Elbet seveceksin. Çünkü burası Balat değil, Burası Kuzguncuk!)

Anlaşılan matmazelin biri Balat’tan kalkmış, Kuzguncuk’taki arkadaşına misafir gelmişti. Fakat Kuzguncuklunun bu cevabı onun hiç hoşuna gitmedi, canı sıkılmış gibi bir “ah” çekerek lakırdıyı kesti. Bir müddet böyle sessiz durdular ve sonra öteki, arkadaşının sırtını okşayarak sordu:

“*Dedi tarobyanes tu?*” (Ne o, darıldın mı?)

“*No, no, levsto avlamda şaka!*” (Darılma canım, ben şaka söyledim.)

Muhaverenin buradan ötesi artık pek yavaşladığı için fazlasını duyamadım ve bahar âşığı iki matmazeli oracıkta kendi hallerine bırakarak çamlığa doğru yürüdüm. Buranın çamlığını bilir misiniz? Burada çam ağaçları cüsse ve boy itibarıyla İstanbul’un en büyük ve en gün görmüş çamlarıdır. Her biri adeta ulu çınarlar kadardır. Fakat maattessüf burada ne bir gazino ne bir kahve ne bir bakkal yahut çerezci filan vardır ki insan otursun da biraz ağzını oynatsın! Cuma günleri hayli kalabalık olan bu çamlıktan ziyade şimdi Kuzguncuk’un asıl mesire yeri Beylerbeyi cihetindeki “Frenk Tepesi” denilen yerdir. Manzara itibarıyla burası da harikuladedir. Bereket versin burada Mehmet Efendi isminde bir Bulgar-

yalının kır kahvesi imdada yetişir. Akşamları ve tatil günleri halkın çoğu buraya çıkarlar. Hatta ara sıra buraya seyyahlar da gelirler. Mehmet Efendi hoşsohbet bir adamdır ama biraz titiz tabiatlıdır. Müşteriler pek kafa patlatırlarsa derhal kızar ve hiddetle şekerli kahve yerine müşteriye sade kahve getirir.

Kuzguncuk'un akşamları ve cuma günleri en kalabalık olan yeri İcadiye'ye ve Çamlıca'ya doğru uzanan âşıklar yoludur. İskelebaşında Sadri Bey'in sineması da geceleri epey bir eğlenti yeridir. Bazen burada balolar, danslar tertip edilir. Bunun biraz ilerisindeki Todoraki'nin gazinosunda her gece bir radyoyla vakit geçirilir. Büyük caddede Kiryako Efendi'nin bahçeli gazinosu da temizliğiyle meşhurdur. Bu gazinoda gündüzleri bazı delikanlılar iskambil filan oynarlar, geceleri de ehlikeyif olanlar demlenirler. Buranın meşhur kasabı Madam Raşel de ara sıra bu gazinoda oturur, orada hizmet eden köfteci Madam Marika'yla dertleşirler. Kasap Raşel henüz pek genç bir hanım olmasına rağmen her gün Kuzguncuk'tan mezbahaya gider ve etlerini kendi seçer, kendi getirir, gayet cerbezeli, cabbar, olur olmaz şeylere metelik vermez bir kadındır. Kuzguncuk'ta karnınız acıkırsa haliniz yamandır. Çünkü burada lokantadan vazgeçtik, hatta bir piyazcı bile yoktur. İyi suyu pek boldur. Çamlıca mı istersiniz, Tomruk mu, Lebada mı hepsi vardır. Tütüncü Tebrizli Hacı Abbas Efendi gelen misafirlerine daima bu iyi sulardan birer bardak ikram eder.

Yanına iki tane zavallı meczup almış, bize doğru hızlı hızlı gelen şu genç, elektrikçi Dimitri Efendi'dir. Yanındakilerin biri Kuzguncuk'un Deli Hidayet'i sayılan Mişon Sotla, öteki de aynı fasileden¹ meşhur Amiko'dur. Bunlara benzeyen biri daha vardır ki ismi Peres'tir. Bunların her

üçü bir araya geldiler mi Kuzguncuk çocukları ve delikanlıları curcunayı ayyuka çıkarırlar. İskeleye doğru giden şu kürklü ihtiyar madam, temmuz sıcağında bile sırtından bu kalın kürkü çıkarmaz ve kendisi yetmiş yaşında olduğu halde gayet sinema ve tiyatro meraklısıdır.

Kuzguncuk'tan ayrılırken iskele başında işittiğim bir İspanyolca darb-ı meselini de size nakledeyim:

Bir kedi "Beş Yalılar" cihetindeki arsanın kenarından dikkatli dikkatli denize bakıyor ve sahilde kıvıldanan bir yengeci dört gözle süzüyordu. Oradaki yalının bahçesinden bu hali gören sarı saçlı bir madam, yanındaki kızlarına kediyi göstererek şöyle söylendi:

"Lalma deligato, kere pişigadu, sesta espantando, dentrar alamar!" (Kedinin canı balık istiyor ama ayağını suya sokmaktan korkuyor.)

Çamlıca O Kadar Güzel Bir Mesire ki...

Hani bazı kimseler sevmedikleri açgözlü insanlar için, "Gözünü toprak doyursun!" diye beddua ederler. Benzetmek gibi olmasın ama ben de ötede beride bahar ve yaz manzaralarının güzelliğine bir türlü doymak bilmeyen bu çeşit açgözlüler için şöyle beddua edeceğim:

"Gözünüzü Çamlıca doyursun!"

Çamlıca'nın tabii güzellikleri o kadar bol, o kadar geniş, o kadar taşkındır ki insan buraya çıktığı zaman neredede oturacağını, nereye bakacağını, ne tarafı gezeceğini, hangi ağaç altında ve subaşında dinleneceğini şaşırır.

Kısıklı'daki bahçeli kahvelerden başlayarak ta Büyük Çamlıca Tepesi'ndeki Safa Bahçesi'ne kadar yol üstünde oturulacak, dinlenilecek, bol temiz hava alınacak, iyi ve nefis sular içilecek öyle durak yerleri vardır ki hepsi de birbirinden daha güzel, birbirinden daha ruh tazelayıcıdır. Hele en tepedeki Safa Bahçesi... Eskiden bir Bektaşî tekkesinin bahçesi olan İstanbul'un bu en yüksek, en havadar, en nezaretli mesiresi galiba bu muhit ve bu iklim rüzgârlarının taksim mahalli olsa gerek! Şarka, garba, şimale, cenuba¹... Yani irtifa ve ihtişamla bakan ve

1. Doğu, batı, kuzey, güney. (Y.N.)

İstanbul'u, bütün dağları, bağları, denizleri, dereleri ve binalarıyla çevre olarak muazzam ve eşsiz bir panorama gibi gösteren bu rüzgârı bol tepede öyle tatlı bir baş döndürücü güzellik vardır ki burada insan kendisini adeta sabit bir balona binmiş de etrafı ve aşağısını heyecanla seyrediyor zanner.

Üsküdar tramvay ve otobüslerinin cuma günleri Çamlıca'ya taşıdıkları insan kümeleri ne kadar çok olursa olsun bu sayısız kalabalık ağaçlıkları, subaşları, bahçeleri pek bol olan koca Çamlıca'da derhal küçülüyor, azalıyor, gene birçok yerler تنها ve boş kalıyor.

Buranın tepedeki Safa Bahçesi, subaşı mesiresi, onun karşısındaki aile bahçesi, sonra yabancı kekik ve nane kokulu sahipsiz, kirasız kırlarını, hele Tomruksuyu cihetindeki bahçeleri tamamıyla doldurmak için hiç değilse İstanbul'un dörtte biri oraya gitmeli ki bir şeye benzesin! Bununla beraber Çamlıca'ya bu seneki rağbet pek fazladır ve Kısıklı Tramvay İstasyonu'ndaki büyük bahçeli kahvelerin cuma günlerindeki hali bu rağbetin en canlı misalidir. Öğleden itibaren ta saat sekize kadar oturacak bir tek boş sandalyesi kalmayan bu bahçelerin akşam hali görülecek şeydir. Yukarıki bahçelerden akşam dönüşü başlayıp da seyircileri büyük bir ordu halinde aheste yürüyüşle buraya akmaya başladılar mıydı artık dokunmayın Kısıklı'nın keyfine! Havası kadar iyi sularının da bolluğuyla pek meşhur olan Çamlıca'da eskisine nispetle pek belli başlı bir değişiklik yok gibi... Hatta cuma günleri burada gezmeye çıkan allı, yeşilli, mavili hanımefendileri görünce insanın gayriihtiyari, "Sağ elinizdeki şemsiyeler gene o şemsiyeler fakat haniya sol elinizdeki eski yelpazeleriniz?" diyeceği geliyor.

Hele bazı bahçelerde bu hanımların başlarında şemsiye, yüzlerinde gizli bir tebessümle sazlı, çalgılı uşşak, hüzzam, rast, mahur peşrev şarkılarını hayran hayran din-

lemeleri adamın pek garibine gidiyor. Geçen cuma bu hale baktım baktım da içimden, bari dedim, ne olur, saz, “eşmi ahularının kahrolayım yok bedeli / Ne de baygın bakışın var a beyaz şemsiyeli”¹ şarkısını çalsa da hanım ve beyefendilerin zevkleri tamam olsa!

Bu cihetten bakılırsa orkestraların, cazların, bandoların her tarafı gümbür gümbür gümbürdettiği bu zamanda zavallı Çamlıca hâlâ o mektep!

1. Şarkının aslı şöyledir: “Ah ne baygın bakışın var a beyaz şemsiyeli / çeşmi ahularının kahrolayım yok bedeli.” (Y.N.)

Koca Beykoz Çayırı Eylül Uykusunda...

Ne bir ses ne bir nefes!

Futbol oynayan seyircisiz gençler, çınarın gölgesinde pinekleyen bir bedmest¹ ve derin bir sessizlik...

Sahilde ise kıyametler kopuyor!

Sahilde deniz yarışları var, onun için bütün kalabalık dediğim zannetmeyin ki birbiri üstüne yığılmış ve abanmış binlerce ve binlerce insan... Topu topu bir-iki yüz kişiden ibaret; onların da yarısından fazlası yerli ve çoluk çocuk... Çarşı boyu, eh işte, orası daha şöyle böyle... Yalnız şekerçi dükkânının önünde mısır kebabı satan beyaz gömleklili, alaca peştemalli adamın önü biraz kalabalık...

Vapur iskelesinin yanındaki gazinoların bahçeleri ancak akşamüstü biraz dolabildi. Çayır yolu, sanki meşhur bir mesire yolu değil de ıssız köy yoluymuş gibi sessiz sedasız...

İkinci vakti vapur iskelesinden ekmekçi bayırının altına kadar gidiyorsunuz da yolda dört kadın, üç erkek, iki çocuk, bir karpuz sergisi ve bir balık tablasından başka kimseye rast gelemiyorsunuz. Bilmem ama çayırın geçen cumaki tenhalığı kendisine pek yaraşmış gibi geldi.

1. Kendinden geçmiş derecede sarhoş. (Y.N.)

Baştaki çayır kahvesinin kahkahaççekli bahçesinde kendilerini dinleyen iki-üç hanım ile iki-üç erkek de bu sessizlikten pek hoşlanmış gibi sade kendilerini ve sade etraftaki dağları, koruları, suları dinliyorlardı. Deniz tarafındaki futbol sahasında da kimseler yoktu ve nihayet adetleri bir düzineyi geçmeyen oyuncu gençlerin pek hafif velveleleri ancak kendi sahalarında kalıyor, koca çayırın başka yerlerine aksetmiyordu. Denilebilir ki meşhur Beykoz Çayırı geçen cuma akşamı derin ve melül bir eylül uykusuna dalmış gibiydi. Yer yer kurulmuş yazlık salaş kahvelerin öteye beriye serptiği sandalyelerde tek tük oturanlar yok değildi fakat gene ortada ses namına çıt bile yoktu. Karakulak şosesinden ne bir otomobil ne bir araba geçiyor, sadece beş-on dakikada bir gaz tenekeleleriyle suya giden veya sudan dönen eşekler bu şoseyi gölgelendiriyordu.

Çayırın ortasındaki ulu çınarların altında bir tarafa kırıt kırıt ve gerdan kıra kıra dolaşan, esmer yavrulu beyaz kazlar insana Üstat Haşim'in şu eski şiirini hatırlatıyordu:

Suda yorgun, muzî tecelliler
Ediyor bir takarrübü ifşa
Mamulü hande keştiler.
Kuğular geliyor sineküşa.¹

Fakat bunlar suda değil, çayırdaki tecelli ediyor ve arada bir, boyunlarını çarpıtıp başlarını yarı yukarı dikiyerek yarı gözle ağaçların tepesinden, keskin keskin yavrularını gözleyen insafsız çaylakları süzüyorlardı.

1. Ahmet Haşim'in "Kuğular" şiirinin aslı şöyledir: "Suda yorgun, muzî tecelliler / Ediyor bir tekarrübü ifşa: / Kuğular, leyl içinde, sine-küşa / Geliyor, gözlerinde mestîler / Sanki mahlul-i hande keştiler / Ki olunmuş nücumdan inşa..." (Y.N.)

Yalıköy sırtlarına doğru uzanan dik bayırın dibindeki köhne ardıçların gölgesinde sirtüstü yatan adam boyuna türkü söylüyor ve sözde gam dağıtıyordu. Bu bir türlü söylemek değil, için için, kötü kötü ve kısık kısık ötmekti.

Adamın başında iki de bekçisi vardı. Bunların biri düz siyah, diğeri de alacalı iki sokak köpeğiydi. Daha güneş dükkânını kapatıp kepenklerini çekmeden herif rakısını çekmiş, şişesini oracığa fırlatmış, bakkal kâğıtlarıyla getirdiği kıvır zıvır mezelerinin döküntülerini de ihtimal hâlâ başı ucunda bekleyenlerin önüne sermişti.

Çalı çırpı yüklü siyah eşeğiyle ormandan dönen yaşlı ve karayağız adam, biraz ilerideki tozlukta yuvarlanan iki boz eşeği kendi merkebine göstermemek için bütün gayretini sarfediyor, inatçı hayvanın o tarafa dönmemesi için boyuna sağ kulağını değnekliyordu; fakat bir aralık nasıl olduysa hayvan birden o tarafa dönüp de arkadaşlarının keyifli keyifli tozlarda yuvarlandıklarını görünce narayı bastı. Bunu duyunca ötekiler de başladılar.

Derken bu feryatlara herifin başucunda yatan köpekler de havlayarak iştirak edince o sessiz sadasız, sakın çayırdaki bir kıyamettir koptu, sirtüstü yattığı yerde keyifli keyifli mırıldanan adam neye uğradığını şaşırды, telaşla fırladı, sağa baktı, sola döndü, manzara karşısında bir müddet durakladı; sonra bu vaveylaya, bu curcunaya çayırın ortasındaki kazların da kanat çırparak "gak gak gak!" diye iştiraklerini gördü ve yolun kenarında takkelerinin içindeki böğürtlenleri paylaşan köylü çocuklarına sordu:

"Ne oldu bre çocuklar, ne var böyle bağırışırılar bu hayvanlar hep bir ağızdan?"

Çocuğun biri güldü:

"Ne olacak, sen nasıl çektin rakıyı burada keyif yaptın, onlar da keyif yapıyorlar işte!"

Evet, onlar da keyif yapıyorlar, onlar da İstinye üstlelerinden doğru batmaya başlayan güneşin, sahilde, ulu çı-

narların arasından sızan, son turuncu ziyalarıyla yer yer yaldızlanmış serin çayırın akşam zevkini çıkarıyorlar...

Eğer geçen cuma Beykoz'daki deniz yarışları olmasaydı ve Fatih halkının bir kısmı tenezzüh için bir Haliç vapuruyla Beykoz'a çıkmasalardı, o gün bütün Beykoz tıpkı biraz alt taraftaki Paşabahçesi, Kanlıca gibi enfes ve derin bir gündüz uykusu çekecekti galiba!

Sirkeci'de Ne Var Ne Yok?

Orada ne yok ki? Ne ararsanız hepsi mevcut... Fakat Sirkeci'de birkaç senedir en bol olan, en çok göze çarpan şey tavuk ve piliçtir.

Geçen akşam Sirkeci'nin meşhur fıstıkçısı seksen beş yaşındaki Balatlı Bayataçı bile bu tavuklarla piliçlerin yan yana dizildiği şık vitrinlerden birinin önünde durmuş, iç çekip göz süzerek derin derin onları süzüyor, gelene geçene dert yanıyordu:

"Bu kadar da tavuğu her gün kimler yer acaba? Bunları yemek için para ister para... Bizim gibi fıstıkçılar bunları nerden yiyecek? Tavuklar da... Er birini hindi yibi... Peliçleri sorarsanız onlar da tavuk yibi! Hay maşallah, maşallah! Her yün bu dükkânlarda yenilen tavukların sade kanatlarıyla tüylerini bana verseler yeter."

Birisi sordu:

"O kanatlarla tüyleri sana verseler ne yaparsın bezirgân?"

"Ne mi yaparım, yelpaze yapar, hanumlara satarım!"

İhtiyar fıstıkçının camekânda bayıldığı pişmiş tavuklar, bugün Sirkeci'nin en göze çarpan manzaralarından biridir ve ben öyle zannediyorum ki, eğer Sirkeci'deki tavukçu lokantalarına karşı müşterilerin bu hücumu arttıkça çok geçmez, orası o tramvay caddesi bir-

kaç seneye varmaz eski Eyüp'ün iki sıralı kebabçı çarşısına döner. Nedense birkaç senedir, çiğini bilmem amma, ahalide pişmiş tavukla pilice karşı rağbet pek fazlalaştı ve bu rağbet gittikçe de artıyor. Mübarekler ana kız yenmez de değil ha! Hele üzerleri kehribar gibi yağlı suyla örtülü haşlamaları pek enfestir.

Sirkeci'nin zaten nesi enfes değildir ki? Tavukçuların yanı başındaki çifte kebabçılar fena mıdır?

Ya bu kebabçuların camekânlarda halka teşhir ettikleri Serez işi ve sapsarı irmik helvasına ne buyurulur?

Baktınız ki biraz ilerideki karşılıklı pişmiş tavuk panayırlarına girmeye keseniz müsait değil; zararı yok, kebabçılara buyurun, oradakiler de et lokması, beridekiler de...

Eğer canınız et istemiyorsa dönün köşeyi, sapın Ankara Caddesi'ndeki Arnavut lokantalarına! Piyaz mı istersiniz, ciğer mi, işkembe çorbası mı, yalancı dolma mı, yumurta salatası mı, canciğer kuzu sarması mı, aşure mi, sütlaç mı, Silivri yoğurdu mu? Hepsi hazır...

Arnavut lokantası deyip de geçmeyelim; bugün Sirkeci'deki beş-altı Arnavut lokantasında sade şimdi saydığım çerez yemekler değil, ne isterseniz hepsi var. Eskiden Arnavut aşçı denince akla sade ciğer, piyaz, pilaki gelirdi; şimdi ise birçok mutfaklarda ismi bile unutulmuş yemeklerin envai onlarda... Bakınız, oradaki Arnavut lokantalarından birindeki İlbasanlı¹ garson, müşteriler için tezgâhtaki aşçıya muhtelif yemekler ısmarlıyor:

"Çömlek çebabı bir... Zeytini yağlı puraaasa bir... Mekarmanızın fırını bir... Ver bu cihette de bir havya son posta (Ayva komposto)! Coms pilavı, nizete dirhem buk! (yarım pilav, elli dirhem ekmek.)"

1. Bugün Arnavutluk sınırlarında kalan, Osmanlı Devleti'nin sancaklarından biri. (Y.N.)

Sirkeci'deki Boğaz'a ait manzara ve faaliyetler yalnız bunlarla bitmez. Caddenin Parmakkapı'ya doğru giden tarafından da bir hayli lokanta ve kebabçılar olduğu gibi İstasyon Caddesi de meşhur lokantalarla doludur. Bu itibarla denilebilir ki Sirkeci adeta İstanbul'un umumi bir mutfağı ve yemekhanesi gibidir. Hele gündüzün öğle zamanları bu civarda bir-iki bin ağız hep birden açılıp kapanır, bir-iki bin diş hep birden hububat, zerzevat, et ve meyve öğütür. Sonra muhallebiciler, tatlılar, bilmem neler de ayrı!

Sirkeci'de lokantalardan sonra göze çarpan şeyler Demirkapı tarafındaki oteller, kıraathaneler, gazinolar, barlardır. Kıraathaneler ekseriyetle gündüz doludur. Gazinolar, barlarda da eh işte, şöyle böyle, geceleri oldukça müşteri olur. Bunların bazılarında adamakıllı alaturka sazlar, cazbantlar, danslar filan da vardır.

Buradaki gazinolarda alaturka sazla dans edenlerin manzarası görülmeye sezadır.

Yazının başında ihtiyar Fıstıkçı Bayataçı'den bahsetmiştim, işte size Sirkeci'nin en antika tipi... Hem de hakikaten antika... Yaş seksen beş, boy kısa, baş öne eğik... Sırtta zembil, her gün, her gece fındık fıstık diye o civardaki bütün kahveleri, gazinoları dolaşır ve buraya her gün Balat'tan gelir, sonra gece yarısı gene Balat'a gider. Hem de karadan... Bunun adı nedir, kimse bilmez yalnız Bayataçı der geçerler ve o daha bir yerden içeri girip de, "Haniya fındık fıstık! Tuzlu badem!" der demez alaycı müşteriler alaya başlarlar:

"Bayat, bayat, hem de çok bayat!"

"Senin ağzin bayat, benim fıstık değil!"

"Yüz paralık badem versene bana!"

"Mirasyediye mal satmak âdetim deyil! Koy paran yerinde dursun! Yüz paralık badem yiyeceğine yüz paralık şeftali çekirdeği al ye daha iyi, em sancın geçer!"

Bayataçı'den sonra oranın en canlı ve renkli tiplerinden biri de Midyeci Karamanlı Karakaş'tır.

Sirkeci durak yerinde bir elinde tepsi, diğer elini şakağına dayayıp da, "Dolmadaaaaanü!" diye bir nara attı mı bu naranın sesi ferah ferah Eminönü'nden işitilir ve müşterinin almayacağı bile varsa narayı duyunca elbette bunun dolmalarında bir iş var ki bu kadar hızlı bağırıyor diye tutar alır. Bu adamın asıl marifeti rast gelenle ahbap olup malını güler yüzle satmasıdır.

Sirkeci'nin üstündeki Ankara Caddesi'nden de size ufak bir panorama göstereyim:

Bu caddenin hamallarını bilmem tanır mısınız? Bunlar kimileri Niğdelidir ve Niğde'nin en güçlü kuvvetli, çalışkan uşaklarıdır. İçlerinde yüz okkalık yükü sırtlayınca kuş gibi götürenler vardır. Bunlar hemen umumiyetle matbaaların, kitapçıların, kırtasiyecilerin hamallıklarını yaparlar. Tatlı dilli, şakacı, hoş adamlardır. Bunların orada kendilerine mahsus bir de kahveleri vardır ki bu kahveyi Şietirli İsmail Efendi idare eder.

Kahvesi, çayı pek maruftur. Hem de öyle ucuz ki, üç buçuk kuruş!

Dün akşam bizim Fotoğrafçı Namık¹ burada birbiri üstüne tam üç kahve, dört çay içmiş... Yalansa günahı kendi boynuna!

1. Namık Görgüç (1893-1947): Basın tarihinin önemli bir foto muhabiridir. (Y.N.)

Hayal Perdelerinin Geçit Resmi

Ben zannediyordum ki, İstanbul'da artık Darülbeydayili Hazım Çelebi'den başka Karagöz oynatan yoktur. Halbuki pekâlâ varmış... Hayalî Küçük Ali Bey'i şüphesiz Hazım Çelebi de tanır. Kendisini otuz sene kadar evvel bir daha seyrettiğimi sandığım Ali Bey şimdi Sultanahmet'te, hapishanenin bitişiğindeki setli ve bahçeli Yenigün Kiraathanesi'nde cuma geceleri perdesini kurup, şem'asını¹ yakıp âleme zilli hayal gösteriyor.

Bazı taklitleri biraz zayıfça olan Küçük Ali Bey, Karagöz'le Hacivat'ı konuşturmakta onların sırf kendilerine mahsus jestlerini, pozlarını, karakterlerini o kadar maharetle canlandırmaktadır ki, çok eskiden seyrettiğim birçok meşhur hayalîler de kendilerini perdede bu kadar gösterebilirlerdi. Hele Baba Hekim-Uyuz Tazı muhaveresinin icra ve ahenk tarzında Ali Bey kadar muvaffak olan hayalî pek azdır.

Evvelki gece kadın erkek, çoluk çocuk yüzlerce seyirciyi saatlerce gülmeden kırıp geçiren bu eski sanat-kârın "Karagöz'ün Yağlı Direğe Tırmanması" diye gösterdiği oyundaki yeni ilaveler cidden pek hoştu. Ali Bey

1. Işık, çıra, nur. (Y.N.)

bu ilavelerle Karagöz ve Hacivat'ı birer cambazhane komiği şekline soktu ve onlara perdede muhtelif ip cambazlıkları yaptırarak dehşetli alkışlandı. Perde arkasında Ali Bey'e yordaklık eden Müezzin Aşki Efendi isminde yaşlı bir zat da İstanbul'da artık nevi kalmayan hatırı sayılı tiplerden ha! Hayalde daire çalmak, perdeye gelenlerin bütün seMAILERINE, şarkılarına, tekerlemelerine tefle tempo tutmak pek kolay iş değildir; fakat Aşki Efendi'nin bu işteki muvaffakiyeti fevkalade mükemmeldi. Kenarları pirinç zilli yuvarlak kasnak bu ihtiyarın elinde canlanıp dile geliyor, adeta bir insan gibi konuşuyordu. Kamış düdüğün esrarlı zırlıtları arasında göstermelik¹ kalkıp da Hacı Cavcav perdeye gelirken şu nühüft² semaiyi bizzat Aşki Efendi okudu ve kendisinin musikiye de ne derece aşına olduğunu bu nazenin semaiyle ispat etti:

O nühüfte gamzelerden canım, bunu kim rica ederdi
Bu nigâh-ı aşınayı canım neden iktiza ederdi
Gece gördüm encümende gülizar narevende
Ki rakip ile çemende çelebim safa ederdi!

Uzatmayalım efendim, bu dilruba semai bitip de Hacivat, Karagöz'le mahut kavgalarına başlar başlamaz, önümüzde oturan kır kısa sakallı bir adam bir yandan kahkahaya, bir yandan da olanca azmiyle yerinden zıplamaya, ellerini çırpmaya ve, "Yaşa Karagöz'üm!" diye bağırmaya başladı. Meğer Darphaneli Mustafa Efendi denilen bu zat, o dalkavuk ruhlu, nabızgir³, iyi gün dostu,

1. Karagöz'de oyun başlamadan önce perdede takılı duran ve seyircinin dikkatini toplamaya yarayan tasvir. (Y.N.)

2. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam. (Y.N.)

3. Nabza göre şerbet veren. (Y.N.)

insan sarrafı, lakırdı kavağı, sinsi, mürai¹ Hacivat'la tok sözlü, doğru özlü, saf, patavatsız Karagöz'ün bu kavgalarını çok sever ve top sakallı Karagöz, birdenbire yere pat diye pencereden atlayıp sivri sakal Hacivat'ın gırtlığına yapışır yapışmaz sevincinden yerinde duramaz olmuş!

Buranın gedikli müşterilerinden Sultanahmetli Kara Davut Efendi de Karagöz oyununa pek bayılırmış fakat kendisi o civarın pek müthiş bir bom tiryakisi olduğu için Hayalî Ali Bey'den Karagöz'le Hacivat'a da perdede bir bom oynatmasını rica edermiş. Bom nedir biliyor musunuz? İskambille oynanır, konsolit² gibi bir oyunmuş ve bu oyunda kim yetmiş tutar da bom derse partiyi o kazanırmış. Onun için Sultanahmet'teki Yenigün Kıraathanesi'nin bu bom şampiyonu Kara Davut Efendi oyunda bir kere, "Booom!" diye bağırıyor muydu müşterilerle beraber kahve sahibi İncesulu Şaban Efendi yerlerinden birer karış sıçrarlarmış! Bizim Kara Davut Nizamettin Nazif'in³ kulakları çinlansın! Kahve sahibi İncesulu Şaban Efendi'yi belki tanırırsınız, Mahmutpaşa Camisi avlusundaki nargilesi meşhur eski kahvelerden birinin sahibi olan Şaban Efendi şimdi kendi kendisini tekaüt⁴ etmiş. Yenigün Kıraathanesi'ni oğulları Ahmet ve Mehmet Efendiler işletmeye başlamışlardır. Şaban Efendi diyor ki:

"Ni yaparsın gardeşlik, yaş kemali buldu, biraz da biz dinlenek, çocuklar çalışa! Gayfecilik deyip de geçmeyin, müşterinin goynünü keşfetmeyen gayfeci olamaz hey oğul!"

Esasen işlek bir yer olan Yenigün Kıraathanesi şimdi bilhassa cuma geceleri Karagöz oynandığı zaman o ka-

1. İkiyüzlü. (Y.N.)

2. Bir tür iskambil oyunu. (Y.N.)

3. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu (1901-1970): Gazeteci ve yazar. (Y.N.)

4. Emekliye ayrılma. (Y.N.)

dar kalabalık oluyor ki saat dokuzdan sonra yer bulmak kabil değil! Karagöz'e en çok rağbet edenler içinde Gardiyan Ali Çavuş, Makinist İbrahim Efendi, Dülger Ahmet Ağa, Mürettip Saim Efendi hemen her hafta buranın müdavimlerinden. Bir de ara sıra buraya gelen Mürettip Davutpaşalı Polim Sarı Ahmet Efendi vardır ki esasen bu gencin kendisi de iyi Karagöz oynatır, icabında zengin taklitler yapar.

Buradaki Karagöz'e o civarın kadınları erkeklerden daha çok rağbet etmekte ve cuma geceleri Yenigün Kıraathanesi'nin yarısından fazlasını hanımlar doldurmaktadır. Gene oradaki diğer bir kıraathanenin sahibi Maruf Bey'in çok sevimli sarı kızı minimini Sevim Hanım diyor ki:

“Ben Karagöz'de en çok şarkıları, çalgıları seviyorum!”

A benim sarı saçlı, mavi gözlü minimini yavrum, onu senin beybaban da sever. Bahusus Udi Minas'ın bütün kıraathaneyi çın çın öttüren pürüzsüz gümrah¹ sesiyle eviçten² okuduğu, “Yemenimin yeşili, şimdi buldum eşimi” şarkısına bizim Karikatürcü Ercüment³ bile bayıldı ve İngilizce, “Biyutfil, biyutfil...” diye ellerini çırpı!

1. Gür, yüksek, kuvvetli. (Y.N.)

2. Alaturka müzikte bileşik bir makam. (Y.N.)

3. Ercüment Kalmık (1909-1971). (Y.N.)

Karagöz'ün Son Günleri

Öteki vilayetleri bilmiyorum ama İstanbul'da artık Hazım'dan başka Karagöz oynatan pek kalmadı gibi! İki sene önce Sultanahmet Hapishanesi'nin yanındaki kahvede meşhur hayalilerden Küçük Ali Efendi'nin perde kurup şem'a yaktığını görmüş, eski Karagöz muhaverelelerinin en meşhurlarından olan o, yutturmalı ve ahenkli, "Mersin Kaaaaragöz / "Yumru hap! Hacıiiivat" muhaveresini dinliyerek kendisinin, bu muhaverede yaptığı o enfesin enfesi makam ve ahenge bayılmışım!

Bilmem, Ali Efendi bu sene de bir yerde perde kurup şem'a yakıyor mu?

Bizim eski ramazanlar, bir ibadet ayı olmaktan ziyade senenin adeta bir nevi eğlence ve çeng ü çegâne¹ ayları demek olduğu için o zamanların ramazanlarında İstanbul'da hemen hiçbir semt yoktur ki orada bir hayalhane kurulmasın!

Şimdi bu işi Hazım'dan başka pek yapan olmadığı için başta belediye avukatlarından Rami Bey olmak üzere içimizdeki Karagöz tiryakileri artık Hazım'ın eteğine dört elle sarılsınlar!

1. Saz eğlentisi. (Y.N.)

Fakat bana kalırsa mademki biz Karagöz denilen bu eski perde oyunundan bir türlü tamamıyla vazgeçemiyoruz. Şu halde tiyatrodaki olduğu gibi bunda da niçin birtakım başkalıklar, yenilikler yapılmıyor? Ziyarı yok, Karagöz'deki eşhasın¹ kılık kıyafeti değiştirilmesin; fakat piyesler niçin değiştirilmiyor, tiplere niçin yeni yeni isimler verilmiyor?

Mesela ta Nuh Nebi'den beri göre göre, dinleye dinleye bıktığımız o ilk muhaverelerde niçin aktüalite şeylerden bahsedilmiyor? Mesela Karagöz'ün karısıyla münakaşaları hâlâ o mektup. Halbuki bugünün karıkoca münakaşalarında artık o eski "dibi delinmiş teneke kova"nın, "bıllık bıllık teleme peyniri"nin, "tombul enez küpü"nin mevkisi pek kalmamış, bunların yerine başka tabirler, başka tekerlemeler, başka nükteli sözler çıkmıştır.

Ve gene mesela oyun başlarken Karagöz'le Hacıvat'ın kavgasından sonra Karagöz yere yatıp da, "Vay dizkapaklarım, vay küp kapaklarım! Tu! Allah müstahakını versin, herif balyoz gibi enseme yumrukları indirdikçe..." diyeceğine, "Geçenlerde Fenerbahçe sol açığının Galatasaray sağ açığına salladığı tekme gibi..." dese bugünün seyircilerine göre sahne daha gülünç kaçmaz mı?

Sonra gene ilk muhavere kısmındaki o eski âşıkane, rindane, kalenderane gazellerin, şarkıların, semailerin yerine bugünün hayatına göre yeni gazeller, şarkılar, semailer uydurulup söylenemez mi?

Karagöz'e hâlâ ayın on dördü gibi bir kızıoğlankız diye kırmızı fesli, mavi püsküllü eski zenci köleyi nişanlayacaklarına, Beyoğlu barlarında saksofon çalan Amerikalı siyahi Tom'u yahut Komik Şarlo'yu veya Bastıbacak'ı nişanlasalar daha hoş kaçmaz mı?

Oyunlara bakıyoruz, hâlâ Kâğıthane Safası, hâlâ Kanlıkavak, hâlâ Çifte Hamamlar, hâlâ Kanlı Nigâr, hâlâ Tahir ile Zühre ve hâlâ Tımarhane... Denilebilir ki bunlardan Tımarhane hemen hiçbir zaman değişmeyecek bir mevzudur. Fakat bakalım, bugünün kokain, morfin, eroin delileri dünün afyon ve aksülümen¹ delileri midir? Tımarhane oyununda hâlâ delilere niçin, "Bir tarihte gözlemeci merdanesinin, 'Ben ağzıma dönme dolap vurdurmam,' diye acı acı bağırmasından Cihangir Yokuşu hastalanmış da şifa yerine kendisine üç tane nalbant dükkânı yutturmuşlar!" saçması söyleniyor?

Vakıa eski saçmaların kısa ve veciz bir şaheseri olan bu kadar mükemmel bir saçma ayarında bugün yeni bir saçma söyleyecek delinin alnını karışlarım. Fakat bugünün uydurulacak deli saçmaları arasında gözlemeci merdanesi, Cihangir Yokuşu ve nalbant dükkânı gibi şeyler pek sönük, pek silik ve solda sıfır şeyler kalır.

Mesela geçen gün mecmuaların birinde şöyle bir saçma vardı:

"Kızım Keziban, biliyorum ki babanın Şark edebiyatına vukufu fazladır, onun için sor bakalım, bizim Fuzuli'nin mi sakalı daha uzundu yoksa Acem şairlerinden Feyzi-i Hindî'nin mi?"

Hoş, istenilirse daha böyle bugünün seyircilerinin anlayacağı ve hoşlanacağı ne saçmalar uydurulabilir. Kâğıthane hapı yutalı, oralar kâmilten tuğla harmanı, fabrika, bostan olalı çok oldu. Fakat Karagöz'de hâlâ Kâğıthane safası oynatıyorlar. Ayol, şunu değiştirin de yeni moda göre Florya safası, Ada safası yapın.

"Hayır olmaz! Çünkü Karagözcü Efendi bunu ustasından nasıl gördü ise kör değneğini beller gibi öyle yapacak!"

1. Klor ile cıvadan oluşan, zehirleyici etkisi fazla olan bir tuz. (Y.N.)

Çiftehamamlar; anladık, gördük ve bıktık. Çiftehamamlar yerine çifte plajlar deyin!

Demin, Karagöz'deki eşhasın kılık ve kıyafeti değişmese de olur demiştim. Lakin perdedeki çubuklu ihtiyarını Zaro Ağa¹, Razakızade Tarçın Bey'i Tünel'de, tramvayda vara yoğa Fransızca kelimeler paralayan ve hâlâ yerli işlere yan gözle bakan bugünün beli dar, göğsü çıkık palatolu ve favorili züppesi neden temsil etmesin? Hülâsa efendim, Karagöz'de yapılacak bu gibi birçok yenilikleri o şimdi Hazım'dan bekliyor. Vakıa sırası düştükçe birer parça birer parça Hazım bunları yapmaya çalışıyor. Fakat daha ister. Yoksa hep eski usul Karagöz sökmez artık! Daha bir mesele var ki o da geçen sene filmde ve yıllarca evvel Naşit, Ressam Muazzez, Kadıköylü Refik filan tarafından Şehzadebaşı'nda yapıldığı gibi canlı Karagöz meselesidir. Bugün sahnede canlandırılacak Karagöz perdedekinden çok fazla tutar.

Fakat ne de olsa Karagöz'le ortaoyunu tiyatro ile sinemanın yanında artık aşık atamaz! Çünkü orkestra varken davul zurna dinlenemez.

1. Zaro Ağa, 157 ya da 160 yıl yaşamış, 29 Haziran 1934'te vefat etmiştir. Türkiye'nin en uzun yaşayan insanı, dünyada en uzun yaşayan birkaç kişiden biridir. (Y.N.)

Çemberlitaş: Seyyar Satıcıların Merkezi

Akşamüzeri hiç Çemberlitaş'tan geçtiniz mi?

Şuracıkta, şu burnumuzun dibindeki Çemberlitaş'ın yazın en hoş yeri neresidir bilir misiniz? Arapkirli Sıddık Efendi'nin cami karşısındaki setli ve çifte havuzlu kahve bahçesi.

Öğle ve akşam paydoslarında bu çifte havuzlu bahçedeki akasyaların altında nargile içmenin zevkini, siz gidin de o civardaki devair¹ ve imalathanelerde çalışanlara sorun!

Çemberlitaş Camisi'nin avlusundaki çınarların altı da fena değildir, hatta bizim gazetenin hafızıkütübü² zekâvetli³ Vartan Efendi bile gider, öğle istirahatini o çınarın altında yapar. Geçen gün orada dalgın dalgın sigara içerken sordum:

“Vartan Efendi, burasını sen pek seviyorsun galiba!”

“Severim zahir! Burası bir, bir de bizim Şebinkarahisarı'ndaki Tamzara iki...”

“Tamzara ile bura arasında ne münasebet?”

“Şuracığa oturup cigaranı yaktın da şu yeşil çınarla-

1. Resmî kurumlar. (Y.N.)

2. Kütüphane memuru. (Y.N.)

3. Çabuk anlama ve kavrama. (Y.N.)

rın altında beş-on dakikalık rahat bir nefes aldın mı idi, artık bizim için Tamzara da budur, manzara da!"

Yeşil çınarlar iyi, setli bahçedeki akasyalar âlâ, akasyaların altındaki çifte havuzlar hoş; fakat buranın su meselesi pek nahoş... Çemberlitaş civarında çeşme namına pek göze görünür bir şey olmadığı için yaz günleri evlerden, dükkânlardan ibriklerini, kovalarını, testilerini, maşrapalarını kapanlar haydi caminin sokak tarafındaki abdest musluklarına... Fakat bu havalarda, o küçük köhne musluklardan çürük idare fitili gibi ikide bir kopa kopa, yani kesile kesile akan su o kadar insana ne hayreder?

Bu muslukların önü görülecek bir şeydir. Hemen her gün çoluk çocuk, kadın erkek burada su için nöbet bekler, bazen koca tenekelerle sakalar da buraya gelince ufak tefek ağız gürültüleri de olur. Başlı başına bir âlem olan Çemberlitaş avlusundaki kahvelerin birini Arapkirli Sıddık Efendi birini de Halil Efendi tutar.

Bu kahveler aynı zamanda sütçülerin de kahvesidir. Karagümrük ahırlarından süt alıp Gedikpaşa, Cağaloğlu, Sultanahmet, Çarşıkapı, Mahmutpaşa, taraflarında dolaşan sütçü ve yoğurtçuların merkezi bu kahvelerdir.

Bu iki kahvenin gündüzleri iki de Ermeni seyyar aşçısı vardır ki bunlar Nuruosmaniye ile Çemberlitaş camileri arasındaki تنها sokağa kurdukları tezgâhlarında köfte, şiş kebabı, piyaz, ciğer yapıp bu kahvelerin öğle müşterilerine getirirler. Bu seyyar aşçılardan karın doyurmak gayet ucuzdur. Müşteri yirmi kuruşa kıyıp da kallavice bir öğle yemeği yedi miydi belki o akşam bile artık acıkmaz.

Burası bambaşka bir âlemdir, sanki semadan buraya meyve sebze, balık, yoğurt, ekmek, peynir yağmış gibidir.

İstanbul'da, Sirkeci'den sonra aşçısı, lokantası en bol olan yer Çemberlitaş'tır. Yalnız Nuruosmaniye kapısından tramvay yoluna kadar olan iki yüz metrelik bir me-

safede on beşten fazla aşçı dükkânı vardır ve bu aşçıların aralarında dört-beş tane de şıracı vardır ki, buraların şıraları değme biralardan aşağı kalmaz. Hele sıcakta içildi mi uykuyla beraber rüya hazırdır! Buranın çarşısı da İstanbul'un en kalabalık, en işlek çarşılarından biridir.

Akşamları insan buradan geçerken zanneder ki yağmur yerine buraya gökten meyve, zerzavat, balık, ekmek, peynir, zeytin yağmış...

Bu çarşının arka tarafında dapdaracık, tozlu, çamurlu sokaklar içinde birtakım hanlar vardır, buralarda ekseriyetle seyyar satıcılar oturur ve bu hanların arkasında yangın yeri gibi bir yerde ayrıca bir bayat pazarı kurulur ki bu pazarda altı kuruşa kadar ekmek, kırk paraya da kavun satılır. O civarın fakir halkı, akşamları nevalelerini ekseriyetle bu pazardan tedarik ederler. Çemberlitaş'ın büyük muhallebicilerini, meşhur turşucusunu ve turşucunun sokağındaki çorap fabrikasını bilirsiniz değil mi? İçinde yüzden fazla kadın ve kız çalışan bu çorap fabrikasının karşısında bir de kahve ve çayının nefasetiyle¹ maruf Kırımlıların kahvesi vardır ki öğle paydoslarında burada oturup Zeki Efendi'nin monologlarını dinlemek pek ömürdür. Eğer bu aralık Hacı Ahmet de oradan geçer ve o civarın çocukları, "Ya Hacı Ahmet... Hacı Ahmet... Ya Hacı Ahmet... Hacı Ahmet!" nağmesini tutturup adamcağızı büsbütün çıldırtırlarsa artık seyredin alayı!

Zavallı Hacı Ahmet'i oranın haşarı çocukları, şimdi Çemberlitaş avlusunda eski deli Hidayet'in yerine koymuşlar.

Buranın eski mensuplarından Deli Hidayet geçenlerde Tophane'de ölmüş ve ölürken vasiyet etmiş:

"Aman beni Üsküdar cihetine gömün! Çünkü sağlı-

1. Nefislik. (Y.N.)

ğımda İstanbul çocuklarından çekmediğim kalmadı, kor-
karım gelip beni mezarımda da rahat bırakmazlar.”

Zavallı Hidayet gitti, bu gidişle daha ne Hidayetler
ne Hacı Ahmetler çıkacak?

Beyazıt'ta Neler Var?

İstanbul'un pek ortası, pek göz önü olduğu için Beyazıt'ı bilmeyen, hele birkaç yazdır onun meşhur Havuzbaşı¹ safasını görmeyen yoktur. Fakat her semt gibi Beyazıt'ın da kendine göre birtakım hususiyetleri ve hususi manzaraları vardır ki onları değme göz kolay kolay göremez, onlar için gözde başka bir müşahede kuvveti ister.

Mesela Beyazıt'ın eski imaret önü denilen ve şimdiki dişçi mektebinin karşısındaki ağaçlıklı küçük meydanlık... Burasını herkes bilir fakat buradaki meşhur Ayrancı Ali Ağa'yı, Kahveci Eğinli Ömer Efendi'yi ve buraların müdavimlerini kim tanır?

Otuz senedir burada çorbacılık ve ayrancılık eden Ali Ağa denilebilir ki bugün Beyazıt'ın en eskilerindedir. Ondan evvel gene oradaki köşede kuskusçuluk eden tahta sakal ve bir gözü âmâ bir Ali Baba vardır. Ali Baba öldükten sonra Ayrancı Ali Ağa oranın en kıdemlisi oldu.

Kuskusçu Ali Baba olsun, Ayrancı Ali Ağa olsun, rahmetli Pazarola Hasan Bey'in² en aziz dostlarındandırlar. Hasan Bey sağken evden çıkar çıkmaz oraya gelir ve

1. Beyazıt Meydanı'nda bulunan meydanı yol seviyesine getirmek ve genişletmek için 1957 yılında yıkılmış bir havuz. (Y.N.)

2. (1885-1926) Esnafa söylediği, "işin rast gitsin" anlamındaki "pazar ola" temennisiyle meşhur olmuş kişi. (Y.N.)

ilk pazar olalarını taze, sıcak sıcak bu adamlara karşı savurur, evvela onların gönüllerini alır; sonra sokak sokak, dükkân dükkân dolaşmaya başlardı.

Beyazıt'ın köşesi nedense Hasan Bey gibi meczupları kendisine pek çeker, İstanbul tarafının ne kadar tanınmış, hatırı sayılır mecazibi¹, yarım delisi varsa yaz ve kış ekseriya oraya toplanırlar, orada dinlenirler, hiç değilse oraya günde bir kere olsun uğramadan geçemezler. Eskiden buraya gelen mecazibin en hatırı sayılanı Pazarola Hasan Bey'di ve Hasan Bey oraya gelince tam manasıyla bir bül-bül kesilir, başka yerlerde gösterdiği yarım neşesi burada tamamlanır, burada coştukça coşardı. Dikkat ederseniz göreceksiniz ki buranın müdavimleri olan meczupların hemen hepsi öyledir, hepsi de Beyazıt'ın Sahaflar Çarşısı'na sapan bu köşesinde başkalaşır, içlerindeki en asık suratlılar bile burada gülümsemeye başlarlar.

Buranın müdavim meczupları içinde eskiden yeşil sarıklı bir Nurettin vardı, çocuklar kendisine takıldıkça hid-detinden kendi ellerini kanatıncaya kadar ısırır, sonra kafasını duvarlara çarparak manasız manasız böğürür dururdu. Galiba o da ölmüş olmalı ki şimdi meydanda görünmüyor.

Şimdi oraya İstanbul'un meşhur kaçıklarından meşhur Sopalı Deli Mustafa, Kırmızı Sakallı Boşnak Ahmet bir de Kocamustafapaşalı Tuzsuz Deli Bekir, namı diğerle "Nida" Bey sık sık uğruyor. Bunların içinde en ekzanti-riği Sopalı Deli Mustafa ve en akıllısı da Nida Bey'dir. Fakat bu üç meczubun üçü de birbirleriyle katiyen konuşmaz ve şayet orada karşılaşacak olurlarsa birbirlerinin yüzüne bile bakmaz, her biri bir köşeye çekilip kendi dalgasıyla meşgul olur. Bunlar oraya geldikleri zaman eğer oradaki esnafın neşesi varsa bir alaydır kopar; yoksa

berikiler bir köşeye çekilip sessiz sessiz otururlar. Mec-
zupların buraya, Beyazıt'ın bu köşesine bu kadar mec-
lup¹ olmaları nedendir, bilinmez.

Bu semtin ikinci bir hususiyeti de meşhur Emin Efendi Lokantası'nın bulunduğu ağaçlı meydanlıktır. Kışın cinlerin top oynadığı bu gölgeli meydanda yazın iğne atsanız yere düşmez. Ağaçların altı insanla öyle dolar ki bir iskemle bulup bir kahve içmek için insan adeta nöbet bekler. Hele birkaç senedir Beyoğlu'ndan birçok kibarlar ve birçok ecnebiler yazları hep buraya gelir ve burada, Emin Efendi Lokantası'nda yemeklerini yiyip kahvelerini içerler. Geçen sene bizim muharrir arkadaşların bir kısmı da buraya alışmışlar, bir hayli zaman bu ağaçların altında kahveler, nargileler içmişlerdi. Fakat günün birinde aralarına dadanan bir-iki tıraşçı² yüzünden çil yavrusu gibi dağıldılar ve bir daha oraya uğramaz oldular.

Buranın karşı tarafına düşen sıra kahvelere gelince, bu kahveler kış yaz hıncahınç doludur. Gerek içeride gerek dışarıda tavlâ-tukurusından, iskambil paturusundan geçilmez.

Bu kahvelerin birini Kahveciler Cemiyeti Reisi Nuri Bey tutar ve burada Ali Bey isminde bir garson vardır.

Bu Ali Bey'i İstanbul'da tanımayan hemen hemen yok gibidir. Vaktiyle yani bundan yirmi beş-otuz sene evvel İstanbul'un en maruf kıraathanesi olan Divanyolu'ndaki "Arif'in Kıraathanesi"³ işte bu Ali Bey'indi. O pek meşhur ve müşterisi pek çok olan o koca kıraathaneyi Ali Bey kendi işletir, İstanbul'un en kibar müşterilerini orada bir araya toplardı.

1. Tutkun. (Y.N.)

2. Karşısındakini bıktırıncaya kadar lafa tutma huyu olan kimse. (Y.N.)

3. Divanyolu'nda, günümüzdeki Sağlık Müzesi'nin karşı sırasında yer alan, 19. yüzyılın son çeyreğinde devrin pek çok ünlü simasının devam ettiği kıraathane. (Y.N.)

Fakat bir zamanlar başlı başına bir patron olan zavalı Ali Bey işte görüyorsunuz bugün bir kahvede garsondur. Çünkü eskiden Ali Bey'e pek yâr olan felek, bilahare kendisinden yüz çevirmiş, kıraathanesini elinden almış, sermayesini kediye yükletmiş ve bununla da kalmayıp bedbaht adamcağızın bütün ailesini, çoluğunu çocuğunu da derleyip toplamış, öteki dünyaya yollamış, kendisini ortada işte böylece sipsivri bırakmıştır. Ali Bey'in açık havalarda dışarıda oturan müşterilere bir kahve ısmarlayışı vardır ki cidden görülmeye sezadır:

"Şe... ker... li bir! Okkalı ge...! Çaaay... bir! Sağda gel... nargile... bir! İsmarlama olacak!"

Ali Bey'in hâlâ devam eden üstünkörü bir talihi varsa, kendisini tanıyanlar o nerede çalışıyorsa hep o kahveye koşarlar. Ali Bey'in sergüzeştleri¹ pek öyle burada anlatmakla biter cinsinden şeyler değildir. İnsan bu maceraları bizzat onun ağzından dinlemeli ki tadı çıksın!

Bu itibarla bugünün garson Ali Bey'i oldukça tarihî bir adam sayılabilir.

Beyazıt'ın tramvay yolundan Aksaray'a doğru giden tarafında en şayanı dikkat yer ortaoyuncularla Karagözcülerin, hokkabazların kahvesidir. Burada kimler yoktur acaba? Monolog Tahsin, Terzi Salih, ortaoyunlarından Laz'a çıkan Safer Recep, Hokkabaz İzak, Yağcıoğlu, Limoncuoğlu, Karagözcü ve Hokkabaz İrfan, Meddah İsmet Efendi'nin oğlu Kadri Bey ve bütün diğer kerizciler² hep bu kahvede oturur, burada iş beklerler. Bu kahvenin üst tarafında da Beyazıt'ın sıra birahaneleri gelir. Bu birahaneler tabii ufak tefek şeylerdir. Beyazıt, Aksaray, Vezneciler tarafından oturan akşamcılar, bu

1. Serüven, macera. (Y.N.)

2. Gölge oyunu ve ortaoyununda şarkı söyleyene verilen ad. (Y.N.)

küçük, dar dükkânlara dolar, akşam demlerini buralarda çekerler.

Bunların içinde en orijinali Şişman Kadri Bey'in dükkânıdır. Kadri Bey kendisi hem dükkâncı hem de her akşam kendi dükkânının en sadık bir müşterisi olduğunu iftiharla söylüyor. Hatta fotoğrafımız buranın resmini alırken resmin biraz daha güzel olması için gitti, Beyazıt'ın Josephine Baker'ı¹ denilen Çikolata Hadiye Hanım isminde bir kızla orada aşçılık eden Asiye Hanım isminde birini getirdi.

"Resimde siz de beraber çıkın ki dükkânımız şeref bulsun!" dedi.

Beyazıt Meydanı'nın tanınmış meczuplarından Tuzsuz Deli Bekir, namı diğer Kocamustafapaşalı Nida Bey de buranın müdavimlerindenmiş, kendi üzerindeki naturel sersemlik sanki yetmiyormuş gibi, mübarek akşamları buraya uğrar, ondan bundan içki de cümbüşlenirmiş!

Buranın yazılmaya değer bir tipi de Niğdeli Bakkal Anastas'tır. Çalgıya, musikiye, şarkıya, gazele pek meraklı olan Anastas Efendi'nin bazı zaman aklına estikçe dükkânına ya bir tamburacı ya bir utçu getirir, kendi tezgâha geçer, bir yandan müşteriye pastırma doğrar; bir yandan da çalgı çaldırarak gönlünü eğlendirir. Kendisine sorduk:

"Anastas Efendi, niçin böyle yapıyorsun?"

"Ne yaparsın gardeş," dedi, "serde huvar dalıh var. Çalmadan, oynamadan, gülmeden, eğlenmeden vahit geçmiyor. İnsana keder, gussa² degol³; neşe lazım neşe, hey gidi!"

1. Josephine Baker (1906-1975): 1920'lerde Paris'te fırtınalar estiren ve siyah Amerikan kültürünün güzellik ve canlılığının simgesi haline gelen kadın dansçı ve şarkıcı. (Y.N.)

2. Tasa. (Y.N.)

3. Değil. (Y.N.)

Anastas'ın biraz ilerisinde gene onun hemşerilerinden bakkal ve aşçı Papazoğlu'na gelince o inadına durgundur, Anastas ne kadar alaycı, şakacı, eğlenceyi sever, "huvarda" ise Papazoğlu o nispette durgun, temkinli, ciddidir. Papazoğlu'nun karısı Madam Katina güzel yemek pişirir. Hele etli bir kurufasulye yapar ki kendi rivayetine göre insan bu fasulyeden yerken "barnahlarını da beraber yudarmış."

Beyazıt Kulesi

Alın size yeni bir spor, yeni bir idman daha: Günde birkaç kere Beyazıt Kulesi'ne çıkıp inmek! Düzde herkes koşar, hatta kendini biraz zorlar ve gençliğindeki tulumba-cı reisliğini aklına getirirse ihtiyar Zaro Ağa bile açık ayakla Beyazıt Meydanı'nı üst üste birkaç defa devreder; fakat asıl marifet düzde değil, yukarıya koşmaktır. Nasıl, var mısınız, genç koşucular, hani nerdesiniz Semihler, Mehmet Aliler size yepyeni bir spor, yepyeni bir idman çıktı: Günde bir-iki kere koşarak Beyazıt Kulesi'ne inip çıkmak!

Bu da nerden aklına geldi dersenez, bunu benim aklıma bizim Fotoğrafçı Cemal getirdi. Fakat kendisi resim almak için kuleye koşarak mı inip çıktı, yoksa inleyerek mi görmedim amma ben kendim o bitmez tükenmez basamakları hayli fıstıki makamla¹ çıktığım halde gene yarı yolda bir-iki mola verdim. O gün Alman mıydı, İngiliz miydi, Amerikan mıydı, benimle beraber kule kapısından içeriye dalan kart bir erkekle bir kadın bön bön yüzüme bakıyor ve erkek ikide bir etrafı süzerek zımmen² bana soruyordu:

1. Çok ağır, ağır ağır. (Y.N.)

2. Üstü kapalı olarak. (Y.N.)

“Asansör nanay mösyö, Nu sanrör... Var asansör...”

“Asansör nanay mösyö, nomarşon avek müva tıpış tıpış!”

Kulenin yukarısı hakikaten çok hoş yer; fakat yüz yetmiş altı basamağı kan ter içinde çıktuktan sonra orada boyuna fırlıdak gibi dönmek güç! Yukarıya çıktığımız zaman dördüncü memur Kemal Efendi defter yazmakla meşguldü, ikinci memur Mehmet Efendi ise durmadan boyuna dönüyordu. Tabii kendisiyle konuşmak için biz de beraber dönmeye mecbur olduk. Artık işin yoksa dön baba dön! İstanbul'un dört bir etrafında yangın gözleyen nöbetçi kule memurunun biri daima bu işle mükelleftir. Kuledeki yuvarlak nöbet dairesinin etrafını kuşatan pencerelerden mütemadiyen etrafta yangın gözetlemek pek kolay iş değil! İnsan bir döner, iki döner, beş döner fakat altıncıda başı dönünce durur değil mi? Fakat kule memurları bu işe o kadar alışmışlar ki, değil öyle beş-altı defa, birbiri üstüne beş yüz defa dönseler gene onlara vız geliyor. Eski kırmızı gömleli köylülerin yerine şimdi orada itfaiye üniformalı okuryazar, temiz, tirendaz¹, nazik dört memur var. Birinci ve baş memur, bu mesleğe ta üç yüz sekiz senesinde girmiş olan Şehreminli Mehmet Şükürü Efendi, ikinci memur gene oldukça eskilerden Mehmet Efendi, üçüncüsü Mustafa ve dördüncüsü Kemal efendilerdir.

Yirmi dört saatte bir değişmek üzere orada ikişer ikişer nöbetçi kalan bu memurlar eski İstanbul yangınlarına dair adeta canlı birer tarihtirler.

Kule hayatına ait dinlediğim birçok menakıp arasında en korkuncu şu oldu:

Bundan yirmi beş-otuz sene kadar evvel şimdiki baş

1. Elinden iş gelen, becerikli. (Y.N.)

memur Mehmet Şükrü Efendi ile o zamanki arkadaşı Hallaç Ali Baba, çıkan bir İstanbul yangını için Süleymaniye tarafındaki pencereden çifte battal sepetleri sarkıtırken nasılsa rüzgâr çıkmış, sepetler birdenbire hızla sallanınca halat Ali Baba'nın koluna dolaşmış ve zavallı Ali Baba pencereden haydi boşluğa. Şükrü Efendi bu hal karşısında şaşırılmış ve Ali Baba'yı yukarıya çekeyim derken haydi peşi sıra kendi de pencereden kaymış ve o da aşağıya yuvarlanmış. Bereket versin, yüz yetmiş altı kadem yüksekliğindeki pencereden boşluğa giden bu iki insan, etrafı ince ve kısa parmaklıkla çevrili şerefeye düşmüş ve orada can havliyle parmaklığa sarılarak kendilerini ölümlerin en fecisinden kurtulabilmişlerdi.

Hâlâ iptidai bir tarzda köhne halatlar ve paslı makaralarla çekilen bu yangın sepetlerini eskiden bir zamanlar mahpuslara çektirirlermiş.

Kulenin tepesi manzara itibarıyla nöbet dairesinden daha mükemmel, daha muhteşem, fakat daha haşin... Hele bizim gibi sinirli adamlar için buraya çıkıp parmaklığa dayanarak aşağıya bakmak biraz tuhaf! Fakat bugün tayyarelerle göklerde cirit oynayan genç ve dinç insanlar için Beyazıt Kulesi'nin tepesi hiçbir mana ifade etmez. Bu son yağmurlardan sonra tozu, kiri, pası temizlenen ve şimdi yukarıdan bakınca tatlı bir solukluk içinde yer yer pırıl pırıl yanan İstanbul'un bütün güzelliğini bir arada ve bir bakışta seyretmek isteyenler için Beyazıt Kulesi'nin tepesinden daha hoş yer olmaz. Hele kalabalıkta, gürültü patırtı arasında yazı yazamayan ilhamı daralmış, yorgun muharrirler için kulenin tepesi tam asude ve orijinal bir yazı odası olabilir.

Beyazıt'ın Çadırcılar Çarşısı: İstanbul'un En Büyük Bitpazarı

Burada karyoladan, lavabodan tutunuz da yağmur küpüne, çocuk oturağına kadar her şey vardır! Beyazıt'ın Çadırcılar Çarşısı'nı bilir misiniz? Buradaki iki sıralı kâgir dükkânlar eskiden kâmilen çadırcı dükkânıydı. Şimdiyse bu dükkânların hepsi baştan aşağı birer koltukçu, birer hırdavatçı dükkânı, birer kullanılmış eşya meşheridir.

Bu kullanılmış eşyaların içinde acaba neler yoktur ki? Karyoladan, masadan, komodinden, lavabodan tutunuz da su küpüne, soğan sepetine, tükrük hokkasına, hasta ördeğine ve çocuk oturağına kadar ne arzu buyursanız hepsi var.

Bu itibarıyla Beyazıt'ın eski Çadırcılar Çarşısı, İstanbul'un en büyük ve en anlı şanlı bir bitpazarıdır. Şehrin muhtelif semtlerinden koltukçular, terekeçiler, "eskiler alayım"cular tarafından toplanılan müstamel¹ eşyalarla hırdavatların pek çoğu şimdi bir kere olsun bu çarşayı ziyaret etmeden başka ele geçmezler. Vakıa Fatih'teki Malta Çarşısı ile Kasımpaşa'da, Üsküdar'da birer ufak bitpazarı vardır fakat Beyazıt'taki Çadırcılar Çarşısı'nın yanında ötekiler pek gölgede kalır.

1. Kullanılmış. (Y.N.)

Kapalıçarşı'da belediyenin resmî bir sandal bedesteninin olmasına rağmen burası da gene her gün arı kovanı gibi işler.

Burada satılan kullanılmış eşya ve pejmürde hırdavatlardan maada müceddet¹ şeyler de satılır. Mesela bakarsınız, dükkânın birinde tozlu, soluk, bazı yerlerini kurt yemiş, üstünün yeşil çuhası vapur dumanı rengini almış bir yazıhanenin yanı başında yepyeni, mücella² bir ayna... Gene bakarsınız sapsarı, yepyeni bir pirinç mangalın yanında köhne mi köhne, paslı mı paslı ve her tarafı delik deşik bir soba...

Bu çarşının müdavimlerinden kulağı delik biri diyor ki:

“Burada gördüğünüz bütün bu eşyadan hepsi, siz zannetmeyiniz ki burada satılır. Bu eşyadan bir kısmı günlerce burada durup kendilerine müşteri bulamayınca buradan kalkar, hamalla, arabayla, otomobille İstanbul'un başka semtlerindeki bitpazarlarına gider, orada satılır. Sonra buradaki eşyadan bazıları tıpkı yeni satılığa çıkarılmış bir ev eşyası gibi yabancı bir adam tarafından sandal bedestenine götürülüp kaydettirilir ve orada sanki kelepirci bir şeymiş gibi haraca, mezada çıkarılır.

Çadırcılar Çarşısı'ndaki Karyolacılar Sokağı

Tabii bu işi buradaki dükkâncıların hepsi yapmaz; fakat içlerinde mallarını bu suretle satanlar da vardır. Böyle olmakla beraber bazen burada insana öyle ucuz, öyle kelepirci mallar düşer ki olur şey değil. Mesela geçen akşam bu dükkânların birinden bir genç efendi altı liraya pek az kullanılmış ve yeniden farkı olmayan küçük

1. Yenilenmiş. (Y.N.)

2. Parlak. (Y.N.)

bir komodinin aldı ki yenisi on beş liradan katiyen aşağı alınmaz.

Bu çarşının sağ tarafında Kapalıçarşı'ya sapan bir-iki sokak içlerini İstanbul'da bilenler pek azdır. Buralar iç içe kurulmuş birtakım karyola, somya, masa, sandalye, koltuk, kanepeler imalathaneleridir. İçlerine girilince tıpkı labirentlere benzeyen ve nereden nereye çıkılacağı pek kolay anlaşılamayan bu imalathaneler gayet loş yerler olduğu için içlerinde gündüzleri bile elektrikle çalışırlar. Bu imalathanelerde karyolaların, masaların, sandalyelerin, koltukların, aynaların envayı vardır. Bunların bir kısmı orada yapılan yeni mallar olduğu gibi bir kısmı da hırda-vaçılardan, eskicilerden, ayak tellallarından toplanılmış köhne, külüstür, berbat mallardır.

Buralarda bir taraftan yepyeni mallar yapıldığı gibi bir taraftan da bu köhne, külüstür, berbat mallar tamir edilir, boyanır, yaldızlanır, öyle satılır. Hatta maldan anlamayan bir acemi bu loş yerlerde yeni boyanmış, yeni cilalanmış, yeni yaldızlanmış pırıl pırıl bir karyolayı görünce buna yeni diye aldanır ve boyalı, makyajlı külüstür kadınlar karşısında aldanan enayi zendostlar¹ gibi bu altı kaval üstü Şişhane karyolaların, koltukların karşısında afallar kalır. Buranın bütün İstanbulca maruf, şişman, al yanaklı bir Tellal Asaf'ı vardır ki bu adam alıcı ve satıcı karşısında bir bülbül kadar şakıyan, alaycı, nükteci, şakacı bir adamdır. Asaf bir kere o çarşıya gelip de koltukçu tabiriyle, "İmşayım karışmam! Anadolu'su var! Anadolu'su on papel! Uyuma çuval ağzı aç!" filan diye ötmeye başladı mıydı çarşının içinde bir kahkahadır kopar ve eğer o gün alışveriş de yoksa, ortalık durgunsa Asaf'ın alaylarıyla, şakalarıyla esnaf tatlı tatlı gününü gün ederek ertesi günü bekler.

1. Kadınlara çok düşkün olan erkek, zampara. (Y.N.)

Gedikpaşa'da Hayat Nasıl Geçer?

Alın size tıpkı Beyoğlu Balıkpazarı'nı andıran kalabalık bir çarşı! Manzara itibarıyla denilebilir ki, İstanbul'da Gedikpaşa Çarşısı kadar Beyoğlu Balıkpazarı'na benzeyen bir yer yoktur. İnsan buradan geçerken zanneder ki biraz daha yürür de köşeyi saparsa Tarlabası Karakolu'na çıkacak ve köşeyi sapmaz da o geniş yokuştan doğru aşağıya ilerleyecek olursa Hamalbaşı tarikiyle¹ Papaz Köprüsü'ne inecek!

İstanbul'da şimdiye kadar bilinen iki Balıkpazarı vardı; fakat Gedikpaşa Çarşısı'nın iki sıralı mükellef balıkçıları burada üçüncü bir Balıkpazarı daha meydana getirmişlerdir.

Ne hikmettir bilinmez, Ermenilerle Rumların fazla bulunduğu semtlerde deniz mahlukatı da çok oluyor.

Denizden çıkan nimetlerin kadrini galiba Rumlarla Ermeniler bizden iyi biliyorlar. Vakıa balık Aksaray'da da satılıyor. Fatih'te de satılıyor, Eyüp'te de satılıyor; fakat buralarda satılan balıklar mevsimine göre nihayet bir-iki tabladan ibarettir. Gedikpaşa'daki, Beyoğlu'ndaki iki sıralı balıkçı dükkânlarında ise kılıçtan hamsiye ve istirid-

1. Yol. (Y.N.)

yeden pavuryaya hatta yengece kadar deniz mahsulatının kâffesi¹ mevcuttur.

Baksanıza, şu köşe başındaki Aşut Ağa'nın dükkânına: Gümüş savatlı² sigara ağızlıklarını hatırlatan iri iri hamsiler, yanı başlarındaki tablada başları aşağı, kuyrukları yukarıya olarak istif edilmiş yarımşar okkalık derya kuzularıyla nasıl kardeş kardeş ve mışıl mışıl uyuyorlar. Zavallılar uyanık dursalar keder ve elemden düşüne düşünce çıldırırlar. Çünkü birazdan ya bizim *Cumhuriyet* gazetesinin mütercimi Şebinkarahisarlı Vartan yahut Klişeci Yervant Efendi gelecek, bu biçarelerden bir kısmını alacak, evine götürecektir, onların kör bıçakla karınlarını yaracak, midelerini, ciğerlerini, bağırsaklarını dışarıya çıkaracak, zavallıları una bulayıp kızgın tavaya atacaktır, her birini nar gibi kızartıp üzerlerine soğan, maydanoz doğrayıp bızdıklarla birlikte ve kemal-i afiyetle gövdeye indirecek! Daha sonra da mideyi iyi bastırsın diye bunların üzerine birkaç topik³ ve biraz tahin helvasıyla beton kuracak! Gelin şimdi, siz bir hamsi veya palamut olun da bu kadar eza ve cefaya dayanın!

Gedikpaşa yaz akşamları ne hoştur. Ekserisinde Ermeniler oturan kâgir evlerin kapılarından dışarıya doğru nefis zeytinyağıyla pişen helmeli⁴ pilakinin veya taze baklanın mide okşayan kokusu fişkırırken bakarsınız, sıcaktan pelteleşmiş önündeki fesleğen saksısına burnunu dayamış, Marmara'yı seyrediyor; yanındaki evin beyaz taş merdiveninde başı çatkılı bacakları dımdızlak bir evlatlık kız bir elinde bakır ibrik, bir elinde süpürge merdi-

1. Bütün, tamam, hep. (Y.N.)

2. Bakır, kurşun ve kükürtten elde edilen bir alaşım. (Y.N.)

3. Nohut ezmesi ve tahinle yapılan bir Ermeni mezesi. (Y.N.)

4. Fasulye, pirinç, buğday gibi taneler kaynatıldığında, nişastanın çökmesiyle oluşan koyu sıvı. (Y.N.)

venleri yıkayıp siliyor; karşıdan bunu gören ak saçlı güler yüzlü bir madam kıza sesleniyor:

“*Asvaç¹ Haçuğe² yavrusu!*” (Kolay gelsin yavrum.)

Kız gülerek cevap veriyor:

“*Mersi mayrik mersi!*” (Mersi analık mersi.)

Kocakarı lafı uzatıyor:

“*Hani irigun³ inç deniz hamamı bidi ertayik?*” (Hani bugün deniz hamamına gidecektin?)

“He... Gideceğidikse hanım vazgeç olmuştur. Bende kabahat *çika⁴!*”

Vakıa Gedikpaşa cenuba nazır olduğu için yazın fazla sıcaktır. Lakin akşamları güneş çekilip de sokaklara gölge basınca ömür olur.

Kadınlar, kızlar, çocuklar peştemallarını, sileceklerini yiyinti sepetlerini yakalayınca Kumkapı sahillerine dökülürler, gündüzün kendilerini kan ter içinde yakıp kavuran hararetini kimi sahildeki sürülerin, kumların üzerinde, kimi de deniz hamamında söndürürler.

Gedikpaşa'da oturanların hemen yüzde doksanı Kapalıçarşı, Mahmutpaşa, Çakmakçılar esnafıyla buradaki dükkânlarda, mağazalarda çalışan kadınlar ve kızlar teşkil eder. Bunlar her sabah erkenden muayyen saatte kafiye halinde yola düzülür, güle şakalaşa işlerine gider ve akşamları geç vakit gene böyle beşer-onar kişilik kafiye halinde gene güle şakalaşa evlerine dönerler.

Eskiden burada büyük selatin meyhaneler⁵, bazı çalgılı gazinolar, eğlenti yerleri de vardı. Lakin şimdi Gedik-

1. (Erm.) *Astvadz*: Allah. (Y.N.)

2. (Erm.) *Haçoğutyun*: Başarılar dilemek. (Y.N.)

3. (Erm.) Öğleden sonrası. (Y.N.)

4. (Erm.) Yok. (Y.N.)

5. Osmanlı Devleti döneminde işletme ruhsatı almış meyhaneler için kullanılan bir tabir. (Y.N.)

paşa'da böyle yerler kalmamıştır. Manzara itibarıyla oldukça Beyoğlu'nu andıran Gedikpaşa'da kış ve yaz gece hayatı nihayet dokuz-dokuz buçuğa kadardır.

Ondan sonra herkes, "Uyku geldi bende... Selam söyle dedene!" deyip uykuya yatarlar.

Bu yatanlara, "Haydi Allah rahatlık versin!" diyeceğim amma Balıkçı Hafız oradayken rahat rahat biraz zor uyurlar. Çünkü Balıkçı Hafız dükkânını en geç kapar ve herkes uykuya yattığı halde o hâlâ dükkânının önünde, "Vay anam, babam, kardeşim, derya kuzuları vaaaay!" diye avaz avaz bağırır, herkesi tatlı uykusundan zıpzıp taşı gibi zıplatır!

Yanındaki Kahveci Garbis Efendi'ye sorarsanız, Balıkçı Hafız o çarşının fahrî bir komiğidir. Hem balık satar hem göbek atar hem müşterileri hem de geleni geçeni güldürür.

Gedikpaşa manzaraları

"Garbis Efendi, bu çocuklar ne yapıyor böyle?"

"Görmüyor musun ne yaptıklarını yemek pişiriyorlar?"

"Ne yemeği yapıyorlar?"

"Tatlısından, tuzlusundan ne istersen yapıyorlar!"

"Bunların hepsi de senin çıraklar mı?"

"Kimi çırak, kimi kalfa, kimi usta muavini, kimi şef garson, kimi de şuradan buradan yanaşma!"

"Şimdi yaptıkları ne yemeğidir?"

"Şimdi bunlar imambayıldı ile papaz ayıldı yapıyorlar!"

"Papaz ayıldı da nedir?"

"İmambayıldı olur da papaz ayıldı olmaz mı?"

"Nasıl şeydir bu papaz ayıldı?"

"Papaz ayıldıyı, yediğimiz kurufasulyeyi haşladıktan

sonra onu bol tahin ve sarmısak sirkeyle pişirirler ki eskiden bunun adına bizde fasulye paçası derlerdi... Vela-kin bir akşam şarabı fazla kaçırın papazın biri evinde sızmış ve kendisine her ne ilaç etmişlerse bir fayda vermemiş... Bunun üzerine papazın kaynanası, 'Hele,' demiş, 'getirin teldolabından biraz fasulye paçası da koklatalım bakalım!' Ne dersiniz, evdekiler fasulye paçasını getirip papaz efendiye koklatınca mübarek adam hemen ayılmasın mı? İşte buna sebep bizim sabık fasulye paçasının adı sonradan papaz ayıldı olmuş!"

"Bunların içinde en usta aşçı hangisidir?"

"Nah, şu arkada ayaküstü yerde hart hart ayva tıknan, işte o en ustadır."

"Onun yanındaki minik?"

"Ha! Bizim Arşak'ı diyorsun, o da kıyaktır. Abdullah bir midye kompostosu yapar ki yiyen bayılır."

"Şu önünde yumurta sepeti duran kız nasıl?"

"Bırak onu! Onun işi gücü şaka, safi alay, safi soytarılık! Geçenlerde ben dükkânda yokken tutmuş, çocukları kandırmış, yumurta ilen bahçede onlara çelme top oynatmaya başlamış... Akşamınan bir de geldim, baktım ki alayının yüzü gözü sapsarı yumurta içinde..."

"Peki, bu çocukların burada pişirdikleri yemekleri kimler yer?"

"Kimler yemez ki... Gedikpaşa'nın hemen bütün esnafı yer... Bak hele şu, alt yanımızdaki Kasap Eğinli Osman Efendi'nin tezgâhtarı Hüseyin Bey yok mu hani, ondan tut da Çarşıkapı'daki Panikçi Sergis Ağa, Üzümcü Şakir Efendi, Menşur Lekeci Maksut Usta, Berber Kırkor, Zerzevatçı İbrahim Ağa, Kapas Eğinli Kacar Mehmet Bey, Odabaşı Hamparsum Dayı, Zerzevatçı Rıza Efendi, Bakkal M. Artin, Kemancı Kapriyel, Hanende Kadıköylü Fatma Hanım, seyyar fıstıkçı seksen beş yaşında Usta Mina, şunun şurasında hep bu çocukların pişirdiklerini yerler."

“Seksen beş yaşında seyyar Fıstıkçı Mina da kim?”

“Onu hiç sormayın beyim, o öyle zavallı bir adamdır ki her akşam yemeğini yedikten sonra evde de bir fasıl dayak yer.”

“Kimden?”

“Onun tam doskan beş yaşında bir ablası vardır ki –hani, afiyet olsun– ondan yer!”

“Şu çocukların solunda, yerde oturan esmer zat kimdir?”

“Ona Fanfili Mardiros derler ki çok menşur bir zattır.”

“Fanfili ne demek?”

“Ne bileyim ben? Çocuklar kendisini fanfili fanfili diye çağırıyorlarsa kim bilir ki ona, ‘Küp kapaklarım var!’ mı demek istiyorlar nedir? Geçende bizim Köfteci Tekirdağlı Vartan Usta da ona bir keret fanfili diyecek olmuş amma beriki kızmış, dükkânda ne kadar tuz, biber, bahar, tarçın varsa hepsini su küpünün içine boşaltmış!”

“Sonra?”

“Sonrası, o akşamın da Kumkapı’daki Balıkçı Haçik Reis buraya kahve içmeye gelmiş... Bizim baş çırak Şebinkarahisarlı Ömer kendisine kahve ile suyu götürmüş... Götürmüş amma, Haçik Reis suyu ağzına diker dikmez narayı basmış!”

“Ne diye?”

“Ne diye olacak? Yangın var diye... Herkes de sanmış ki Haçik Reis’in eski tulumbacılığı hatırına gelmiş de coşmuş, nara atıyor! Bereket versin, Lekeci Maksut Efendi’ye... Meselenin aslını bildiği için işi yatıştırmış...”

“Bu Lekeci Maksut Efendi leke mi çıkarır?”

“He! Leke çıkarır amma lekeyi o sabunlu suda değil carmakçurla¹ çıkarır!”

1. Rakı. Ermenice *cermak çur*, beyaz su anlamına gelir. (Y.N.)

“Ocaktaki ihtiyar kim?”

“Ona adla sanla Barba Teodos derler ki şurada Kemanı Kapril Ağa ile Hanende Fatma Hanım başladılar mıydı hımdıma ne yaptığını, ne yapacağını şaşırır, sade isteyene şekerli, şekerli isteyene sade, bira isteyene şıra, şıra isteyene bira dayamaya başlar. Evvelki akşam az kalsın bizim Köricoz’un oğlu büyük Haçık’len Zerzevatçı Rıza kendisinden biraz salata istemişler, çalgı çalıyor ya, beriki ağam gene şaşırmış, salata yerine gitmiş fırından iki tane kaleta alıp dayamış önlerine... Kusura bakmayın biraz dalgındır, sersemdir amma gönlü ganidir. Üryasında bir ördek görse ertesi gün fakir fukaraya bir sürü kaz dağıtır.”

“Ya bu kediler Gariba Efendi, bu kadar çok kedi kimin?”

“Yarısı benim ise yarısı da komşuların... Malum ya, etrafımızda kasap, ciğerci çok olduğu için yedi mahalle kedisi hep buraya dolar.”

“Seninkiler hangileri?”

“Nah, şu palabıyık benim...”

“Palabıyık mı adı?”

“He ya! adıdır. Mesela onun adı Palabıyık... Şu sarılının Satenik Hanım... Düz beyazın Enişte Bey... Şu duvardan dama atlayanın Yedibela... Beriki düz siyahın Duman... Arkada tuvalet yapan ihtiyar gümüşünün Ballıba... Çöp tenekesini karıştıranın Berberyandır!”

“Niçin Berberyandır?”

“Çok tıraşçıdır da onun için... Mübareğin çenesi tıpkı Berber Kirkor’un usturası gibi hiç durmadan işler... Aç olsun, tok olsun boyuna mırılır eder durur!”

“Peki burada insanlardan Berberyandır yok mu hiç?”

“Çook! Fakat en menşuru, şurada şekerli, Yuvan Usta’nın üst tarafında her vakit dişi palamutları müşterilere erkek diye satan bir balıkçı vardır ki o Gedikpaşa’daki dil berberlerinin şampiyonudur.”

Tiryakilerin Eğlence Yeri: Kadırğa

Yazın İstanbul içinin oldukça hoşça giden yerlerinden biri de Kadırğa Meydanı'ndaki kahvelerin gölgeli bahçeleridir. Eskisi gibi İstanbul'da bahçeli kahve pek kalmadı demektir.

Nargileleriyle meşhur Mahmutpaşa kahveleri kalktıktan sonra şimdi bir kısım kahve, çay, nargile meraklıları Yenicami avlusundaki kahvelere gidiyorlarsa da buralar ağaçlık olmadığı için yaz günleri aranılan gölgede kahve, çay, nargile içmek tiryakiliği Yenicami kahvelerinde pek tatmin edilemiyor. Onun için bu sıcaklarda gölgeli ve sulu kahve bahçeleri arayanlara ya Süleymaniye'nin sıra kahvelerinden tek tük kalan bir-ikisini yahut Kadırğa Meydanı'ndaki meydan kahvelerini tavsiye ederiz.

Deniz yakın olduğu için tatil günleri burada oturacak olanlar icabında kalkar iki dakika ötedeki deniz kenarına gider, Kumkapı'da banyolarını da yaparlar.

Kadırğa Meydanı'ndaki bahçeli ve ağaçlı kahvelerden biri Taşköprülü Tahir Efendi'nin, diğeri de eski kehribarcılardan¹ İstanbullu Nuri Efendi'nindir. Kahveler, çaylar daima tazedir, demlidir, nargileler daima oracıkta,

1. Süs eşyası yapımında kullanılan, kolay kırılabilen yarı saydam bir madde. (Y.N.)

gözünüzün önündeki bol ve buz gibi sulu tulumhada yıkanır. Eğer kahveden, çaydan, nargileden evvel biraz yüreğiniz bayılacak olursa hemen oracıktaki Aşçı Nuri Efendi'den bir-iki tabak ciğer, fasulye piyazı getirir, sonra gene oradaki kahvelerin serin bahçelerine kurulmuş olan karpuz kavun sergilerinden kütür kütür bir karpuz yahut bal kutusu gibi bir kavun alır, karnınızı doyurursunuz. Eğer canınız sıcak ve yağlı yemek istemiyorsa, gene oracıktaki Fırıncı Hafız Tahir Efendi'nin fırınından halka, çörek, galeta ve bu sene yeni çıkma son moda uzun nohut ekmeklerinden alıp çaya batırır, safra bastırırsınız. Yok, eğer bu da hoşunuza gitmediyse Kadırğa'nın meşhur Kasapbaşı Eğinli Mehmet Şevket Efendi iki dakikanın içinde size mükemmel pirzola yapar ve yaptıktan sonra da sorar:

“Tuz, kekik ekem mi? Derdimi sana tökem mi?”

Ve sonra bu canım gevrecik pirzolayı Kahveci Nuri Efendi'nin garsonu İranlı Abbas Efendi hemen mangalında nar gibi kızartıp getirir, önünüze koyar:

“İmdi bu külbastıyı siz afiyetle yiyen de, saniremçi menem iççim yağ bağlamıştı a... Men de her zaman beyle ederem, pulun, dinarın aramam külbastı ile can beslerem!”

Kadırğa Meydanı kahvelerinin bu gölgeli, serin ve şirin bahçelerinde oturanların arasında Edirneli bir Hafız Hüseyin Efendi vardır ki çok hikâye ve tekerleme bilir. Hüseyin Efendi bir kere coşup da bir hikâye anlatmaya başlarsa saatlerce sürer. Geçen gün Kahveci Nevres Efendi bu zavallıya postadan geldi diye bir mektup vermiş ve adamcağız bir de eve gidip zarfı açınca içinden yüz elli kiloluk, ihtiyar, şişman bir Alman kadının resmi çıkmış! Bu uzun tatil günlerinde Nevres Efendi'nin bir kısım müşterileri de oradaki talebe yurdunun taşralı bekâr talebeleridir. Kadırğa Yurdu'nda açılan bu talebe yurdu o

meydanın bir şefkat incisidir. İçinde birçok kimsesiz talebeler barınan bu yurt o geniş meydana bir kat daha şeref vermiştir.

Burası geceleri, hele mehtaplı geceler daha güzel bir hal alıyor. Kahvelerin bahçeleri elektrikli olduğu için pırıl pırıl yanıyor. Koca gepgeniş meydanda ise o civarın gençleri yatma zamanına kadar mehtap altında tatlı tatlı piyasa ediyorlar. Burada yalnız çalgı, çigana, içki gibi şeyler yok. Yalnız Nuri Efendi'nin kahvesinde bir gramofon var, o kadar.

Bu civarın meşhur iyi sucusu Veli Ağa'yı tanır mısınız? Bu adam halis kanlıkavak ve Hamidiye suyu satar. Garip değil mi, Gedikpaşa ve Kumkapı'daki bütün sucuların hepsi taşdelen sattıkları halde Kadırğa civarında iyi su içenler yalnız Veli Ağa'nın kanlıkavakını ve Hamidiyesini içerler.

Birisine sorduk:

“Siz niçin taşdelen içmiyorsunuz?”

“Tavşanın suyunun suyu gibi taşdelenin suyunun suyunu içeceğimize Veli Ağa'nın halis kanlıkavakı ve Hamidiyesi bize daha iyi geliyor,” dedi.

Kadırğa'dan ayrılırken size oranın iki bakkalını da tanıtayım:

Muzikadan mütekait Meharet Bey'le yine mütekaidinden Şefik Bey... Eğer evinize erzak lazımsa Mehmet Bey'le Şefik Bey'den alın diyeceğim amma, alacağınız bu erzakı Kadırğa Yokuşu'ndan yukarıya kim çıkaracak? Alimallah dünkü sıcakta o dik yokuşu ben çıkarken sırtımdaki astarsız ince ceket bile ağır geldi de koluma alıp öyle çıktım.

Langa Bostanlarında

Kara ve yumuşak topraklı, bol sulu, bol gübreli Langa bostanlarının en hoşa gidecek zamanı tam bugünlerdedir. Hıyardan asma kabağına kadar, duttan patlıcana ve karaduttan korağına kadar bütün sebzelerin, bütün meyvelerin tam manasıyla şahlandığı bugünlerde, bu nefti bostanların koyu gölgeli çardakları altında sabahları yahut akşamları dolaptan şarıl şarıl havuza ve havuzdan şırıl şırıl toprağına boşanan buz gibi kuyu suyuna karşı yan gelip dinlenmek yaz zevklerinin pek yabana atılacaklarından değildir.

Al yanaklı, yeşil gözlü, kalın kemikli, altın saçlı ve kolları, paçaları sıvalı bahçıvan kızları, dolaptan şarıl şarıl havuza ve havuzdan şırıl şırıl toprağına boşanan buz gibi gümrah suya, ellerindeki çapalarla istikamet verirken bakarsınız, yüzünden, gözünden, göğsünden, bağından tap-taze bir hayat fışkırır ve bahçıvan kızının bu tabii hamaratlığına dalan gözünüzle gönlünüze öyle bir fer gelir ki ne için siz de bir bahçıvan veya bir bahçıvana damat olup da yaz günü bu uçsuz bucaksız yeşillikler, bu mis kokulu meyveler, bu buz gibi sular, bu kına gibi topraklar arasında gürbüz bir vücut, dinç bir kafa, sağlam bir mide, çevik bir iştihayla gününüzü geçirmediğinize yanarsınız!

El, kayısıyı sepetten sepete, seftaliyi elden ele sekiz-

on kere devralınıp hayli porsuduktan sonra yer, bostandakiler ise onları gevrek dalları üzerinden, elleriyle koparıp dumanı üstünde ağızlarına atarlar. Sabah veya akşamları kökleri gümrah ve buz gibi kuyu suyuyla doyasıya sulanmış ve artık toprak suyu içemez bir hale gelmiş olduğu için gövdesi aşağıdan yukarıya doğru bir karış suya gömülmüş bir vişne, bir şeftali, bir kayısı, bir armut, bir somaki eriği ağacının etrafa salıverdiği o nefis kokular yok mu hani, bunların yanında şık bir esans vitrini kaç para eder acaba? Hey gidi al yanaklı, yeşil gözlü, iri kemikli, altın saçlı bahçıvan kızı hey! Kendi bahçende, kendi elinle yetiştirdiğin o cennet meyvesi şeftalilerden bir ye, bin şükret! Yazın asıl zevkini, asıl aramakla bulunmaz lezzetini, bu koyu gölgeler, bu nefis meyvelerin kokuları arasında ve çıplak ayakların buz gibi suların içinde, asıl sen çıkanyorsun!

“Akşamlar hayır olsun Barba!”

Barba Kozma'yı size takdim ederim. Cellatçeşmesi'nde tramvay caddesindeki bahçenin sahibidir. Fakat pek titizdir. Bahçesine destursuz girene fena kızar, işinin öyle erbabıdır ki bahçıvanlık ortadan kaybolursa o yeniden çıkarır.

Barba Kozma'nın bilhassa aşıcılığı pek meşhurdur. Mesela asma kabağına kayısı aşılar, kendine göre yarı sebze, yarı meyve acayip bir nesne meydana getirir.

Karısı Aleksandra da hezarfen¹ bir kadındır; kendi bahçesinden kopardığı hıyarlarla karanfilli bir komposto yapar ki bütün o civarda oturanlar bayılır. O civar dediğim yani Davutpaşa, Cellatçeşmesi, Kasap İlyas taraflarıdır. Hazır oralara gelmişken size biraz da o civarda oturanlardan bahsedeyim:

Susamcı Bacı Hacer Hanım'dır, lakin asıl ismi Hoş-

1. Çok bilgili. (Y.N.)

kadem Kalfa'dır, vaktiyle Cemiyet-i Belediye azasından Nakiye Hanım'ın¹ dadısıymış! Susamı pek meşhurdur. Şimdi akşamları Davutpaşa'da Çiftesakal'ın Kahvesi denilen seyir yerinde susam satıyor. Çiftesakallı öleli çok oldu ama hâlâ onun kahvesinin yerinde salaş bir kahve vardır ki yaz akşamları Marmara'yı seyretmek isteyenler buraya dolarlar. Garsonun adı İhsan'dır ve kendisi gayet kalender, ehli dil² bir adamdır.

Kozma'nın bostanından demin maydanoz almaya gelen siyahi hanımın ismi Giritli Mersina Hanım'dır ki onun da susamı ve düğün yemekleri pek meşhurdur.

Tramvay yolundaki küçük kahvede oturanlar Saf-ranbolulu Salih Efendi, Çemişgezekli Kömürcü Mustafa Dayı, Hasan Pehlivan filan gibi oranın eskileridir. Elindeki pakette deniz kenarına doğru giden zat oranın meşahirinden³ Marangoz M. Kerope'dir, sahile deniz safası yapmaya gidiyor. Buranın bir de Kahveci Deli Rıza Bey'i vardır ki, onu bütün İstanbul ve bütün Beyoğlu'nda tanımayan yoktu; çok şen, çok alaycı, çok iyi kalpli bir zat olan zavallı Rıza Bey bundan bir ay evvel ölmüş, Allah rahmet eylesin, Allah oğullarına uzun versin.

Yalnız bu canım yerin havasını bozan, sade havasını değil manzarasını berbat eden çirkin bir tarafı var: Davutpaşa İskelesi! Bu iskele, İstanbul'un köşe bucağından toplanan çöplerin denize döküldüğü yerdir.

Eğer belediye bu çöplüğü kaldırmak himmetini gösterirse hem o civar halkı hem de bu civara gezmeye gelenleri memnun eder hem de birtakım seyyahların buradan fotoğraflarını çıkarıp çöplük resmi çekmelerine meydan vermemiş olur.

1. Nakiye Elgün (1880-1954): Siyasetçi ve eğitimci. (Y.N.)

2. Gönül eri, kalender. (Y.N.)

3. Meşhurlar. (Y.N.)

Kumkapı'yı Bugünlerde Gördünüz mü?

Fıkara Plajı denen ve ta Samatya'ya kadar uzanan sahillerde insandan denizin üzeri görülüyor. Bazı deniz hamamcıları açıkta denize girmenin mazarratından, bunun birtakım kazalara sebep olduğundan dem vuruyorlarmış... İyi amma deniz hamamlarının hepsi kapalı, hepsinin etrafı duvarla, tahta perdeyle sımsıkı çevrilmiş de dışarıya kimse çıkamıyor mu? Gidin, Kumkapı'ya bakın, kapıdan girerken bilet aldıkları halde hamamın içinde kimsecikler yok, dışarısı ise kum gibi yüzgeç kaynıyor.

Yalnız Kumkapı mı, İstanbul'daki deniz hamamlarının çoğu öyle! Hamamcıların bu nağmesinden maksat kazaların önünü almak değil, parasız açıkta girenleri parayla hamama sokmak. Sonra da hamamın arkasındaki geniş aralıklardan, yüksek kerevetlerden dışarıya salı vermek.

Fakat hamamcılar maksatlarına muvaffak olsalar da parasız pulsuz bütün açıkta denize girenleri parayla kendi daracık hamamlarına sokmaya kalksalar o kadar kalabalığı nereye sığdıracaklar acaba?

Bugünlerde Kumkapı'dan Samatya'ya kadar olan sahil boyunu hiç gördünüz mü ne haldedir?

Kumkapı ile Yenikapı arası akşamları ve bilhassa cuma günleri yarı çıplak insandan görünmez. Hani bazı

zamanlar İstanbul denizlerinde uskumru, palamut bolluğu olur da bu şaşkın hayvanlar bolluktan sahile, karaya vurur ve herkes onları artık ağla, oltayla değil de kepçeyle, sepetle toplar; işte şimdi akşamları ve bilhassa cuma günleri Kumkapı, Yenikapı sahillerinde de tıpkı böyle oluyor; insandan denizin yüzü görünmüyor. Kışın Kumkapı'ya dair yazdığım bir yazıda burası için yaz günleri bir fıkara plajıdır demiştim; hem de ne fıkara plajıymış mübarek yer, gidin de şimdi bir görün!

Sahildeki kale duvarlarının kovuklarında soyunan yüzlerce çocuğun içinden bir tanecik olsun yüzme bilmeyen yok gibi... En küçüğünden en büyüğüne kadar hepsi de sanki balıklarla hısım akraba...

“Bakın, bakın, bakın, vay köpoğlusuları vay, vay piç kuruları vay! Ulan sizin babanız da palamut idi, yoksam torik? Nasıl da atlaorlar, nasıl da daloorlar, hepsi de bacak gadar bızdıktır, hepsi de *pokrikin pokriki*'dir (çocuğun çocuğu). Analarının karnında öğrendiler bu yüzmeyi acap?

Bak helem bir tanesine, yan yan nasıl da gideor. Motor halt etsin yanında! Hey gidi çocukluk hey! Biz de böyle deyildik bunlar kadarken?”

“Yok canım, bunlar bize taş çıkarır. Biz bunların yaşında iken paçamızı sıvar, bacaklarımızı dizkapaklarımızı kadar suya sokar isek ya bir yengeç ya bir pavurya¹ gelecek de baldırımımızı kapacak diye ödümüz hop hop ederdi.”

Kumkapı İskeleyi'ndeki balıkçıların kahvesinde bu muhavere geçerken sanki denizin üzerini kaplayan yarı çıplaklar sürüsü azmış gibi oradaki yosunlu kayalıkların

1. Bir cins iri yengeç. (Y.N.)

dibinde gömleğini, pantolonunu sıyırır haydi denize! Hele oracıkta Kumkapı Deniz Hamamı ile Kömür İskelesi arasında bir koy vardır ki burası adeta oranın hususi bir havuzu mahiyetindedir. Yedi yaşından on yedi yaşına kadar kız, oğlan, çoluk çocuk buradaki koyu neftî suların içinde sıhhi(!) banyolarını alırlarken yukarıda, kale duvarlarının üzerine kurulan hanımlar, madamlar neşeyle gülüşerek aşağıdaki cıvıltıyı, cümbüşü, hayhuyu seyrederler. Burada birbirlerinin suratına su serpenler mi dersiniz, birbirlerini itip suya yuvarlayanlar mı, denizin üstüne arka üzeri yatıp ağızlarına aldıkları suyu gırtlaklarında gargara yapıp kurbağa gibi öterek havaya salıverenler mi?

Fıkara plajı tabir edilen Kumkapı ve Yenikapı sahillerindeki bu deniz eğlencelerine bazen atlar, eşekler de iştirak eder. Arabacı yorgun beygirini, seyyar satıcı sıcaktan bunalmış eşeğini buraya getirir, o biçareleri suya sokarak çocuklarla beraber banyo ettirir. Bu şehrin sandal safasını da unutmayalım ha! Akşamları gençler, genç kızlar Kumkapı'dan, Yenikapı'dan saati yirmi beş kuruşa tuttıkları sandallara atlarlar, üç aşağı beş yukarı dolaşarak hem bu âlemi seyreder hem de deniz havası alırlar. Bazen bu sandalların içinde hıyar, domates, türbe eriği, karpuz, zeytin, peynirden mürekkep çilingir sofraları kurulup gazeller, şarkılar da söylenir ve bu sandallar eğer yanılıp da Kumkapı deniz hamamının pek yakınından geçecek olurlarsa artık ne sofralarında hayır kalır ne de şarkılarından... Çünkü hamamın arkasındaki yüksek taraçadan birdenbire denize atlayan muzipler bu sandalın içini sırsıklam eder bırakırlar...

Kumkapı, Yenikapı sahillerinin, hele lodos havalarda, insanın burnuna pek hoş gelmeyen o hususi kokusu ve sahili mütemadiyen döven kavun karpuz kabukları olmasa burası banyo mevsiminde İstanbul'un en eğlenceli bir yeri olabilir.

Kumkapı; nam-ı diğer fıkara plajı

Kışın, dört balıkçıdan başka kuş uçmayan, kervan geçmeyen bu Kumkapı ve Yenikapı sahilleri yazın, bilhassa karpuz kabuğu suya düştükten sonra muazzam bir fıkara plajı şeklini alır. Hele Kumkapı! İstanbul'un en uzak köşelerinden kalkan ne kadar çoluk çocuk, delikanlı varsa hep buraya dökülür, orada istasyonun önündeki deniz hamamı da ta sabahtan dolar ve öğleye doğru adam almaz bir haldedir. Ondan sonra kadro harici kalanlar yıkık kale diplerinde soyunup açıkta denize dalarlar; sahil yolu Kumkapı'dan ta Samatya açıklarına kadar suda yaşayan çıplaklar diyarını andırır. İşte bunun için Kumkapı ve Yenikapı'nın bir ismi de birkaç senedir "fıkara plajı" olmuştur. Hele mevsimi gelsin de o manzara ve o cümbüşten ayrıca ve mufassal¹ olarak bir daha bahsederiz.

Yazın İstanbul'da kalender alayına bedava plajlık yapan Kumkapı ve Yenikapı sahilleri, büyük lodoslu havalar istisna edilecek olursa diğer günler insana gayet kasvetli gelir. Trenle Bakırköy'e, Yeşilköy'e gidip gelenler bu sahildeki kasveti trenin pençesinden pek güzel hissederler. Öyle ki insanın canı başını çevirip de pencereden Marmara'ya bile bakmak istemez. Fakat şiddetli lodos havalarda koca koca hırçın dalgaların karadan intikam alıyormuş gibi tehevürle² sahili dövüşlerini seyretmek pek hoştur.

Kışın Kumkapı ve Yenikapı'nın yalnız sahilleri değil, dahilleri de oldukça can sıkıcıdır. Mevkinin çukurluğu ve buralardan hiçbir yerin görünmemesi kış günleri orada oturanları pek bunaltır. Bereket versin ki kahvesi, gazino-

1. Ayrıntılı. (Y.N.)

2. Çok öfkelenme, öfkeden köpürme. (Y.N.)

su, yani işsiz zamanlarda, tatil günlerde karşı karşıya oturup boşuna çene çalacak yerleri çoktur; esmer ve yağışlı kış günleri evlerinde bunalanlar, hep bu kahvelere, gazinolara dolar ve oralarda oyunla, çalgıyla, carmakçurla vakitlerini geçirirler. Mesela Kumkapı İstasyonu'ndaki Habip Efendi'nin kahvesi kış cumaları güzel bir muhabbet-hanedir. Buranın müdavimleri sabahtan akşama kadar oradaki bin dokuz yüz seksen beş senesi dünya güzelinin gül yüzünü seyrederek tavla, iskambil, domino¹ oynar ve sıkılıp yoruldukça bu eski dünya güzellik kraliçesinin ahu gözlerinden derin ilham alırlar. Bin dokuz yüz seksen beş senesinin dünya güzellik kraliçesini bilir misiniz? Bilmezsiniz değil mi? Öyle ise söyleyelim: Bundan otuz beş-kırk sene evvel, İstanbul'daki bütün kahvelerde, bütün gazinolarda, bütün kıraathanelerde yan yana asılı iki Arap kızı resmi vardı ki o zaman halk, birbirlerine çok benzeyen bu iki Arap kızı için dünyanın en güzel kızları derlerdi. Hâlâ İstanbul'un köşe bucağındaki kahvelerde bu iki kızın resmine tesadüf edilir ki, Kumkapı İstasyonu'ndaki Habip Efendi'nin kahvesinde de asılıdır.

İstanbul'da ara sıra güzellik müsabakası tertip edenler için Beyrutlu mu, Şamlı mı nereli ise bu eski dünya güzeli Arap kızını mutlaka bir kere gidip görmek ve eski güzellik kraliçeleri hakkında bir fikir edinmek lazımdır.

Habip Efendi'nin kahvesinde domino meraklısı Gözlüklü Karabet Ağa denilen bir zat vardır ki dominoya oturduğu zaman daima yüzünü bu eski dünya güzeline döner ve ona bakarak, "Hey gidi gençlik hey!" diye eski gençlik zamanlarını anarak içini çeker.

Kış günü Kumkapı'nın en eğlenceli yerleri içkili gazinolarıdır. Hani, "Cami yıkılmış ama mihrap yerinde du-

1. Üzerleri noktalarla işaretli dikdörtgen biçiminde yirmi sekiz taşla masa üzerinde oynanan bir oyun. (Y.N.)

ruyor,” diye bir söz vardır. Tıpkı onun gibi, vakıa Kumkapı’da eski Kumkapı âlemleri kaybolmuş fakat gene onun kokusu yerinde kalmış!

Eskiden selatin meyhanelerinin eğlencelerinin, çalgılarının çokluğuyla meşhur olan Kumkapı’da hâlâ o eski selatin içki yerleri tek tük olduğu gibi buralarda tatil günlerini sabahtan akşama kadar çalıp söyleyerek, gülüp oynayarak geçirenler var. Hangi gazinodan kafanızı içeriye uzatsanız muhakkak içeride çifter çifter utlar, lavtalar¹ durmadan çalıyor. Hele Udi Aleksan Efendi çalgısı koltuğunda oradan oraya mekik dokuyor. Fakat bu Udi Aleksan Efendi olsun, diğer udiler olsun, öyle kıvır zıvır çalgıcılardan değil ha, alaturka musikinin ıacığını cıacığını biliyorlar, yapmadıkları taksim, çalmadıkları peşrev, söylemedikleri şarkı yok! Kumkapı Polis Merkezi’nin biraz ilerisinde Kambur Vasilaki isminde yetmiş beşlik bir aktar var, bu adam diyor ki:

“Bu şimdiki çalgıcılar bir şey mi, eskiden bunun burasında öyle çalgıcılar vardı ki, kemaneyi çektikleri zaman insanın yüreğinin yağı cızır cızır erir, aklı başından gider, adam mestanelerin mestanesi, yani Bursa’nın kestanesi gibi kebab olur giderdi.”

Kumkapı ile Yenikapı arasında kapı kapı dolaşan bir muhacir Ermeni kadın vardır, zavallı biraz zirzopçadır, arkasındaki alaca bulacalı entari ve hırkası, başında acayip serpuşuyla çoluk çocuğu peşine takan bu Tokatlı madam da diyor ki:

“Çalğu çalğu bizim o yanın, yani bizim memleketin çalğusudur. Bunlar da sanki çalğu çalırlar? Bizde bir kemençeci Bedros Ağa bir de Davulcu Kirkor vardı, ikisi bir olup düttürürler miydi dağ taş inim inim inlerdi.”

1. Gövdesi uttan küçük, mızrapla çalınan bir çalgı. (Y.N.)

Bu kadının en büyük zevki yolda ve pencerelerde gördüğü genç kızlarla yârenliktir. Nerede bir genç ve güzel kızcağız görse derhal takılır:

“Kız, gozel gız, gız, şirin gız, gız dilber gız! Gızlar size diyorum, gızlar, sizi gördükçe yüreğim sızlar. Vahıtlan ben de sizin kimin kenç ve gozel bir gızdım. Benim de sizin kimin yavuhlularım vardı. Benim de sizin kimin sevenlerim vardı! Gızlar, haydi, durmadan gulun eğlenin, çalın, söyleyin! Bahın şimdi benden gençlik, gozellik geçti. Gızlar bağa boncuh verin, gızlar bağa sırmalı tel verin, bu hafta gelin olacağım!”

Aklı fikri hâlâ gençlikte, güzellikte, gelinlikte olan bu zirzop kadına eshab-ı hayırlardan biri tutsa da bir gençlik, gürbüzlük, güzellik aşısı yaptırsa acaba az sevap mı işlemiş olur?

Hazır Kumkapı'ya inmişken şöyle Langa bostanlarına, Yenikapı'daki meşhur Sandıkburnu'na doğru da bir uzanalım mı dersiniz? Bana kalırsa şimdilik bu kadar yeter, çünkü martın on altısından ziyade kanunuevvelin¹ son haftasına benzeyen bu berbat, yağışlı, çamurlu havalarda ne Langa bostanlarına girilir ne Sandıkburnu'nda oturulur. Buraları gelin, mevsimine bırakalım'da Kumkapılılara, “*Asupari mayrik, asupari hayrik, asupari bızdıklar!*”² deyip dönelim!

1. Aralık. (Y.N.)

2. (Erm.) Allah'a emanet anne, Allah'a emanet baba, Allah'a emanet çocuklar. (Y.N.)

Cinci Meydanı Adam Almıyor!

Bayram günleri, bayram eğlenceleriyle pek meşhur olan Cinci Meydanı, bir haftadır sanki başka bir bayram, hıncahınç insanla dolu... Yalnız Cinci Meydanı mı ya? Cinci'nin yanı başındaki koskoca Kadırga Meydanı da öyle... Akşamları saat üç buçuktan sonra çeşit çeşit insanla dolmaya başlayan İstanbul'un bu iki geniş meydanı saat beşte tam yükünü alıyor ve yedi buçuğa, sekize kadar buraları muazzam bir panayır şeklinde insan seli ve insan sesiyle çalkalanıp duruyor. Anlayamadınız mı bu neden böyle oluyor? Yazık size yahu, İstanbul'da olunuz da Cinci ve Kadırga meydanlarının bu halinden haberiniz olmasın!

On gün evvel Kadıköy Çayırı'nda oynayan cambaz kumpanyaları şimdi bir haftadır Kadırga ile Cinci Meydanı'nda icra-yı hüner ediyorlar. Kumpanyalardan Ali Efendi'nin idaresindeki birinci parti takım ve taklavatlarını Kadırga Meydanı'na, öteki parti de Cinci'ye kurmuşlar. Duhuliyesiz¹, biletsiz, markasız, numarasız, ahalie açık hava sirki gösteriyorlar. Ali Efendi'nin idaresindeki parti kendisiyle beraber Hikmet ve Necmi Efendi isminde üç usta cambazla Enver, Dimitro Efendi ismin-

1. Giriş ücreti. (Y.N.)

de iki aktör, Marika isminde bir aktris, Eliz isminde bir de küçük kantocu kızdı mürekkep... Bu partinin iki büglü¹ ile bir davul trampetten ibaret bir orkestrası var ki artistler bütün oyunlarını bu orkestrayla gösteriyorlar. Cinci'ye kurulan açık hava sirkinin ise orkestra yerine sadece bir zurna ile bir davul trampeti var ki onlar da bu davul zurnayla numaralarını yapıyorlar.

Etrafları ve üstleri kâmil² apaçık olan bu sirklerin kurulduğu meydanın firdolayı kenarlarını çeviren iplerin önüne birer sandalye konulmuş, isteyen beş kuruş, yedi buçuk kuruş, on kuruş mukabilinde bu sandalyelere oturuyorlar, istemeyenler ki bunlar ekseriyettir, sandalyelerin gerisinde ve ayakta sıra sıra halka olup bedava seyrediyor ve numara aralarında parsaya çıkanlara kırkar para, ikişer kuruş veriyorlar. Oyun oynanan yerin etrafını çeviren halkalardan maada Kadırga ve Cinci Meydanı'nın bütün ev pencereleri, dükkân damları, duvar, ağaç, çeşme üstleri, kıyamet gibi insanla doluyor. Küçük Ayasofya'da, Ahırkapı'da, Kumkapı'da, Gedikpaşa'da, Langa'da insan kalmıyor, şimdi her akşam bu iki meydana dökülüyor. Benamar Sirki'nin sürükleyip götürdüğü binlerce liradan sonra Marmara sahiline kurulan bu iki bedava sirkten henüz birçok İstanbulluların haberi yok. Eğer bütün İstanbul bunları duyacak olursa Kadırga ve Cinci meydanları belki de seyircilere dar gelecektir. Dün akşam cambazın biri ip üzerinde elbise giyinirken Gedikpaşalı Madam Aspasya diyor ki:

“Kale, bu ki görüyor bizim oğlan böyle... Sonra tutuyor, ev işerde çamaşır ip alıyor, bahçede bağlıyor bir ağastta, çıkıyor özerinde ipin... İsteyor yapsin zambazlık...”

1. Dört türü bulunan, bakırdan, perdeli veya pistonlu müzik araçlarının adı. (Y.N.)

2. Büsbütün. (Y.N.)

Yanındaki Madam İstelyano cevap veriyor:

“Papapapa! Ya düsezek olsa!”

Esmer, ensesi tıpkı eski külhanbeyler gibi usturayla matruş¹, gençten bir Ermeni hanımı:

“Tevekkelli dememişler kim iki cambaz bir ipte oynamaz! Baksanızam, her birisi ayrı ayrı iplere tırmanorsa bu sebepten kinaye olmalı!”

Yanındaki yaşlı madam:

“He! Eğerleyim seni, ikisi bir ipte oynayacak olursa ip kopar!”

Ceketsiz, göğüs bağır açık bir delikanlı:

“Kopan ip olsun madam, yeter ki kıyamet kopmasın!”

“Kıyamet galiba bu ahşamniyan bizim evde kopacak!”

“Niye?”

“Neyesi var mı? Saat altı buçuğu geçtise biz hâlâ bunun burasındayız. Mardik Ağa şimdi çoktan teşrif buyurdular, carmakçuru yarıya elettiler, bekler ki şimdi hanımlar gelsin de yemeği hazırlasın deyi!”

“Be kardeş, sen de bunları dün akşamınan seyreyledin, evvelki akşamınan seyreyledin, daha ne duroorsun burada, gitsene işine!”

“Seyretmesine seyrettim. İlle nedir kim, kalabalığın cavultusu hoşuma gedoor da!”

Sirkler tam saat dört buçukta başlıyor, evvela eski birkaç kanto, bir-iki foksrot², arkasından karıkoca kavgasına dair silleli tokatlı mufassal bir düetto... Daha sonra sirk palyaçosunun bir-iki paskallığı ve beşte cambazlar...

Yerde perende atmalar, masa, sandalye üzerinde

1. Tıraşlı. (Y.N.)

2. Erkek ve kadın olarak iki kişinin birlikte oynadığı dört tempolu bir dans ve bu dansın müziği. (Y.N.)

türlü hünerler, ip üstünde ceket pantolon çıkarıp giymeler, en sonunda da yüksek trapezlerde sallanmalar, dönmeler falan filan...

Bu iki meydanı dolduran seyirci kalabalığının hemen yarısı kadar da oralara satıcılar doluyor. Hatta yer yer mangallar kurulmuş, çuval çuval mısırlar kebab ediliyor. Hülasa efendim, Kadırga ve Gedikpaşa meydanlarının şimdiki akşam panoramaları her vakit, her yerde bulunup görülemeyecek kadar alaylı, eğlenceli, renkli ve şevklidir.

Sirkin biri galiba yarın Büyükkada'ya giderek bu açık hava oyunlarına orada devam eyleyecekmış. Ali Efendi'nin idaresindeki parti ise daha dört-beş gün kadar Kadırga'da kalıp sonra Karagümrük tarafına göçecek ve böylelikle her iki takım havalar soğuyup yağmurlar başlayınca kadar böylece İstanbul'un her semtini devredeceklermiş. Fena değil, İstanbul ahalisine sudan ucuz bir eğlence çıktı demektir. Müteşebbislerine Allah kâr açıklığı versin.

Az kalsın unutacaktım, iki akşam evvel bu iki meydandaki kalabalığı yukarıdan Fazlıpaşa Yokuşu'nun üst başındaki bir evin taraçasından görüp de bunların ne olduğunu, ahalinin böyle yabancı bir günde buralara niçin böyle dolduklarını anlamayan bir zat, "Acaba ne oluyor, yangın mı var?" diye Kadırga'ya inmiş ve oradaki muzibin birine sormuş:

"Bu kalabalıklar nedir böyle?"

O da şu cevabı vermiş:

"Zengin birisi ahaliye palamutla karpuz dağıtıyor!"

Laleli Apartmanları

Apartmanların pek çoğaldığı bugünlerde gidelim de dedik, bir de şu bizim Laleli'deki eski Harikzedegân Apartmanları'nı¹ bir gezelim, bakalım, orada ne var ne yok?

Vakit öğle ile ikindi arası... Sıcak dehşetli... Geniş tramvay caddesinin bir kenarından ıhlıya ıhlıya apartmanlara bükülen ihtiyarca bir kadın birinci daireyi göstererek sordu:

“Burası kaçınıcı bölük?”

“Burası galiba birinci bölük olmalı, sen kaçınıcı bölüğü arıyorsun valide?”

“Ben bizim Şayeste Hanımların bölüğünü arıyorum!”

O kapıcı ile konuşurken biz fotoğrafçıyla içeriye daldık. Avluda oynayan küçük çocuklar bizi görünce tanıdılar:

“Aaaa... Gazeteciler geldi, bizim resmimizi çekecekler!”

Bu “gazeteciler geldi” sözü bir dakikanın içinde koca apartmanın her tarafına yayıldı ve her odadan birer iki-

1. 1918'de İstanbul'da çıkan yangında evi yananlar için yapımı 1922 yılında tamamlanan ve dört blok, 124 daireden oluşan yapı. Mimar Kemaleddin Bey'in nezaretinde yapılmıştır. 1985'e kadar apartman olarak kullanılan bina, bu tarihten sonra otele dönüştürülmüştür. (Y.N.)

şer baş dışarıya uzandı. Bereket versin, orada bildikler de varmış, bize birer sandalye ile birer buz gibi su getirdiler, oturduk, bir-iki dakika nefes aldık.

Kapıcıları ve bekçileri ayrı ayrı olan Laleli Apartmanları'nın her dairesi adeta başlı başına birer mahalle! Hem de bu sıcak yaz günlerinde ne serin, ne gölgeli, ne ömür mahalle!

Eğer bu dairelerin fiskiyeli birer küçük havuzu da olsa artık gel keyfim gel! Yazın öğle sıcağında artık sandalyeyi dış koridora, al kahve fincanını veya çay bardağını eline, aşağıdaki fiskiyeli, serin havuza karşı yan gel otur!

Bir zamanlar burada oturan kalender dostumuz Emin Âli söylerdi de inanmazdım. O derdi ki:

“Laleli Apartmanları'nda insanın hiç canı sıkılmaz, hele geceleri insan vaktin nasıl geçtiğinin farkında bile olmaz. Çünkü bakarsın sağdaki odada bir anne çocuğuna ninni söylerken solundaki odada birisi gazel okuyor; karşıki odada ut çalarken üst katta piyano meşk ederler. Alt katta çocuklar köşe kapmaca oynarken en üst kısımda gramofon başlar.

Sonra gelen giden, inen çıkan, bakkal, kasap, sütçü, dondurmacı, bohçacı, simitçi merdivenlerde, koridorlarda birbirini kovalar.”

Emin Âli'nin o zaman bana söylediklerinden başka ben bir gün yine bu apartmanların üçüncü dairesinde pek başka ve eğlenceli bir manzarayla karşılaşmıştım.

Hani ortaoyunlarında harikulade bir muvaffakiyetle kadın rolü yapan meşhur sanatkâr Sait Bey vardır. Bir gün bir iş için onun üçüncü kısmındaki dairesine gitmişim, bir de ne bakayım, Ressam Muazzez'den Terzi Salih'e ve rahmetli Küçük İsmail'den Camcı Sefer Efendi'ye varıncaya kadar bütün ortaoyuncuları orada toplanmışlar, yeni bir oyun prova etmiyorlar mı? Bu sefer gittiğim zaman oradakilere bunları sordum:

“Ah,” dediler, “Sait Bey buradan çikali çok oldu. Keşke çıkmasaydı çünkü o buradayken epey eğleniyorduk, başta Kavuklu Ali Bey olmak üzere ara sıra oyuncular gelip burada prova yapıyorlar, bizi gülmeden katılıyordu.”

Laleli Apartmanları'nın yaz günleri en hoş zevki, tramvay caddesinin karşısındaki Muhallebici Ahmet Usta'dan dondurma getirip bunları serin koridorlarda yemektir. Fakat bunları yiyenlerin bir âdetleri var ki, kırk yılda bir oraya uğrayanlara, “Buyurun!” dememeleridir.

Neyse bir dahaki sefere yolumuz düşer de tekrar uğrarsak alacağımız olsun!

Bu apartmanlardaki çocukların asıl oyun yerleri Laleli Camisi'nin avlusudur. Marmara'ya karşı mükemmel bir nezareti olan bu geniş cami avlusu da olmasa galiba oranın çocukları futbollarını apartmanlarının damlarında oynayacaklar. Vakıa arka tarafta bomboş yangın arsaları var amma, buralarda insanlar değil, bu sıcakta, bu tozda cinler bile top oynamaktan çekinir. Zira oralara arsa demektense küllük demek daha münasıptir. Bu sıcaklarda o küllükteki kulübelerde oturanların, yatıp kalınların şimal rüzgârları yardımcısı olsun!

Eski Aksaray Neydi, Bugünkü Nasıl?

Üstat Hüseyin Rahmi Bey'in büyük *Şırpsevdi* romanının başındaki çok canlı, çok renkli, çok derin ve dakik tasvir ve tahlilden de anlaşılacağı veçhile Meşrutiyet'te ve Meşrutiyet'ten sonraki büyük İstanbul yangınlarından evvel Aksaray eski İstanbul mahallelerinin tam bir sembolü, tam bir timsaliydi.

Çukurçeşme'siyle, Yusufpaşa'sıyla, Horhor Çeşme'si'yle ve tramvay caddesinde, o zamanlar, tıpkı bir yamalı bohça yüzünü andıran alaca çarşısıyla eski Aksaray ne görülecek bir yerdi; Çukurçeşme ve Yusufpaşa kahvelerinin çiçekli, havuzlu, fiskiyeli bahçelerinde yaz geceleri gecelik entarileriyle sürülen hasır sefalarını, Muratpaşa Camisi avlusunda mahalle çocuklarının topaç, zıp zıp, imam işi, aldırımıç oyunlarını bilenler ve hatırlayanlar hâlâ pek çoktur. Gecelik entarisi dedim de hatırıma geldi, zamanın en tuhaflıklarından, insanın en sinirine dokunan garabetlerinden biri de birçok erkekler gece ve gündüz demeyip entari, hırkayla çarşıya pazara, konuya komşuya, kahveye, meyhaneye, çayıra, bayıra gitmeleri idi.

Hele yaz günleri, hele yaz geceleri eski Aksaray gibi bahçeli, ağaçlı, çiçekli, havuzlu kahveleri bol olan yerlerde bu gecelik entarili beylerin, efendilerin hasırlara, yer iskemlelerine kurularak nargile tokurdattmaları, iskam-

bil, tavla, dominoyla sonra ellerde birer çıkın veya birer muşamba yahut cam fenerle evlerine dönmeleri ne kadar acayip bir manzaraydı. Hatta o vakit gecelik hırka entariyle ta Aksaray'dan, Şehremini'nden, Topkapı'dan kalkıp atlı tramvaya binerek ta Sirkeci'ye kadar inenlerin ve oradan da aynı kıyafetle Beyoğlu'na çıkanların hali bugünkü Şarlo'nun komiklerinden daha komikti.

Diyeceksiniz ki o zamanlar hırka entariyle sokağa çıkan erkekler yalnız Aksaray semtindekiler miydi? Hayır, Fatihlilerin de Üsküdarlıların da Eyüplülerin de Beşiktaşlıların da çoğu öyleydi; fakat yazının başında dediğim gibi, şehrin göbeğinde olduğu için miydi, nedense, Aksaray o zaman, eski İstanbul'un eski İstanbul mahallelerinin bu gibi hususlarda tam bir sembolü, tam bir timsaliydi ve şüphesiz ki Üstat Hüseyin Rahmi Bey de bunu bildiği için eski eserlerinin en büyüğü ve en parlağı olan *Şıapsevdi*'sine buradan başlamış, romanına kahraman olmak üzere o zamanın en tipik, en çaçaron mahalle kadınlarını buradan intihap etmişti¹.

Yalnız bu kadar değil, Aksaray başka cihetlerden de eski İstanbul'un timsali sayılırdı. Mesela devirdeki kalem efendilerinin, hulefaların, mümeyyizlerin² pek çoğu bu semtten olduğu gibi, memleketin birçok tanınmış Karagözcüleri, ortaoyuncuları, sazcuları, sonra camekânları deve derisi Karagözlerle, çıkartma resimlerle, elvan ve meşk kâğıtlarıyla dolu olan eski aktarları da en çok bu civarda göze çarparlardı. Sonra gene İstanbul'un o zamanlar On İkiler'i³ denilen maruf kabadayılarının reisi

1. Seçmek. (Y.N.)

2. Yazıları beyaz kâğıda temize çeken kimse. (Y.N.)

3. Abdülhamid devrinde nam salan On İkiler, Aksaray'da Emin Ağa'nın On İkiler adındaki kahvehanesinin müdavimlerinden oluşan ve kente korku salan en büyük çetedir. (Y.N.)

Arap Abdullah Paşa¹ buralı olduğu gibi onun peykleri de ekseriyetle Aksaray'da bulunurlardı. Aksaray'ın bir hususiyeti de İstanbul yangınlarının bir kısmında Yusufpaşa kahvelerinin çok şöhretli, çok kalabalık bir geçit yeri olmasıydı. Bakırköyü, Yedikule, Silivrikapı, Mevlanakapı, Topkapı, Samatya, Yenikapı semtlerindeki bütün yangınlarda tekmi İstanbul, Beyoğlu tulumlarıyla itfaiyeleleri hep buradan geçerler ve tulumbacılar hep Yusufpaşa kahveleri önünde baş takımlarına takım kovdururlardı.

Eskiden birçok cihetler dolayısıyla bütün İstanbul mahkemelerinin bir sembolü, bir timsali olan bugünkü Aksaray'a gelince artık İstanbul'daki bu yeni Aksaray'ı bilmeyen kimse yoktur zannedirim. Sağ tarafı sokak içleri manzara itibarıyla pek değişmemişse de sol tarafı kâmilen bambaşkalaşmış, eskiden kala kala burada yalnız küçük bir bostanla onun yaz akşamları gıcırdayarak dönen köhne dolabı kalmıştır ki bu bostanın tramvay yoluna tesadüf eden kenarında bahar ve yaz akşamları Aksaray'ın bir kısım hanımları ve çocukları oturup arklarını marul, maydanoz, dereotu yeşilliklerine, yüzlerini de tramvay caddesine dönerek geleni geçeni seyreder ve böylelikle o günün yemek, çamaşır, ütü, ortalık süpürme yorgunluklarını oracıkta dinlendirirler. Burada şimdi bir de güzel yaz kahvesi açılmıştır ki, akşamları bu kahvenin bahçesinde taze bir çayla, bir nargile hiç de fena kaçmıyor. Hele insana biraz hararet basınca caddede de yeni açılan Mehmet ve Ziya kardeşlerin asri turşucu dükkânından birer de şıra içerseniz artık içinizi serinlendirmek, gönlünüzü ferahlandırmak için ta Bomontilere, bilmem nerelere gitmeye hacet kalmıyor. Aksaray'ın şimdi en enteresan yeri akşamları bu dediğim bostanla

1. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nden kaçan bir asker. (Y.N.)

tramvay depoları arasına kurulan ucuzluk pazarıdır, içinde on kuruşta yoğurt, otuza peynir, yüz paraya ıspanak, kırk beşe şeker, on iki buçuğa fasulye, kırka sabun satılan bu pazar orada oldukça Aksaray civarında zannetmem ki kimse geçinme sıkıntısı çeksin!

Yangın Yerlerinin Gedikli Misafiri!

İçkinin, sefahatin canlı bir kurbanı olan sefih adam öyle diyordu:

“Kahpe felek, tatlı dille beni bu hale koydu!”

Şimdi baykuş gibi harabelerde tünüyor, sürünüyor.

Şimdi hastadır, açtır, yollarda el açıp dileniyor.

İstanbul'daki bitmez tükenmez yangın yerlerinin gündüz manzaraları bir şey değildir. Lakin karanlık gecelerde bu taraflara yolları düşenler bilirler ki bu yangın yerleri bazen pek de tekin yerler değildir.

Bazı geceler buralardaki kovuklarda, mahzenlerde, bodrumlarda öyle insanlar barınır ki bunlara insan demeye seksen şahit lazımdır, işte size bu yangın yerlerinin izbe kovuklarında geceleyenlerinden birini takdim ediyorum ki bu adamı belki siz de tanırırsınız: Belki günün birinde bunun açık avucuna, acıyarak içinizden beş-on para koyanlar bile vardır. İşte yangın yerlerinin geceleri gedikli ve teklifsiz misafiri olan o adam:

Vaziyet tam manasıyla bitik... Kara sarılık çekenlerin yüzlerinde renk var, bunun yüzünde yok... Yok değil, var, fakat onun yüzündeki bu acayip rengi tayin edebilen boyacıya aşk olsun! Yağdan, kirden tıpkı zamkla birbirine yapıştırılıp sonra dilimlere ayrılmış gibi şakaklarından çenesine doğru sarkan iki taraflı saçlar ile aynı kırattaki

uzun ve perişan sakalı, kaç yıl var ki ne su ne sabun ne makas ne tarak yüzü görmüş! Gözlerinin akı, açık ve kurumuş kahve telvesi renginde... Bakışları kelebekli ve mankafa koyunların bakışlarından daha manasız... Kılık kıyafet malum: Çıplak vücuduna ceket, pantolon diye geçirmiş olduğu şeyleri süprüntücüler yolda bulsalar süpürge ve faraşla tutup çöp arabasına atmaktan tiksindirler. El ve ayakların kirini kaynar su, soda ve tahta fırçasıyla bir hafta iyice ova ova yıkamalı ki deriler gölge halinde belki biraz meydana çıkabilsin!

Bakınız zavallıya! Bir taraftan sırtını kuru çeşmenin duvarına sürterek kaşımaya uğraşırken bir taraftan da avucunu uzatmış sizden sadaka istiyor ve kendi ifadesince bu orta yaşlı biçare adamcağız, "açtır, hastadır, yersizdir, yurtsuzdur, kimsesizdir, sakattır, düşmüştür. O, bu hale gelecek bir insan değildi amma kahpe felek onu bu şekle sokmuştur. Bu dünyada düşmez kalkmaz bir Allah bir de hacıyatmazdır! Onun için merhamet edin, acıyın verin zavallıya, birkaç para ekmek parası verin!"

Macerasını kendi ağzından dinleyin:

"Hey gidi felek hey! Tevekkeli dememişler: Kimine kavun yedirir kimine kelek! Bakın bir zamanlar neydim, şimdi ne oldum? Ne soruyorsun beyefendi, benden ne soruyorsun? Ben, işte serserinin biriyim... Varsa bana bir çeyrek daha tosla da Karaköy'e kadar gideyim!"

"Karaköy'de ne yapacaksın?"

"Oradaki poğaçacıya soracağım bakayım, bana merak oldu, tezgâhta poğaça doğrarken bıçağın ağzını niçin takır takır takır tezgâhın çinkosuna vuruyor!"

"O işin cakasıdır!"

"Cakası mı? Âlâ! Biz de bir zamanlar işin cakasındaydık amma bakın şimdi kanadı düşmüş kargaya döndük! Tam iki gündür açlıktan karnım çifte nağra çalıyor. Hey gidi kahpe felek hey!"

“Peki amma felek seni yakandan tutup zorla mı bu hale koydu?”

“Hayır be beyabeyciğim, hiç zorla iş olur mu? Nere-deyiz be beybabacağıım? Gözünü yiyeyim senin, dağ başında değiliz ki! Zorla kim kime ne yapabilir? Sizin anlayacağınız felek denilen zatı şerif, beni yakamdan tutup zorla değil paçamdan tutup güler yüz ve tatlı dille bu hale koydu.” Sakalını sıvazlayarak: “Bak beydayıcığım, abdiacizde¹ yaş tamam kırk üç!”

“Allah daha ziyade eylesin!”

“Sus, ağabey, ayaklarını öpeyim beddua etme! Benim gibi bir serserinin yaşı uzayıp da ne olacak sanki? Vakıa yaşamak hiç de fena değil, hani insan bir kere bur-nundan nefes alıp da ağzından koyuverdi miydi, bunun tadına doyum olmaz lakin... malum ya, harman mısın, ayık mısın yuf sana! O zaman nefesi ağzından değil, is-tersen kulağından al, vız gelir!”

“Canım, lafı dallandırma da kahpe feleğin güler yüz ve tatlı dille seni nasıl bu hale koyduğunu anlat!”

“Beybaba, biz fi tarihinde gün görmüşüz. Allah size ömür versin, moruk kuyruğu titrettikten sonra elimize gırla geçen mangizleri sandık ki tükenmeyecek! Üstelik beyim, benim elimde gül gibi bir de zanaatim vardı, o cihetten de günde üç-dört papele mangiz demezdik! Derken dadandık cici şuruba!”

“Cici şurup da nedir?”

“Müskirat² beyağabey müskirat! Eğer için almazsa püskür at! Ne yaparsın be anam babam, serde gençlik, midede dinçlik, tabiatla ispençlik var. Dayan babam da-yan! O meyhane senin, bu gazino benim! İçki bu be kar-

1. Kişinin alçak gönüllülük göstermek amacıyla kendisini tanımlamak için söy-lediği bir söz. (Y.N.)

2. Alkollü içkiler. (Y.N.)

deşim, zıkkımı içmekle tüketemezsin ki... Sizden iyi olmasın, o zamanlar etrafımda peyda olan bir-iki de arkadaşla beraber biz bir vur patlasın çal oynasındır tutturduk! İyi amma iş yalnız içkiyle kalsa âlâydı; fakat şeytan bırakır mı? Çekince kafayı başladık her gece karşı memleketinde sabahlamaya!"

"Karşı memleketi neresi?"

"Neresi olacak, Galata, Beyoğlu! Ondan sonra ufak ufak kumara dadandık. Arkasından rakıya, biraya, konyağa, şaraba, cine, votkaya cila olsun diye çifte kâğıtlıya yanaştık. Daha arkasından bilmem neye yapıştık, bilmem neye yakalandık! Hay anamın eski kocası hay! Kaldır da şimdi mezardan başını, oğlunun haline bak! Affedersin, biz söz arasında, merhum peder efendiler için böyle söyleriz! Ha, ne diyordum efendim, ondan sonra işi büsbütün azıttık. Artık bendeki hazırlar suyunu çektiği gibi iş güç de hak getire! Sabahleyin rakıyla mahmurluk bozar, öğle vakti iştah için bir çifte kâğıtlı çeker, ikindi kahvaltısı olarak şaraba yapışır ve akşamüstü karışık ismifail tertibinden alacalı soframızı kurar, sabahlara kadar hülyanın bini bir paraya dalga geçer dururduk! Beybabacığım, boru değil bu, ben bu hale yirmi yaşında atıldım ve tam on yedi sene bu kötü dalgaların içinde bocaladıktan sonra tam otuz yedi yaşında bir gece yarısı kendimi köprüünün altında tam bu hırpani hal ve kıyafetimle buldum. On yedi senedir bu, dile kolay! Eh ne yapalım, ne çare, kaderde varmış ayrılmak!"

"Nerden ayrılmak?"

"İnsanlıktan!"

"Tekrar insanlığa dönemez misin şimdi?"

"Geçmiş ola, sinir, kafa, beyin, ilik, hiçbir şey kalmamış artık fakirde! Ben şimdi işte gördüğün gibi sadece bir hazreti kalıptan ibaretim! Anladın mı şimdi karşıdakini kahpe felek, nasıl güler yüz ve tatlı dille bu hale

sokmuş! Bey ağabeyciğim, bu âlemlerde feleğin gösterdiği kısa bir güler yüz ve tatlı dil devri vardır ki, ona biz bal ayları diyoruz, bilmem siz ne dersiniz?”

“Ya bal aylarından sonra gelenlere ne dersiniz?”

“Zehir ayları deriz ki işte ben şimdi o ayların sonlarını, sözüm yabana, yaşıyorum!”

Şehzadebaşı Âlemleri: Ramazan Geceleri

Şehzadebaşı geceleri henüz tenha, henüz oranın meyanesi gelmemiş¹ gibi. Bu tenhalığa soğukların, yağışların, belki de parasızlığın da hayli tesiri var diyeceğiz amma kapalı yerler, maşallah her akşam tıka basa yüklerini alıyorlar. Kıraathaneler, çayhaneler, tiyatrolar, sine-malar lebalep!

Bu sene Şehzade'de Raşit'le Naşit karşılıklı çalıştıkları için uzaklardan tiyatro seyrine gelen bizim Hanife Hanım tipindeki hanımlar bazen Naşit diye Raşit'e ve Raşit diye Naşit'e dalıyorlar. Ne dersiniz, bu sene bizim muharrir ve ressamlar da buraya dadanmışlar, geçen akşam baktım, Muharrir Reşat Feyzi², Seni Muhammer³, Ressam Elif Naci⁴ nam-ı diğerle Cazgır Bey'in ellerinde tepeleme fıstık, leblebi, portakal, elma dolu birer kese-kâğıtla Naşit'e giriyorlar.

Onlar oraya giredursunlar, biz de tuttuk üç arkadaş Galip Bey'in Yıldız Kıraathanesi'ne sokulduk. Aman efendim aman, burada kimler yok ki o gece!

1. Zamanı, kıvamı gelmek. (Y.N.)
2. Reşat Feyzi Yüzüncü. (Y.N.)
3. Dönemin Akşam gazetesi yazarıdır. (Y.N.)
4. (1898-1987): Ressam, yazar. (Y.N.)

İşte sağıdaki köşeyi dolduranlar, güreş heyetinden İsmail Hakkı Bey, Hakem Cemal Bey, Kadri Bey, Kemal Bey, Ahmet Bey! Bu köşeye kulak verecek olursanız davul çıkıncaya kadar dinleyeceğiniz bütün sözler hemen hemen güreşe aittir.

İsmail Hakkı Bey, çok cömert adam, o gece bize orada üçer bardak boza ısmarladı. Fakat ben ve Karikatürcü Ercüment birer bardak içtik, kalan yedi bardağı Fotoğrafçı Cemal yuvarladı.

İç taraftaki bölmede Diş Tabibi Muhsin Nezih Bey oturuyordu. Bizi görür görmez derhal atıldı:

“Canım efendim, herif cevizi dişleri arasında kırma-ya kalkmış, dişi kırılmış, şimdi ağrı içinde kalkmış, bana gelmiş, ‘Aman dostum, canım dişim... Bu ağrıdan bitti. Dişim!’ diye kanto söylüyor. Diş bu azizim, diş demek insanın değirmen taşı demektir!”

Bizim Fotoğrafçı Cemal atıldı:

“Ben birisini bilirim, geçen sene dişleriyle koca bir değirmen taşını kırmıştı.”

Her taraftan kahkahalar... Pehlivanlar tarafından alaka ve taaccüplü bakışlar... Kıraathanenin en ortasındaki masaya dilsizler toplanmışlar, altmış altı oynuyorlar. Bunlardan biri bizi görünce işaretle hal hatır sordu. Ve biz de işaretle cevap vererek oradan çıktık.

Fereh’in karşısındaki Şıracı Hüseyin Efendi’nin dükânında Komisyoncu Refik Bey, Uncu Salih Efendi, Ni-yazi Bey, Şükrü Bey, İhsan Efendi oturmuşlar, tatlı tatlı boza sohbeti yapıyorlar. Bizim Foto Cemal on üç bardak boza da burada yuvarladıktan sonra, gittik, Şule’ye daldık. Burası da başka bir âlem, başka bir manzara!

Ortada dört büyük bilardo ve hepsinin etrafında bir alay meraklı... En baştakinde Sandalbedesteni muhasiplerinden ve sabık gazetecilerden Gözlüklü Kâzım, boyuna istaka çekiyor ve boyuna ıska geçiyor. Hoş, karşısında-

ki de öyle ya! Handiyse ikisi bir olup yeşil çuhayı dörde bölecekler!

Soldaki kuytu köşede Fizikçi Sabri Bey, Coğrafyacı Şükrü Bey, Şair Hammamizade İhsan Bey¹ baş başa vermişler, boyuna fizikten, heyetten, riyaziyeden, edebiyattan, seferden bahsediyorlar. Bir aralık zorladılar. Şair Hammamizade İhsan Bey cebinden çıkardığı defterinden yeni yazdığı gülünç manzumeleri okumaya başladı. Bu manzumelerden birisi orayı tutan İranlı İsmail Efendi'nin ağzından, kendi şivesiyle yazılmış bir manzumeydi ki bu okunurken oranın sahibi İsmail Efendi bile gülmeden katılıyor ve kendisi şu beyitle ona mukabele ediyordu:

O ki Hemmami deyirler, anı men çoh sevirem
Men anın ağzı dilinden hele pohpoh sevirem

1. Hammamizade Mehmed İhsan (1885-1948): Divan şairi, gazeteci, eğitimci ve halk kültürü araştırmacısı. (Y.N.)

Hıdırellez Manileri...

Kadınların muhaveresi döne dolaşa geldi, Hıdırellez'e dayandı.

Gençlerden biri: "Nihayet Hıdırellez de geldi işte!"

İhtiyarın biri: "Aman, Hıdırellez eskidendi, eskiden Hıdırellez'in zevkini biz sürdük kızım, sizinkisi Hıdırellez değil, Hıdırellez ertesi!"

"Niçin amma?"

"Orasını ben bilirim. Hani Hıdırellez geldi de yarın için kimde bir hazırlık var, hangi komşu bugünden araba tuttu, hangi komşu şimdiden çömlek hazırladı?"

Orta yaşlılardan biri gülerek:

"Ne çömleği, kavurma çömleği mi?"

"Ne çabuk unuttun! Hani rahmetli annen mani söylerken sen de başkâtiplerin kızıyla beraber çömlekten niyet çekerdin!"

Gençlerden biri: "Ne olur hanım teyzeciğim, o zamanki Hıdırellez manilerinden birkaç tane söyleyen de dinlesek!"

Diğer genç: "Canım dur hele, kardeş evvela şu çömleğin ne olduğunu anlayalım, sonra maniye sıra gelsin!"

İkinci ihtiyar: "Çömlek niyet çömleğiymiş kızım, niyet! Bu çömleği akşamdan hazırlarlar, gene akşamdan herkes, hele sizin gibi taze, yeni gelinler veyahut yeni gelin ola-

caklar getirirler, bu çömleğin içine birer yüzük, küpe, düğme, iğne filan atarlar. Sonra efendicazıma söyleyim, evin sahibi hanım, herkesin gözü önünde o çömleğin ağzını pembe veya mavi bir kreple bağlar, onu götürür, bahçede yeni tomurcuklanmaya başlayan bir gül fidanının dibine koyar, o, orada sabaha kadar durur. Uzatmayalım efendim, sabahleyin, erkenden henüz güneş doğarken bütün konu komşu, çoluk çocuk çömleğin başına dolarlar.”

“Erkekler de beraber mi?”

“Ne erkeği? Sen çıldırdın mı kızım? Hiç o zamanlar, o boynu altında kalasicaları öyle uluorta aramıza sokar mıydık? Hadlerine mi düşmüş ki çömleğin başına gelsinler?”

Gençlerden biri: “Gelseler ne olurdu?”

Birinci ihtiyar: “Ne mi olurdu? Takunya, terlik, maşa, havaneli, oklava, artık ne geçerse elimize...”

Hep birden: “Kah kah kah kah!”

Orta yaşlılardan biri: “Ee, sonra hanım teyze?”

İkinci ihtiyar: “Sonrası efendim, herkes çömleğin başına dizilir. Evvela henüz memeden sağılmış taze sütler içilir, tatlılar, reçeller yenilir ve arkasından sırayla maniler söylenerek çömlekten niyetler çekilirdi. Mesela ben bir mani söyledim, arkasından bir genç kız veya bir çocuk elini çömleğe sokar, niyeti çıkarırdı ve söylenen mani de o çıkan niyetin sahibine ait olurdu.”

Gençler hep birden:

“Aman ne hoşmuş! Ne olur şu manilerden birkaç tanesini söyleyiniz de biz de öğrensek!”

Birinci ihtiyar: “Hangi birini söyleyeyim, bilmem ki...”
Biraz düşündükten sonra: “Mesela şu, bakınız ne güzeldi:

Bahçelerde ıhlamur

Midemi bozdu hamur

Sevgilimin saçları

Görseniz ne de samur.”

Gençler: "Aman çok güzel!"

Gencin biri: "Sade, şimdiki ekmekler gibi mideyi bozan hamur iyi değil!"

Bir orta yaşlı: "Canım efendim, burada hamur maninin ayakları denk gelsin diye söylenmiş!"

Gençler, ikinci ihtiyara:

"Haydi bakalım, şimdi sıra sizde!"

İkinci ihtiyar: "Alın öyleyse benden de:

Kedimin adı mestan

Kendisi dilde destan

Ben bir garip bülbülüm

Bana her yer gülistan!"

Gençler, orta yaşlılar hep birden:

"A... Bu daha güzel doğrusu!"

Birinci ihtiyar: "Alın bir daha:

Belimde silahım var

Güzellerde ahım var

Kimse yâr olmaz bana

Benim ne günahım var?"

Gençler: "A... Bunu şimdi şarkı yapmışlar, her yerde söylüyorlar."

Birinci ihtiyar: "Aman kızım, yalnız onu mu? Şimdi bakıyorum da yeniler, bizim eski manilerden, türkülerden neleri çalıp çalıp yeni yeni makamlarla yeni yeni şarkılar yapıyorlar. Yoksa zavallıların kendilerine kalsa hepsi de cim karnında bir nokta¹... Hatta dahası var, bizim kız, ara sıra eve getirdiği kitaplarda şiir diye bize bir

1. Hiçbir şey bilmeyen, bilgisiz kimse, hiçbir önemi olmayan, önemsiz şey. (Y.N.)

şeyler okuyor ki, bunların çoğu hep bizim eski manilerden filan bozma şeyler!”

Orta yaşlılar: “Ee, bitti mi? Başka söylemeyecek misiniz?”

İkinci ihtiyar: “Bedava söylenmez doğrusu! Haydi bakalım, şuradan biraz kâğıt helvası alın da hem yiyelim hem söyleyelim!”

Helvacı çağırıldı, on-on iki tane kâğıt helvası alındı.

İkinci ihtiyar gülererek ve helvasını ısırarak:

“Hah şöyle, alın bir tane daha:

Bahçelerde enginar
Yanakların rengi var
Sade yanaklar mı ya?
Dişlerin de dengi nar.”

Birinci ihtiyar deminki orta yaşlıya dönerek:

“Hah, işte bu maniye senin rahmetli anneciğın çok sever ve çok söylerdi. Malum ya, Mevlam rahmet eylesin, beybaban al yanaklı, sırma saçlı, inci dişli, arslan gibi bir adamdı. Hele dur bakayım, onun sevdiği meşhur bir mani de şuydu galiba:

Bir taş attım dereye
Yâr çıktı pencereye
Dedi seni vefasız
Bensiz böyle nereye?”

Gençler:

“Doğrusu eski maniler çok güzelmiş!”

İkinci ihtiyar: “Daha neler vardır neler, akılda kalmamış ki...”

Gençin birisi: “Kaldığı kadar birkaç tane daha söyleyin bari!”

Birinci ihtiyar: "Yağma yok, yeter artık! Eğer istiyorsanız yarın sabah iki okka koyun sütü alır, bahçenizde bizi Hıdırellez safasına çağırırsınız, kalanını da orada söyleriz!"

Çapa ve Şehremini: İstanbul'un En Ucuz Sayfiyesi...

Çapa ve Şehremini mevki, manzara, ucuzluk itibarıyla bütün semtlere rekabet etmektedir. Para buhranı dolayısıyla bu yaz, maruf sayfiyelere hava ve manzara değiştirmeye gidemeyecekler Çapa ile Şehremini'ne buyursunlar! Ne o, Çapa ile Şehremini'ni beğenmediniz mi? Hele gidin de bir görün bakalım! Açıklıksa açıklık, yükseklikse yükseklik, manzara ise manzaranın âlâsı burada... Marmara, Adalar, Fenerbahçe, Göztepe, Bozburun hatta berrak havalarda Mudanya tabak gibi önünüzde... Kayışdağı, Uludağ, Çamlıca karşınızda... Yüzünüzü Marmara'ya dönerseniz poyraz solunuzda, lodos sağınızda! Mahalle aralarında istediğiniz kadar bahçeler, arsalar, kuyular, çeşmeler gırla! Tramvay beş dakikada bir cayır cayır işlediği gibi Kocamustafapaşa'ya gidip gelen otobüsler de caba!

Şakayı bırakalım amma, galiba her sene yazı Adalar'da geçirenlerin bir kısmı, bu yaz parasızlıktan dolayı Adalar'ı ya sabah akşam birer kere Sultanahmet Meydanı'ndan yahut Çapa ve Şehremini'ndeki üç odalı, kiralık evlerin pencerelerinden seyredecekler!

Doğrusunu da isterseniz her bahar başlangıcında, udunu veya kemanını eline alıp, "İlkbahara doyum olmaz / İlle de Sarıyer, ah Sarıyer!" türküsüyle kocalarının

başlarının etini yiyerek onları, hava tebdili için ta Sarıyerlere sürüklemek isteyen hanımlar için bu buhran mevsiminde Çapa ile Şehremini'nden daha münasip sayfiye, daha biçilmiş kaftan olamaz!

Bu civarın ucuzluğu da tam zamane keselerine elverişlidir. Buralarda, üç-dört odalı, bahçeli, kuyulu bir evin kirası taş çatlasa ya on liradır ya on iki... Kahve, çay üç buçuk... Ekmek yediden tutun, beş buçuğa kadar var. Erzağa gelince, haftada bir gün Saraymeydanı'na, gene haftada bir gün Sefabostanı Yokuşu'na kurulan pazarlara seyyar satıcılar, erzakın envainı tınazlar¹ gibi yığarlar.

Yeşillik derseniz sağınız bahçe, solunuz bostan... İstanbul'da, Galata'da, Beyoğlu'nda böreğin, baklavanın okkası yüz, yüz yirmi, hatta yüz kırk... Burada ise altmışa börek, seksene baklava! Daha ne istiyorsunuz? İşte size yakın ve ucuz tarafından bir sayfiye! Bundan âlâsi can sağlığı! Sonra efendim, yeni yapılacak olan Yenibahçe Stadyumu ile yaz günleri içinde çifter çifter dolaplar dönen meşhur Sefabostanı da burnunuzun dibinde!

Mütekaidinden Şehreminili Cafer Efendi diyor ki:

“Efendim, semtimizin İstanbul'da eşi menendi yoktur amma bunu kime anlatacaksın? Hele yazın `beyefendi, bu civarın zevkine doyum olmaz. Yaz akşamları sur haricine çıkıp da o Balıklı Panayırı, o Araplar Düğünü, o Kozluçayırı dönüşlerini seyretmek yok mu, insanın hani, hayatını alır da bayatını bırakır!”

Gene o civar sakinlerinden Burhan Bey de şöyle söylüyor:

“Yazın burada geçen o sakin ve havadar hayat, bahçeler, bostanlar arasındaki temiz ahşap evlerin aydınlık odalarında çekilen öğle uykuları; sonra efendim, akşam-

ları kahkahalarla, kına çiçekleriyle, süs kabaklarıyla donanmış bahçelerde, âlâ efendim, bol tereotlu çiroz salatası ve buz gibi cacıkla... şey... efendim... ağzınıza layık... bir akşam muhabbeti... haniya yok mu efendim... ömürdür ömür vesselam!"

Gureba Hastanesi Hesap Memuru Hüsnü Bey de kendi semtini pek methediyor, hele diyor ki:

"Yeni yapılan Florya şosesi bu civarı pek başkalaştıracağı benziyor. Yalnız Florya buraya çok uzak olduğu için bu civarda yazlık bir banyo mahalli ister. Bari oldu olacak, müteşebbis ve hayır sahibi biri çıksa da şu bizim Sefabostanı'nın bir köşesine genişçe bir banyo havuzu yaptırma!"

Bu civarın yaz günü en hoş, en eğlenceli ve en ferah yeri Şehremini'ndeki havuzlu kahvedir. Tramvay yolundaki İranî Ali Rıza Efendi'nin kahvesi de fena değildir. İnsan bu kahvelerde üç buçuğa birer kahve, çay içer ki değme yerlerde fincanı veya bardağı on iki buçuğa, on beşe içilen kahve ve çaylardan çok enfestir.

Şehremini'nin meşhur simalarından birkaçını da size tanıyayım bari: Saraymeydanı'nda Kunduracı Mustafa Efendi... Kardeşi Perukâr¹ Mehmet Efendi... Çemişgezekli Manav Hüseyin Ağa... Üsküplü Sünnetçi İbiş Usta... Perukâr Mümin Efendi.

Şimdi bu saydığım zevat dört gözle havaların açılmasını ve bahar akşamlarında havuzlu kahvenin fiskiyesi karşısında akşam safası yapmayı bekliyorlar.

Çemişgezekli Hüseyin Ağa diyor ki:

"Gözünü sevdiğümün baharı, hele bir gel de seninle bülbül kimin yârenliğe başlayah!"

Üsküplü İbiş Usta da ona cevap veriyor:

“Haçan gelsin o bahar da bir kez, göresin sen bende-
ki cümbüşü nicedir? Bakma sen benim yaşıma, ne kaaa
olsam ihtiyar, gene günülcüğim tazedir!”

Topkapı, Yazın Adeta Bir Ermeni Sayfiyesidir

İşte Topkapı'ya geldik, tramvaydan indik. Evvela nereye uğrayalım dersiniz? Bana kalırsa şu sağdaki Kanaat Perukârı Ahmet Efendi'nin kahkaha çiçekleriyle süslü ufacık bahçesinde birer okkalı kahve içelim ve biraz önümüzden gelip geçenleri seyredelim!

"Hangisini soruyorsunuz, şu karşıdaki irikıyım bakkalı mı? Ha... Ona Nevşehirli Bakkal Ligor derler. Ensesinin kalınlığı Topkapı'nın havasındandır, buranın havası ona çok yaramıştır, günde dört öğün yemek yer ve iki testi keçe suyu içer. Ligor'un alt tarafındaki Bakkal Osman Nuri Efendi'dir. Onun karşıdaki gene hemşerisi Bakkal Simon'dur. Daha beridekine Hafız Yusuf Ziya Efendi bakkalisesi derler."

Topkapı'da bakkal mı ararsınız siz, burada bakkaldan bol bir şey yoktur ama müşteri ne derecededir onu pek bilmem... Bütün bu bakkalların içinde en büyüğü Yusuf Ziya Efendi'ninkidir ve orası adeta bu semtin bir bonmarşesidir¹. İçinde davul tatlısından minare turşusuna kadar ne isterseniz hepsi vardır.

Buranın kasabı da pek az değildir, lakin içlerinde en meşhuru Kasap Emmi'dir.

1. İçinde her türlü giyim, süs eşyası oyuncak vb. satılan büyük mağaza. (Y.N.)

Eğimli Kasap Bekir Efendi'ye bütün Topkapılılar amca manasına "Emmi" derler. Emmi sevdiklerine, dostlarına öyle pirzolalar yapar ki yerken ağzında eriyip kayboluverir.

Şu Halkalı Çeşmesi'nden bağıra çağıra su dolduran şişman şalvarlı zat da Şumnulu Kömürcü İslam Ağa'dır.

"Merhaba be İslam Ağa!"

"Maraba be kızanım!"

"Nasılsın be ağam?"

"İyiyim be çocucagım!"

"Gene birisine kızmışsın galiba!"

"Kızmışım o piç kurularına, yine bırağmışlar musluğuşu açık!"

İslam Ağa'nın yanında tablasını yıkayana meşhur Sesi Güzel Balıkçı Ahmet derler. Ahmet balık satarken Topkapı'dan bağırır, Edirnekapi'dan duyulur.

Topkapı'da bir de gazeteci arkadaşlardan Mehmet Sait vardır ki o şimdi ya kale dışarısındaki Arnavutların Havuzlu Kahvesi'nde Takkeci¹ Muhtar Şevki Efendi ile edebî mülakat yapmaktadır yahut Takkeci'deki Şeyhülislâm (Şeyislam) Bahçesi'nde cacık yemektedir. Topkapı dışında, Takkeci'deki Şeyislam Bahçesi'ni bilir misiniz?

Burası enfes bir yerdir, hele akşamları buranın zevki pek şekerdir. Cuma, pazar günleri meşhur Kemani Memduh Bey ile kardeşi Udi Hasan Bey diğer arkadaşlarıyla beraber burada çalarlar. Cuma, pazar günleri bahçede işne atacak yer bulamazsınız. Müşterilerinin çoğu Ermeni'dir. Zaten burası bir nevi Ermeni sayfiyesidir. Gedikpaşa, Kumkapı taraflarındaki birçok Ermeni aileleri yazın buradaki Takkeci Mahallesi'ne hava tebdiline gelirler. Yalnız bahçenin içindeki köşte sekiz-on aile bir arada oturur.

1. Takkeci İbrahim Ağa Mahallesi. (Y.N.)

Bu köşkte oturanların içinde Kayserili altmışlık bir Madam Maryam vardır ki akşamları köşkün bütün küçük çocuklarını toplar, yeşil meyve ağaçlarının başında onlara masal söyler. Bu kalabalık köşkle bu umumi bahçenin Hacı Ağa isminde eski hovardalardan ihtiyar bir bekçisi vardır ki ikisi de dul oldukları için yakında Hacı Ağa ile Maryam Hanım'ın nişanlanacakları söyleniyor. Bahçenin garsonlarından Arapkirli Hamdi de tiplerdendir. Hem o da garsonluk eder hem de saz olmayan günlerde müşterilere cura çalar. Bu enfes bahçenin yalnız bir kabahati varsa o da saz olmayan bayağı günlerde bir kahveye on beş kuruş almasıdır.

Neredesiniz be yahu? Bayağı günler on beş kuruşa kahve Beyoğlu bahçelerinde bile yok. Bu bahçeyi biraz geçtiniz miydi Maltepe'deki numune üzüm bağlarına gidersiniz ki mevsimi gelince oradan ayrıca bahsederiz. Bakınız şu gelenler işte bağların tarafından geliyorlar. Uzun boylusu Gureba Hastanesi Dış Tabibi Arif Bey, onun arkasındakiler Vilayet Meclisi Azasından Bican Bey, Topkapılı Şehap Bey'dir. Akşam serinliğinde kır gezintisi yapıyorlar.

Haydi bari hazır gelmişken biz de şuradan bir brıçkaya¹ atlayalım da soldaki vişne, kayısı, şeftali bahçelerine doğru bir akşam gezintisi yapalım.

1. Üstü kapalı, kışın kızak olarak kullanılan tek atlı, yaylı hafif araba. (Y.N.)

Yedikule'de Tramvay Yarışı!

Tramvaycılarının kahvesinde geçen bir saat

"Hazaroz Efendi ne içeceğiz?"

"Kuyuda buz olmuş halis keçe suyumuz var, çıkarayım, peşin ondan için birer bardak, hararet söndürün, arkasından ne içeceğinizi düşünürsünüz!"

"Bize şuradan iki karpuz soğut bakalım! Barba Tano'da ne var yiyecek?"

"Piyaz var, pilaki var, peynir, zeytin, sövüş, çiroz, salata her şey var!"

"Canım, bunlar kıvır zıvır şeyler, bunlar da yenir mi?"

"Öyleyse bunun burasına ne geldiniz? Tokatlıyan'a¹ teşrif edeydiniz, orada envai yemeklerle midenizi betonarme edip sonrası buraya tenezzülen kahve içmeye geldiniz!"

Hazaroz Efendi, Yedikule kahvecilerinin bülbülüdür. Kalekapısı'nın dışındaki bahçeli, havuzlu kahvesi yaz günleri oranın kalenderler mesiresidir. Önündeki geniş caddenin emsalsiz bir toz deryası olmasına rağmen bu gölgeli bahçenin serin havuz başında oturan bir kahve, bir nargile içmek, akşamları Veliefendi, Çırpıcı, Ço-

1. İstanbul, Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi üzerinde 1897 yılında inşa edilen tarihî otel. Günümüzde işhanı olarak kullanılmaktadır. (Y.N.)

bañeşmesi dönüşlerini buradan seyretmek hiç de fena değildir. Hazaroz Efendi'nin müşterileri de ekseriya kendi gibi hoşsohbet adamlardır; akşama doğru havuz başındaki rengârenk saksıların yanına kurulup Garson Garbis Efendi'nin kuyuda soğuttuğu aşılama sularla carmakçur cümbüşlenen bu müşteriler bir kere tatlı tarafından açtılar mıydı, artık oradan kolay kolay ayrılamazsınız. Bahçenin bir köşesinde yarı aşçılık, yarı mezecilik yapan Barba Tano da hoş adamdır! Fakat mübarek çok dalgındır. Mesela bu yetmişlik ihtiyara, "Barba Tano bize saati anlayıver!" dersiniz, gider, iki dakika sonra gelip, "Kalmamış efendim!" der.

"Ne kalmamış!"

"Salata!"

Yine mesela, "Bize şuradan birkaç mısır bulabilir misin?" deyince, bakarsınız biraz sonra koltuğunda iki-üç hasırla gelir.

Şair Heccav Abdülbaki Fevzi'yi¹ belki tanırırsınız, Yedikule'de oturan bu eski arkadaş bir cuma günü oğlu Ayet'le birlikte Hazaroz'un bahçesine gelir, Barba Tano'ya dereotu ısmarlardı:

"Git der, şuradan bana yüz paralık dereotu al, gel!"

Barba Tano peştemalını toplayarak fırlar ve beş dakika sonra elinde bir küçük külahla gelir.

"Bu ne yahu?"

"Çöreotu!"

Abdülbaki güler, "Gel," der, "şu çöreotunu senin başına asalım da ferasetine nazar değmesin!"

Yedikule'nin içindeki büyük kahveler hep bahçeli, havuzlu, saksılı, çiçekli, çardaklıdır. Mesela bunlardan Sotiri'nin, Dimitri'nin o bahçeli, havuzlu, saksılı, çiçekli

1. Abdülbaki Fevzi Uluboy (1885-1956). (Y.N.)

geniş ve serin kahveleri İstanbul içinde olsa yaz günleri dehşetli para kırarlar.

Buranın gündüzleri en kalabalık olan yeri tramvaycılarının kahvesidir. Her gün servis yapan birçok biletçiler, vatmanlar, kontroller¹, makasçılar hep bu kahveye dolup muhabbet ederler. Hele geçenlerde bir yazımda daha bahsettiğim Vatman İsmail buraya düştü müydü seyredin siz alayı... Geçen cuma bu Vatman İsmail orada bir numara yaptı, az kalsın ben bile inanacaktım. Öğle vaktiydi, sefere hazırlanıyordu, yanındaki biletçi kendisine sordu:

“Bizim yarış ne vakit?”

“Bu cuma!”

“Hangi hatta!”

“Eminönü-Bebek hattında!”

Kıranta bir adam sordu:

“Ne yarışı bu oğlum?”

“Tramvay yarışı beybaba!”

“Tramvay yarışı olur mu?”

“Basbayağı olacak işte! Hem birinci gelen vatmana yarış heyeti yüz lira mükâfat verecek!”

Ne dersiniz adamcağız inanıp da, “Öyleyse bugün at yarışına gitmiştim, gelecek cuma da Bebek’e tramvay yarışma gideyim bari!” demesin mi!

Şimdiye kadar yalnız marulu bol ve meşhur olan Yedikule’de son zamanlarda jimnastik, spor, musiki kulüpleri de pek bollaşmış. Yalnız Şark şimendiferleri müstahdemîninin² iki spor ve musiki kulübü olduğu gibi o civardaki her mahallenin bir spor bir de atletizm takımı var. Edirnekapı’daki Çukurbostan gibi çocuklar burada da “Arap Kuyusu” denilen meydanı kendilerine oyun sa-

1. Denetçi. (Y.N.)

2. Hizmetliler. (Y.N.)

hası yapmışlar, her cuma, pazar burada muhtelif maçlar tertip ediyorlar. Fakat Çukurbostan'a nispetle burası devede kulak.

Yaz günleri buranın en kalabalık, en eğlenceli, en civcivli yeri deniz kenarındaki eski "Narlıkapı" mesiresidir. Denizden sekiz-on metre yüksekte ve tam denizin kenarında olan bu mesire cidden pek nefis bir yer. Marmara'ya bu kadar yakından ve bu kadar hâkim bakışı olan bir yere başka taraflarda rast gelemezsiniz. Narlıkapı Mesiresi'nin gece hayatı gündüzden daha şatafatlı... Bir tarafta gazino, bir tarafta sinema, radyo, varyete... Önünde de sandalla piyasa edenler... Sonra uzaktan pırıl pırıl yanan Adalar... Hülasa Aksaray'dan Zeytinburnu'na kadar olan sahilin en revnaklı bir yeri.

Edirnekapı Nasıl Bir Yerdir?

İstanbul'un eski, büyük ve parlak bir tenezzüh mahalli olan Edirnekapı otuz-otuz beş sene kadar oldukça ıssız, sessiz, münzevi ve harap bir hayat geçirdikten sonra son senelerde gene eski halini almaya, hatta bu defa eski halini de geçmeye başladı. Bir zamanlar bir tarafta Bayrampaşa gibi yemyeşil, sulak bir mesiresi, diğer taraftan muhtelif tiyatro, ortaoyunu, hokkabaz ve cambaz mahalleri ve daha biraz ötede mısır tarlası, Otakçılar Çayırı, eğlenti yerleri yaz cumalarında hıncahınç seyircilerle dolan bu semtte vakıa bugün ne bir tiyatro ne de başka bir eğlencehane ne bir cambaz çadırı yoktur; fakat İstanbul halkının bir-iki senedir yaz cumaları ve pazarları buralara gösterdikleri tehacüm¹ görülecek şeydir. Hele cuma akşamları kalenin o daracık kapısından içeriye ve dışarıya akan insan seli ile bu selin arasından girip çıkan yüzlerce araba, otomobilin manzarası pek hoştur. Hoştur amma belediye mi, evkaf mı, İstanbul müzesi mi, Turing² Kulüp mü, yoksa vilayet mi, buraya her neresi karışıyorsa bir an evvel bu daracık kale kapısının bir ça-

1. Hücum, üşüşme. (Y.N.)

2. 6 Kasım 1923'te kurulan Türkiye'nin turizm ve otomobil alanlarında ulusal ve amatör organizasyonu, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu. (Y.N.)

resini bakmaz, cuma ve pazar günleri gerek ahalinin gerek nakliye vasıtalarının içeriye, dışarıya girip çıkmaları için ya bu daracık kapıyı genişletmez yahut o kapının yanından genişçe başka bir geçit yeri açmazsa vay bundan sonra oradan geçeceklerin haline, vay bundan sonra o kapının başına geleceklere! Korkarım ki, bu gidişle günün birinde, yani bir cuma günü akşamı kalabalığın dehşetinden o kapıyı birdenbire tıkanacak; ne insanlar, ne arabalar, ne otomobiller ileri geri gitmek için bir adım atabilecek ve böylelikle o daracık menfez tıkanınca içerideki içeride, dışarıdaki dışarıda kalıp o geceyi böyle geçirecek! Ve belki de bir cuma akşamının alacakaranlığında o daracık menfezden geçmek isteyen nakliye vasıtaları arasında feci bir müsademe¹ olacak!

Yazın tatil günleri katile katile buraya akın edenlerin ekserisi kalenin dışında ve hemen kale duvarlarının bitişiğindeki eski tarihi kahvelerin geniş bahçeleriyle Topkapı tarafındaki Beylerbeyi Çeşmesi'nin küçük korusuna dolar, bunlardan bir kısmı da Eğrikapı cihetinde Mısırtarlası denilen ve öteden beri İstanbul'un en külüstür mesiresi sayılan ağaçsız, gölgesiz, çırcıplak Musevi Mezarlığı'na gidip yayılır. Fakat diğer bir kısım vardır ki onlar buralarda oturmaz, hatta bazıları oturmaya bile tenezzül etmezler; onlar Edirnekapı'dan dışarıya çıktıktan sonra ya otomobillerle ya arabalarla yahut sabah serinliğinde atlarla, eşeklerle ve bazıları yaya olarak yarım saat ilerideki Topçular Bağları'na, Kazıklı'ya, Şifahavuzu'na ve Maltepe'de iki senedir açılmış olan yeni numune üzüm bağlarına giderler. Zaten Edirnekapı'nın hakikaten gezilecek, görülecek, oturulacak, eğlenecek yerleri de buralardır. Topçular Bağları İstanbul tarafının tıpkı Çamlıca'sıdır.

1. Çarpışma. (Y.N.)

Zaten Çamlıca ile karşı karşıya olan Topçular gerek hava gerek manzara itibarıyla Çamlıca'dan pek aşağı kalmayacağı gibi Maltepe'deki numune bağlarının da letafetine de öyle pek kolay kolay doyulamaz.

Buralarda nasıl üzüm, salkım, şarap, incir safası sürüldüğünü mevsimi geldiği zaman ayrıca yazarız. Gelelim şimdi gene Edirnekapı'nın meşhur simalarını takdim ediyorum:

1. Doktor Buci Dimitraki Efendi, kendileri anasıl Piremidilidir. Arnavutçası Türkçesinden, Rumcasından daha kuvvetli ve Fransızcasından daha fasihtir. Asıl ismi Buci Dimitraki'dir amma o civar halkı arasında ismi Şapkalı'dır. Çünkü mumaileyh¹ daha fes devrinde bile o civarda mostralık olarak melon şapkayla gezer ve beynelâhali² "Şapkalı" diye anılırdı. Kendisi gayet hoşsohbet, alaycı, şen ve tok sözlü bir adamdır. Doktor müthiş bir içki aleyhtarı olduğu için ayyaş hastalarına ilk sözü şudur: "Kaç okka yazayım reçeteye, meze de beraber yazayım mı yoksa sade rakı mı yazayım?"

2. Kasap Siko... Bu da doktorun hemşerisidir. Siko gündüzleri dükkânında müşteri olmadığı zamanlar Nisko'nun kahvesinde boyuna iskambil oynar, akşamları da doktordan gizli boyuna çakıştırır. Kasap Siko'nun her tabiatı hoştur, yalnız etle beraber müşteriye yutturduğu kalın kâğıtlar pek nahoştur.

3. Tramvay kondüktörü Lami Efendi. Alın size bir tip ki İstanbul'da eşi varsa domino! Bir zamanlar jandarmaydı, Mütareke'de Beyoğlu'nda bir Fransız askerini mi vurdu ne yaptı, birkaç sene Bostancı'daki İngiliz hapishanesinde yattı, sonra çıkınca bir müddet seyyar fındık-

1. Anılan kişi. (Y.N.)

2. Halk arasında. (Y.N.)

çılık, fıstıkçılık etti, daha sonra kahveci oldu ve en nihayet kondüktörlükte karar kıldı. Alaycı mı alaycı, hazırcevap mı hazırcevap, nüktedan mı nüktedan... Birçokları derler ki: Eğer Biletçi Lami, Defterdarlı Vatman İsmail'in arabasına düşerse Fatih'ten Harbiye'ye kadar giden yollar gülmeden katılırlar. Çünkü İsmail de Lami gibi durduğu yerde neşe icat eden bir adamdır. Kondüktör Lami aynı zamanda edebiyat meraklısıdır. Okumadığı roman, hikâye, şiir, makale hemen hemen yok gibidir. Edebiyat-ı Ceddecilerden bugünkü en genç yazıcılara kadar hepsini okumuştur, hepsini eserleriyle tanır.

4. Kabzımal Niğdeli Kılıman Efendi... Bunun bir adı da Âşık Garip'tir. Hovarda mı hovarda, kaygusuz mu kaygusuzdur. Yalnız daima bir düşüncesi ve hiç ağzından düşmeyen bir sözü vardır ki o da şudur: "Lokman Hekim'in yediğini yemeli, Yarabbi şükür demeli!"

Buranın meşhur tiplerini birer birer saymak uzun süreceği için bazılarını da sade isimleri ve rumuzlarıyla tanıtayım bari.

Arnavut Bakkal İstirati Efendi: Tinya tinyata

Aşçı Hidayet Efendi: Merhaba omuzdaş!

Orman Memuru Hüsnü Bey: Gool!

Gazinocu Rıfkı Bey: Buyrun beycim!

Çoban Osman'ın hanımı: Kocam paşa olmuş, doğru mu?

Edirnekapı'nın bütün bu saydığım simalarının içinde en meşhuru bundan iki ay evvel ölen Hafız Hamdi Efendi'ydi ki bu adamın maceraları anlatmakla bitmez. Rahmetli Hafız hakkında tafsilat almak isteyenler bizim Mahmut Yesari ile Kemalettin'e şöyle bir müracaat etsin, onun hikâyelerini dinleyerek saatlerce gülsünler.

Edirnekapı tramvaylarında curcuna!

Türbede tam yüklerini almış olan arabalar Çarşıka-
pı'ya geldiler mi, artık niye dururlar anlaşılmaz! İnecek
mi var dersiniz?

Fakat Çarşıkapı'da, Beyazıt'ta, Şehzade'de inmek
için Sirkeci'den, Eminönü'nden Edirnekapı tramvayına
binenlerin akıllarına şaşayım! Fatih-Harbiye, Beşiktaş-Fa-
tihan, Beyazıt-Kurtuluş, Maçka-Beyazıt arabaları dururken
bu yakın mesafe yolcularının Edirnekapı cenderelerine
tıkılıp ta yarı yolda inmek için çektikleri müşkülât ve me-
şakkat herhalde yenir yutulur zorluklardan değildir. Bu
zavallılardan incekleri istasyona inemeyip de bir-iki is-
tasyon ileri gidenlere gülmekten başka elden ne gelir?

Türbeden zaten yüklerini almış bir halde Çarşıka-
pı'ya gelen arabaların oradaki halini bir görmelisiniz! Ge-
çen gün *Vakit* başmuharriri Mehmet Asım Beyefendi
üstadımız¹, cihan politikasından bahsederken bütün dev-
let ve milletlerin, "Nefsî nefsi!" diye bağıştıklarını, her-
kesin kendi derdine düştüğünü ve bu badirede gemisini
kurtaranın kaptan olduğunu söylüyordu. İşte size cihan
politikasındaki bu acayip misalin küçük bir numunesi:
Eğer bu numuneyi gözünüzle görmek, kulağınızla işit-
mek ve kalbinizle tasdik etmek istiyorsanız lütfen bir
akşamcık, geç vakit, Çarşıkapı tramvay durak yerine teş-
rif ediniz! Hayır, hayır, bunun daha canlı, daha şanlı, da-
ha velveleli bir şeklini görmek isterseniz Çarşıkapı'dan
da vazgeçin de yağışlı bir akşam, saat beşten sonra Beya-
zıt havuzunun kenarına geliniz! Aman Allahım, zaten
tepeden tırnağa kadar dolu bir halde fırtınaya, dalgaya
tutulmuş da karanlık ve enginde gideceği yolu şaşır-
mış bir gemiyi andıran arabalara burada bekleyen halkın ye-

1. Mehmet Asım Us (1884-1967). (Y.N.)

niden hücumu yok mu? İşte bu hal, işte bu manzara ne kalemle ne de fırçayla kolay kolay tasvir edilebilir.

O müthiş hücumun tahammülsüz akıntısıyla bakarsınız, ezkaza ana içeriye girer kızı dışarıda kalır, oğlan sahanlığına tıklar, babası yere yuvarlanır ve nihayet, adamcağızın birinin vücudu içeride, paltosunun etekleri dışarıdayken naçar tramvay kalkar ve ondan sonra feryatlar başlar:

“Kız nerede ayol? Kız dışarıda kaldı?”

“Babam yere yuvarlandıydı, kalktı mı?”

“Yahu, benim paketin biri ne oldu?”

“Amanın ayağımdaki lastiğin biri düşmüş!”

“Biletçi, zili çal, ben Çarkışapı’da inecektim, halbuki Beyazıt’ta da inemedim, nereye gidiyoruz böyle?”

“Bayrampaşa’ya!”

Ondan sonra işin acıklı tarafı biraz durur, alay faslı başlar:

Tekirsaraylı bir Musevi matmazel:

“Ah, ah, ah! Benin çanta kirildi!”

Karagümrüklü tıknaz bir hanım:

“Benim kaburgalarım kırıldı, senin çantan kırılmış çok mu?”

Önde oturan bir kocakarı arka sahanlıktaki küçük torununa seslenir:

“Necati, erzak torbasını sıkı tut, düşmesin!”

Çocuk: “Haminne, erzak torbası sende değil mi?”

Kocakarı: “A, üstüme iyilik sağlık, ayol Beyazıt’tayken torba sendeydi.”

Çocuk: “Bende yok!”

Kocakarı: “Biletçi, bizim torba nerede?”

Kıranta bir Ermeni: “Hanım valde, torbanın çorbasının sırasıdır şimdi! Bu kışta, afette canını selametten evine attığına şükret!”

Kocakarı: “Tramvay değil bu, adeta cendere!” Bir genç,

çarşafı kadına dönerek: "Hanım, çarşafının altındaki sakın bizim torba olmasın!"

Sultan Mahalleli genç kadın: "Bunadın mı sen avşamlayın kocakarı? Senin torban ne arar benim çarşafımın altında?"

Kocakarı: "O ne ya kucağındaki?"

Genç kadın çarşafını açar: •

"Elinin körü, görmüyor musun çocuk işte!"

Bu aralık kadının kucağındaki çocuk uyanır ve başlar:

"Üvve... Üvve... Üvve..."

Sahanlıktan bir külhanbeyi: "Dandini dandini dastana!"

İçeriden bir Ermeni aynı makamla:

"Geldik Çukurbostan'a!"

Biletçi: "Çukurbostan'a daha gelmedik! Haydi efendim Malta, yok mu Malta'ya inecek?"

İki kadın: "İneceğiz amma, nereden inelim ayol?"

Musevi matmazel: "Merak etme hanımefendi, biletçi başı şimdi pencereyi açacak, oraya merdiven dayayacak, oradan inersiniz!"

Biletçi: "Yürüyelim efendim!"

Ermeni: "Yürüyelim amma ahpap, Allah` yürü kulum demeyince bu cendere içinde yürümek kabildir?"

Biletçi: "Canım biraz kıyıldayın?"

Yolcular biraz kıyıldanacak olur ve ön taraftan bir feryattır kopar:

"Eyvah, yumurtalar!"

Bir ses: "Bitti, üstüm mahvoldu! Karıdan gene bu akşam dayak var!"

Kocakarı: "Oh, oh! Afiyet olsun!"

Yumurtaları kırılan zat: "Çenen tutulsun! Tevekkeli senin torban kaybolmamış!"

Kocakarı: "Torbam kayboldise canım sağ olsun!" Torununa seslenir: "Necati, torbayı buldun mu?"

Çocuk: "Buldu haminne!"

Kocakarı: "Neredeymiş!"

Çocuk: "Sarhoşun biri üzerine oturmuş!"

Kocakarı telaşla:

"Ne! Eyvahlar olsun! Piçiko boğulmuştur!"

Ermeni: "Piçiko da kim?"

Kocakarı dövünerek:

"Kedi yavrusu!"

Biletçi: "Ne dedin, kedi yavrusu mu? Olmaz hanım nine, canlı hayvan yasak, haydi aşağı!"

Çocuk arkadan:

"Boğulmamış amma haminne, yalnız torbayı ıslatmış, içerideki şekerler sırsıklam olmuş!"

Kocakarı: "Bak başıma gelenlere! Yarın ben helvayı neyle pişireceğim?"

Kahkahalar arasında biletçi: "Haydi Edirnekapı tamam!"

Kocakarı: "Gözün kör olsun imam!"

Ermeni: "Hangi imam?"

Kocakarı: "Bu kedi yavrusunu bugün benim başıma saran o damadım olacak imam!"

Otuz Türlü Üzüm Yetiştiren Bağlar

Arabamız bağların kapısında durunca bizim Karikatürist Ercüment hayretle, “Biz nereye geldik yahu,” dedi, “baksanıza, Adalar burnumuzun dibinde!”

Foto Cemal alay etti:

“Ya ya, bak, hatta Büyükada’daki evinizden size birisi mendil sallıyor.”

Gülüşerek methale¹ daldık.

Halbuki Adalar neresi, burası neresiydi? Arada koskoca bir İstanbul ve on iki mil deniz vardı. Fakat Topkapı Maltepe’sindeki numune bağlarından Adalar o kadar yakın ve berrak görünüyordu ki bizim karikatürcü`az kalsın, siz hokkabazlıkla benim gözümü bağladınız, İstanbul Maltepe’si diye Anadolu Maltepe’sine getirdiniz diyecekti.

Türbeden Topkapı’ya gelinceye kadar açık arabada yediğimiz rüzgâr bize pek nahoş ve mayhoş gelmişti. Onun için bağlara girer girmez, hemen ikişer metre uzunluğundaki asmaların arasına sokulduk, her biri üçer yüz dirhemlik, birer okkalık rengârenk üzüm salkımlarının karşısında biraz terimizi kuruttuk; ondan sonra bağın asıl mesire yerine geçtik.

1. Giriş. (Y.N.)

— Henüz iki-üç senedir ahaliye açılmış olan Maltepe Numune Bağları evvelki ve geçen senelere nisbetle bu sene daha büyümüş, daha genişlemiş, daha zenginleşmiş... İçinde yirmi-otuz çeşit üzümü bulunan bu bağların üst tarafında bu sene bir de geniş kavun karpuz tarlası yapıldığı gibi bu tarla ile bağın arasında seyircilerin oturması, gezinmesi, oynaması için bir meydan açılmış, bu meydanın etrafına birçok ağaçlar dikilmiş ve gene oraya gelen seyircilerin büsbütün başka bir âlem geçirmeleri için şuraya buraya korucu köşkü tabir edilen çardaklar kurulmuştur ki işte resimde de gördüğünüz gibi bağa gelenlerin birçoğu bu çardaklara çıkıp gözün alabildiği kadar açık olan manzarayı bu çardakların üstünden seyretmekte ve üzümlerini, kavunlarını, karpuzlarını orada yemektirler. Bu bağların asıl letafeti bence asmaların arasındadır, ikişer metre yüksekliğindeki bu asmaların arasına bir kere daldınız mıydı, artık bir daha çıkmak istemezsiniz. Hele tıpkı fesleğen kokulu Hamburg misketlerinin içine düştünüz müydü artık dokunmayınız keyfinize! Bakınız, şu hanımlara, bu fesleğen kokulu siyah Hamburg misketlerinin içinde nasıl keyif sürüyorlar.

Osman ve Remzi Bey isminde iki kardeşe ait olan bu numune bağlarının içinde başta Hamburg misketleri olmak üzere hurma, beydüğmesi, fıçı, Zeynel, İskenderiye misketi, Hafız Ali, çavuş, beyaz Hamburg, dimvat, rezaki, Amasya, semenrofka, cepdelen ve daha isimlerini unuttuğum öyle üzümler var ki insan bunların hepsinden üçer-beşer tane yiyeyim dese karnı davula döner.

Buraya gelen seyircilerin bir kısmı o civardaki köşkerlerde oturanlardır; fakat ekseriyet İstanbul'dan, Beyoğlu'ndan tramvayla Topkapı'ya, Edirnekapı'ya gelir ve oradan da arabalarla, otomobillerle bağlara giderler. Bu bağların bir iyiliği de o civarda araba ve otomobil işletenlere oldu. Çünkü iki ay kadar devam edecek bu bağ mevsisi-

minde cuma ve pazar günleri bağlarla, tramvaylar arasında araba ve otomobiller hiç durmadan işlerler. Nah, işte bakınız, Arabacı Arap Ahmet Ağa faytonunu bir Ermeni ailesiyle doldurmuş geliyor, onun arkasından Arabacı Manto, Şoför Hacı Nuri Efendi birer birer akın ettiler.

Şu gümüşü şık otomobille demin gelen zat tüccardan Muzaffer Bey'dir. Kır yolundan tek atlı ile gelenler Binbaşı Ziya Bey'le arkadaşlarıdır. Karadan geze geze aşağı dere boyunu geçenler Pazarcı Tevfik ve biraderi Fahrettin efendilerle enişmeleri Osman Efendi ve uzaktan gelen misafirlerdir.

Bağın hususi mevkisinde, yani mer'iyü'l-hatırlara¹ mahsus çardağın altında oturan hanımları pek tanımıyorum amma erkeklerden şişmancası Gülhane Hastanesi muallimlerinden Bakteriyolog Hasan Kemal Bey'dir. İhtimal oturduğu yerde hem bağ zevkini yapıyor hem de önünde koca yayvan tabağın içindeki muhtelif üzümle-
rin kimyevi tahlillerini yapıyor.

Doktor beyin biraz ötesinde, kuyudan yeni çıkmış buz gibi ve kayısı renginde kavun yiyenler de Süleymaniye'li meşhur okuyuculardan Hafız Şevket Bey'le arkadaşlarıdır. Şimdi neredeyse karpuz biter üzerine kavun gelir, kavun bittikten sonra ortaya konulacak olan kocaman üzüm lengeriyle² beraber Şevket Bey de ferahfezadan bir gazele başlıyor.

Müşterilere hizmet eden zatın biri bağ sahibi Remzi, ötekisi ağabeyisi Osman beylerdir. Onlardan başka ortada dolaşanlar Taşköprülü Esat Çavuş'la Rusçuklu Mehmet Ağa'dır. Şu küçük kız Remzi Bey'in kızı Hikmet'tir, henüz ilk mektep talebesi olan bu kızcağız diyor ki:

1. Hatırlı kişiler. (Y.N.)

2. Yayvan ve derinliği az, geniş, büyük bakır kap. (Y.N.)

“Ben orta mektebi de bitirdikten sonra Halkalı Ziraat Mektebi’ne gideceğim ve oradan çıkınca babam ve amcam gibi bağcı olacağım, bütün bu gördüğünüz çıplak araziye üzüm bağı yapacağım.”

Kızcağızın fikri çok iyi. Kadının her meslekte kendini gösterdiği bu devirde, Bağcı Remzi Bey’in kızı da herhalde mükemmel bir bağcı hanım olacak.

Rami'de Düven Safaları, Bahçe Eğlenceleri

Bu sene İstanbul'un her köşesine, her tarafına nasıl tınazlar gibi kavun karpuz yığılmış ise şehrin dışındaki tarlalarla bostanlar da öyle! Hele Rami, Maltepe kırları... Geçen cuma, Rami'yle Topçular arasında sabık polis şube müdürlerinden Ziya Bey'in bağında bana birkaç kavun gösterdiler, bunlar kavun değil, adeta altışar okkalık bir kuzuydu. Diyarbakır, Urfa, Siverek taraflarında iki karpuzu bir devenin zor götürdüğünü işitirdik. Fakat İstanbul kırlarında kavunun bu kadar büyüğünü şimdiye kadar ne işitmiş ne de görmüştüm. Bu bağın eski sahibi ihtiyar Hüseyin Kalfa diyor ki:

"Bu kavunların büyüklüğü bir şey değil fakat tadı, emin ol ki evlat, gül reçelinden daha tatlı, en küçüğünden en büyüğüne kadar hepsi de revak¹ gibi..."

Ya kokuları? Mis mis mis! Yalnız o bağda mı ya, bu sene Rami'nin hemen her tarafı kavun, karpuz, üzümle dolu!

Bir zamanlar, yani bundan otuz-otuz beş sene evvel hemen her tarafı bağlıkken sonraları bu bağlar bozulup çorak bir araziden ibaret kalan bu civarda birkaç senedir

1. Üstü örtülü, önü açık yer, sundurma. (Y.N.)

uyanana bağcılık hevesi bu sene artık tamamıyla kendisini göstermeye başlamıştır. Bunlar arasında bilhassa Topçular'la Rami arasındaki Ziya Bey'in yeni tesis ettiği bağla kışla arasındaki Sıtkı Efendi'nin yetişmiş bağı göze çarpmaktadır. Ramililerin söylediğine göre birkaç sene sonra buralarda gene eskisi gibi üzümünden geçilmeyecek, ahali yaz ve kış su yerine şıra, sirke, pekmez içecektir. Rami civarında bu yeni bağcılık hevesinin uyanmasına sebep Bulgaryalı Osman ve Remzi isminde iki kardeştir. Bu iki müteşebbis ve gayyur¹ zatın bundan dört-beş sene evvel Topkapı Maltepe'sinde tesis ettikleri iki numune üzüm bağından sonradır ki buralarda yeniden bağcılık hevesi uyanmış ve bugün Rami kırlarını yemyeşil üzüm fidanlarıyla doldurmuştur. Bu önümüzdeki cuma çalgı ile küşat resmi² yapılacak olan Maltepe Bağları'na gelince cidden görölmeye layık olan bu bağların hususi âlemlerinden önümüzdeki hafta ayrıca bahsetmek üzere biz gelelim tekrar Rami'ye:

Bu sene Edirnekapı'daki Çukurbostan ile mısır tarlasının bütün halkı kendilerine çekmelerine rağmen gene arabalarla Edirnekapı'dan, Topkapı'dan Rami'ye gidenler çoktur.

Bu yaz buranın en meşhur eğlence yeri Talimhane karşısındaki korunun yanında yeni açılmış olan aile bahçesidir, bu bahçeye gelenlerin ekseriyetini bizzat Ramililer teşkil etmektedir.

Buraya gelen halk ağaçların arasına kurulur, Marmara'ya karşı boyuna mısır, karpuz, kavun yiyerek incesaz, meddah ve monolog dinler. Burada her cuma, Cevat Bey isminde bir genç, muhtelif makyaj ve kıyafetlerle muh-

1. Gayretli, çalışkan. (Y.N.)

2. Açılış töreni. (Y.N.)

telif monologlar, kantolar, düettolar söyler ve halkı gülmeden katılır.

Havası çok sağlam ve keçe suyu bol olan bu yüksek gölgeli bahçede yer yer ateşler yanar, salıncaklar kurulur, bu salıncaklarda sallanan miniminiler ninnilerle uyutulur, gençler bisikletlerle bahçenin önündeki şosede piyasa ederler; sonra bahçede canı sıkılan küçükhanımlar oradan çıkıp Talimhane Meydanı'ndaki harmana gidip güneşin altında düven sürerler ve yorulunca gene gelip bu bahçenin ağaçları altındaki hasırlara uzanıp dinlenirler. Rami'nin o meşhur, gepgeniş ve dümdüz olan Talimhane Meydanı'nda ise köyün ve civarın futbolcuları, voleybolcuları, atlamacıları sabahtan akşama kadar durup dinlenmeden boyuna top oynar, ip atlar, koşu yaparlar. Buranın en meşhur şeyi havasıdır. İstanbul'un hiçbir yerinde yaprak kırmildamasa gene burada rüzgârdan durulmaz.

Hele burada Oluklubayı'nın Üstü denilen bir yer vardır ki yazın bile poyraz havalarda insan buradan geçerken kendisini nerdeyse rüzgârla uçacak, havalanacak zanneder. Aşağıda, yüz-yüz elli metre derinliğindeki Yedi Bostanlar'a bakan bu tepenin manzarası da havası gibi gayet sert ve haşindir. Buranın en latif zamanı şiddetli yaz yağmurları yağdığı zamanlardır ki karşılıklı yüksek tepelerden Niagara Şelalesi gibi akan müthiş sellerin bu Yedi Bostanlar'da muazzam bir göl halini alması ve suların şarılısından bütün o dağların, tepelerin çınlaması her yerde görülebilen manzaralardan değildir.

Burada eskiden benim pek çok bildiklerim, ahbablarım vardı fakat son zamanda bunların bir kısmı oradan çekilmişler ve kala kala İstanbul tapu mümeyyizlerinden Necmettin Bey, polis müdüriyeti kâtiplerinden Ahmet Bey, otuz altıncı mektep müdürü ve bağ bahçe meraklılarından Tahsin Bey, Tuğlacı Hafız Şaban Bey gibi, Boşnak Ressam Mehmet Bey gibi birkaç kişi kalmış...

Şu tek atlı sayfiye arabasıyla gelen zat oranın en eskilerinden Çömlekçi Muhtar Beyzade Mazhar Bey'dir ki kendisi otuz senedir burada ziraatle meşguldür. Arabanın içindeki küçükler kendi çocuklarıdır. Talimhane'nin solundaki fırının içinde bir de güzel köşkü vardır.

Bu fırının biraz aşağısında Maltepe yolu üzerinde görünen diğer küçük bir koru vardır ki, burası eski Evkaf Müsteşarı Avukat Hacı Evliye Efendi'nindir, bu küçük korunun ortasındaki yeni muhteşem köşk de onundur. Başına siyah şemsiye açmış, terden muhafaza için ense-sine mavi yazma mendil örtmüş, elinde gene başka renkte bir yazma mendille süt gibi bembeyaz tozlu şosedden sallana sallana gelen sarıklı zat da gene bağ bahçe meraklılarından ve eski muallimlerden Abdülkadir Efendi'dir. Abdülkadir Efendi bahçeye ve meyveye çok düşkündür, İstanbul şosesi üzerindeki geniş bahçesinde en aşağı yirmi türlü meyve ağacı vardır. Rami'nin garip bir şeyini de size haber vereyim:

Bizim Foto Cemal'le köyden dönmüş, Şifahavuzu yoluyla geriye geliyorduk. Yolda bir delikanlı karşımıza çıktı ve bizim yabancı olduğumuzu hissedince cebinden birkaç şişe çıkararak, "Beyler," dedi, "buyrun size Rami köyünün âlâ şeftali ve kavun esansı!"

Ali isminde olan bu delikanlı birkaç senedir İstanbul sokaklarında seyyar esansçılık yapıyormuş; bu sene tutmuş, köy bahçelerinin şeftalileriyle kavunlarından kendi eliyle bir esans çekmiş ki olur şey değil! Lakin bu esansın kokusu pek ömür... Zaten şeftali ile kavunun kokusu ne kadar ruhnevazdır¹ bilirsiniz. Bu esanstan küçük bir şişe aldık ve âlâ şeftali, kavun kokusu içinde evlerimize geldik!

1. Ruh okşayan. (Y.N.)

İhmal Edilen Emsalsiz Köylerimiz

Memba sularının bolluğuyla meşhur bu çiçek kokulu, temiz havalı, yeşil köyler bomboş duruyor. Köyler ne güzel, hele bu mevsimde... Bırakın şehrin kalabalık mesirelerini, yakın sayfiyelerini, eğer cidden dinlenmeye, hava almaya ve tabiatla baş başa kalmaya ihtiyacınız varsa biraz da köylere gidin! Size İstanbul'un güzel köylerinden önce hangisini anlatayım bilmem ki? Anadolu tarafındaki Yakacık, Beykoz köylerini sonraya bırakıyorum: Rumeli cihetindeki Sarıyer, Büyükdere köylerini de gene sonra anlatırım. Şimdi size ilk defa Rami'den öteki köylerden biraz bahsedeyim:

Rami'yi İstanbul'da bilmeyen yoktur; fakat oradan biraz ötedeki Küçükköy, Paşacayırı'nı, Cebeci'yi, Litros'u¹, Vidos'u² bilenler pek azdır. Küçükköy Rami'den yaya olarak üç çeyrek, otomobilde de on dakikalık yoldur. Eskiden sonbaharda taze sucuğunun, şirasının letafetiyle meşhur olan bu köy bugün –oldukça تنها olmakla beraber– gene mevkinin şirinliğiyle cuma günleri bir hayli kimseler buraya gelip yemyeşil bağlarının bahçelerinin

1. Esenler bölgesi. (Y.N.)

2. Güngören bölgesi. (Y.N.)

içinde hoş bir vakit geçirmektedir. Küçükköy bilhassa sularının nefasetiyle tanınmıştır.

İstanbul'un birçok yerlerinde seve seve içilen meşhur keçe suyu burada olduğu gibi keçe suyundan biraz daha nefis olan valde suyu da burada bir tepenin üzerindedir. Keçe suyunun mevkisi çukurdadır ve maatteessüf burada oturulacak geniş bir gölgelik yoktur. Uzun yıllardan beri bu güzelim memba suyunun bulunduğu çok sulak yere ne için ağaçlar dikilmemiş ve neden orada gölgelik, serin, oturulacak bir yer meydana getirilmemiştir, akıl sır ermez.

Bu suyun biraz aşağısında ince bir dere akar ki bu dere ta Alibeyköy'e kadar gider ve oradan büyük Silah-tar Dereşi'ne karışır. Üç sene kadar evvel Alibeyköy'den keçe suyuna kadar uzanan iki dağ arasındaki bu derenin geçtiği yola yeni bir şose yapılmıştı ki bugün burası şoseden başka her şeye benzemiş ve arabalar, otomobiller buradan geçemez bir hale gelmiştir. Üç sene içinde bu kadar çabuk bozulan bu şoseye o zaman sarfedilen paralara çok yazık! Halbuki bu şosenin geçtiği iki dağ arasındaki geçit manzara itibarıyla memleketin en güzel yerlerinden biridir. Keçesuyunun altından geçen ince derenin üst tarafında ve yarım saat kadar ilerisinde Paşaçayırı denilen geniş bir çayır vardır ki bu çayırın üzeri sarı, mor, kırmızı, mavi, pembe, beyaz çiçekten ve hele sağ taraftaki derenin kenarında yabani çiçeklerin en güzel ve baygın kokululu olan katırtınaklarından geçilmez. Bu çayırdan biraz daha gidildi miydi? Çebeci Merası'na gidilir ki işte İstanbul'da bayıla bayıla ve ağızlarımızı şapırdata şapırdata yediğimiz enfes muhallebilerin, sütlaçların, dondurmaların sütleri ekseriyetle buralardan gelir. Paşaçayırı ile Sıçanlıhan arasındaki meralar ve fundalıklar bu mevsimde gece gündüz hep koyun, keçi, manda, inek ve öküzle doludur. Mayıs'ta bir kere ahır ve ağıllarından dı-

şarıya salıverilen bütün bu hayvanlar ta teşrinievvel¹ gelinceye kadar artık bir daha içeriye alınmaz ve bütün yaz hep bu yemyeşil ve mis kokulu kırlarda, bayırlarda, ormanlarda yer, içer, yatar ve kalkar. Bilir misiniz, İstanbul'un kapanık ahırlarında yiyip içen, yatıp kalkan hayvanlarla yaz aylarını bu açık kırlarda, meralarda geçiren hayvanların sütleri arasında ne kadar fark vardır! Burada m hhallesi, sütlaç, dondurma yerken dikkat edin, bunlardan hangisi mis kokuyor ve hangisi kaşığı daldırınca sakız gibi uzuyorsa bunlar bu dediğim yerlerden gelen sütlerle yapılmışlardır.

Yazının başında cidden dinlenmeye, hava almaya ihtiyacınız varsa biraz da köylere gidin demiştim. İstanbul'da eskiden köy merakı çok vardı fakat şimdi hiç yok gibi. şimdi bakıyorum köylere gidenler sade oralarda içleri olanlardır. Gezmek için gidenler ise parmakla gösterecek kadar az. Mesela bu dediğim yerlerde bütün yaz göreceğiniz insanlar hep oraların yerlileri olan ren berler,  obanlar, k m rc ler, korucular, bir de ara sıra buralara  teberi almaya giden madrabazlardır. Halbuki buralarda ne görülecek, gezilecek yerler ve neler var.

Mesela akşamüstü gün batarken iki tarafından sapsarı katırtımaklarının baygın kokuları fişkıran şoseden içeri kömür, odun, saman, ot yüklü manda arabalarının ağır ağır ve gacıracacı gelişi; sonra önlerinde, yanlarında ve artlarında iri ve tüylü  oban köpeklerinin yarı vahşi, yarı munis bir zincir çevirdikleri koyun, keçi sürülerinin bir taraftan öbür tarafa geçişi; muhacir kızlarının sağda solda mısır, bamya  apalayışı, köylü çocuklarının değneklerle, taşlarla iptidai oyunları pek görülecek şeylerdir.

Kazıklıbağ: Çiftetelli ile Dans Yan Yana

Topkapı'dan üç çeyrek, Edirnekapı'dan yarım saat ileride yemyeşil, zümrüt gibi bir saha... Sağı bağ, solu incirlik, önü bostan, arkası nihayetsiz tarlalar... Üsküdar'ın muhteşem Çamlıca'sı ile tam karşı karşıya... Yaz akşamları biraz kuvvetlice bir dürbünle buradan Çamlıca tepelerine baktınız mıydı orada gezenlerin içindeki bildiklerinizi isimleriyle, cisimleriyle birer birer sayın!

Hava, manzara ve tabii güzellik itibarıyla İstanbul cihetinde bu kadar hoş, bu kadar şirin yer yoktur. Ne Haliç'in Kâğıthane'sinde ne Marmara'nın Veliefendi'sinde ne Çırpıcı'da ne Yedikule dışındaki bahçelerde Kazıklıbağ güzelliğinin zerresi vardır. Eğer buranın bir de iyi suyu olsaydı o zaman burası tam manasıyla dört başı mamur bir yaz seyrangâhı, hatta mükemmel bir sayfiye olabilirdi.

Ta Florya'dan buraya kadar olan iki-üç saatlik mesafedeki bütün memba suları nasıl biraz kireçli ve biraz kekremsi ise Kazıklıbağ civarındaki sular da hep öyledir. Bereket versin keçe suyuna! Buraya pek yakın bir yerde "münzevi suyu" denilen müdrir¹ bir su daha vardır ki bu su hafif kireçli olmakla beraber birçok kimseler bunun

1. İdrar söktürücü. (Y.N.)

kum ve bağırsak hastalıklarına iyi geldiğini söyler ve her gün uzaklardan gelerek bu sudan evlerine taşırlar.

Kazıklıbağ Mesiresi öyle bir yerdir ki buraya cuma günleri Türk, Yahudi, Rum, Ermeni karışık olarak gelir ve birlikte eğlenirler. Fakat cumartesi günleri burası sırf Musevilerin, pazar günleri Musevi, Rum ve Ermenilerin mesiresi halini alır. Eskiden bilhassa Musevilerce pek mergup¹ olan bu yer, bugün her cins insanın umumi bir mesiresi şekline girmiş, İstanbul cihetindeki diğer birçok seyir yerlerinin pabuçlarını dama attırmıştır.

Buranın tam elli senelik müsteciri² bir Mustafa Ağa vardır ki bu adam elli sene evvel burayı tuttuğu zaman nasıl eline aldıysa gene burası hâlâ öyledir. Gene hâlâ o elli sene evvelki taştan kahve, gene o ağaçlar, gene o çayır, gene o kazıklar!

Bu elli sene zarfında Mustafa Ağa'ya kaç kişiler bu baştan kahveyi biraz olsun değiştirmeyi, mesire yerinin etrafına yeni ağaçlar dikmeyi kaç defalar söylemişlerse de o zavallı canından bezmiş adam bir türlü bunları yapmamış, hatta, "Benim yerim işte meydanda, İstanbul'da eşi varsa domino! Canı isteyen gelsin, istemeyen gelmesin!" diye omuz silkmıştır. Kazıklıbağ'ın asıl sahipleri Toskalar denilen iki Hıristiyan Arnavut kardeştir. Bunların orada evleri, ahırları ve birçok incir, dut, armut bahçeleri ve zerzevat tarlaları vardır. Yazın harman vakti gelip de buralarda harmanlar başladığı zaman Kazıklı'ya gelen seyircilerden çoğu bu harman yerlerinde düven sefasına çıkarlar, gerçi Çingenelerin beygirlerle sürdükleri düvenler üzerinde genç Musevi ve Rum kızları başları dönünceye kadar döner ve arada bir saman, arpa, buğday yığınlarının

1. Rağbet edilen yer. (Y.N.)

2. Kiracı. (Y.N.)

içine yuvarlanarak kahkahalarıyla oraları çınlatırlar. Kazıklı'nın sağındaki incirlik Marmara'da çok güzel bir yerdir. Burada kahve, gazino filan yoktur fakat yaz cumaları buradaki her ağacın altı muvakkat birer kahve ve gazinodur. Buraya yemekleriyle, çaylarıyla, içkileriyle gelen aileler öbek öbek ağaçların altlarına serilirler. Ortalık kararınca kadar buralarda yer, içer, oynar, dans eder ve türlü eğlencelerle vakit geçirirler.

Gerek İstanbul'a, yani şehrin merkezine yakınlığı, gerekse yol masrafının azlığı dolayısıyla Boğaz'ın uzak yerlerine, adalarına, Yakacık'a, Bentler'e, Âlemdağ'a gidemeyen halkın pek çoğu birkaç senedir yaz günleri hep bu tarafa akın etmektedirler.

Cuma günleri etrafında satıcı ve çalgıcı bolluğundan geçilemeyen Kazıklıbağ'ın velvelesi ta karşı cihetteki Hasköy tepelerinden işitilir ve yakından bu gürültüye tahammül edemeyenler biraz aşağıda asırdide¹ ulu ağaçların altındaki sakin ve serin münzevi kahvesinde oturup geleni geçeni oradan seyrederek. Buranın en latif hali akşam gün batarken dönüş başladığı zamandır.

Bakarsınız bir taraftan Topçular meralarından dönen koyun sürüleri, bir tarafta gramofon çalarken tek atlı brıçkalar, bir tarafta köylerden gelen yüklü ot, saman, kömür arabaları, bir taraftan hep bir ağızdan kıvrak bir şarkı söyleyerek evlerine dönen matmazeller...

Sonra gramofon, zurna, keman, klarnet, ut, mandolin, kitare² sesleriyle koyun melemelerinin, inek böğürmelerinin, çocuk çığlıklarının kadın kahkahalarının birbirine karışmış acayip ve tabii senfonisi!

Bu çok latif ve çok garip manzarayı gidip yerinde görmeli ki tadı çıksın!

1. Yüzyıllık. (Y.N.)

2. Gitar. (Y.N.)

Kazlıçeşme

İstanbul'un fabrika ve ameleli bol yerlerinden biri de Yedikule dışarısındaki Kazlıçeşme'dir. Bir öğle paydosu esnasında bakarsınız ki Kazlıçeşme'nin ufak çarşısı ve genişçe meydanı ameleden geçilmez. Bu fabrikaların hemen hepsi de tabakhane yani deri fabrikalarıdır. Hatta şimdiki amele mebuslarımızdan İstanbul Mebusu Hasan Vasıf Bey¹ buradaki Alber, Yasef ve Kamhi efendilerin fabrikasından çıkmıştır. İçlerinde yüzlerce amelenin barındığı bu fabrikalar olmasa Yedikule dışındaki Kazlıçeşme'nin oracıkta pek küçük, pek iptidai bir köyden farkı kalmaz hatta köylükten bile çıkar da Yedikule ile Bakırköy arasında iki evli, iki dükkânlı, bir çeşmeli ve minimini bir derbentten farkı kalmaz. Burada Alber, Yasef ve Kamhi efendilerin fabrikalarından maada şu fabrikalar vardır: Mehmet Rasim ve şürekâsı, Alekodolu, İsmet Biraderler, Denizlili İsmail Hakkı, Basri ve Hacı Aliş Efendiler, Üsküdarlı Mehmet Efendi, Şişman Ahmet Efendi, Mithat Bey, Gümüşhaneli Mehmet Efendi, Hacı Hasan Efendi. Bu fabrikalarda çalışan amelenin ekserisi bekârdır. Onun için yalnız gündüzleri öğle paydoslarında de-

1. Vasıf Dokuman (1886-1953). (Y.N.)

ğil, geceleri de yatma zamanı gelinceye kadar Kazlıçeşme'deki bütün kahveler doludur. Hele cuma geceleri bu kahvelerde tavla, iskambil, domino, altmış altı pek gırla gider.

Yazın hiç de fena bir yer olmayan Kazlıçeşme kışın hele kapanık, yağışlı, çamurlu havalarda oldukça kasvetli bir yerdir. Yazın çarşının ortasında hiç durmadan kendi kendine kol gibi akan ve suyu, herhalde İstanbul'daki ekser suculara buzlu diye satılan suların daha çok soğuk olan büyük çeşmenin karşısındaki kahvenin bahçesinde nargile içmek insanın hayli yorgunluğunu giderir, zihnine küşayiş¹, gönlüne ferahlık verir; fakat kışın insanın canı değil oralara kadar gitmek, hatta Yedikule kapısından dışarıya bir adım bile atmak istemez. Buranın sahil tarafı da öyledir. Yaz akşamları buradan Marmara'nın seyrine doyulmaz, lakin bu mevsimde sahilinden geçtik, dahilinde bile insanı hafakanlar boğar.

Şimdi Kazlıçeşme'de dört gözle baharı bekleyenlere sabah akşam vakit geçirmek için yeni bir eğlence, eğlence demeyelim de yeni bir manzara çıktı. O da Sirkeci'den Bakırköy'e ve Bakırköy'den Sirkeci'ye dolmuş yapan otobüsler... Bu otobüslerin Kazlıçeşme fabrikalarında çalışan ve İstanbul'un muhtelif semtlerinde oturan evli ameleye epey faydası oldu demektir. Çünkü eskiden tramvay veya trenle oraya gidenler Yedikule'de iner, sonra bu kışta kıyayette kale dışarısındaki çamurlu yolu teperek oraya giderlerdi. Şimdiyse işlerinin başına kadar otobüsler gidiyor ve gene işlerinin başından otobüslere kurulup geliyorlar.

Kazlıçeşme'nin sağ ciheti, biliyorsunuz ki gözünüzün alabildiğine açık kırlardır. Altı ay kış üzerlerinden kuş uçup kervan geçmeyen bu kırlar, yazın yer yer ve

1. Açıklık, ferahlık. (Y.N.)

renk renk misafirlerle doludur. İstanbulluların ağır ve mahlut¹ yağlarla yorulan ve artık işlemez bir hale gelen midelerini nisan sonlarından haziran ortalarına kadar tasfiye eden o canım göbekli marul bostanları şimdi yalnız meyvehoşa² lahana, pırasa, ıspanak, turp yetiştirmekle meşguldür. Kazlıçeşme'nin sağındaki bu bostanlardan gece kalkan sebze yüklü atlar ve arabalar yaz ve kış sabaha kadar şehre yeşillik taşırlar. Bahçıvanlık nedir bilmeyenler, toprakla uğraşmanın zevkinden haberleri olmayanlar bu işi pek ağır, pek yorucu zannederler. Vakıa bir bakıma öyledir; fakat her işin kendine mahsus yorgunluk ve üzüntüsüyle beraber bir de zevki vardır ki işte o, uzak bahçelerden yaz kış bütün gece sabahlara kadar İstanbul'a zerzevat taşıyanlar adeta bu zevkin birer tiryakisi olmuşlardır.

Fabrikalarının bolluğundan, amelesinin çokluğundan dolayı tamamıyla bir amele mahallesi olan Kazlıçeşme'nin bir dış yolu vardır ki bu yol aynı zamanda Zeytinburnu'nun yoludur. Bu kışta kıyamette bu dış yolu yaya teperek işlerine ve işlerinden evlerine gidip gelenlerin Allah yardımcısı olsun! Bu yol da kale boyunca Ayvansaray'dan Yedikule'ye uzanan sur harici yoludur. Buraya artık yol denemez. Çünkü bu havalarda bu yolun ne tarafından yürüyecek olursanız, yürür yürür ve az gider uz gider, dere tepe düz gider, altı ay bir güz gider bir de arkanıza dönüp bakarsınız ki hâlâ bir mızrak boyu yol alamamışsınız. Çünkü akser-i turuk³ itibarıyla Haliç'le Marmara arasında en işlek bir yol olması lazım gelen bu yolun diz boyuna çıkan sakız gibi çamurları ve yer yer gölcükleri sizi bırakmazlar ki hiç olmazsa bir manda arabası

1. Katışık. (Y.N.)

2. Kuruyemiş. (Y.N.)

3. Yolların en kısası. (Y.N.)

kadar serbest ve aheste yürüyesiniz. Bu yolun tamir ve tecdidi artık hiç şüphesiz İstanbul'un yeniden imarına kalmıştır. Kış ortasında hazır şehirden dışarıya çıkıp bizim matbaanın mutemedi Avcı Sabri Bey'in patlangaçla¹ serçe avladığı bu mıntıkalara gelmişken alın size bir de yeni bir numara:

Yedikule civarında bazı gençler, gençlerin can sıkıntısını def etmek için eşek oynatıyorlar!

Birisi şarkı söylüyor, birisi de eşeğe çiftetelli oynamasını talim ediyor, kendilerine bedava eğlence arayanlar da durmuşlar, bu manzarayı hayretle seyrediyorlar. Bakalım bu kış dolaştığımız diğer köşe ve bucaklarda daha böyle ne manzaralara rast geleceğiz.

Bakırköy'ün Eğer Suyu da İyİ Olsaydı

Eğer yorgunsanız, eğer gürültüden, patırtıdan ve lüzumsuz dedikodudan kaçmak, sakın, asude ve kışın bile ılık bir hayat geçirmek istiyorsanız buyrun Bakırköy'e!

Hem oraya trenle değil bir bahar sabahı veya yaz sabahı erkenden bir otomobil veya arabayla gidin ki tadı çıksın... Hele bir bahar veya yaz sabahı bir arabaya kurulup etrafın doyulmaz güzelliklerini aheste ve kalbinize içire içire seyrederek Bakırköyü'ne giderseniz yorgun kalbinizin, bozuk sinirlerinizin, hafakanlı kalbinizin o gün ne kadar değiştığını, bu seyahatin size ne kadar şifalı geldiğini derhal anlarsınız. Vakıa tren seyahati de pek hoştur. Hayatımda doymadığım şeylerden biri de tren seyahatidir; fakat Sirkeci'den Bakırköy'üne kadar yapılacak bir şimendifer yolculuğuna bilmem ki bir tren seyahati demek caiz midir?

İnsan gözünü açıp kapayınca kadar kendisini Bakırköyü'nde buluyor. Tren seyahati ona derler ki buradan binince hiç değilse Konya'ya, Adana'ya kadar gitmeli ki onun doyulmayan zevkine bir dereceye kadar varılsın...

Onun için bahar ve yaz günleri Marmara'nın bu çok şirin, çok nazlı sahiline gitmek isteyenler, gözlerini açıp kapayınca kadar kendilerini orada bulmamak için ya otomobile ya arabaya atlamalı, Topkapı'dan sonra başla-

yan etrafın yemyeşil ve bin bir çiçek kokulu güzelliklerini aheste aheste ve kalplerine içire içire seyrederek Bakırköy'e varmalı ve köyün Veliefendi cihetindeki "Ak-su" mevkisinden geçerek köye girmelidir.

Fakat yağışlı havalarda değil ha! Eğer aynı seyahat yağmurlu havalarda yapılacak olursa vay o otomobili süren şoförle arabayı çeken hayvanların haline!

Bahusus orada Osmaniye köyü denilen bir yer vardır ki İstanbul'dan buraya uzanan şosenin solundaki bu köyden yağmurlu havada geçilse geçilse ancak tayyareyle geçilir, ihtimal belediye de bunu nazar-ı dikkate aldığı için bu uzun şoseyi önümüzdeki yaz asfalta tahvil etmeye karar vermiş! Eğer bu asfalt çabuk biterse bu yaz Cenap Şehabettin ve Halit Ziya Bey üstatlarımızın şirin köyleri bir kat daha şirinleşecek, şenlenecek, karşılarındaki Kadıköy'üne uzanan mendil sallayarak, "Seni geçiyoruz, seni geçiyoruz!" diye nispet etmeye başlayacaklardır.

Denizi güzel, çayırı, çimeni güzel, bağı bahçesi güzel, hele havası, iklimi hepsinden güzel olan Bakırköyü'nün yalnız güzel olmayan bir şeyi varsa o da suyudur. Zaten Bakırköy'den tutunuz da civardaki iki-üç saatlik köylere varıncaya kadar bu havalinin suları kâmilen öyledir, hepsi az çok kireçli ve kekremsidir.

Eğer Bakırköy'ün bütün diğer güzellikleri gibi suları da iyi olsaydı, İstanbul'da orası ile aşık atacak bir köy, bir sayfiye pek güç bulunurdu. Buranın bence en hoşagiden, en sevilecek yerleri Ayastefanos'a doğru uzanan bağlar ciheti ile sahildeki Sakızağacı'dır. İstasyon civarındaki basık, kapanık belediye bahçesinde belki oturulup beş dakika kadar bir soluk alınabilir, lakin beş dakikayı geçti mi insanı orada hafakanlar boğar.

Fakat bağlarda olsun, Sakızağacı'nda olsun, yaz günü insan saatlerce otursa kalkmasını canı istemez. Hele Sakızağacı'nın akşam zevkine, mehtap safasına kabil de-

ğil doyum olmaz. Eğer biraz denizciliğe, balıkçılığa da merakınız varsa, artık değmesinler keyfinize!

Buradaki Miltiyadi Gazinosu ile gazinonun bahçesi yaz günleri ekabir¹ yatağıdır; köyün bütün tanınmış, meşhur simaları burada eğlenirler. Köyün içinde istasyon yanındaki Hırant Efendi'nin kiraathanesi de oranın en kibar kahvesidir. Buranın müşterileri de köyün güzide tipleridir. Mesela Üstat Cenap Bey ekseriya buraya çıkar, bilardosunu, damasını burada oynar. Bakırköy'ün en tanınmış şahsiyetlerinden Muallim İsmet Bey ise istasyonun sağındaki kiraathanede oturur ve bütün yevmî gazeteleri müdür-i mesullerine² varıncaya kadar orada süzer. Esnafın bir kısmı çarşı boyundaki Celil Efendi'nin kahvesinde toplanıp dertleşir ve eğer o gün iş yoksa oraya gelen Hanende Arap Ahmet'le Kemanî Ali'ye çalgı çaldırıp şarkı söyleterek vakit geçirirler.

Oldu olacak, bari gelin biz de şu İstasyon Caddesi'ndeki muhallebicilerin birine kurulup hem biraz dinlelim hem de buranın pek meşhur olan çukur kâseler içinde tavukgögüslerinden birer tane yiyelim ve mekteplerin paydos zamanı olduğu için önümüzden geçen mininilerin güle oynaya evlerine dönüşünü seyreðelim!

“Sonra ne yapalım?”

Ne yapacağız, tren vakti gelince bu denizi güzel, çayırı çimeni güzel, bağı bahçesi güzel, hele havası, iklimi hepsinden güzel fakat yalnız suyu güzel olmayan Bakırköy'üne ve Bakırköylülere, “Size doyum olmaz, şimdilik Allahısmarladık! Yazın Florya zamanı tekrar görüşürüz!” deyip *Yenigün*'ün yolunu turalım...

1. Ünlüler, büyükler. (Y.N.)

2. Sorumlu müdür. (Y.N.)

Hiç Şekerli Mısır Yediniz mi?

Florya dönüşlerinde aşure kâselerine benzeyen tren bir kıyamet numunesidir. Ötede beride yer yer kaynayan kazanlardan başka kadın erkek, yaşlı genç, çoluk çocuk elliden fazla seyyar mısırcı... Bunlardan kimi sepetli, kimi tepsili, kimi işportalı, kimi gaz tenekeli... Ve bunların hepsi de aynı nakaratla bağıyor:

“Alibeyköy’ün sütlü!!”

Fakat Alibeyköy neresi, burası neresi? Arada çok uzun, bitmez tükenmez çayırlar, bayırlar, dereler, tepeler hatta dağlar, denizler var. Sonra Alibeyköy’ün mısırını ile buranın mısırının arasında sanki ne fark var? Amma siz gelin de onu mısırcılara anlatın! Bizim bildiğimiz mısır her yerde tablayla satılır değil mi? Hayır, burada tabla göremezsiniz; burada suda pişmiş mısırını sepet, işporta, gaz tenekesi, bakır tepsi içinde satarlar. Bunun da sebebi buradaki mısır satanların hani o bizim bildiğimiz çekirdekten yetişme kışın helvacı, yazın mısırcı takımını değildir. Buradakiler hep derme çatma mısırcılardır, tablalı mısırcılar, “Haniya Alibeğ koyunun sütlüüüü!” diye narayı savurdular mı, çarşı pazar, çayır çimen tir tir titrer, berikiler ise acaba bağıralım mı kabilinden seslerini ancak yanı başındakilere işittiriyorlar. Bilin bakalım burası neresi? Bakınız her adım başında bir kâğıt helvacı, bir

dondurmacı, bir seyyar karpuzcu, bir simitçi, bir macuncu, bir fındıkçı, fıstıkçı; sonra seyyar şarkı satan iki külüstür hanende!

"A... Bildik... bildik, Edirnekapı dışarısındaki meşhur mısır tarlası!"

"Yağma yok efendim!"

Veliefendi Koşu Çayırı ile Bakırköy İstasyonu'nun arasına düşen bu yer şimdi cuma akşamları köyün yegâne umumi tenezzüh ve mesire yeridir. Eskiden içinde tiyatrosu, çalgısı ve yüzlerce seyircisi bulunan belediye bahçesinde şimdi cinler top oynarken bakarsınız, belediye bahçesinin alt tarafındaki bu mısır tarlasında iğne atsanız yere düşmez, cavultu cuvultudan trenin düdüğü işitilmez.

İstanbul'un başka semtlerinde, başka sayfiyelerinde denize, banyoya rağbet ne kadar fazla ise Bakırköyü'nde inadına aksi... Burada ekseriyet deniz yerine kıra, çayıra, ağaç altına âşık!

Yeni Mahalle'nin o canım pırıl pırıl sahili bomboşken, Sakızağacı'nda nihayet bir-iki yüz kişi deniz havası alırken mısır tarlasında binlerce insan ağızlarını Davutpaşa, Maltepe, Topkapı kırlarına açıp mısırla, kâğıt helvasıyla, karpuzla, fındıkla fıstıkla akşam safası yapıyorlar. Bakırköy halkının buraya toplanmasına gençlerin oradaki meydanda yaptıkları futbol maçlarıyla Florya dönüşlerinin de hayli tesiri var. Seyirciler bir taraftan futbol seyrediyor, bir taraftan gözlerinin görebildiği kadar yemyeşil kırlardan, ağaçlıklardan, bostanlardan süzülerek gelen havayı içiyor; bir taraftan da akşamları basamaklarına kadar dolu dönen Florya trenlerinin alayını seyrediyor. Hani bir zamanlar mayısın on dokuzunda Araplar düğünü dönüşünü seyretmek için sur haricine dolarlardı. Şimdi de Bakırköy halkı Florya dönüşünü seyretmek için oradaki mısır tarlasına doluyorlar.

Bakırköy'den kalkan ve her vagonu koskoca bir aşu-
re kâsesini andıran tren tam bu mısır tarlasının önüne
geldi mi, iki taraflı bir curcuna, bir kıyamettir kopar:

“Allo... Allo... Allo... Voyvu! Voyvu! Haay! Huuuy!
Şak şak şak! Ala ala hey!”

Tren geçip de bu şamata kesilir kesilmez diğerleri
başlar:

“Gool! Korna! Bozdur boz! Haniya Aksu'dan için!
Hacı Bekir'indir bu kurabiyeler! Hani ya iri leblebiler!
Leblebicinin kalburu... Kafese koymuş nalburu... Bak şu
yeşil başlıya, bacakları yampuru!”

“*Vire Yorgo, emene dosti na pasi! Parto, parto!*”

“Anne Ferhunde Hanım'ın tren yolunda ayağı bur-
kuldu, iskarpininin ökçesi koptu... Tenekeciye götürsün
lehimletsin! *Bızdıkların açgeret gıhampurem!*¹ Hacı Ağa'
ya selam! He!”

“Kumkapılılar Asimi'ye (bir kulüp ismi) iki tane at-
tılar! Müşteriler, müşteriler, yahu aziz ve muhterem
müşteriler, ne için böyle yapıyorsunuz? Ne için birer bi-
rer gelmeyip de beni şaşırtıyorsunuz? Rica ve istirham
ederim, birer birer gelin, birer birer!”

Bu son cümle Cevizlik bekçisi Hüseyin Ağa'nındır.
O şimdi burada kazan başında mısır satıyor. Garip değil
mi, Hüseyin Ağa icat sahibi bir adam... Âlem suda piş-
miş mısıra tuz eker de yer, Hüseyin Ağa ise tuz yerine
mısırın üzerine tozşeker ekiyor ve rivayete göre bu pek
nefis bir şey oluyormuş!

“İşte bu mavili hanım, köyümüzde en dehşetli Gala-
tasaray taraftarı olan hanımdır!”

“Tanırım... Kendisi de yaman bir sporcudur. Zeytin-
lik'te oturur. Mükemmel kürek çeker, yüzme bilir, dans

1. (Erm.) Küçüklerin, çocukların gözlerinden öperim. (Y.N.)

eder, ata biner, otomobil kullanır, piyano çalar, balık tutar!"

"Geçen akşam, Nejat Emin Bey'in çayında ben yoktum, saksafonu kim çaldı?"

"Bizim Burhan çaldı!"

Bakırköy gençlerinin bir kısmı kendi aralarında tesis ettikleri "Şen Caz" isimli bir cazband ile bazı akşamlar mısır tarlasından döndükten sonra Ümraniye'de bir köşkün bahçesinde toplanıp bu cazı kurarlar, gece yarısına kadar dans ederlermiş. Fena değil, tozşekerli suda pişmiş mısırın üzerine çoban çeşmesinin bol kireçli suyunu içip üstüne de saatlerce dans ettikten sonra ne güzel uyku çekilir.

Buranın asıl alaylı yeri Veliefendi Mesiresi'dir. Veliefendi'nin kendine mahsus öyle renkleri, hususiyetleri vardır ki bunları sonbaharda ayrıca yazarım.

İstanbul'un En Güzel Yeri Neresidir: Florya

Yurdumuzun meşhur hava ve iklim mütehassıslarından biri, yine dünyanın meşhur şehir kurma mütehassıslarından Bay Prost'a¹ Florya'nın hava ve iklimine dair bir rapor vermiş.

Florya bence, bir de iyi su olsa, İstanbul'un en güzel yeridir ve Florya'nın bir de iyi suyu olsaydı, ben şair Nedim'in bundan bu kadar yıl önce Kâğıthane için söylemiş olduğu "Âdemin canlar katar âb u havâsı canına" mısrasını bugünkü Florya için tam biçilmiş kaftan sayardım. Ne yazık ki havası, manzarası denizi, kumu, bağı, bahçesi, korusu, bostanı ve en sıkıntılı yürekleri bile alabildiğine açan o apaydınlık, berrak açıklığıyla İstanbul'un en güzel yeri olan Florya ve havalisinin iyi bir suyu yoktur. Fakat buraya bir iyi su gelemez mi? Niçin gelemesin? Zamanla, gayretle o da olur. Mesela Florya'ya Çekmeceler tarafından en yakın iyi sular hangileridir bilmiyorum amma iki-üç saat şimaldeki meşhur keçe ve valide suları icabında pekâlâ oraya kadar getirilebilir. Pek gençliğimden beri çok sevdiğim Florya'yı ben ne Boğaz'a ne Çamlıca'ya ne Adalar'a ve ne de son günlerde birçok-

1. Henri Prost (1874-1959) Fransız mimar ve şehir plancısı. (Y.N.)

larımızın nedense ağızlarının sularını akıtmaya başlayan Mecidiyeköy'e değişirim. Bu saydığım yerlerin tabii hepsinin de kendilerine göre ayrı ayrı birer güzellikleri vardır. Vardır amma bir yaz günü, bir sonbahar akşamı Florya'nın üzerindeki Kalitarya Bahçeleri'nin dışbudak ağaçları altında Marmara'ya karşı yenilen bir yemeğin ve içilen bir kahvenin sırf oraya mahsus çeşnisini insan berikilerin hiçbirinde duyamaz.

Ben koca bir yaz bir kerecik olsun Boğaz'a, Çamlıca'ya, Adalar'a ve daha bilmem nerelere gitmesem bana vız gelir; fakat herhangi bir yaz, karadan, arabayla Davutpaşa'nın üstünden Marmara'ya doğru kıvrıla kıvrıla uzanan o canım, güzelim, o anam babam kır yoluyla Kalitarya'dan geçerek Florya'ya kadar bir uzanmazsam o yaz bir türlü içim rahat etmez. Florya'da bir yaz akşamı, gün batacağına yakın serince bir banyo yapıp da yine gün batarken batı ufukları baştan başa erguvanla mor menekşe arasına boyanırken ve biraz uzakta Marmara, batının bu karışık rengini, tıpkı bir ayna gibi fakat yer yer daha koyu, yer yer daha açık olarak kendi sathında aksettirirken oradan kalkıp yine arabayla Kalitarya'dan geçerek Bakırköy kırlarına doğru süzülmenin zevkini insan öyle kolay kolay her yerde bulamaz.

Florya'yı bana çok sevdiren sebeplerden biri de oranın kuzu gibi olan iklimi olsa gerek! Belki de kendim çok yumuk çok sakin olduğum için Boğaz'ın, Çamlıca'nın sert ve Adalar'ın oynak havaları bana biraz sulak geliyor; içim dar, canım tez, yüreğim sıkıntılı olduğu için berikilerin pek inişli yokuşlu, girintili çıkıntılı, alaca bulaca, karmakarışık manzaraları benim gözümü gönlümü daha yoruyor da Florya yollarının ve Florya'nın düz, açık, berak, ferah göz, gönül ve zihin yormayan manzaraları beni daha ziyade çekiyor.

Florya'ya trenle gidenler ve orada yalnız bir banyo

yapıp yalnız bir yemek yiyip yalnız bir kahve içerek yine trenle oradan dönenler o civarın bütün bu saydığım güzelliklerini göremezler. Fakat dediğim gibi Florya'ya Topkapı, Davutpaşa üzerinden araba, otomobil, at, bisiklet ve motosikletle gidenler ve akşamüstü oradan yine aynı tarzda dönenler Florya'nın ve Florya yollarının ne kadar güzel olduğunu ve buraların insana ne kadar zevk, keyif, ferahlık, hatta sıhhat verdiğini pekâlâ bilirler. Florya'ya denizden gidip gelişin de bir başka zevki vardır ki ben bu başka zevki de eskiden gençlikte oraya birkaç defa yelkenli sandallarla gidip gelişimde tatmış ve o zevkle o zamanlar bir türlü doyamamıştım.

Gazetelerde sık sık sık şehrin planından, şehrin bayındırlığından, şehrin yazlıklara, kışlıklara, sayfiyelere, şitaiyelere¹ ayrılmasından bahsedildiği şu sırada bende derim ki İstanbul'da Florya sırtlarından, Kalitarya ile Bakırköy Bağları arasındaki araziden daha güzel bir sayfiye yeri pek kolay kolay bulunamaz.

Fakat ben demiyorum ki Boğaziçi, Çamlıca, Adalar artık oldukları gibi yüzüstü bırakılsın, Alemdağı gibi cennetten bir parça sayılacak kadar hoş bir yerin artık hiç yüzüne bakılmasın ve nedense son günlerde İstanbul sayfiyeleri arasında baş sedire çıkarılmak istenilen daha dünkü Mecidiyeköy'ün pabuçları artık dama atılsın! Hayır, oralar yine kendi güzelliklerini, bayındırlıklarını yavaş yavaş artıradursunlar, oralar yine eski şöhretlerini, şimdiden sonra daha fazlasıyla saklasınlar.

Lakin eğer İstanbul'a mutlaka numunelik, örneklik, yepyeni küçük bir sayfiye kurulmak lazımsa bana göre Florya'ya yakın, o canım, güzelim bomboş kırlar ne güne duruyor?

1. Kışlık. (Y.N.)

İyi su işine gelince: Dediğim gibi buraya –başka yerlerden olamazsa– şimaldeki meşhur keçe ve valide suları pekâlâ getirilebilir.

Mecidiyeköy'ü bugün göklere çıkaranlardan rica ederim, beni sakın bir Mecidiyeköy alehytarı sanmasınlar. Ben Mecidiyeköy'ü de severim. Ha! Hem Mecidiyeköy'ün gazetelerde ilk röportajını yapan da benimdir. Bundan bilmem kaç yıl önce, orası henüz tozlu, gübreli, sade bir köyken oranın havasından, manzarasından ve oranın istikbalde parlayıp bu hale geleceğinden uzun uzun ben bahsetmiş ve bu yazılarım resimleriyle birlikte o zamanki *Yenigün* ile şimdi adını hatırlayamadığım başka bir gazetede çıkmıştır.¹

Diyeceğim şu ki İstanbul'umuzun en güzel yeri olan Florya sırtlarını, Kalitarya Bahçeleri'ni görmeyenler hâzır sonbahar geçmeden gidip oraları bir görsünler, bir gezsinler, Adalar, Boğaziçi, Çamlıca, Mecidiyeköy falan için yazdıkları yazılar arasında biraz da buraların güzelliklerini herkese tanıtsınlar.

1. Bu yazı diğer yazılardan farklı olarak 1936 yılında *Açıksöz* gazetesinde yayımlanmıştır. (Y.N.)

Avcılar'ın Güzel Köyü: Kalitarya

Kalitarya'da geçirilecek mehtaplı bir yaz gecesinin zevki İstanbul'un değme sayfiyelerinde görülmez. Kalitarya'da en çok bulunan şey, şimdi çeşit çeşit av köpeğidir.

Bir ismi de Avcılar köyü olan Kalitarya ne güzel bir yerdir bilir misiniz? Bilmezsiniz. Geliniz orada biraz sizi dolaştırayım! Amma dikkat edin, Küçükçekmece'nin üstündeki bu Kalitarya ile Büyükçekmece'nin yanındaki Kalitarya'yı birbirine karıştırmayın! Kalitarya başkadır, Kalitarya başka... Kalitarya Bakırköy'den Çekmeceler'e ve Rami'ye kadar uzanan köylerin içinde manzara itibarıyla bunların en güzelidir ve bence burası birinci sınıf bir sayfiye yeridir. Fakat nedense öteden beri av meraklılarından başkaları buraya pek itibar etmezler; halbuki burada geçirilecek mehtaplı bir yaz gecesinin görülmemiş zevki değme sayfiyelerde bulunmaz.

Köyün alt tarafı birçok köylerde olduğu gibi basbaşağı bozuk kaldırım, harap çeşmeli, külüstür kahveli, tozlu topraklı bir yer... Fakat yukarısı, sayfiyelik köşkle- rin, bahçelerin olduğu yer enfes mi enfes! Arkadan poy- raza, önden lodosa nazır olan bu canım bahçelerdeki meyve ağaçlarının gölgesinde bir hamağa veya bir salın- cağa kurulup uzaktan tıpkı yeni kalaydan çıkmış bir bakır sini gibi pırıl pırıl parlayan Marmara'ya karşı sessiz ve

deliksiz bir öğle uykusu çekmek öyle sanırım ki yaz zevklerinin en tatlılarından, en şekeri çoklarından biri olsa gerektir. Tevekkeli değil, İstanbul'un meşhur avcılarında Eczacı Hüsamettin Bey her sene yazın av bahanesiyle maaile oraya göç edip sonbahardaki bağbozumuna kadar orada oturup ense yapmıyor! Yalnız Hüsamettin Bey mi ya? Camcı Naci Bey, Sıhhiye müdüriyeti mübayaat¹ memuru gedikli müşterileri arasında... İçlerinde yalnız bizim *Yenigün*'ün mübayaat memuru Şişman Sabri Bey eksik!

"Hayır efendim, eksik değil, o da burada!"

Ay bu da kim? Dur bakayım? A... Tanıdım, ismini bilmiyorum amma Fenerli bir matmazel!

"Merhaba matmazel!"

"Merhaba pasakamu!"

"Ne arıyorsunuz burada?"

"Biz burda bir hafta işin misafir geldik! Bize söyledi Sisman Sabri Bey ki buranın havası şok güzel! Şok."

"Sabri Bey nerede?"

"O gelir bazı gündüzleri... gene gider! Hav... Hav... Hav... Hav... Hav... Hav..."

"Aman matmazel, bu köpekler ısırmasın!"

"Isırmaz. Bunlar alıskindir."

"Bundan bir ay evvel Nuruosmaniye'de beni ısıranda alışkındı amma..."

"Bu ki gördünüz sari köpek... Sabri Bey'in köpeğinin damadıdır."

"Âlâ!"

Henüz av mevsimi olmamasına rağmen Kalitarya'da en çok rast geleceğiniz şey, her cinsten ve her renkten çeşit çeşit av köpeğidir. Şu alacalı babacan Camcı Naci

1. Satın alma. (Y.N.)

Bey'in, Őu dűz siyah tűylű Haydar Bey'in, beriki kahve-
rengi Hűsamettin Bey'in! Diđerleri de oraya hava tebdil-
line gelen baŐkalarının...

Kalitarya'nın bu yaz misafirlerine sordum:

"Burada nasıl vakit geçiriyorsunuz?"

"Gűndűzleri tabii İstanbul'a iŐlerimize gidiyoruz ve
akşamları da gelip bağlarımızı bahelerimize ekiliyo-
ruz. Soframızı, gramofonlarımızı kuruyor, çoluk ocuk
bir araya toplanıyor, bu temiz hava, bu geniş ve yemyeşil
manzara içinde konuŐarak, gűlerek, tatlı tatlı muhabbet-
ler ederek uyku vaktini getiriyor, sonra yataklarımıza e-
kilip İstanbul içinde yazı geçirenlerin rűyalarında bile
gűremedikleri çok leziz bir uykuyla sabahı ediyoruz ve
sabahları erkenden kalktığımız zaman, zannediyoruz ki
geceki o temiz ve leziz uyku bize yepyeni ve kuvvetli bir
hayat iksiri olmuştur.

Kűyűn sađındaki battal Florya Palas Oteli'nin yanın-
daki bahçeli kűuk bir kűŐkte İtalyanlar kamp kurmuŐlar,
altmıŐ-yetmiŐ tane kadar kűuk mektepli ocuk İtalyan
kadın hocalarının nezareti altında burada asude bir kamp
hayatı geçiriyorlar. Kűyűn asıl sakinleri Ŭskűp, Kayalar,
İŐtip, Koana mahacirleridir. Bunlar iftilik, sűtűlűk, yo-
đurtulukla meŐguldűrler. Eđer cuma, pazar gűnleri Flor-
ya'ya akın eden binlerce insan sahilin on dakika ilerisin-
deki bu gűzel kűye gitseler, orada birer kahve iseler, birer
kâse yođurt yeseler hem daha iyi hava almıŐ hem çok gű-
zel bir yer gűrműŐ hem de kűydeki kahvecinin ve yođurt-
uların bir hayli yűzlerini gűldűrműŐ olurlar. Kűyden
Florya'ya inen yol yazın iyi amma kışın çok çamurlu ve
berbat oluyor.

Burada İstanbul orta mekteplerine giden kűylű o-
cukları bazı gűnler çamurdan mektebe bile gidemez
olurlarmıŐ.

Kalitarya'ya hava tebdiline gelenlerin orada yegâne

bir gezme yerleri vardır ki, o da Halkalı Ziraat Bağları'dır. Üzüm vakti pek hoş olan bu bağlara davetliyiz. Hele mevsimi gelsin, oraya da gider, size oradan da bahsederim.

Az kalsın unuttuyordum. Gerek orada yerliler gerek oraya hava tebdiline gelenler ve gerekse Floryalı ve Çekmecaliler yeni yapılmakta olan Topkapı-Florya şosesinin eski Tayyare Mektebi yanından bir kol ile Kalitarya'dan geçerek sahile indirilmesinin çok faydalı ve tasarruflu olacağını söylüyorlar. Bu ciheti yol yapanlar düşünüp tetkik etsinler artık.

Otakçılar Meydanı: Eski İstanbul'un En Safalı Yeri

İşte size koskoca bir stadyum yahut bir stadyumluk yer daha! Tam altmış dönümlük, çırçıplak ve toprağı yumuşak bir yer... Şimdi bir kısmına Arnavutların bamya, domates ektikleri, bir kısmında yazın koyunların, keçilerin, tavukların cirit attıkları bu meydanın bir köşesine de civarın çocukları aylandüs ağacından iki uydurmasyon direklerle tek kale yapmışlar, poyraza karşı şut çekip duruyorlar. Zaten bundan otuz beş-kırk sene evvel İstanbul'un en güzel oyun yerlerinden biri olan bu eski çayırın son zamanlarına biraz ben de yetişmiş, her semtten kabile kabile toplanıp buraya gelen o zamanki Hattanelilerin¹, buradaki birçok oyunlarını seyretmişim. Buranın ismi Otakçılar Çayırı'dır.

Eyüp'le Edirnekapı arasındaki bu kocaman çayır eğer biraz tramvaya yakın olsaydı şimdi gene enfes bir oyun sahası olabilirdi!

Buranın manzarası da ömürdür. Hele üst kısmından İstanbul'un, Haliç'in, Bahariye'nin, Beyoğlu'nun panoramasını seyretmeye insan bir türlü doyamaz.

Yaz akşamları ve yaz geceleri bütün o civarın kadın-

1. Fas'ta bir bölge. (Y.N.)

ları hep çayırın üst başına dolar, akşam safalarını da burada yaparlar. Bazı geceler çocuklar bu çayırın ötesinde berisinde ateşler yakar, etrafına dolup şarkılar söyler, gramofonlar çalar, hatta dans ederler. Eskiden; şimdi Otakçılar'da kahvecilik yapmakta olan Kadri Çavuş'un otuz-kırk kişilik bir gençler partisi vardı ki, bunlar çayıra geldiler mi bütün orayı dolduran seyircilerin gözleri hep partiye dikilir ve onların diğer semtlerden gelen delikanlılarla yapacakları "çelme top", "pişti", "birdirbir", "esir almaca" "seksek" maçlarını dört gözle beklerlerdi.

Hele burada, o zamanlar "dilsiz oyunu" diye bir oyun oynanırdı ki çayıra dolduran yüzlerce seyirci bu tuhaf oyunun karşısında gülmeden katılırlardı. Bu oyunda elebaşı olan delikanlı öne geçer, ötekiler peşine takılır ve hep birden koşmaya başlarlar, ondan sonra öndeki elebaşı ne yaparsa arkadakiler de hep birden onu yaparlardı. Mesela elebaşı koşarken takla attı mı arkadakiler de atarlar, elebaşı ıslık çaldı mı onlar da çalarlar, elebaşı ortada duran simitçinin tablasından bir simit kaptı mı arkadakiler de birer tane kapınca derhal tablayı boşaltıverirlerdi. Tabii simitlerin parası sonradan verilirdi.

Otakçılar Çayırının üst tarafında "Münzevi" denilen bir yer vardır ki burada da Geyikçayırını namıyla küçük bir çayır daha vardır. Burası da aşağıki çayır gibi cuma, pazar oyuncudan, seyirciden geçilmezdi. Şimdi bu Geyikçayırını zerzevat tarlası olmuştur. Hazır buralara kadar uzanmışken size o civarın tanınmış simalarından da biraz bahsedeyim: Koca çayırın alt tarafındaki top ağaçların bulunduğu yer daha iki ay evvel füceten¹ vefat eden İnekçi Hasan Bey'in bahçesi ve ağaçların arkasındaki binalar da Hasan Bey'in evleridir. Hasan Bey hayatında gayet şen

1. Ansızın, birdenbire ölmek. (Y.N.)

sohbet, nazik, zeki, mükrim¹ bir zattı. Kapının önünde oynayan minimini; rahmetlinin torunu Suavi'dir. Suavi'nin yanaklarını okşayan Hasan Bey'in büyük oğlu Rıdvan Bey'dir. Bugün Göztepe'den annesine misafir gelmiştir.

Otakçılar'dan Münzevi Yokuşu'na doğru otomobille geçen zat ot ve saman tüccarı Suphi Bey'le kâtibi Kemal Bey'dir. Zaten Münzevi Mahallesi'nin bir ismi de Otçular köyüdür. İstanbul'un bütün otu ve samanı buradaki büyük ot mağazalarından gider. Şurada bel belleyen topuz gibi delikanlının ismi de Arif Efendi'dir. Bayağı günler elektrik fabrikasına gider, tatil günleri ve akşamları da bahçivanlık eder. Çayırboyu Caddesi'nden akın akın ve aheste aheste yukarıya gidenlerin hangi birini sayayım bilmem ki! Şu kıranta zat, pazarcı esnafından Tefik Efendi, yanındaki zayıf, esmer adam da kardeşi Fahrettin Efendi'dir. Daha arkadakiler Polis Halil Efendi, Ada vapurlarında lostromo² Halim Efendi, telefon şirketinden Eşref Bey. Bunlar cuma olduğu için çoluk ve çocuklarıyla üzüm bağlarına gezmeye gidiyorlar. Sağ taraftaki meyve bahçesinin kenarından aşağıya inen ihtiyar zat Hattat Rifat Efendi'dir. Kendisi mükemmel bir bağ bahçe meraklısıdır.

Bu zatın meyve aşıcılığında İstanbul'da eşi yoktur. Gelelim yukarıdaki Otçular köyü denilen Münzevi Mahallesi'ne: Burası bayağı günler hakikaten bir inzivahaneyi andırır. Ulu ağaçları, otlı, samanlı meydanları, eski çeşmeleri ve ileriye doğru uzanan çok renkli, pastoral manzaralarıyla denilebilir ki Münzevi Mahallesi İstanbul'da hâlâ eski İstanbul ve Şark manzaraları arayan ressamlar için zengin bir mevzudur.

1. İkrâm eden, cömert. (Y.N.)

2. Gemilerde tayfaların başı. (Y.N.)

Böyle manzaralar arayan ressamılar buradaki Bakkal Latif Bey'e gelirlirse o kendilerine her türlü teshilatı¹ göstereceğini ve kendilerine Münzevi Kahvesi'nin yüzlerce senelik ulu sakız ağaçları altında bir de kahve ısınmarlayacağını vaat ediyor.

Bu Münzevi Kahvesi'nin altı ay yaz en gedikli müşterisi, İstanbul'un eski ses kralı meşhur Hafız Sami Efendilerdir. Yaz cumaları bu kahvenin bol gölgeli ve yemyeşil bahçesi insan almaz. Fakat bayağı günler Karpuzcu Ali Baba, Otcu Eşref ve Sait Efendilerle Muallim Ragıp, muallim ve musikişinas Hafız İhsan beylerden başka kimseler bulunmaz. Muallim dedim de hatırıma geldi, şimdi İstanbul'un gerek ilk gerek orta mekteplerinden ve gerek liselerden birçoklarının muallimleri hemen bu civardır.

Mesela Gelenbevi Müdürü Cafer Bey Münzevilidir. İstanbul Lisesi muallimlerinden Coğrafya Muallimi Ziya beyler Otakçılardır. Otuz Altıncı Mektep Müdürü Abdülkadir Bey Otakçılardır.

Diğer bir-iki mektep müdürü Tahsin Bey keza Otakçılardır. Meşhur riyaziye muallimlerinden Zahit Bey Münzevilidir. İki sene evveline kadar muallim ve elyevm Manisa maarif müdürü olan Ekrem Vecdet Bey Münzevilidir. Şimdi Adana'da orta mektep muallimi olan Fahriye Hanım Otakçılardır. İstanbul'un kıdemli kadın hocalarından ismini unuttuğum bir hanım Otakçılardır.

Binaenaleyh Otakçılar'la Münzevi'ye bir nevi muallimler diyarı denilse sezadır. Hatta memleketin en eski ve en büyük hocalarından Merhum Abdurrahman Şeref Bey² de Otakçılardı. Otakçılılarla Münzevililerin muh-

1. Kolaylık. (Y.N.)

2. (1853-1925) Son Osmanlı vakanüvisi ve devlet adamı. (Y.N.)

terem belediye reisimizden çok haklı ve çok samimi bir ricaları var:

Kışın, hele geceleri pek tahammülfersa¹ bir hal alan Edirnekapı-Otakçılar ve Edirnekapı-Münzevi yollarının hiç olmazsa bu senelik biraz tamiri... Çünkü kış geceleri değil, gündüzleriyle bile yağışlı havalarda bu yollardan geçmek cidden bir felakettir.

1. Dayanılmaz, çekilmez, katlanılmaz. (Y.N.)

Eyüp Hâlâ O Eyüp, Fakat İnsanları Değişmiş!

Kaç sene var ki inmediğim, görmediğim Eyüp'ü nasıl bırakmışsam gene öyle buldum. Mübarek yer hiç değişmemiş, her şey yerli yerinde, yalnız insanlar çok değişmiş! Bildiklerimden, tanıdıklardan, ahbablardan kimi sordumsa, "Yok," dediler, "o buradan taşındı!"

Eğer meşhur Filorinalı şairin aziz dostlarından Giritli Ali Galip Bey'le¹ Kahveci Osman Efendi'yi de orada göremeseydim geçen cuma, Eyüp'te merhaba diyecek kimse bulamadan geriye dönecektim. Giritli Ali Galip Bey'i tanırınız değil mi? Zaten İstanbul'da onu tanımayan kim vardır ki? Yalnız İstanbul'da mı ya, onun Avrupa'da, bilhassa Fransa'da da pek çok dostları vardır.

İstanbul'a gelen birçok ecnebilere senelerce fahrî tercümanlık yapan Galip Bey, denilebilir ki Eyüp'ün yaz kış durmadan öten asabi bir bülbülüdür. Kendisini bir Tevfik Fikret ihtifalinde ilk defa Şair-i Azam'ın² zeyliyle³ tanıştıran Ekrem Vecdet o gün demişti ki:

1. Mütareke döneminde Fransız subaylarla yöneticiler arasında tercümanlık yapmış, Milli Mücadele'ye önemli katkılar sunmuş bir kişidir. (Y.N.)

2. Abdülhak Hamit Tarhan (1852-1937) Şair, oyun yazarı, diplomat. (Y.N.)

3. Filorinalı Nazım Özgünay kastedilmektedir. (Y.N.)

“Bakalım hangisi daha baskın çıkacak, hangisi hangisini mat edecek?”

Ve o gün ikisi de birbirini bastırmadan, birbirini mat edemedi. Eyüp’teki Bostan İskelesi’nde saatlerce karşılıklı ötmüşler ve nihayet birbirlerine doyamadan öpüşerek ayrılmışlardı.

Eyüp’ün Bostan İskelesi pek yabana atılır bir yer değildir ha! Mevkisinin güzelliğini, son zamanlarda buranın büyük bir mesire halini almasını bir tarafa bırakalım fakat buranın bizim edebiyat âleminde de oldukça mühim bir mevkisi vardır. Buraya kimler gelmemiş ve burada ne edebî mübahâseler¹ olmamıştır acaba?

Ağustosun on dokuzunda Fikret için yapılan o sıkı perdahtlı² ihtifallerden sonra birçokları buraya gelir, oturur, deniz kenarında saatlerce çene çalarlar, Fikret’in ve emsalinin edebî hayatlarından uzun uzadıya bahsederlerdi.

Buraya yalnız Fikret ihtifalinden dönenler değil, ara sıra daha başkaları da gelirlerdi. Mesela Üstat Yahya Kemal Bey de vaktiyle buraya iki defa gelmiş, burada bize Sadabat’tan, Nedim’den, Lale Devri’nden ve bilvesile hem bizim bugünkü edebiyatımızdan hem Garp edebiyatından uzun uzun bahsetmişti. Realist romancılarımızdan Salahattin Enis³ de eskiden buraya sık sık gelir ve burada birtakım edebiyat heveskârı gençlerle oturup çene çalardı.

Bostan İskelesi Gazinosu’nun eskiden müsteciri ve şimdi sahibi olan Osman Efendi’yi de size takdim edeyim: Osman Efendi gayet hoşsohbet, hazırcevap, nüktedan bir zattır. İnsan kendisiyle iki saat konuşsa katiyen

1. Konuşma. (Y.N.)

2. Parlak, parlatılmış. (Y.N.)

3. Salahattin Enis Atabeyoğlu (1892-1942): Romancı ve hikâyeci. (Y.N.)

sıkılmaz ve boyuna güler. Buranın eski müdavimlerinden de baktım şimdi kimse kalmamış! Ticaret-i Bahriye Müdür Muavini Müfit Necdet Bey Kadıköyü'ne, ticaret ve zahire borsası müfettişlerinden ve İstanbul'un birinci sınıf alaycı ve latifecilerinden İsmail Hakkı Bey Cihangir'e, ağabeyisi meşhur Kavuklu Zekâi Bey Taksim'e taşınmış. Şair Ekrem Vecdet Manisa'ya, Galatasaraylı Emin Urfa'ya, Harison İngiliz çorap makineleri İstanbul acenteliği yapan Adnan Bey İzmir'e, Balıkçı Kemal diye takıldığımız aziz arkadaşımız ve meşhur balık ve ziraat mütehasısı Kemal Ankara'ya, Vankenhayım Zihni bilmem nereye, Velioglu İhsan Bey Edirne'ye gitmiş... Ve zavallı Bostan İskeleyi bu eski aşinaları kaybettiği için pek boynu bükük bir hale gelmiş. Fakat bu gidenlerin yerine buraya şimdi öyle yabancılar gelmiş ki Osman Efendi'nin rivayetince eski günleri pek aratmıyorlarmış. Hele cuma, cumartesi günleri Bostan İskeleyi Musevi gençleriyle, Musevi dilberleriyle doluyor, yerlileriyle bile oturacak yer kalmıyormuş!

Bazıları zannederler ki Eyüp hâlâ kebabçılar, kaymakçılar, oyuncakçılar, kurbanlıklar diyarıdır. Hayır, Eyüp'te şimdi bir-iki küçük oyuncakçı istisna edilirse ne kebab ne kaymak ne kurban vardır. Şimdi kebabın âlâsı İstanbul'da, kaymağın, sütün, yağın enfesi de Beyoğlu'ndadır. Kurbanı gelince, onu da karşıdaki Sütlüce Mezbahası'nda bulabilirsiniz.

Bir zamanlar Türbe Bahçesi, Fulya Tarlası gibi baharda ve yazda pek kalabalık mesireleri olan Eyüp'ün şimdi en makbul seyir yerleri Dökmeciler'deki Çırçır Suyu'nun üst tarafında "Oluklubayır" denilen yer ile onun karşı tarafındaki Şifa Havuzu'dur ve Şifa Havuzu denilen bu yerin sahibi Sami Bey buraya iki senedir boyuna ıhlamur, çınar, dişbudak ağaçları dikmektedir. Sami Bey'in niyeti burasını kesif bir orman haline getirmektir. Eğer

öyle olursa Eyüp'ün üstündeki bu enfes seyir yeri o zaman Alemdağı gibi bir yer olacaktır. Şifa'nın biraz ilerisinde bütün İstanbulca çok tanınmış bir de "Kazıklıbağ" denilen bir seyir yeri vardır amma orası başlı başına bir mevzu teşkil edeceği için onu "Topçular" diye yazacağım bir yazıda ayrıca göstereceğim.

Eyüp'ün pek meşhur olan bir hassası da bahçelerinin, bostanlarının çokluğu ve yeşilliğidir. Cami-i Kebir'i¹ biraz geçtiniz miydi ne tarafa baksanız yemyeşil bağ bahçe, bostanlarla karşılaşacaksınız.

İşte beş-on gün sonra yollarda, "Haniya can erik, bahçe erik! Eyüpsultan bahçelerinin babam!" diye satılacak olan şerbet gibi can eriklerinin çoğu hep bu bahçelerden gelir! Vaktiyle İstanbul tapu müdüriyetindeki Nazım, arkadaşı Sermühendis Vehbi ve Necmi beyler bu yemyeşil bahçelerin az mı zevkini çıkardılar acaba? Şimdi her biri bir tarafa dağılan bu eski Eyüp delikanlılarının gençlik hayatları, gençlik âlemleri dururken şaşarım, o Fikret Adil'in aklına ki tuttu da geçenlerde *Vakit* gazetesinde *Asmalı Mescit*² diye bir roman yazdı. Fikret'in yerinde ben olsam şimdi tutar da bir de Şifa Havuzu yahut Yedi Bostanlar diye bir roman yazar, bir de o âlemleri tasvir ederdim.

Bundan on gün kadar evvel Vâ-Nû³ kalkmış Eyüp'e gitmiş ve onun üzerine, "Burası O.C.nin⁴ nüfuz mıntıkası, onun mevzusudur," diye bir yazı yazmıştı. Vâ-Nû bilmiyor ki burası benden ziyade Fikret Adil'e aittir,

1. Eyüp Sultan Camisi. (Y.N.)

2. Fikret Adil Kamertan'ın (1901-1973) *Asmalı Mescit* 74 (1933) adlı kitabı. 1930'da *Vakit* gazetesinde neşredilmeye başlanan eser, "romanımsı hakikat, hakikatimsi roman" alt başlığıyla yayımlanmıştır. (Y.N.)

3. Ahmed Vâlâ Nureddin, bilinen kısa adıyla Vâ-Nû (1901-1967): Gazeteci ve yazar. (Y.N.)

4. Osman Cemal Kaygılı. (Y.N.)

çünkü Fikret de buralıdır ve buranın benden ziyade, benden yakın yerlisidir. Babası Operatör Adil Bey hâlâ oradaki her hastalığa birebir gelen Çırçır Suyu'nun dibinde oturur.

Eyüp'ün bu Çırçır Suyu'na bilhassa Museviler pek müpteladırlar, değil Balat'takiler, Hasköy'dekiler, hatta Ortaköy'dekiler, Şişhane Yokuşu'ndakiler bile gelip buradan su alır, kum sancısına, mide hastalığına, bağırsak rahatsızlığına karşı ilaç diye şifa niyetine içerler.

Oh, afiyet olsun!

Eyüp'te içilecek bir şey varsa o da cami arkasındaki Hasan Usta'nın bozasıyla şırasıdır. Suları kâmilen kırkçeşme ve Halkalı suyudur.

Vakıa Operatör Emin Bey¹ buraya en iyi memba sularından keçe suyunu getirmeye kalkmıştı amma nedense bu teşebbüs sonra suya düşmüştü. Eyüplüler şimdi bu hayırlı işin Muhittin Bey² tarafından yapılmasını ve yaptığı takdirde kendisine ilelebet dua edeceklerini söylüyorlar. Ne diyelim, gerek Muhittin Bey'in gerek cemiyet-i belediyenin himmetiyle yakında o da olur inşallah!

Ha, az kalsın unuttuyordum. Eyüplüler diyorlar ki, Sivaslı Çayırı'na mükemmel bir ilk mektep yapıldı, buna çok teşekkür ederiz. Fakat bu mektebe gidecek yollar henüz berbattır, çocuklar gidip gelemiyor, oldu olacak, bu yollar da biraz tamir yüzü görse az fena olmaz.

Eyüplüler bir şey daha istiyorlar, o da civar sırtların teşçiri³! Bunun için belediye mi, neresi teşebbüs edecekse

1. Emin Erkul (1881-1964): Tıp doktoru, Kuva-yı Milliyeci ve siyaset adamı. "Kalpaklı Emin Bey" ve "Şehremini Emin Bey" olarak da tanınır. (Y.N.)

2. Muhittin Üstündağ (1884-1953): Eski emniyet genel müdürü. Eski İstanbul valisi ve belediye başkanı. (Y.N.)

3. Ağaçlandırma. (Y.N.)

etse de elbirliğiyle şu çıplak sırtları ağaçlık bir hale getirsek diyorlar. Söylendiğine göre Eyüp'teki idman yurdu gençleri de semtlerinin güzelleşmesi için bu işte icap eden yardımı göstereceklermiş.

Kasımpaşa: Otuz Sene Değişmeyen Semt

İskeleden Yenişehir'e doğru uzanan o büyük ana-cadde istisna edilirse denilebilir ki Kasımpaşa bundan otuz sene evvel neyse bugün gene odur. Gene o mahalle aralarında, ortalarında ırmaklar geçen lahana, pırasa, ısıpanak bostanları; gene o çamurları diz boyuna çıkan karmakarış eğri büğrü yollar, gene o kenarları ısırganlı yapışkan otlu çıkmaz sokaklar, gene o yalakları yosunlu ve nezleli burunlar gibi muslukları tutmaz çeşmeler... Hele Hacışaban, Hacıhüsrev, Sakızağacı, Kulaksız, Zindanarkası tarafları 1314'te neyse 1931'de de aynen öyle... Zaten İstanbul'un sokakları, manzaraları hiç değişmeyen veya en az değişen üç büyük semt vardır ki bunlardan biri Kasımpaşa, biri Üsküdar, biri de Eyüp'tür.

Kasımpaşa'da son zamanların gösterdiği en göze çarpan değişiklik İskele Caddesi'nin düzgünlüğü ve orasının cuma günleri fevkalade kalabalığı ile âşıklar mezarlığının yeni manzarasıdır. Âşıklar Mezarlığı denilen yer geçen seneye kadar simsiyah servilerle orada kasvetli bir manzara teşkil ederdi. Fakat geçen sene, gündüzleri güneşi, geceleri ayı, yıldızları kapatan bu kapkara serviler kesildikten sonra burası ne güzel, açık, havadar bir meydanlık oldu.

Âşıklar Mezarlığı denilen bu meydanlık Haliç'in, İs-

tanbul sahillerinden Beyoğlu'na gidip gelenlerin en kestirme en işlek bir geçit yeridir. Onun için sabah akşam Kasımpaşa vapur ve kayık iskelelerinin insan kalabalığı hiç de Kadıköyü, Boğaziçi, Üsküdar iskelelerinden aşağı kalmaz. Hele cuma günleri öğleden sonra Fener'den, Balat'tan Beyoğlu sinema ve tiyatrolarına giden Rum ve Musevi delikanlılarıyla genç kızlarının vapurlarla, sandallarla Kasımpaşa'ya akınları, Kasımpaşa iskelenin o geniş meydanını çok renkli bir panayır yerine döndürür.

Eğer bugünlerde belediyenin yapmaya iktidarı olduğunu bilsem, Kasımpaşa'dan Beyoğlu'na çıkmak için çok işlek bir merdivenlik vazifesine gören bu Âşıklar Mezarlığı yolunun tesviye ettirilerek bir şose haline getirilmesini rica ederdim.

Fakat Kasımpaşalılar diyecekler ki:

"Hey efendi! Sen ne söylüyorsun! Kasımpaşa'da başka düzeltilecek, yapılacak yol mu yok?"

Evet, Kasımpaşa'da tamir edilecek, düzeltilecek öyle yollar var ki, bu yollar bugünkü şekilleriyle berbadın berbadı bir haldedirler. Fakat Kasımpaşa denilen o otuz-kırk mahalleli, o koskoca ve darmadağınık semtin bütün yollarının hep birden tamiri acaba neyle meydana gelir? Geçenlerde Sadri Ertem İstanbul yollarının tekmil uzunluğu için tam buradan Sivas'a kadar olan yolların uzunluğu kadardır, diyordu, ihtimal ki yalnız Kasımpaşa mahallelerinin bütün yollarının uzunluğu da hiç değilse Haydarpaşa'dan İzmit'e kadar tutar. Mamafih sokak içleri, çıkmazlar, bostan araları, pek kır cihetleri bir tarafa bırakılırsa ana hatlar oldukça tamir ister. Yoksa bir-iki sene daha geçti mi koca Kasımpaşa'da İskele Caddesi'nden başka ayak basacak bir tek yol kalmayacak demektir.

Kasımpaşa'nın aşağı tarafları Çarşıboyu, Uzunyol cihetleri filan hiçtir ama Sakızağacı, Büyükpıyale, Kulaksız tarafları yazın pek boştur. Hele Sakızağacı'ndan Fe-

riköy'e giden kır tarafının gerek havası gerek manzarası pek ömürdür. Bunlar adeta birer sayfiye, hava tebdili yeridir. Fakat buranın biraz ilerisindeki Sinemköyü taraflarının mamur olmasına rağmen Sakızağacı'nın kendisi İstanbul'un en harap, en köhne evleri ve kulübeleriyle doludur. Sakızağacı'nın altındaki Büyükpiyale de yazın çok ömür bir yerdir. Hele baharda burası tam bir bülbül yuvasıdır. Eskiden burası bahar ve yaz günleri biraz da Kâğıthane'yi andırır, yemeklerle gelen yüzlerce seyirciyle dolardı. Büyükpiyale'nin biraz yukarısındaki meşhur Havuzbaşı Mesiresi ise gerek Kasımpaşa'nın gerek Hasköy, Halıcıoğlu taraflarının en meşhur bir seyrangâhıydı. Hâlâ yazları Havuzbaşı denilen bu mesireye gelenler varsa da şimdi oraya eski rağbet yoktur. Fakat mevkisinin güzelliği cihetinden hatırı sayılır bir yer olduğu için belki gene eski rağbetini kazanır.

Kasımpaşa'nın Kulaksız ciheti de görülecek bir yerdir. Bir tarafının mezarlık olmasına rağmen yazın zevkine doyum olmaz.

Buradan Haliç, tıpkı ağzının dibine serilmiş, mahmur yatıyor gibi görünür; İstanbul baştan başa nefis bir panorama gibi karşıdan size bakar.

Ne yazık ki Kulaksız'ın evleri, kahveleri hep tersane duvarlarının arkasında, gün görmeyen bir çukurdadır.

Haliç'e yan kuşbakışı bakan ve İstanbul'u karşıdan tabak gibi gösteren o güzelim yeşil sırtlar ise bomboştur.

İşi olup da o tarafa gidenlere tavsiye ederiz. İskele Caddesi'ndeki meşhur şıracı Hüseyin Efendi'nin birer nefis şırasını içmeden geçmesin ve sonra Âşıklar Mezarlığı yolundaki Abdullah Efendi'nin gazinosunda da birer mola verip bir parça yorgunluk alsınlar!

Sütlüce'den Geçtin mi, Sütlü Kahve İçtin mi?

Meşhur türküyü bilirsiniz: "Sütlüce'den geçtin mi, sütlü kahve içtin mi?" Evet, biz bundan birkaç gün evvel bizim fotoğrafçı ve karikatürcüyle beraber Sütlüce'den geçtik amma orada sütlü kahve değil, kahveci Eğinli Latif Efendi'den birer sade kahve ve o kahvenin karşısındaki çeşmeden de ikişer bardak Hamidiye suyu içtik!

Hey gidi Sütlüce hey, bir zamanlar bizim orada da ne âlemlerimiz vardı. Balkan Harbi'nden evvel futbolculuğa ilk başladığım zamanlar bu Sütlüce'de yeni açılmış bir futbol kulübü vardı, ben o zaman Harbiye'de kâtip-tim fakat serde gençlik, bahusus futbol tiryakiliği olduğu için haftanın yarı gününü oradaki Kumarhane Meydanı'nda top peşinde koşmakla geçirirdim. O vakit bizim de Eyüp'te bir kulübümüz vardı, ismi "Zafer"di. Kaptanımız Kadıköylü Hasan Kaptan'ın oğlu merhum Harbiyeli Kemal'di; Kemal o zamanın en usta oyuncularındandı. Ben ekseriya sol bek ve santrhaf¹ oynardım, karşımda değme oyuncu aşık atamazdı; hele santrhafa geçtiğim zaman karşıma çıkanı muhakkak yuvarlar, seyircileri gülmeden katılırdım. Sol bek oynadığım zamanlar ise kale-

1. Futbolda orta alanın ortasında yer alan oyuncu. (Y.N.)

den kaleye şut çekecek kadar çılgnlıklar yapardım. O zamanın meşhur oyuncularından sabık Süleymaniye Kaptanı Çikolata Hüsnü ve elyevm İstanbul Lisesi Coğrafya Muallimi Şükrü, Vefalı Salahattin ve Necdet beylerden başkalarını hep unuttum. Şimdiki Zekiler, Nihatlar, Kadriyer, Alaattinler filan o zaman henüz müptedi¹ çocuklardı.

“Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer” sözü gene aklıma geldi...

Aman Yarabbi, neydi o günler, baba sağ, ana sağ, ekmek elden su gölden, yer, içer boyuna top peşinde, yelken, dümen çayır çimen peşinde seyirtir dururduk. İşte birkaç gün evvel Sütlüce'ye gittiğimiz zaman hep bunlar ve bunlarla beraber haşarı gençliğim gözümün önüne geldi.

Eskisine nispetle Sütlüce şimdi çok değişmiş, eskiden şirin bir köyü andıran Haliç'in bu تنها sahili şimdi çok işlek bir ticaret yeri, bir bekâr yatağı, bir hayvan meşheri olmuş. Yollarda kasap bıçağı, kasap masadı şıkır-dısından ve koyun, keçi, sığırdan geçilmez.

Hatta bazen sürü sürü domuzlara da rast gelinir. Bu itibarla denilebilir ki mezbaha ile buz fabrikası, vakıa Haliç'i kirletmiş, kokutmuş fakat Sütlüce'yi ihya etmiştir. Şimdi burada kiralık bir ev değil, bir oda bile bulamazsınız; çünkü her yer celeplerle, kasaplarla, madrabazlarla, belediye memurlarıyla sımsıkı dolmuştur. Eskiden yalnız iskelede bir gazinosu olan Sütlüce'de şimdi altı-yedi tane büyük kahve vardır ki hepsi de Tanrı'nın günü ıskarça² doludur.

Belediye buraya Hamidiye suyu getirdiği için şimdi

1. Acemi. (Y.N.)

2. Tıka basa. (Y.N.)

bu kalabalığa bir de sucuların kalabalığı karışıyor ve Süt-
lüce İskelesi'nin izdihamı bayağı günler Balıkpazarı'nı
andırıyor. Sütlüce'nin bu kalabalığı Halıcıoğlu'na da si-
rayet etmiş, orası da işlek bir hal almıştır ve öyle zanne-
diyorum ki bu gidişle Haliç'in bu cihetleri daha kalaba-
lıklaşacak, yollarda adım atılacak yer bulunmayacaktır.
Çünkü bu taraflara her gün bir fabrika bir imalathane
daha yapılıyor, amele mütemadiyen bu cihetlere göç
ediyor.

Sütlüce'nin bence en tatlı tarafı biraz ilerideki Kara-
ağaç Mesiresi ile emsalsiz sayfiyesidir. Eğer İstanbul'da
yaşamış da şimdiye kadar Sütlüce Tepesi'ne çıkmayanlar
varsa onlara acıyorum. Orası öyle bir yerdir ki manzara
itibarıyla bir eşine başka yerde pek tesadüf edilemez.
Hele Yahudi mezarlığının yanından Silahtarağa'ya doğru
bakış insana çok nefis bir sinema seyrediyorum hissini
verir; tuğla basmalarından Silahtarağa ve Kâğıthane'ye
kadar uzanan Haliç'in bu ciheti ordan bakılınca tıpkı zik-
zaklı ve hususi yapılmış zarif bir laka¹ benzer. Arka tara-
findan tek mil İstanbul pırıl pırıl yanar; karşıdaki Eyüp
tepeleri, Topçular Bağları, hele gurup esnasında insanın
yüzüne tıpkı nar yanaklı ve ablak çehreli bir Rumeli kızı
gibi gülümser. Gördünüz mü İstanbul'da asıl park, bahçe
yapılacak yeri!

Amma diyeceksiniz ki oraya nakliye vasıtası yok.
Adam siz de, gönlün çektiği güzeli görmek için insana
muhakkak nakliye vasıtası mı lazım!

Vapurla Sütlüce'ye çıktınız mı, bu dediğim yere git-
mek için önünüzde beş dakikalık bir yokuş kalır. Mehtap-
lı yaz gecelerinde buranın zevkini, Beyoğlu'ndan, Darü-
laceze tarikiyle ve otomobiller, arabalarla gelenler çıkarı-

yor, oraya kadar geliyor ve orada bir müddet bu dediğim güzellikleri seyrediyor, sonra gene aynı tarikle ve mehtabın mavimtırak ziyası altında seyyar banyo ederek geriye dönüyorlar.

Biraz sabırlı olun, havalar biraz daha kendine gelsin de ey aziz okuyucular, bir akşam Şişli'den hep beraber bir otobüse atlar, oraya gider, bir akşam âlemi yapar, dönüşte de yol üzerindeki meşhur Kamando Efendi'nin¹ türbesinden buz gibi birer kuyu suyu içeriz!

1. Abraham Solomon Kamondo (1873): İstanbul'un eski zenginlerinden. (Y.N.)

Feriköyü Sokakları ve Siyah Çağlayan!

Kuruçeşme'deki yokuşlu bir sokak içini İstanbul'un en dar sokağı zannediyordum, halbuki Kuruçeşme'deki bu çok dar yolun dörtte biri kadar dar bir yol da Feriköyü'nde varmış.

İki kişinin kabil değil yan yana geçemeyeceği bu yola artık yol denilir mi denilmez mi bilmem... Darlığı bertaraf, fakat Karonti Sokağı denilen ve ancak bir arşın genişliğinde bulunan bu yolun ve bu yolun birkaç metre ilerisindeki yokuşun pisliği, mundarlığı, iğrençliği, kokmuşluğu değil İstanbul'da, memleketin hiçbir tarafında yoktur. Feriköyü'nün Bomonti'yle karşı karşıya gelen bu çok iğrenç sırtından bizim Fotoğrafçı Cemal ile nasıl geçtiğimiz gözümün önüne geldikçe hâlâ gönlüme bulantılar geliyor, hâlâ midem tersine döner gibi oluyor.

Meğer Balıkpazarı'nın her gün balık sularıyla yıkanan, vıcıklaşan sokakları, meğer Balat'ın gece çizmesiz geçilemeyen diz boyu çamurlu ve göllü yolları, meğer bizim *Yenigün* idaresinden aşağıya Yeni Postane'ye doğru inen bozuk ve gece gündüz içlerinden keskin bir amonyak kokusu fişkırان yokuşlar, meğer Edirnekapısı haricindeki meşhur arabalar, otomobiller parçalayan, tekerlekleri hurdahaş eden Eyüp, Topçular yolları, Feriköy'ünün o Karonti, namı diğerle Kuyu Sokağı denilen rengârenk

pisliklerle mülemma sokağının yanında bin kere misk ve amberle yıkanmış, tertemiz yerlermiş! Tevekkeli insan buldukça bunlar dememişler. İstanbul'un şurasında burasındaki birtakım bozuk, berbat, çamurlu yolları gördükçe bunlardan avaz avaz şikâyet edenler eğer Feriköy'ün bu sokaklarını görseler ne yapacaklar acaba? Hem bu dediğim yerdeki pislik ismiyle, rengiyle, şekliyle, kokusuyla aynen yazılmak için ne kaleme gelir ne kâğıda! Onun için biz öyle kalemle kâğıt üzerine dökülemeyecek kadar mundar olan bu sokağı bir tarafa bırakalım da aslında pek şirin bir yer olan Feriköy'ün biraz da başka taraflarından bahsedelim:

Bakın şu gördüğünüz seyyar koltukçuların oturdukları meydanın yanı başındaki caddeye Ayazma Caddesi derler ki burada her pazartesi günleri büyücek bir pazar kurulur ve tıpkı Fatih'in çarşamba, Galata'nın perşembe, Tophane'nin salı pazarları gibi sabahtan akşama kadar bu pazar arı kovanı gibi müşterilerle dolar. Gördüğünüz koltukçular da ara sıra buraya gelip kullanılmış eşyalarını bu meydana serer, alışveriş ederler. Meydanın biraz aşağısında Beyoğlu cihetindeki inekçi ve sütçü esnafının kahvesi de vardır. İstanbul sütlerinin çoğu nasıl Karagüm-rük'teki inekçiler ve sütçüler kahvesinden çıkıp her tarafa dağılıyorsa Şişli, Nişantaşı, Beyoğlu sütlerinin tevziatı da hemen bu kahveden idare edilir.

Bu kahvenin karşısındaki sokaklara saptınız mıydı, eğer hava açıksa, sizi orada irili ufaklı ve hepsi de birbirinden sevimli, birbirinden şen bir alay çocuk karşılar. Bu yavrular kimlerin ise Allah analarına babalarına bağışlasın! Henüz mektep çağında olmadıkları için açık havalarda kapılarının önlerinde cıvıltılı cıvıltılı oyunları İstanbul'un başka semtlerindeki miniminilerin oyunlarına pek benzemez. Vakıa şekil itibarıyla biraz benzer, lakin oyun arasındaki muhavereler, tekerlemeler diğer semtle-

rinkinden büsbütün ayırır. Mesela bakınız onların bir “süt pişti” oyunu vardır ki şeklen bizim eski “bağlan bahçe ilen bin kese akçe ilen” oyununa biraz benzediği halde mükâleme¹ başkadır. Çocuklar el ele tutuşup tam bir hilal şeklini aldıktan sonra her iki uçtaki çocuklar konuşmaya başlarlar:

“Süt pişti mi?”

“Pişti!”

“Hanım içti mi?”

“İçti.”

“Ne doğurdu?”

“Kız?”

“Adı ne?”

“Necla!”

“Ne ile verirler?”

“Kemanla!”

Ondan sonra bütün çocuklar hep birden şu makamı tutturlar:

“Öyle işe gıy gıy gıy gıy!”

Ve böylece gıy gıy gıy diyerek iki ucu birleşir, bütün çocuklar bir top halini alır. Sonra dağılıp tekrar aynı tekerlemeyi tekrarlarlar ve bu suretle sütü içen hanıma kız yerine oğlan doğurtulur, oğlanı da davulla alacaklarını söylerler, bu sefer de, “Dan dada dan dan!” diye birbirlerine girerler. Muhacir mahallesi denilen bu mahallede oturanların bir kısmı Yanyalı, Naslıçlı, Manastırlı, Dıramalı filandırlar. Buradan da biraz aşağıya inilince –aman, (antrparantez söylüyorum) yanılıp da sola sapmayın, mahut Karonti Sokağı’na girer ve öğüre öğüre geriye dönersiniz– buradan dosdoğru biraz aşağıya inilince Feriköy’ünün yıllardan beri pek meşhur, dillerde destan olan

1. Karşılıklı konuşma. (Y.N.)

siyah çağlayanıyla karşılaşırınız. Siyah çağlayan da olur muymuş demeyin! İnanmayan gidip görür, oradan kış yaz hiç kesilmeyen, hiç eksilmeyen, kömür tozu renginde simsiyah bir çağlayan akar ve bu çağlayan gele gele ta Eskişehir'e, Dolapderesi'ne gelir, oradan da Kasımpaşa İskelesi'ne dayanır, Haliç'in rengini gün geçtikçe biraz daha koyulaştırır. Feriköy'ün bu meşhur siyah çağlayanının mansabı¹ neresidir, asıl nereden kaynar, nereden fışkırarak bu hali alır bilinmez, yalnız geldiği istikamet Bulgarçarşısı ve Osmanbey'in arka taraflarıdır. Bu çağlayanın aktığı yere Teneke Mahallesi derler. Sanırsınız ki buraya gökten kırk gün kırk gece paslı teneke yağmış ve bu tenekelerle o mahallenin bir kısmı vücuda gelmiş! Yaz akşamları bu teneke mahallesinin yeşil bahçeleri içinden güldür güldür akarak geçen siyah çağlayana karşı oturup kahve içenler, akşam safası sürenler pek çoktur.

Bu simsiyah çağlayanın üzerinde karşı karşıya geçmek için çerden çöpten müteaddit köprüler olduğu gibi bu köprülerden birinin karşı ucunda yerden kaynayan billur gibi berrak bir su vardır ki bugünlerde belediye meclisinde fena notlar alan bütün İstanbul memba sularının içinde acaba bunun derecesi nedir? Oradaki halkın bayıla bayıla içmesine ve rengine bakılırsa pek fena bir suya benzemiyor. Lakin bu suyun önünden akan siyah çağlayan o küçücük berrak pınarın da yüzünü karartıyor.

1. Akarsuların göl veya denizlere açıldığı bölgelerde akarsuyun etkisi altında kalan, su ürünleri üretimine elverişli alanlar anlamına gelen kelime zıt anlamda kullanılmıştır. (Y.N.)

Mevlanakapı

Paris'in, Viyana'nın veya Londra'nın kaç kapısı var acaba? Bizim İstanbul'un elyevm tam on dokuz kapısı var. Vakıa henüz Karagözlerde söylenen "Balat Kapısı"ndan girdim içeri" diye bir de türküsü varsa da Balat Kapısı ile Ayvansaray Kapısı çoktan yıkılmış olduğu için şimdi Balat ve Ayvansaray içerisine girmek isteyenler kapıdan değil bacadan giriyorlar! Bu on dokuz kapıdan biri de Mevlanakapı'dır ki burası İstanbul'un en kenar semtlerinden biridir. Buranın yazın havası iyidir, bahçeleri bostanları hoştur; geniş arsalarında, تنها, sessiz sokaklarında hâlâ kaydırak, mama işi, aldırımıç, kaldırkık, yumurtalı tavuk oynayan çocuklarının bu manzaraları ve ellerinde toprak testiler, bakır güğümlerle çeşmeye giden genç kızların ve kadınların manzaraları insana tamamıyla eski İstanbul'u hatırlatır. Kışın insanın bir saat oturmaya tahammül edemeyeceği bu ıssız, kuytu ve münzevi yerler, yazın insana oldukça şirin, munis birer köy hissini verir. Sokaklarında hâlâ geceleri mercan terlik, takunya ve ellerinde birer cam fenerle komşuya giden hanımların takunya tıkırtısı duyulan bu semtin asıl güzel, asıl sevilecek cihetleri içeride değil, dış taraftadır. Kale kapısından çıkılınca insanın ilk karşılaştığı loş mezarlıklar biraz geçildi mi, derhal ruha bir ferahlık, kalbe

bir açıklık gelir. Buralardaki uçsuz bucaksız bağlar, bahçeler, bostanlar, ekin tarlaları yazın cuma ve tatil günleri baştan başa kalabalık birer seyrangâh olur. Çırpıcı Yolu üzerindeki Kozlu Çayırı, Yılanlı Ayazma, Tepebağı insanla doludur. Hele Yılanlı Ayazma ile Tepebağı yüksek ve İstanbul'un hemen her tarafını tabak gibi gören bir mevkiye oldukları gibi buradaki meyve ağaçlarının bolluğu bu iki yeri yazın pek kıymetlendirir. Mevlana ve Silivrikapı'nın iç tarafındaki bostanlar da yazın pek yabana atılamaz; haziran, temmuz akşamlarında garip bir gıcırtyla dönen su dolaplarının akıttığı küçücük, buz gibi dereciklerin başında marul ve çay safası sürmek pek latif bir şeydir.

Buralarda gece hayatı hemen hiç yok gibidir; yaz olsun, kış olsun bazı mahalle kahvelerinde iskambil, tavla oynayanlarla bahçelerde, bostanlarda dem çeken, çığırtma üfleyen bazı delikanlılar istisna edilecek olursa Silivrikapı'dan Topkapı'ya uzanan bu koskocaman sahada hayat akşamdan söner, nihayet yatsıdan sonra herkes uykuya çekilir. Buralarda oturanların çoğu seyyar satıcı, amele, arabacı, ufak tefek memur, mütekaiddin gibi kimselerdir. Eskiden bu sahada oturanların çoğunu 93 Harbi'nde¹ Kırım'dan, Köstence'den gelmiş Tatarlar teşkil ederler ve bunların ekserisi o zaman kundura boyacılığı, ilave yollardan öteberi toplamakla geçinirlerdi; fakat gitgide bunlar meslek ve semtlerini değiştire değiştire ve yerlilerle kaynaşa kaynaşa azaldılar, hatta şimdi orada kalanlar bile eski Kırım ve Köstence şivelerini değiştirip tıpkı İstanbullular gibi konuşmaya başladılar. Vâlâ² ile Peyami Safa'nın, Mahmut Yesari'nin kulakları çınlasın!

1. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı. Rumi takvime göre 1293 yılına denk geldiğinden Osmanlı tarihinde 93 Harbi olarak bilinir. (Y.N.)

2. Vâlâ Nurettin. (Y.N.)

Mevlanakapı içerisinde eylem Kalas, namı diğere Tatar Mahallesi denilen küçük bir mahalle vardır ki burada oturanların da gene bir kısmı İstanbullu vesair yerlilerdir.

Eskiden buranın göze çarpan bir hassası da siyahilerin, yani zencilerinin çokluğundaydı, bu civarda "Oda-başı" denilen mahalle hemen kâmilen Habeş olduğu gibi daha aşağılardaki Uzun Yusuf Mahallesi ve daha beri taraftaki Çapa'ya doğru Hoşkadem Bacı'dan, Dilfikâr Nîne'den, Servinaz Dadı'dan, Selmas Kadın'dan geçilmezdi. Fakat şimdi onlar da artık orada pek azalmış ve yalnız Odabaşı'nda birkaç zenci evi kalmıştır.

Sırası gelmişken şu kadar söyleyeyim ki bu zencilerin birkaç sene evvel benim teşebbüsümle, bir-iki defa Gülhane Parkı'nın alafranga kısmında kendi çalgılarıyla yaptıkları Sudan havaları, Fizan ve Habeşistan dansları o zaman pek beğenilmiş, İstanbul'dan pek alaka uyandırmıştı; lakin tam bu sırada orası kapanmış olduğu için bu teşebbüs yarıda kalmıştı. İstanbul'da varyete işleriyle meşgul olanlara tavsiye ederim, hâlâ Odabaşı'nda oturan ve adeta mostralık¹ denecek kadar az kalan bu adamlarla bu kadınlardan yepyeni mükemmel bir sahne heyeti çıkar.

1. Örnek, göstermelik. (Y.N.)

Eğrikapı: İstanbul'un Tarihi Bir Semti

İstanbul'un en az bilinen ve Ahmet Rasim Beybaba-mızın "Eski Bir Mektep Seyri Hatırası" istisna edilirse şimdiye kadar gazetelerde hiç yazılmayan yerlerinden biri...

Bugün şehrin içinde tıpkı تنها, ıssız, sessiz sedasız bir köyü andıran Eğrikapı, bir zamanlar, yani bundan yirmi beş-otuz sene evvel oldukça kalabalık bir yerdi; hatta Kalekapısı'na yakın ufak bir de çarşı vardı. Şimdi ise çarşıdan geçtik, üç-dört mahallelik bu koskoca yerde bir bakkal, bir berber, bir de kahveden başka dükkân yoktur. Ne diyorum size, şehrin içinde sessiz sedasız, تنها, ıssız bir köy... Hem öyle bir köy ki yarım dakika ilerisinde yaz kış güldür güldür akan bir de çağlayanı var. Ne çağlayanı mı diyeceksiniz? Basbayağı bildiğiniz çağlayan! İstanbul'da âlem bir bardak Terkos suyuna kurşun atarken, burada her gün tonlarca su, hem de mis gibi kırkçeşme suyu bir şelale halinde durmayıp akar ve gider Haliç'in kokmuş sinesine atılır. Eğrikapı'nın hakikaten eğri olan köhne kapısından dışarıya çıkar çıkmaz ilk karşılaştığınız manzara budur.

Orada Savaklar¹ denilen muazzam bir çeşme vardır

1. Edirnekapı'da sur dışında Savaklar Caddesi üzerinde Hırami Ahmed Paşa Camisi karşısında bulunan bu çeşme, aslında kırkçeşme sularını maksemidir. (Y.N.)

ki bu çeşme İstanbul'a gelen bütün kırkçeşme sularının taksim yeridir. Bentlerden şehre gelen sular bu kocaman çeşmenin içindeki kırka yakın oluktan geçerek şehrin çeşmelerine taksim olunur. Bu savaklar çeşmesinin içi cidden görülecek bir yerdir. Hele yaz günü su yolcular burayı açtığı zaman insan içeriye girecek olsa artık hiç dışarıya çıkmasını canı istemez.

İçeride lebalep suyla dolu müteaddit taksim havuzlarına kırka yakın oluktan şarıl şarıl akan ve sonra havuzlardan gene başka oluklara boşalan buz gibi suyun manzarası bakmakla doyulacak şey değildir.

İşte Eğrikapı'nın dibinden akan çağlayan bu meşhur çeşmenin mahsulüdür. Biraz fazlaca yağmur yağdı mı bentlerden gelen sular çeşmenin bütün havuzlarını, ana haznesini doldurur.

Ondan sonra çeşmenin dışarıya uzanan iki insan beli kalınlığındaki en büyük oluğundan dışarıdaki yalağa doğru heybetli bir gürleyişle taşar ve o taşan sular, oradaki yokuştan aşağıya tıpkı bir çağlayan akışı ve çağlayan uğultusuyla akar, denize gider.

Bu çağlayanlar kışın hemen hiç durmaz, yazın durur fakat gök gürültülü, şimşekli, yıldırımlı yaz yağmurlarında bazen o hali alır ki insan kazara kendisini bu heybetli sele bir kaptıracak olsa soluğu Haliç sahillerinde alır. Eğrikapı'nın bu meşhur çağlayanından sonra bostanlar, mezarlıklar başlar. Çağlayanın yanı başındaki bostanın ismi Kanlıbostan'dır.

Rivayete göre çok eskiden yani gece kale kapıları kapandığı ve sur haricinde evler filan olmadığı zamanlar bu kanlı bostanın bulunduğu yerden geçenleri o zamanın gece karmanyolacıları¹ soyar ve öldürürlermiş. Şimdiyse asayiş cihetinden buraları pek emindir.

1. Kent içinde silah zoruyla soygun yapan kimse. (Y.N.)

Gece yarısı bu çağlayanın üzerinden atlayarak geçip Kanlıbostan'ın kenarından kollarınızı sallaya sallaya mezarlıklara doğru gidiniz, oranın kapkaranlık ve çok ıssız olmasına rağmen kılınıza bile ufacık bir hata gelmez.

Kanlıbostan'ın altında Yenimahalle yahut Hacıhüsrev Mahallesi denilen çukur bir yer vardır ki Eğrikapı'ya bu yokuşun üstünden bakıldığı zaman buranın manzarası insana pek garip ve biraz esrarengiz görünür. Bu mahallenin sağ tarafı Beyazıt minareleri yüksekliğinde kale duvarlarıyla örtülü, sol tarafı ise gene aynı yükseklikte Tokmaktepe denilen mezarlıkla çevrilidir. Resim sergilerine manzara resimleriyle iştirak eden ressamlarımız bilmem burasını biliyorlar mı? Eğer bilmiyorlarsa âcizane tavsiye ederim, görülecek bir yerdir.

Buraların bir peyzajı, sergiler için çok enteresan olacaktır.

Gelelim Eğrikapı'nın dikkate şayan tiplerine:

Alın size meşhur ebe Madam Eftimiya.. Buranın en eskisidir. Evi yaz kış kadın misafirlerle doludur. Hele yazın kapısının önündeki mavi salkım çardağının altında sabah kahvesine gelenlerin orada, Kâğıthane Boğazi'ndan esen, tatlı ve serin poyraza karşı kahve içişleri pek ömürdür.

Madam Eftimiya hoşsohbet bir kadındır. Tatlı tarafından bir kere açtı mı artık karşısındakilere saatlerce dinletir.

Madam Eftimiya'nın kapısında duranın ismi Abdullah'tır. İhtimal, madamı hamil¹ sancısı çeken bir hatuncağız için çağırmaya gelmiştir. Abdullah gayet şen, alaycı, kalender bir adamdır. Kâh sakalık kâh hamallık kâh bekçi muavinliği kâh ramazan davulculuğu yapar, ekmeğini taştan çıkarır.

Abdullah boş kalıp da canı sıkıldıkça oradaki Berber Tanaş'ın karşısına geçer, ikisi bir olup eski gençlik ve hovardalık günlerini anar ve birbirlerine tatlı tatlı hikâyeler anlatırlar. Hele bunların yanına seyyar maşrapacı, kovacı Bohuraçi de gelecek olursa artık seyredin siz alayı!

Ha, az kalsın unuttuyordum. Eğrikapı'nın en can alacak yeri Hançerlibostan'dır. Eskiden Yenicami'deki pazartesi pazarına bin bir çeşit çiçek yetiştiren bahçelerin en maruflarından biri burasıydı. Hançerlibostan manzara itibarıyla emsalsiz, bulunmaz bir yerdir.

Haliç'e, Kasımpaşa'ya, Beyoğlu'na gayet yakından bakan bu çiçek bahçesi bir zamanlar o civarın çok güzel ve çok kalabalık bir mesiresiydi. Öyle ki yaz akşamları iğne atsanız yere düşmezdi. Bilhassa Rumlar, Museviler buraya pek bayılırlardı.

Fakat birkaç senedir burası da söndü, burayı dolduran ehlikeyif kimseler başka yerlere dağıldı.

Hançerlibostan'ın en zevkli ve buradan seyredilen manzaraların en hoş gideni, bahçenin alt tarafındaki çalgıcılar mahallesinde düğün ve kavga olduğu zamanlardır. Çünkü bu mahallede yapılan düğünler ve kavgalar İstanbul'un hiçbir tarafında yapılan düğünlerle kavgalara benzemez. Buradaki düğünlere en aşağı iki düzine saz ve bir düzüne zurna, klarnet, çiftenara iştirak eder. Kavgaların ağız curcunasında da müteaddit darbukalar, tefler, zilli maşalar tempo tutar.

Hançerli Rum bahçesi Ayvansaray

Sulukule'deki Oturanlara Neden Çingene Diyorlar?

Sulukule yani Çingene mahallesi.. Fakat buraya neden hâlâ Çingene mahallesi, burada oturanlara niçin hâlâ Çingene diyorlar? Fransızca Çingan kelimesinden bize gelmiş olduğunu zannettiğim bu Çingene kelimesi ile artık ne Sulukule'nin ne Ayvansaray'daki Lonca'nın bir alakası olmamak lazım gelmez mi? Arsız, yüzsüz, açgözlü, dilenci, gözü doymaz gibi manalara gelen bu Çingene kelimesiyle orada oturanların bugün ne münasebeti var ki hâlâ oraya Çingene mahallesi ve orada oturanlara Çingene deniliyor?

İçlerinde bir tek dilenci bulunmayan, kimseden durup dururken şunu bunu istemeyen ve hep kendi say'larıyla¹ geçinen bu insanlara doğrusu hâlâ Çingene demeye bir türlü benim dilim varmıyor fakat maatteessüf bazıları hâlâ aynı kelimeyi yerinde olmayarak kullanmakta devam ediyorlar. Eğer Sulukule'de oturanlara mutlaka ayrı bir isim vermek lazımsa onlara Çingan diyelim, bohem diyelim; fakat bizde manası fena olan Çingene demeyelim! Ve içlerinde birçok sanat sahipleri, okuryazarları, efendileri, hanımları olan Sulukulelilerle Loncalıları

1. Emek. (Y.N.)

kırlarda göçebe halinde dolaşan sabık ayıcılarla, falcılarla birbirlerine karıştırmayalım!

Göçebeler başka, berikiler başkadır. Bunlar belki aynı cinsten olabilirler; fakat temeddün¹ itibarıyla aralarında pek çok fark vardır. Göçebelerin bir kere kendilerine mahsus birkaç yüz kelimelik acayip ve yayık bir lisanları, kendilerine mahsus poturlu, cepkenli, basma şalvarlı, kırmızı kuşaklı kıyafetleri olduğu gibi bugün Çatalca köylerindeyseler yarın İzmit ovalarındadırlar. Halbuki Sulukule'de oturanların ne bizden ayrı bir lisanları ne öyle poturlu, cepkenli, geniş basma şalvarlı garip kıyafetleri vardır.

Yalnız içlerinden bazı kadınlar çiğ ve göz alan renklere fazla müpteladırlar; onun için entarileri, bluzları, mantoları, maşlahları, başörtüleri daima ilkbahardaki Kâğıthane Çayırı gibi al, yeşil, sarı, pembe, mor, mavi renkler, dallar, yapraklar, çiçekler içindedir. Erkeklerle gelince, bunlar kılık kıyafet cihetinden bugün artık tamamıyla bizim gibidirler. Hele içlerindeki maruf sanatkârlar bir salon adamı kadar temiz, sade giyinmesini bilirler. Burada isim ve misal zikretmeyeceğim, zira İstanbul'un maruf yerlerinde çalgı çalan bu adamları tanıyanlar, bilenler pek çoktur.

Eskiden bunların içinde nota bilen hiç yok gibiydi, hepsi de pratik beste yaparlar, pratik çalarlar ve pratik okurlardı; fakat bugün zekâları ve çalışkanlıkları sayesinde içlerinde nota bilmeyen çalgıcı hiç kalmamış olduğu gibi alafranga çalmaya özenen ve başlayanlar da vardır.

Bu mesele hakkında Sulukule muhtarı ve şimdi çalgıcılığı bırakıp işi orada kahveciliğe döken Klarnit İnce Mehmet Efendi diyor ki:

1. Uygarlaşma. (Y.N.)

“Çalgıcılık bizden geçti artık, biz ihtiyarlığa yüz tuttuk, şimdi içimizden öyle istidatlı, ateşli gençler yetişiyor ki onların yanında bizi kim arar kim sorar? Ben ki bir zamanlar İstanbul’un en iyi gırnata üfleyen bir çalgıcısıydım; fakat bugün yeni yetişenlere baktıkça şaşıyorum. Hem bizim zamanımızda gırnata incesazdan ayrı çalınırdı, ben son zamanlarda bir miktar sazlara iştirak etmiştim. Lakin bugün gırnatasız saz hemen hemen yok gibidir. Sonra zurna... O da bizim zamanımızda nihayet çiftetelliye, nevedan, hicazkârdan taksime, pehlivan havalarına, ortaoyunlarına yarar bir çalgıydı, bugün ise bazen o da saza karışıyor, hatta cazbanda bile soktuklarını işittim. Mesela mehter takımının maruf zurnacısı Emin ve İbrahim efendiler bugün gramofon fabrikaları tarafından el üstünde tutuluyorlar. Çünkü onların zurnayla çalmadıkları şey yok. Doğrusu ben gençlerimizi böyle ilerlemiş, karşılarında notayla istenilen havayı gayet maharetle çalar gördükçe çok iftihar ediyorum.”

İnce Mehmet Efendi’ye sorduk:

“Sizinkiler, mesela içlerinde nefes sazları çalanlar çok olduğu halde niçin kendi aralarında bir orkestra veya cazbant teşkiline çalışmazlar, niçin biraz da o tarzda kendilerini göstermek istemezler?”

Gülerek, “Eh,” dedi, “günün birinde o da olur. Değil mi ki bugün notayla istenilen marşları, polkaları, dans havalalarını çalıyorlar, bir gün bakarsınız ki o da oluverir.”

Ekserisi çalgıcılık ve hanendeliikle geçinen ve bu sanatı can ve gönülden seven bu insanların bugün en karakteristik cihazları kadınlarının bazı hususlarda pek fazla nevrastenik¹ olmaları ve bu yüzden ara sıra ve vara yoğa birbirleriyle kavga etmeleridir. Fakat gün geçtikçe

1. Sinirsel güçlerin zayıflamasından doğan nevroz. (Y.N.)

göreceğiz ki bu lüzumsuz kavgalar da tamamıyla ortadan kalkacak ve Sulukule'nin kendine mahsus o mahalli manzara ve şamatası da kendi kendine eriyip gidecektir. Sulukule'nin en neşeli, şataretli, civcivli zamanı bir hafta sonradır. Çünkü bir hafta sonra bahardır, bir hafta sonra kırlar yemyeşildir. Bir hafta sonra her tarafa çiçekler açacak, ebegümciler, labadalar büyüyecek, Kâğıthane, Çırpıcı seyranları başlayacak ve o zaman Sulukuleliler tam bir hayat ve tam bir iş mevsimi olan Nevruz'u, yani Mart Dokuzu'nu¹ çalgıcılar, şarkılar ve oyunlarla tes'it² edecekler; fakat asıl iştihalarını daha ileriye, yani sevgili Hıdırellezlerine saklayacaklardır.

Bazıları Sulukule'ye niçin bu isim verildiğini soruyorlar; onu da söyleyeyim: Esasen kale dibinde bulunan bu mevkideki yüksek kale burçlarından birinin dibinden yaz kış bir su akar ve bu su Bayrampaşa kırlarından geleerek Sulukule, Yenibahçe tarikiyle Aksaray'a kadar gelip oradan Marmara'ya dökülür, işte bunun için oraya "Sulukule" denir.

1. (Eski takvime göre) martın üçüncü haftasında olan fırtına, baharın başlangıcı. (Y.N.)

2. Kutlama. (Y.N.)

Balat'ta Gece Hayatı

Balatlılar bizim Mahmut Yesari'yi tanıyorlarmış da haberimiz yokmuş... Bu yazıyı yazmak ve resimlerini çekmek için Mahmut Yesari, ben, Fotoğrafçı Namık otobüsle Balat'a gidiyorduk.

Yanımızda fotoğraf makinesi, çanta, birtakım çekilmiş resimler, kitaplar filan vardı. Otobüsteki Museviler dikkatli dikkatli bir bize, bir de elimizdeki alet ve edavata, bilhassa gazete için çekilmiş muhtelif kadın resimlerine baktıktan sonra Mahmut'a sordular:

"Balat'ta mı oynayacaksınız bu gece yoksam Defterdar'da mı?"

Mahmut derhal işi çaktı ve hiç bozmadı:

"Balat'ta oynayacağız!"

"Bu kadınların hepsi de şanoya çıkacaklar mı?"

"Tabii çıkacaklar!"

Kırantı Musevi gülümseyerek yanındaki gence bir şeyler söyledi, tekrar Mahmut'a döndü:

"Deminden beri size bakıyor, taniyacağım diyordum, şimdi tanıdım. Siz esyiden de Balat'ta oynadiniz mi?"

"Çook! Balat'ta da oynadık, Fener'de de!"

"Öyleysan yarın akşam yelip sizi seyredelum!"

"Buyurun ya! Hem yalnız gelmeyin, komşularınızı da getirin!"

“Sizin kumpanya isim nasin suylerle?”

“Seçme tuluatçılar kumpanyası!”

“Belli! Kiyafetiniz bilen yösteriyor ki hep efendiden seçme adamlarsiniz!”

Mahmut Yesari, o gece ilk defa olarak geldiği Balat Çarşısı'nın o hiçbir yerde emsali bulunmayan ahenktar şamatasını görünce şaşırđı, “Aman,” dedi, “azizim, burası pek ömürmüş. Biz ara sıra buraya gelirse bizé epey sermaye çıkar... Ben burada bir ay pansiyoner kalsam yepyeni ve koskoca bir roman daha yazarım.”

Çarşının ortasında fotoğrafcımızın elindeki makine ve aletleri gören çoluk çocuk derhal etrafımızı sarmaya başladı; şimdi kimi bizi sinemacı, kimi oyuncu, kimi bilmem neci sanıyor fakat gazeteci olduğumuzu kimse keşfedemiyordu. Ama pek çabuk o da anlaşıldı. Çok aydınlık bir yerden geçerken yüzüme bakan portakal saçlı genç bir kız, beni göstererek bağırdı:

“*Esta gazeteci, esta gazeteci! Esta moharrir el Akbaba!*”

Kızcağız beni *Akbaba*'da muharrirlik ettiğim zamandan tanıyormuş... Gazeteci olduğumuz duyulunca peşimizdeki çoluk çocuk kalabalığı bir kat daha arttı, adeta ramazan geceleri davulla dolaşan bekçilere döndük. Biz nereye sapsak, ne tarafa başvursak haydi o kalabalık da bizimle beraber... Artık imkân mı vardı ki sehpayı bir yere kurarak resim alalım?

Tıpkı bala sinek üşer gibi bir sürü çocuk objektifin önüne üşüşüyor; Namık fena halde sinirleniyor, derken bir curcunadır kopuyor, haydi bu curcunaya esnaf da işti- rak edince Mahmut Yesari'nin seçme tuluat kumpanyası, asıl o zaman hakiki bir tuluat kumpanyasına dönüyordu.

Laf değil bu, Balat'taydık. Balat demek İstanbul'un esasen hiç yoktan alay, eğlence, oyun, numara çıkaran bir yeri demektir. Çoluk çocuğu da alaycıdır, esnafı da alaycıdır, delikanlısı da alaycıdır, orta yaşlısı da!

Bakarsınız sağ tarafınızdaki balıkçı, balıklarını “Adalardan bir yâr gelir bizlere” makamıyla satarken solunuzdaki sebzevatçı da tutar, salata soğanını, “evimi de yıktın çilli kız” havasına uydurarak teşhire başlar. Yumurtacı, yumurtalarının ucuz ve tazeliğini, çiftetelli nağmesine uydurup parmaklarını şıkırdatarak ilan ederken seyyar portakalçı portakallarını bir fokstrot havasıyla küfesinden alıp pantolonun dizine veya arkasına sürerek cilalandırır.

Bu çarşının en alaylı, en şatafatlı bir zamanında mesela oradan bir hödük, bir hımbıl veya gülünç kılıklı bir serseri geçmeyegörsün! Eğer geçer ve çoluk çocuk bunun farkına varacak olursa asıl gümbürtünün büyüğünü siz o zaman seyredin! Meşhur “Voyvo!”¹ kelimesini doğuran bu çarşıda öyle kapağı açılmamış alay, eğlence tabirleri, tuhaflık ıstılahları vardır ki insan hayret eder.

Balat Çarşısı'nın asıl canlı ve dişe dokunan hususiyeti ucuzluğudur. Diyebilirim ki Balat'taki ucuzluk İstanbul'un hiçbir tarafında yoktur. Mesela biz o akşam oradan üçer kuruşa mandalinalar aldık ki aynı mandalinaları Balıkpazarı'nda kabil değil yedi buçuktan aşağıya alamazdık. Oranın ikinci bir göze çarpan şeyi de ekmeklerinin haslığıdır: oradaki birçok fırınların içinde francala kadar has ekmek çıkaran üç fırın vardır ki bu fırınların birçok müşterileri ta Fatih, Eyüp gibi uzak yerlerden gelirler.

Balat da diğer birçok yerler gibi iki kısımdır. Biri iç Balat, öteki dış Balat. Kahveler, gazinolar, sinema, tiyatro, muhallebici gibi eğlenti yerleri ekseriyetle iç Balat'tadır; burası geceleri elektrik içinde pırıl pırıl yanar, sokakları muntazam ve oldukça temizdir. Genç delikanlılar, genç kızlar hep burada, iç Balat'tan Fener'e uzanan geniş

1. Alay ederek sataşmak için söylenen bir söz. (Y.N.)

caddede piyasa eder. Tahtaminare, Ayaistirati caddelerindeki muhallebicilerde otururlar ve haftanın birkaç gecesini oradaki Tahsin Bey'in tiyatrosunda geçirirler, ne garip, burada haftada beş gece sinema, iki gece tiyatro oynar fakat sinema geceleri içeride azami ya yirmi kişi vardır ya otuz... Fakat tuluat kumpanyaları gelip de tiyatro oynadığı gece koca binanın içinde iğne atsanız yere düşmez. İç Balat'ın en maruf siması, vaktiyle bazı gazetelerde kendisinden bahsettiğim meşhur Ressam Nevşehirli Kumbaros'tur. Senelerden beri kendisini görmediğim Kumbaros Efendi'nin bir resmini çekmek için o gece kendisini çok aradıksa da bulamadık. Vaktiyle yaptığı tablolarla vapuru yahut yelkenli gemiyi yukarıdan aşağıya süratle akan çağlayanların alt tarafından üst tarafına doğru yürüten bu orijinal ressam ben görmeyeli bir hayli de değişmiş!

Kübizmin, dadaizmin daha bizde isimleri bile yokken Balat gazinolarının duvarlarına bu tarzda eserler yapan bu genç ve nevrokoz sanatkâr şimdi tarzını değiştirmiş. Şimdi bütün Balat kahve ve gazinoları ile lokantalarının duvarlarında Kumbaros Efendi'nin gene klasik resme dönmek istediğini görüyoruz.

Kumbaros'tan sonra iç Balat'ın meşhur simaları arasında pek göze çarpanlardan birisi de Çoban Barbayani'dir. Barbayani gündüzleri akşama kadar evlerden topladığı koyunları, keçileri kırlarda otlatır, akşamları da gelip Poli kardeşlerin dükkânında posbıyıklarını burarak kafayı çeker. Eski hovardalardan biridir.

Fakat bazı geceleri fazla kaçırdı mıydı, ertesi gün bütün koyunların, keçilerin yerlerinde mahpus kaldıklarının resmidir.

Buranın dikkate şayan iki tipi daha vardır ki bunlar karıkocadır. Erkeğin ismi Apo kadının ismi Şerife Hanım'dır. Bunlar her gün sabahtan gece yarısına kadar yağmur-

da, karda, güneşte oradaki köşeciğe açtıkları küçücük sergide zerzevat satarak geçinirler. O ihtiyar yaşlarında bu karıkocanın hali bir alay işsiz, ipsiz gezenlere ne güzel bir ibrettir.

İç Balat yaz olsun, kış olsun hele geceleri cidden bir görülmeye layık, çok eğlenceli bir yerdir. Hele oradaki şişman Marmaralı Davit, Acem Ali Efendilerin gazinolarının önleri tıpkı Beyoğlu Caddesi gibi insan seliyle doludur.

Balat dışarısına yani iskele tarafına gelince burası berbattır, karanlıktır, pistir. Yol ortalarında koskoca göller vardır. Eyüp Caddesi'nden başka insanın ayağını basacak bir yer yoktur.

Hele Karabaş Mahallesi denilen Odun İskelesi'nin arkası çok iğrenç bir çamur deryasıdır ki buralarda Musevilerin en fakirleri oturur. İşte şu fakir Mordahay ailesi de burada oturur. Kaç kişi bir odada... Bu kalabalık kâmilen sakat Mordahay Efendi'nin ailesidir. Yatakta yatan kadın da onun hasta ve dul kızıdır.

Geceleri bu tarafta, sokakta gezmek kabil olmadığı için gençler akşamdan evlerinden çıkıp iç Balat'a gelir ve uyku zamanına kadar orada vakit geçirirler. Buranın en meşhur siması da o civarda elli senedir fıstıkçılık eden çakır gözlü Usta Liya'dır. Balat'ta ondan eski fıstıkçı yoktur. Kabak çekirdeğinin ne demek olduğunu, tuzlu ceviz, tuzlu fındık nasıl yapıldığını gidin ondan öğrenin!

Balat dışarısının asıl hususiyeti oranın işyeri olmasında, fabrikalarının bolluğundadır. Burada büyük bir kalafat yeri bir müvellidülhumuza¹ fabrikası, Süreyya Paşa Mensucat Fabrikası ve daha ileride Musevi Hastanesi, bir konserve fabrikası, bir taş kireç ocağı, bir cam

fabrikası vardır ki buralarda her gün kadın erkek yüzlerce amele çalışır. Balat eskiden daha kalabalık, burada gece hayatı daha cazibeliydi. Fakat Edirnekapı tramvayı oradaki hayatın bir kısmını yukarılara çekti ve bir yandan da çekmektedir.

Nevi Şahsına Münhasır Semt...

Sağda meşhur Turşucu Mustafa Ağa'nın dükkânı, solda Aşureci Lütfi Bey'in dükkânı, aşağıda Draman'da Yılmaz Fenerlilerin kahvesi:

Yağan yağmurun altında dört-beş çocuk, yolun ortasına çömelmişler, havuz yapıyorlar. Fakat kendileri buna havuz demiyorlar.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordum, "Plaj!" dediler.

Biraz ileride akan ince ve bulanık selin ötesini berisini hırçınca gagalayan dört-beş alaca ördek arada bir yan gözle çocukların yaptıkları bu plaja bakıyor ve bir an evvel ikmalini ister gibi kanat çırparak bağışıyor.

Küçük ahşap bir evin çinko oluğu altında dolmuş da taşan kovaya yoldan geçen iki çocuktan biri bir tekme savurdu ve taşan kovanın yere yuvarlanmasıyla açılan kapıdan bir kadın başı uzandı:

"İlahi boyun bosun devrilsin e mi! Hangi yumurcağa gelesi devirdi bu kovayı bakayım?"

Plajcılardan biri atıldı:

"Biz devirmedik hanım teyze, aşağı mahallenin çocukları devirdi!"

"Bir şeycik demem, Allah da onu devirsin!"

Kadın, başına örttüğü soluk bir yorgan çarşafıyla kapının önüne çıkıp kovayı düzeltirken takunyası taşa ta-

kıldı, ayağı burkuldu, kovayla beraber yere yuvarlandı ve tam bu aralık çocukların yaptığı derince plaj, yağmurun artmasıyla birdenbire gümrahlaşan selin hücumuna dayanamayarak taşı, önündeki çamurdan, taştan yapılmış seti yıkınca haydi, kadının yerde yuvarlanan kovasını alınca paldır küldür sürüklemeye başladı. Şimdi bu hal pek görülecek bir manzaraydı: Çocuklar çil yavrusu gibi kaçırlar, kova selle beraber paldır küldür yokuş aşağı yuvarlanır, başı yatak çarşafıyla örtülü, takunyali kadın kovanın peşi sıra bağırarak koşar. Öteden arabasını olanca kuvvetiyle süren bir yük arabacısı, kovayı tekerlekleri arasında yamrı yumru ederek beygirlere çala kırbaç geçer gider. İşte size kış sonlarında İstanbul'un kenar semtlerinden en canlı ve renkli bir manzara!

Burası neresi mi diyeceksiniz. Adam siz de, buranın ismini verirsem, belki bir daha oradan geçerken plajcı çocuklar beni limon kabuğuna tutarlar, iyisi mi orayı geçelim de biraz daha ilerisinden, o semtin biraz daha merkeze yakın olan taraflarından bahsedelim!

İstanbul'da iki Sultanhamamı ve bu iki Sultanhamamı'nın birer de meydancığı vardır. Mahmutpaşa'nın altındaki Sultanhamam'la Meydancık'ı bilmeyen yoktur fakat benim şimdi bahsedeceğim Sultanhamamı ile Meydancık, Balat'la Fatih arasındadır. Eskiden burası adeta ikinci bir Uzunçarşı'ydı, burada on beş-yirmi tane ağızlıkçı, tespihçi dükkânı vardı ve İstanbul'un en meşhur ağızlıkçı, tespihçi ustaları buradan yetişirdi. Şimdi bu dükkânlardan bir tane bile orada kalmadı. Oranın şimdi en meşhur şeyi aşuresi, zerdesi, muhallebisi ve bir de biraz daha Fatih tarafındaki maruf Draman turşusudur. Sultanhamamı'nda beş kuruşa bir aşure yiyin, tadı damağınızda kalır; keza aynı fiyatla bir zerde yiyin, ilk güvey girdiğiniz günü hatırlarsınız. Buranın hamamı da meşhurdur ha! Buranın müdavimlerinden Tekirsaraylı Hayimaçi diyor ki:

“Bu hamamın içinde bir kurna var ki içine giren insan yüzme bilmezse boğulur!”

Bu civarda şimdi en göze çarpan şey spor faaliyetidir. Sultanhamamı'nda Altın Hilal isminde bir spor kulübü olduğu gibi iki dakika ilerideki Draman Caddesi'nde de Fener Yılmaz İdman Yurdu vardır. Bu yurdun reisi Manifaturacı Veysel Bey'in söylediğine bakılırsa Fener Yılmazlılar yakında İstanbul'da Fenerbahçe'nin yerini tutacak yegâne spor yurduymuş.

Buraların yaz hayatı oldukça hoştur fakat kışın, bakarsınız yollarda saatlerce iki leblebici, bir tahin pekmezci, bir-iki komşuya giden kadın ve bir-iki mektepliden başka pek kimseler göremezsiniz. Gece hayatı ise birkaç mahalle kahvesine münhasırdır; gençler dediğim kulüplerde, orta yaşlılarla ihtiyarlar da bu kahvelerde vakitlerini geçirirler.

Hazır buraya kadar gelmişken size Sultanhamamlı merhum Muharrem'den de biraz bahsedeyim:

Muharrem bundan yirmi beş-otuz sene evvel İstanbul mesirelerinin fahrî ve hüdayinabit¹ bir komiğiydi. Bütün bayramlarda seyranlarda yüzünü gözünü boyar, eşeğe ters biner, bir eline beyaz bir şemsiye, bir eline de yelpaze alır, yollarda, mesire yerlerinde âlemi gülmeden kırar geçirirdi.

1. Eğitim, öğrenim görmemiş ama kendi kendini yetiştirmiş. (Y.N.)

Defterdar ve Ayvansaray'da

Amele ve fabrika muhiti olan bu semtlerde hayat nasıl geçer? İstanbul'un en eski bulvarlarından biri işte buradadır. Bu bulvar Ayvansaray'la Defterdar arasındaki Çınar Karakolu'nun önünden başlar, ta eski Cuma Pazarı'ndaki tabakhaneye kadar gider, iki tarafı çınarlarla süslenmiş olan bu caddeden yazın geçenler çınar yapraklarının kesafetinden¹ gökyüzünü göremezler. Mehmet Rauf Bey'in "Eyüp Yolunda"² isimli hikâyesinde o zamana göre çok canlı ve çok renkli olarak tasvir edilmiş olan bu iki tarafı ağaçlıklı caddenin bir hususiyeti sabah akşam bir amele caddesi olmasıdır. Eğer akşam paydoslarında buradan geçecek olursanız göreceksiniz ki caddenin üstünden sağa ve sola, kadın erkek, bir amele selidir akar durur. Çünkü şehrin en eski, en belli başlı ve en büyük fabrikalarından olan mensucat fabrikası burada olduğu gibi bu fabrikaya merbut³ kadınlar dikimhanesi de buradadır. Sonra gene burada muazzam bir değirmen, bir sabun fabrikası, bir konserve imalathanesi, bir tabak-

1. Yoğunluk, sıklık. (Y.N.)

2. Mehmet Rauf, "Eyüp Yolunda", *Servet-i Fünun*, 4-11/16-23 Mart 1315 /1899. s. 418-419. Yazar bu öyküyü *Siyah İnciler* kitabına da dahil etmiştir. (Y.N.)

3. Bağlı, çalışan. (Y.N.)

hane, Haliç vapurları fabrikası, müteaddit çömlek, testi, küp imalathaneleri, bir de büyük kalafat yeri vardır.

İşte bakınız, bütün bu fabrika ve imalathaneler hep birden öğle paydosu çaldılar, kadın erkek ve çoluk çocuk bütün işçiler yollara döküldü. Şu dikimhaneden çıkan uzun boylu, zayıf ustabaşının ismi Hafız Sabri'dir. Kendisi güzel sesli ve musikiye aşına olduğu için şimdi oradaki aşçıdan bir-iki lokma bir şey atıştırır, sonra gider Defterdar İskelesi'ndeki İsmail Kâhya'nın kahvesine kurulur, oradaki musiki haveskârlarına şarkı geçer. Onun yanındaki zayıf, uzun boylu sarışın zatın ismi de Turhan Bey'dir. Gayet güzel keman çaldığı için Hafız Sabri'nin yanından hiç ayrılmaz.

İsmail Kâhya buranın en eskisidir. Şimdi Defterdar civarında ondan eski kimse kalmamıştır. Oğlu Hayri Efendi'yle birlikte iskeledeki gazinoyu işletir ve bayramlarda İskele Meydanı'nı tutup orasını İstanbul'un en alacalı bir bayram yerine döndürür. Köşedeki büyük ve şık bakkal dükkânı bahriye mütekaitlerinden Asım Bey'indir. Asım Bey ucuzcu ve temiz olduğu için dükkânı daima arı kovarı gibi işler.

Ameleden bir kısmının dalıp çıktığı kasap dükkânı Ali Efendi'nin dükkânıdır ki et meselesinin bir türlü tatlıya bağlanamadığı şu günlerde Eğin işi, halis kasap budaması isteyenler buraya giderler.

Defterdar'ın bu amele kalabalıklığı, şu saatte, fakat daha ufak mikyasta¹ Ayvansaray'da da görülür. Çünkü şimdi oradaki değirmen, konserve fabrikası, Haliç vapurları imalathanesi de paydos olmuştur. Değirmen amelesinin ve hamallarının ekseriyetini öteden beri Erzincanlı ve Kemahlılar teşkil eder ve bunlar hep oradaki bekâr

1. Ölçü. (Y.N.)

odalarında yatar kalkar. Konserve fabrikasında çalışan kadınların hemen hepsi o civar sakinlerindedir. Defterdar'a nispetle burası daha ziyade bir bekâr semti olduğu için kahveler ve aşçı dükkânları gündüz ve geceleri daha kalabalıktır.

Ayvansaray'ın en meşhur kahvesi Attar Vehbi Efendi'nin karşısındaki kahvedir. Buraya bekârlar ve ameleler değil, oranın yerli ve evli barklı zevatı çıkarlar. Amelelerin kahvesi daha beri tarafta, yani değirmen cihetindedir. Bu kahvelerin karşısında içinden daima köfte dumanları çıkan küçücük dükkân Hayri Bey'in gazinosudur! Buranın en gedikli müşterisi de Haliç vapurları makinistlerinden Bahri Usta'dır. Bahri Usta gayet mükrim bir adamdır. Akşamüstü bu dükkâna bildik, yabancı kim girse derhal ona ikram eder:

"Bir tane de bendenizden!"

Ve artık o bir tanelerin ardı arkası pek kolay kolay gelmez. Buranın ara sıra müdavimlerinden ve o civarın gençlerinden bir Sacit Bey, bir de Abdurrahman Bey vardır. Çok kibar ve nazik birer genç olan bu iki ahababın orada Ekmekçi Sait Usta isminde bir de dostları vardır ki bu Sait Usta ekmek müşterilerinden kendisine peşin para verenlere kızar, müşterilerin daima kendisinden veresiye ekmek almalarını ister. Sonra müşteri kendisinden bir ekmek alıp da şu on kuruşun üstünü ver dediği zaman, "Aç çekmeceyi, at onluğu oraya, üstünü al, ben şimdi nargile içiyorum, kalkmam!" der. Bunun en meşhur yolu vaktiyle Gülhane Parkı'nı işleten şimdiki Mulenruj¹ sahibi Derişzade İbrahim Bey'in ismine izafetle orada açılan Derişzade Caddesi'dir ki, dimdik bir yokuş olan bu yol İvaz Efendi'ye çıkar. Bugün gayet تنها, sessiz bir köy içini

1. Cumhuriyet sonrasında Beyoğlu'nda Lale Sineması'nın karşısında yer alan eğlence mekânı. (Y.N.)

andıran bu İvaz Efendi Mahallesi bir zamanlar birçok çulha dükkânları ve tezgâhlarıyla İstanbul'un çamaşırlık ve döşemelik bezlerini dokuyan bir sanatkârlar mahallesidir. Şimdi pek ıssız olan bu yerin surlar ciheti buraya gelen seyyahlar tarafından çok ziyaret edilir. Çünkü burada tarihî mağaralar ve dehlizler vardır. Buranın halihazırda Hançerlihamam denilen hamamı ile Hançerlibostan tabir edilen yazlık bahçesi pek meşhurdur. Hele bu hamamın hava ve manzara itibarıyla İstanbul'da bir eşi daha yoktur. Kapısının üzerinde, "Taharetle erer hakka girenler / Şifa bulur bu hamama girenler" diye yazılı olan bu Hançerlihamam'ın asıl zevki safası, yazın oradaki Loncalıların bu hamama gelin getirdikleri zamandır ve bu cidden görülecek, nefis bir manzaradır.

Balıklı'yı Bu Sene Falcılar Bastı

Burası öyle bir yerdir ki Türk, Rum, Yahudi Ermeni Arnavut, Bulgar hep yan yana eğlenirler.

İstanbul'da seyir yeri mi ararsınız siz? Hele yazın İstanbul'un hemen her köşesi, her bucağı birer seyir ve gezme yeridir. Adalar'ı, Boğaz'ı, Yakacık'ı filan bir tarafa bırakalım; çünkü oralara gelinceye kadar İstanbul'da daha ne yerler vardır ki cuma, pazar günleri dolar dolar boşanır. Mesela bunlardan biri de Balıklı civarındaki dut bostanları ile marul tarlalarıdır. İşte mevsim geldi, yarın öbür gün bakarsınız ki bu bostanlar, bu tarlalar insan almaz. Adamcağız karısını, baldızını, görümcesini, kaynasını, komşusunun küçük kızını, uzaktaki akrabasının büyük kerimesini yanına alınca, haydi buralara damlar ve artık orada bir faaliyet, bir hamaratlıktır başlar. Bunlar, sanki oraya bir günlük tenezzühe değil de aylarca ikamete gelmiş gibi yerlere halılar, keçeler, seccadeler, hasırlar serilir; salıncaklar, beşikler, ocaklar kurulur; sepetler, zembiller, bohçalar açılır; tencereler, tavalar, sahanlar, tabaklar, sürahiler, bardaklar ortaya yayılır; ondan sonra kimi bostandan yeni koparılan taze kabakları soy-maya, kimi soğan ayıklamaya, kimi eti kavurmaya, kimi dolmayı doldurmaya, salıncak veya beşikteki toramana ninni söylemeye başlar. Şu bizim alaturka gezme iyidir,

hoştur amma pek laubali, pek mufassal bir tarzda olduğu için bu gibi gezmeler insana bir seyrandan ziyade bir göç hayatı hissini verir. İşte Balıklı civarındaki bostan ve tarlalarda mesire hayatı bütün yaz hep bu tarzda geçer. Asıl Balıklı'ya gelince, burası senenin diğer günlerinde pek تنها olmakla beraber panayır, yortu günleri kalabalık olur. Bilhassa Ortodoksların her seneki büyük Paskalyalarından sonra – burada aynı hafta içinde biri cuma, diğeri pazar olmak üzere iki gün büyük panayır kurulur ki o gün artık bütün o kırlar, mezarlıklar bahçeler yerinden oynar; hokkabazlar, cambazlar, salıncaklar, laternalar, davullar, zurnalar, kitareler, mandolinler, armonikler, gramofonlar, seyyar sinemalar hep bir arada, hep birden icrayı hüner ederler; gürültü, patırtı ayyuka çıkar; rakı, şarap, bira, şarap, konyak karmakarışık içilir; çiftetelli, kasap havası, hora, polka, vals, mazurka, fokstrot, tango hep yan yana ve karmakarışık oynanır.

Bu hayhuy arasında konuşulan lisana gelince işte Esperanto diye buna derler. Türkçe, Rumca, Yahudice, Ermenice, Arnavutça, Bulgarca, Çingenece burada birbirine girift olmuş, karmakarışık ve gürültülü bir nehir gibi çağlar.

Balıklı Panayırını denilince zannetmeyin ki oraya yalnız Hristiyanlar, yalnız Ortodokslar gider, hayır! Bu panayıra Fenerli Madam Kiryakiçe, Kurtuluşlu Madam Zoiçe ile beraber Topkapılı Nuriye Hanım, Kocamustafapaşalı Fitnat Hanım da iştirak eder. Onların kahve takımlarını nevale sepetlerini kapınca gelip Balıklı servilerinin altına kurulur, etraftaki vur patlasın çal oynasına bakarak gününü gün eder.

Sonra Galata'daki, Beyoğlu'ndaki büyük mağazaların, fabrikaların Sivaslı, Şebinkarahisarlı kapıcı ve bekçileri de davul zurnalarla Balıklı Panayırına gelip oradaki

meraların üstünde Hıristiyan hemşerileriyle beraber yer, içer, çalar, oynar, hoplar, sıçrarlar.

Bu sene hava serin olduğu için geçen cuma günü Balıklı Panayırı diğer yıllara nispetle oldukça hafif geçmiştir.

Fener: Haliç'in En Eğlenceli Sahili

Boğaziçi'nde Arnavutköy, Haliç'te Fener.. Yaz akşamları bu ikisi birbirlerine ne kadar benzerler. İkisinin de akıntısı, çakıntısı mükemmeldir. Fener'in bir hususiyeti varsa piyasa yerinin uzunluğudur; iskeleden başlar, ta Balat içerisine, Kesmekaya'ya kadar uzanır. Buranın en meşhur yeri Kılburnu'dur. İki sene evvel içinde uyuyan bir garsonla beraber sabaha karşı cayır cayır yanan o koskoca Kılburnu Gazinosu'nun yerine yeni yapılan alçak gazino eskisi gibi bugün gene Haliç'in en hatırı sayılan bir eğlenti yeridir. Cuma, cumartesi, pazar günleri burası çeşit çeşit insanla dolar, parası olmayan yahut parasına kıyamayan zavallılar içerideki sazlı sözlü bu hayhuyu parmaklıkların üzerinden seyreder. Buranın en hoş zamanı baharda Kâğıthane dönüşleri başlayıp da zurnalı, naralı sandalların gazinoya rampa ederek geçtikleri akşamın alacakaranlık zamanıdır. Bakarsınız, içerisinde saz, bahçede söz, denizde çiftetelli, karşı sahilde "aman Allah" narası, sağdaki meydanda fıstıkçı, fındıkçı, muhallebici, kâğıt helvacı sesleri, cadde tarafından otomobil, otobüs düdükları hep birbirine karışınca artık orası öyle bir hale gelir ki değmeyin keyfine!

Fener İskelesi son birkaç sene zarfında yaz günleri o kadar kalabalık, o kadar parlak, o kadar neşeli, o kadar

cümbüşlü olurdu ki cuma günleri Beyoğlu'ndan bile buraya takım takım akın edenler olurdu. Fakat Fatih-Edirnekapı tramvayı Haliç'in Rumeli sahilini kâmilten bozduğu, ahaliyi yukarı taraflara çektiği için bu sene Fener'deki bahçeli gazinolardan biri daha kapanmış, eskiden yaz günleri müteaddit salaşlar kurulan, aletleri kaba basa kadınlarla dolan iskele meydanı da şimdi eski halini kaybetmiştir. Böyle olmakla beraber Haliç Fener'i başta meşhur Çınarlı olmak üzere oradaki sıra kahveleriyle, bilardo mahalleleriyle gene bugün Haliç'in en işlek; en eğlenceli bir yeridir. Buranın bilhassa yazın mehtaplı gecelerindeki piyasası çok maruf ve pek dillerde destandır.

O civarda her milletten, her cinsten yüzlerce matmazel ve yüzlerce delikanlı akşamdan gece yarısına kadar hiç durup dinlenmeden iskele ile Balat Çarşısı arasında aşağı yukarı boyuna mekik dokurlar ve arada bir yoruldukça yolun üzerindeki dondurmacılarda, pastacılar da biraz soluk alıp tekrar yola düşerler. Artık o yollarda Türkçe, Rumca, Yahudice, Ermenice şakalar mı dersiniz, monşer ağzı latifeler mi, külhanvari afiler¹ mi, babayani ve kalender işi nükteler mi, kaba saba soğukluklar mı, sağa sola voyvolar mı, alaturka alafranga şarkılar mı, yol kenarında danslar mı, bunlar hep birbirine girift, hep birbiriyle mülemma² ve daima kaynayan acayip bir aşure gibi gece yarısına kadar gırla gider. Buranın bir alame-tifarikası da bisiklet iptilasıdır. Gündüzden ziyade geceleri bu sokaklardan bisiklet gürültüsünden geçilmez. Fener'in iç tarafları manzara itibarıyla Beyoğlu'nun Kal-yoncu'sunu, Hamalbaşı'nı, Sakızağacı'nı, Tarlabası'nı andırır ve insan bu iç sokaklarda gezerken kendisini mu-

1. Gösteriş, çalım, caka. (Y.N.)

2. Renk renk. (Y.N.)

hakkak Beyoğlu'nda zanneder; fakat İstanbul'u iyi bilen, İstanbul'un her semtinin, manzara itibarıyla birbirine benzemesine rağmen ayrı bir çeşnisi, ayrı bir hassası olduğunu unutmayan zeki bir adam, bir-iki dolaşmakla derhal anlar ki Beyoğlu'nun oraları başka, Fener'in iç tarafları başka!

Hasköy'ün Zevki Sefası Yazındır

Bilmem yalan, bilmem doğru, eskiden, yani Musevilerin henüz mavi şalvarla gezdiği zamanlar Balat'tan Hasköy'e taşınanlar için kendi aralarında şöyle konuşurlarmış:

“Maşşalla maşşalla! Bezin Sepetaçı haspalaştı!”

“Neden bildin?”

“Nedeni var mı, yormuyor musun, Hasköy'e taşındı, has ekmek yemeğe, has bahçenin yülünü koklamaya başladı!”

Bundan anlaşılıyor ki Hasköy eskiden Musevilerin kibar yatağı yahut sayfiyesiymiş!

Şimdi ise Balat'tan pek farkı yok gibidir. Hatta bina itibarıyla Balat'tan daha düşkündür. Balat'a nispetle daha sakince bir yer olan Hasköy, Meşrutiyet'in ilanını senelerinde hayat ve eğlence cihetinden talaş alevi gibi birdenbire bir parlamışsa da bu hal çok sürmemiş, o zaman orada açılan sinemalar, tiyatrolar, çalgılı gazinolar bir-iki sene içinde top atarak kapanmışlardı. Elyevm iskele başındaki büyük sahneli gazino, işte o zamanlardan kalmadır ki bugün Menteş Efendi tutmakla ve yalnız kahve olarak işlemektedir. Bayağı günler pek تنها olan bu koca gazinonun içi cuma geceleri, cuma günleri, cumartesi akşamları hıncahınç dolar ve iskambil tavla gürültüsünden durulmaz. Buranın müşterileri içinde zikre şayan yalnız bir kişi

var, o da Kasımpaşalı Kemal. Vaktiyle gençken müstait ve parlak memur olan, oldukça yüksek tahsil görmüş bulunan bu adam sürekli işret yüzünden bugün garip bir hale gelmiş ve Hasköy Gazinosu'nun gedikli bir ucubesi olmuştur. Rivayete göre Kemal Efendi vaktiyle gençken Hasköylü bir kıza abayı yakmış, onun ateş-i aşkı kendisini bu hale sokmuştur. Aradan uzun yıllar geçtiği ve kendisi eski benliğinden tamamıyla tecerrüt ettiği halde Kemal Efendi'yi hâlâ her gün, her gece Kasımpaşa'dan ta Hasköy'e sürükleyen saik, bu eski ve acı hatıranın dumanlı izleriymiş!

Hasköy'ün çarşısını tarife hacet yok. Balat Çarşısı'nı biraz ufaltın, biraz da karikatürize edin, işte size Hasköy Çarşısı... Hasköy'ün zevki yazındır, yaz geldi mi Hasköy ömür bir yer olur. Balat'ın cadde piyasasına mukabil bahar ve yaz günleri Hasköy'ün deniz kenarı piyasalarına, kır gezintilerine pek doyum olmaz. Hele tepedeki Çıksalın'da, Bademlik'te akşam teferrüçleri¹ cidden görülecek şeydir. Zaten ismi üstünde: Çıksalın!

Orası o kadar hoş, o kadar latif, o kadar müferreh² bir yer ki vaktiyle, hiç şüphesiz, genç Musevi dilberlerine telmih olarak buraya bu isim verilmiştir: Çıksalın! Yani, bahar ve yaz akşamları ey genç ve güzel Esterya yahut Raşel Hanım, tak takıştır, çak çakıştır, iki dirhem bir çekirdek, şu yeşil, havadar ve çok güzel manzaralı tepeye çık, orada yeni ve nazlı bir gelin gibi iki tarafa salın, nazan ve hıraman³ dolaş, seni bu halde görenler mest olsunlar!

Hasköy'ün bu meşhur yüksek mesiresi işte insana bu manayı ilham eder. Biraz ilerideki Bademlik de Çıksalın'dan aşağı kalmaz; orası da berisi kadar hoştur, la-

1. Gezinti. (Y.N.)

2. Bolluk içinde. (Y.N.)

3. Salınarak naz ve edayla yürüyen. (Y.N.)

tiftir. Hele mehtaplı gecelerde pek cana can katan bir yerdir.

Hasköy esasen yamaçta, sırtta bir yer olduğu için mahalle araları, sokakları hep inişli, yokuşlu, eğri büğrüdür, evlerin çoğu bahçelidir. Bazı yerlerde eski büyük yangınlardan kalma koca koca boş arsalar, meydanlar vardır. Musevinin hayvan beslediği nadirdir, hatta hiç görülmemiştir değil mi? Fakat bu Balat'ta, Şişhane Karakolu'nda, Ortaköy'de öyledir; geniş arsalar, meydanlar, bahçelerle süslenmiş olan Hasköy'de ise hemen her evin birkaç tavuğu, horozu, koyunu, keçisi vardır. Lakin şu beyaz keçinin sahipleri Musevi değil Ermeni'dir. Durun size o keçi ile sahiplerini takdim edeyim: Keçinin ismi Nazlı'dır. Keçinin yanında kirmanla iplik büken kadın Şebinkarahisarlı Spohi Hanım'dır. Karşısındaki erkek de Spohi Hanım'ın kocası Kirkor Ağa'dır. Bunlar karıkoca ve keçi birbirlerini o kadar severler ki evde, sokakta, çarşıda hiç birbirlerinden ayrılmazlar. Spohi Hanım nerede ise kocası Kirkor Ağa ve keçisi Nazlı Hanım da oradadır. İşte bakın bugün de Hasköy'le Halıcıoğlu arasındaki boş arsalarda üçü birden güneşleniyorlar. Allah muhabbetlerini artırsın!

Şu ince, mavi gözlü matmazelin ismi de Robeka'dır. Bir hafta Hasköy'deki ablasının yanında, bir hafta da Ortaköy'deki nişanlısının nezdinde oturur. Yol kenarında seyyar fotoğrafçıya resim çektiren matmazellere gelince, bunlardan kişmisi yani sandalyede oturanı Matmazel Viktorya, yanında ayakta duran sarışını da Matmazel Eliza'dır. Zavallılar seyyar fotoğrafçıya resim çektirirken bizim Fotoğrafçı Cemal'i elindeki mükemmel ve şık makinesiyle görünce onu da seyyar bir fotoğrafçı sanarak sordular:

"Kuvantoz kuruş una fotoğrafi? Akomu ezla vesika,

akomiu ezla kartpostal?" (Kaç kuruşa bir fotoğraf çıkarıyorsun, vesika resmi kaç, kartpostal kaç)

Onlar soradursunlar, Cemal çoktan makinenin vidasını çekmiş, onları cama almıştı. Şimdi gazetede kendilerini görünce kim bilir ne kadar şaşıracaklardır.

İstanbul Balıkpazarı'nda Neler Görürsünüz?

Yeraltında kazan kaynar denilince karınca yuvası anlaşılır fakat biri tutsa da size bilmece olarak, "Yer üstünde kazan kaynar, nedir?" dese hiç düşünmeden şu cevabı veriniz:

"İstanbul Balıkpazarı!"

Evet, İstanbul Balıkpazarı sabah akşam, gündüz gece, hiç durmadan, dinlenmeden fıkır fıkır kaynayan bir kazandır.

Çorba kazanı mı, diyeceksiniz... Hayır, aşure kazanı! Hem öyle bir aşure ki içinde ne ararsanız var.

Balık tablasının yanında yoğurt tenekesi, kadayıf tepsisinin yanında pastırma çuvalı, portakal işportasının yanında beyin zembili, zeytinyağı tenekesinin üzerinde kaymak tabağı, sarraf cemekânının önünde elma küfesi, lüks otomobilin karşısında yük arabası...

Ve bunlar orada nasıl birbirlerine girift iseler bütün o çamurlu, dolambaçlı sokakları dolduran insanlar da öyledir.

Hele akşamüstleri, hele Eminönü'nden Balat'a işleme başlayan otobüslerin oraya doldukları bugünlerde Balıkpazarı'nın akşamlık hali pek görülecek bir haldir. Buranın saat beşten sonra başlayan bir uğultusu vardır ki insan bu uğultuyu oradaki binalardan birinin üst katına

çıkıp balkondan dinleyecek olsa zanneder ki aşağıdaki sokaklardan muazzam bir kabile geçiyor. Ve bu kabileyi teşkil edenlerin her biri ağzıyla kendine göre bir hava tutturmuş söylüyor, arada terazi, dirhem, teneke, şişe, araba, otomobil, otobüs gürültüleri de bu bin bir havaya göre acayip bir tempo tutuyor. Bu kadar kalabalığına, bu kadar şümüllü¹ bir alışveriş yeri olmasına rağmen Balıkpazarı'nın Nuh Nebi'den kalan o berbat, dar, çapraşık, çamurlu, çirkefli sokaklarında şöyle bir parça olsun genişlemeye, açılmaya, düzelmeye hâlâ bir niyet yok gibi! Bu niyet olamaz; çünkü memleketin en işlek bir yeri olan Balıkpazarı'nda en ufak bir dükkânın, hatta dükkândan vazgeçtik, küçük bir işportanın durduğu yarım metre murabbalık yerini istimlak etmek kim bilir ne kadar mangıra dayanır! Eyüplüler ve bütün Haliçliler bundan çoktan anlamış oldukları için bir vakitler tatlı tatlı rüyalarına giren Eyüp-Eminönü tramvayından vazgeçtiler de şimdi Şehzadebaşı-Vefa-Eyüp tramvayını dillerine doladılar.

Zavallı Eyüplüler, eğer akılları varsa ondan da vazgeçseler de tramvayın Edirnekapı'dan biraz daha aşağıya sarkmasını isteseler daha kestirme, daha pratik bir temennide bulunmuş olurlar. Geçen gün gazeteler Haliç şirketinin terk-i ticaret edeceğini yazıyorlardı. Şimdi pek bilmem ama otobüsler yarın öbür gün ta Silahtar'a kadar yürümeye başladılar mı asıl o zaman vapurlar hapyuttu demektir.

Balıkpazarı'nın en karakteristik ciheti bittabi oranın meyhaneleridir. Bir zamanlar Muallim Naci'ye², "Ol kadar çaktım ki tersa zadeganın aşkına / "Berka döndüm,

1. Kapsamı geniş. (Y.N.)

2. Muallim Naci (1849-1893): Yazar, şair, öğretmen ve eleştirmen. (Y.N.)

neşr ü envar eyledim meyhanede” dedirtecek kadar biçareyi kendinden geçiren bu Balıkpazarı meyhaneleri, Muallim Naci'den sonra da ona pirevlik etmeye özenen birtakım meyperest¹ şairlere, müteşairlere² yıllarca bir zevk yeri olmuş, o tip insanlardan başka daha nice nice içkiye düşkün akşamcılar buranın basık, loş, kasvetli, balık ve piyaz kokulu meyhanelerinde kafalarını tütsüleyerek zekâlarını, hislerini söndürmüşlerdir.

Burası eskiden olduğu gibi hâlâ birçoklarınınca bir meyhaneler diyarı telakki edilir ve birçok akşamcılar hâlâ mı hâlâ buranın beyin uyuşturan, gönül karartan demhanelerinde günlerinin dinlenme saati olan birkaç saatlerini dipsiz kile boş ambar kabilinden laklakiyatla geçirirler. Bundan birkaç sene evveline gelinceye kadar buranın “Neyine gerek Saffet” ve bir rakı fıçısı dibinde çatlayan “Baba Saffet”³, “Mütekait Şefik Bey” gündüz dilenci, güneş battıktan sonra da akşamcı olan “Hafız ... Efendi” gibi kendine mahsus birtakım tipleri vardı ki onlar artık meydanda yok... Şimdi Balıkpazarı'nın en değere şayan tipi Ressam Yuvanis'tir. Ressam Yuvanis Beyaz Ruslardandır. Bir cihetten tıpkı Balat, Fener ressamı Kayserili Kumbaros'a benzer. Yalnız aralarındaki fark şudur: Kumbaros bir zamanlar babasından gördüğü klasik (!) tarzı terk edip birkaç sene fütürizm, kübizm, dadaizm gibi yollara saptıktan sonra tekrar klasisizme döndü. Yuvanis Efendi ise müfrit bir empresyonizmden başka tarza tenezzül etmeyecek kadar tarzında sabit bir sanatkârdır! Kendisinin, Balıkpazarı'ndaki Arnavutların Tünel Birahanesi denilen mağaramsı yerin duvarlarına yeni yapmış olduğu ana kız çıplak resimleri serbest ressamlar cemiyeti azasından Elif

1. İçkiyi seven. (Y.N.)

2. Kendini şair sayanlar. (Y.N.)

3. (1936) Bir tiyatro sanatçısıdır. (Y.N.)

Naci'ye tavsiye ederim, gidip bir görsün, belki oradan yeni yeni ilhamlar alır.

Balıkpazarı'nın yerlilerinden meşhur Pastırmacı Mihran Ağa'yı tanır mısınız? Dükkânı Mısır Çarşısı kapısının yanındadır. Mihran Ağa'nın kendi rivayetine göre "bastırmacılıh eyle pek kolay zeneetlerden değulmuş! Bastırmayı doğramahtan doğramaya bile çok farhlar varmış... Usta bir pastırmacı isterse bir sigara kâğıdınının yarısından daha ince bastırma doğrarmış! Ama şimdi irast gelen işi bastırmacılığa töktüğü için meydanda erbap galmamış!"

Balıkpazarı'nın bütün o rengârenk manzaraları içinde ne Pastırmacı Mihran Ağa ne dörtyol ağzındaki küçücük dükkânda tıpkı bir erkek gibi konuşan iriyarı tütüncü kadın ne Bulgar doktor ne Balatlı seyyar turşucu ne palabıyık Arnavut orada bir köşecikte salata, soğan, maydanoz, turp satan ana kız kadar insanı alakadar etmez. Orada anasıyla beraber seyyar zerzevatçılık yapan on beş-on altı yaşlarında güzel bir kızcağız var ki işte size say'ın, namusuyla çalışarak geçinmenin bir timsali!

Istanbul Sokaklarında Akşam Pazarı

Onlar dişiymiş!

Yaşlıca ve safça bir kadın Gedikpaşa'daki balıkçılardan birinden balık alıyordu. "Aa..." dedi. "On beşe pahalı... Bak, alt yandaki balıkçı bunlardan daha büyüünü on iki buçuğa veriyor."

"İyi hanımefendiciğim, onlar dişi balık, onlar marya, bunlar erkek!"

"Aaa... Balığın dişisi erkeği olur muymuş?"

"Elbette olur, tablada gördüğün bu mübarekler ana-sız babasız dünyaya gelmediler ya!"

Tramvaya dair nasihatler

"Oğlum, tramvaya asılma, kolun bacağın kesilir. Yavrum tramvaya asılma kafan patlar. Evladım tramvaya asılmâ kaburgaların kırılır. Çocuğum tramvaya asılma, bağırsakların dışarıya uğrar!"

"Efendi, tramvaya arkadan gir, önden çık! Beyim elinden suları akan balıklarla bu kalabalık tramvaya girme, herkesin üzeri mutfak paçavrası değil!"

"Hanım, yavaş konuş, içeride bu kadar yabancı var, dedikoduyu akşam komşunun evinde yaparsın!"

"Ey kontrol efendi, kalabalıktan biletçi bilet kesemiyor, sen neyi kontrol edeceksin? Yer bulsam sana değil

evvela Şu ihtiyaara yer vereceğim ki istediği istasyonda insin.”

“Bana bak, her sabah akşam basamağın 6n6nde herkese dikiz ge7en delikanlı, artık bu hatta mimplendin, biraz da başka semtleri dolaş!”

D6nk6 Hava

Kasırđa ağa7lara sa7larını yoldurdu
Sinirli hanımların y6zlerini soldurdu

Tavuklarla horozlar başladılar duaya
Kiremitler u7uŐtu beşer onar havaya
Tozlar hortum Şeklinde uzandılar semaya

Sonra yağmur boŐandı, seller kapladı Őehri
Hamal sırtında ge7tik Aksaray’daki nehri!

Osman Cemal

Kaynıyor, kaynıyor, kaynıyor ve cavultudan cuvultudan uğultudan yer yerinden oynuyor. Y6zden fazla satıcı, 67 y6zden fazla m6Őteri birbirlerine girift bir halde... Bu 7ok hararetili alıŐveriŐe biraz yandan biraz tepeden bakılınca ne alan belli oluyor ne satan!

Arnavutkaldırımının 6zerinde, sıcaktan ve toz topraktan bunalmış, baygın yatan tıkız ve bodur patlıcanların yalınayak, başı kabak, g6đs6 a7ık, bağrı yanık sahibi ne de cabbar adam mış... Sağdan 6n6n6, soldan arkasını kapatmak isteyen 6z6mc6 ile yeşil biber ciyi kaŐla g6z arasında nasıl da 6rk6tt6 ve onları oradan nasıl da p6Ők6rtt6! Fakat nasıl oluyor da m6Őteriler bu adamın sesinden 6rk6p beş-on metre uzağa ka7mıyor ve o gırtladığının olancı hızıyla bağırdık7a yanındakiler kulaklarını tıkamıyorlar?

Bu ne asabi bir bağırs, bu ne hırçın bir çağırış, bu ne çatık kaşlı, dik başlı bir satış! Şuraya bakın yahu, herif patlıcan satmıyor, adeta karşısındakilere kafa tutuyor:

“Haydaaaa... Beş tane beş, on tane beş... Gel sen de al be, gel sen de al dayıı!”

Her şeyde güler yüz, tatlı dil arayan insanlar patlıcancının bu dağ deviren, zincir kıranvari bağırsına bakın nasıl da koşuyorlar? Bu yalınayak, başı kabak patlıcancı mutlaka bir manyetizmacı olmalı, kılığının bütün çapulculuğuna ve sesinin olanca hoyratlığına rağmen nazik nazik hanımlar, çıtkırıldım matmazeller inadına ona koşuyor, arnavutkaldırımında bunalmış, baygın yatan bodur ve tıkız patlıcanları, adeta kapışircasına sepetlerine, çantalarına dolduruyorlar.

Biraz ileride arabayla kavun satan delikanlı da ondan aşağı değil, hatta bu, ötekiyle ses, satış müsabakasına çıkmış, ona meydan okuyor gibi... Hem bunun sesi ötekinden daha pürüzsüz. Kıranta patlıcancının gırtlığından fırlayan hırıltılı, kalın sesinde uzun senelerin alkol ve tütün pürüzleri hissediliyor fakat genç kavuncunun hançerede hiçbir engele takılmadan çıkan gür, davudi sesi, eğer biraz terbiye görse değme gramofoncu hafızlara birkaç çeki taş çıkarır, bakınız, işte bağırsıyor:

“Arabada bal var... Arabada mal var! Çifti yedi buçuk... Çifti yedi buçuk!”

Huryaaa... Kıranta patlıcancının önündeki kalabalık haydi göç ediyor, şimdi kavun arabasının önüne!

Lakin berideki incirci, üzümcü, bamyacı, peynirci dururlar mı? Bu sefer de bunlar hep birden feryadı bastılar mıydı, koskoca akşam pazarında sağlı sollu bir akıntı, bir çalkantı, bir sarsıntıdır başlıyor ve ondan sonra insan seslerine, satıcı cavultusuna, terazi, dirhem, kantar şakırtıları da karışınca ne alan belli oluyor ne satan... Adamcağzın dakikalardan beri boğazı yırtılarak yirmi paraya diye

bağırđıđı patlıcanı yanlışlık ve aceleyle kırk paraya kapışan mı dersiniz; evden kendisine şeftali ısmarladıkları halde şeftali yerine dalgınlıkla incir alan mı istersiniz; beride dolmalık biber tartırken bir kenara koyduğu kesekâğının dibi delinerek içindeki ateş balıkları incircinin tablasına dökülenler mi?

Laf değil bu, buna akşam pazarı demişler. Satan telaşta, alan telaşta.

İstikbalin Şişli'si Karagümrük

İstikbalin Şişli'si! Fatih-Edirnekapısı tramvayı yapılmadan evvel İstanbul'un en külüstür bir yeri olan Karagümrük'e gidin de şimdi bir görün! Bilhassa açık, güneşli, ılık bir cuma günü öğle ile akşam arası giderseniz daha iyi olur. Hele baharda, hele yazın... O otuz metre genişliğindeki Fevzipaşa Caddesi'nin kalabalıktan geçilmez bir hale geldiği bahar ve yaz akşamlarında burayı bir görürseniz şaşar ve içinizden, "Bu ne biçim Karagümrük, hiç böyle Karagümrük olur mu? Yoksa Beyoğlu yavaş yavaş bu tarafa mı taşınmaya başlamış?" diye söylenirsiniz. Esasen İstanbul semtleri içinde havasının pek güzelliğiyle maruf olan bu semtin tramvay caddesi tam bir senedir, açık havalarda, akşamları İstanbul'un birinci sınıf bir piyasa caddesi halini alıyor ve yüzlerce kadın erkek, mektepli mektepsiz, çoluk çocuk Altay Tramvay İstasyonu'yla Acıçeşme arasında alacalı bulacalı muazzam bir insan seli halinde sağa sola salınıp duruyor. Şimdi orada pek mükemmel, pek dört başı mamur değilse de göze çarpacak dişe dokunacak ve oldukça hatırı sayılabilecek kadar bir de "stadyum" var. Bu stadyumu pekâlâ hatırlarsınız, kendisini gözünüzle görmedinizse de ismini gazetelerde çok gördünüz, dedikodusunu çok işitti-

niz. Hani bir zamanlar belediyenin yapmak istediği o meşhur Çukurbostan Stadyumu!

Vakıa bu şimdiki stadyumu oraya belediye yapmadı; fakat burasının stadyum yapılacağını gazetelerde okuya okuya hevese gelen oranın sporcu gençleri yaptı; başta Karagümrük İdman Yurdu olmak üzere o civardaki küçük kulüplere polis müdüriyeti memurlarından Muhtar Bey isminde bir zat önyak oldu. Gençler birliği de orayı oldukça hatırı sayılır bir stadyum haline getirdi. Açık havalarda cuma günleri orasını bir görseniz herhalde Tak-sim Stadyumu'ndan fazla kalabalık bulacaksınız. Sonra buranın gerek oyuncular gerek seyirciler için bedava olması da caba!

Buraya kadar bahsettiğim Karagümrük, dış Karagümrük'tür ki gittikçe Beyoğlu'na, gittikçe karşı tarafa dönmektedir; hatta buradaki tramvay durak yerinde kadın saçlarına ondülasyondan evvel ferize yapan çok şık, alafiranga perukalar bile vardır. Fakat bir de iç Karagümrük'e gelelim bakalım: İç Karagümrük denilebilir ki hâlâ eski hamam, eski tas... Tramvay gelmeden evvel burası neyse gene o...

Gene o bozuk kaldırım, çamurlu çarşı... Gene o peykeli eski kahveler... Gene o daracık sokaklı mahalle içleri... Gene o ısıranlı viraneler... Burada yenilik namına en göze çarpan şey sabahları çarşının başına dizilen kemik ve sedef kakmalarla müzeyyen, şık sandıklı kundura boyacılarıdır.

Bu çarşının asıl görülecek manzarası, buraya, pazartesi pazarı kurulduğu gündür ki o gün artık orası satıcıdan, insandan, sergiden, arabadan, beygirden geçilmez. Her pazartesi günü burada kurulan pazar İstanbul'un en ucuz pazarı olmakla maruftur. Haftanın diğer günleri tenhaca olan Karagümrük Çarşısı'nın en belli başlı ticarethanesi Nafiz Bey isminde bir gençle Halil Efendi is-

minde bir zatın attariye¹ ve tuhafiyeye dükkânlarıdır. Ve bu iki dükkân oranın adeta birer bonmarşesidir.

Tramvay caddesinden yeni yapılan "Sıhhat Apartmanı" gibi, "İbrahim Efendi Akaretleri" gibi, asri binalarıyla dış Karagümrük içeriye doğru dalgalanıp yayıldıkça oranın bu iki küçük bonmarşesi de istikbalin birer büyük müessesesi olacaktır.

Sabahları içinde yüklü ve yüksüz kömür develeri dolaşan bu çarşının bir ucu da İstanbul inekçileriyle sütçülerinden bir kısmının merkezidir. Burada onların dört kahvesi vardır; İstanbul sütlerinin çoğu sabah akşam hemen bu kahvelerden yola çıkar; esnaf burada toplanır, burada hesaplaşır, burada dertleşir. Lakin bu sütçülerin, bu yoğurtçuların hepsi Arapkirli, Eğinlidir. İçlerinde bir tek Ispartalı veya başka memleketli yoktur. Bu sütçülerin ve inekçilerin en kalantorları Arapkirli İbrahim Efendi ile mülga² Harbiye Nezareti kâtipliğinden mütekait Eğinli Halil Efendi'dir. Çarşının öteki ucundaki mahalle kahvelerinde ise civar mahallelerin ahalişi oturur. Bunlar da ekseriyetle küçük memurlarla mütekaitler ve bazı esnaflardan ibarettir.

Buranın diğer dikkate şayan yerleri de çarşının ortasındaki Şişman Nuri Efendi'nin pastanesi ile Çolak Ali Efendi'nin sucu ve meşrubat dükkânıdır. Bu iki dükkân Karagümrük'ün birer akşam muhabbethanesidir. Akşamları demlenmek ve bu suretle biraz eğlenmek isteyenler buralara dolarlar; fakat çalgısız çengisiz, danssız, oynusuz, sessizce dem çekerek vakitlerini geçirirler. Buraların müdavimleri arasında gayet hoşsohbetleri de vardır. Mesela Şişman Nuri Efendi'nin kendisi pek hoşsoh-

1. Aktar. (Y.N.)

2. Kapatılan. (Y.N.)

bet olduğu gibi her iki dükkanın müdavimlerinden Kunduracı Ali Efendi de yabana atılmaz. Hele bunlar, Bakkal Seyit Efendi, Kunduracılar Cemiyeti Kâtibi Hayri Efendi hep bir araya geldiler mi insan neşeden çatlar. Nuri Efendi ile Kunduracı Ali Efendi aynı zamanda oldukça münevver, şiir, mizah meraklısıdırlar da... Ellerinden gazete, mecmua hiç eksik olmaz. Mizah gazetelerindeki birçok manzumeleri bayıla bayıla okur, sonra da defterlerine temize çeker, hatta ezberlerler.

Bu iki münevver esnafla beraber bütün Karagömrük-
lülerin şimdi gazetemizden bir ricası var; o da sabah akşam tramvaylarındaki fazla kalabalığa bir çare... Bir de bu hatta şimdilik az mevki arabası gönderilmesi ve arabalarda iki taraf kapılarının birden açık bırakılmasının menî...

Çukurbostan'daki Halk Stadyumu

Kim ne derse desin, İstanbul'un İstanbul cihetine muhakkak bir stadyum yahut stadyum demeyelim de genişçe ve muntazamca bir oyun sahası ister. Bunun en canlı şahit ve ispatı da işte halkın hiçbir yerden, hiçbir kimseden ufak bir yardım bile görmeden kendi kendine meydana getirdiği Edirnekapı Çukurbostan'daki oyun yeridir. Her cuma günü yüzlerce oyuncu ve binlerce seyircinin toplandığı bu Çukurbostan'a orayı bu hale koyanlar ve her cuma oraya dolanlar kendi kendilerine bir de isim vermişler: "Halk Stadı". Polis müdüriyeti memurlarından Muhtar Bey isminde bir zatın delaletiyle meydana getirilen bu saha, şimdi yalnız İstanbul cihetindeki değil, bütün İstanbul'da ikinci sınıf kulüplerin egzersiz ve maç sahası halini almıştır. Karagümrük Futbol Kulübü'ne mensup gençlerin gayreti ve reisleri İsmail Hakkı Bey'le idare heyetinden Muhtar Beylerin himmetiyle her gün bir parça daha muntazamlaşan bu saha için geçen sene Belediye Reisi Muhittin Beyefendi bir miktar yardım vaat etmişken bu sene parasızlık yüzünden o yardımı edememiş; fakat bu hal gene orada toplanan gençlerin şevkini zerre kadar kırmamıştır. Sahanın muhafızları sayılan Karagümrük gençleri diyorlar ki; burası değil mi ki bugün bu şekli almıştır, bir-iki sene sonra tabiatıyla asri

bir stadyum haline girecektir. Şimdi her cuma orayı dol-
duran muhtelif kulüplere mensup yüzlerce oyuncu ile
binlerce seyircinin, belediyeden başka bir ricaları var ki o
da hiç olmazsa tramvay caddesinin altından bu meydana
akan mecranın kapatılmasıdır. Umarız ki yaz cumaları
beş binden fazla insanın toplandığı bu meydanı belediye
ufak bir himmetle bundan kurtarır.

Çukurbostan'daki halk stadyumu hakkında oraya
gelen futbol kaptanları diyorlar ki: "Biz vakıa ikinci kü-
meye mensubuz fakat içimizde çok müsait, çok iyi
oyuncular var, hiç şüphesiz ki bugünün ikinci kümeleri-
ne mensup olan bizler yarının birinci kümelerini teşkil
edecek ve içimizden nice Zekiler, Nihatlar, Bekirler çıkara-
cağız. Nitekim daha bir ay evveline kadar ikinci küme-
de olan Kasımpaşalılar bugün birinciye geçmek üzereler.
Bunların yarın Galatasaray'ın, Fenerbahçe'nin mevkisi-
ne yükselmeyeceği ne malum? Böyle olduğu halde gaze-
teler, gazetelerin spor muharrirleri, birinci kümedekilere
sütunlarla yazı tahsis ediyorlar da arada sırada bizim
halk stadyumundaki maçlarımızdan niçin bahsetmiyor,
niçin ayda yılda bir buraya da uğrayıp birkaç satır da bi-
zimiz için yazmıyor?"

Karagümrük futbol kaptanı da bakınız ne diyor:
"Biz İstanbul'daki ikinci sınıf kulüpler içinde en kuvvet-
lilerden biriyiz. Hatta ikinci kümenin Kasımpaşa'dan
sonra gelen en kuvvetlileri ile her zaman maça hazır ve
hatta Kasımpaşa'yla da maç yapabiliriz. Bizim kuvvet
derecemizi federasyon da bilir; lakin nedense federasyon
o kadar müracaatımıza rağmen bizi bir türlü federe et-
miyor; civarımızdaki federasyona dahil olan Eyüplülerle
birleşin diyor. Halbuki Eyüp bize tam üç çeyreklik bir
mesafededir, biz onlarla nasıl birleşiriz, federasyon acaba
niçin bizi federe etmiyor?"

Bu cihetin cevabını federasyon versin, biz gelelim

gene mevzumuzu: Çukurbostan Stadyumu hakkında eski Süleymaniye Kaptanı Hüsnü Bey diyor ki: "Taksim Stadyumu yeni açıldığı zaman alakadarlara demiştim ki, eyvahlar olsun, mademki futbol Kadıköy Çayırı'ndan Beyoğlu'na geçiyor, artık bizde futbolculuk hapı yutacak demektir. Zira eskiden Kadıköy Çayırı'ndaki maçlardan yorgun çıkan bizler bu yorgunluklarımızı gider, Kalamış Koyu'nda dinlendirirdik. Fakat Taksim Stadyumu'ndan yorgun argın çıkanlar, yorgunluklarını Beyoğlu'nun daha ziyade insanı yorucu yerlerinde dinlendirmeye gidecekler. Ve dediğim de çıktı. Onun için stadyum muhakkak İstanbul tarafında olmalı, fakat bence Çukurbostan'dan ziyade Yenibahçe Çayırı'nda yapılmalı. Çünkü burası daha merkezi, toprağı daha sağlamdır. Hatta esbak¹ Şehremini Cemil Paşa² bile vaktiyle stadyum için burasını intihap etmiştir. Avrupa stadyumlarının çoğu şehir hariçindedir. Fakat vesait-i nakliye vardır, eğer bizde de vesait-i nakliye olsa, tramvay oraya kadar gitse, İstanbul'da stadyum için en münasip ve emsalsiz yer Rami Talimhanesi'dir ki buraya yapılacak asri bir stadyum, mevki itibarıyla dünyanın en birinci sahası olabilir.

Çukurbostan'da oynayan ikinci sınıf oyuncular hakkında Hüsnü Bey'in fikrini sorduk, dedi ki: "İçlerinde çok parlak istidatlar var; fakat aralarında Zeki'yi, Nihat'ı inkâr edecek kadar kendini beğenenler de olduğu için korkarım ki bu istidatlar kendi bildiklerine giderek büsbütün kendilerini kaybetmesinler!"

1. Sabık, eski. (Y.N.)

2. Cemil Topuzlu (1866-1958): Türkiye'de modern cerrahinin kurucusu hekim, yönetici ve eski İstanbul belediye başkanı. (Y.N.)

Bu Fethiye Meydanı da Meğer Ne Ömür Şeymiş!

İki gün evvel Kadıköylü bir ahbap bana sordu:
“Bu hafta ‘Köşe Bucak’ için nereyi yazacaksın?”

“Fethiye’yi!”

“Fethiye’yi mi? Ne münasebet? İstanbul’un köşe bucağında Fethiye’nin ne işi var, Alâiye’nin¹ ne münasebeti?”

Anladım ki vaktiyle bir müddet Avrupa’da da bulunmuş olan bizim Kadıköylü ve orta yaşlı ahbap, henüz İstanbul’da Fethiye isminde bir yer olduğunun farkında değil... Fatih’i sordum, bilirim dedi, bir-iki defa oradan geçmişimdir. Sonra tarif ettim:

“Fatih’ten ileriye doğru bir müddet yürürsün...”

Sözümü kesti, “Evet,” dedi, “bir defa o tarafa da gitmiştim, ileride kaleler filan var.”

Baktım ki bu bizim ahbap öyle tarifile filan Fethiye’yi bulacak cinsinden değil, öyleyse dedim, sabırlı ol da gazetedede yazı ve resimler çıkınca Fethiye neresidir öğrenirsin!

Fethiye, Fatih Çarşamba’sı ile Fener, Draman arasında büyük bir mahalledir. Bir-iki kahvesi, bir-iki bakkalı, attarı, kömürcüsü, oduncusu, terlikçisi ve bir de Cende-

1. Alanya. (Y.N.)

reli Kara Halil isimli bir ilk mektebi vardır. Buranın en göze çarpan ve dişe dokunan yeri Kesmekaya ile Draman Yokuşu arasında yüksek, geniş ve çok nezaretli latif meydanıdır ve yaz akşamları bu meydan o civardaki mahallelerin hoş bir mesiresidir. Haliç'in Fener ve Tersane önlerine tepeden inme bir nezaretle bakan bu meydan da akşamları o civarın hanımları, çocukları, delikanlıları yer yer toplanır, orada bir kenar parkı yahut ala dragon bir piknik hayatı geçirir. Eskiden böyle yerlere İstanbullular bitli Kâğıthane derlerdi. Fakat Kâğıthane yahut nam-ı diğerle Sadabat denilen kasvetli yer, şimdi rahmeti hakka kavuştuğu için artık mahalle aralarındaki böyle yerlere yeni bir isim ve lakap bulmak lazım geliyor.

Fethiye Meydanı, eğer İstanbul'un veya Beyoğlu'nun işlek bir yerinde olsaydı nice açığız oraya koşar, ne şık, ne güzel iki gazino ve bahçe yapardı. Fener cihetinden yedi-sekiz metre yüksekliğinde bir seddin üzerinde olan bu meydan şehrin bütün manzarasına hâkim bir mevki-dedir. Onun için yaz akşamları, evden kilimini, keçesini sürahisini, maşrapasını, bardağını, iskemlesini, kuzusunu, keçisini kapan o civar halkı buraya damlar ve orada göğsünü Okmeydanı'ndan esen serin şimal rüzgârlarına açıp bir-iki saat tatlı bir vakit geçirir. Orası, şimdi aynı zamanda küçük mikyasta bir futbol sahasıdır da...

Fethiye'de genç sporcular da egzersizlerini burada yaparlar. Buranın asıl zevkini kim sürer bilir misiniz? Zerdeşakal¹ Ahmet Efendi ile Muhtar Server Bey... Muhtar Server Bey, hani geçenlerde kendisine yirmi bin liralık tayyare piyangosu çıkan zattır. Server Bey'in oğlu Galatasaray talebesinden Cemalettin Bey² de bu güzel mey-

1. Sarı sakallı. (Y.N.)

2. Cemalettin Server Revnakoğlu (1909-1968): Galatasaray Lisesi ve Güzel Sanatlar Akademisi mezunu, araştırmacı yazar. (Y.N.)

danın gediklilerindendir. Devlet matbaası satış memuru meşhur Nazmi Acar Bey'den sonra İstanbul'un en mustalih¹ ve çelebivari konuşanı Cemal Bey bu meydan için diyor ki:

“Efendim, manzur-ı âlileri olan işbu meydan-ı ferahfeza gerek nezaret gerek hava cihetinden, bila-şek ve laşüphe Şehristanbul'un bi-misl ü baha bir cay-ı dilrubası ve semtimizin dillerde destan bir mesire-i pür-zibasıdır.”

Rahmetli Evliya Çelebi'nin kulakları çınlasın! Ve Cemalettin bu minval üzere konuşmakta devam ettikçe bizim Nazmi Acar da mustalih çelebilikte yavaş yavaş avuçlarını yalamaya başlasın!

Fethiye'nin meşhur simalarından Kaptan Sadettin Bey'i de size tanıtayım: Mütেকait bir denizci olan bu zat oradaki Ali Efendi'nin kahvesinde bazen öyle tatlı deniz hikâyeleri ve uzun gemi seferlerine ait maceralar anlatır ki insanın hayretle parmağı ağzında kalır.

Burada bir de Hokkabaz Salim Efendi vardır ki gayet mukallit, alaycı bir adamdır. Esasen mesleği hokkabazlık olduğu için tabii mukallitlik ve alaycılık da onun sanatı sayılır. Eskiden hokkabazlık sırf Musevilere mahsus bir sanat halindeyken bugün İstanbul'da Fethiyeli Salim Efendi, Monolog Tahsin, Aksaraylı İrfan, Karagözcü Saffet efendiler gibi hayli maharet sahibi hokkabazlar vardır.

Fethiye Meydanı'nda cami, asar-ı atikadanmış². Eskiden kilise olan bu cami bugün artık harap bir haldedir. Ara sıra seyyahlar gelip Kariye Camisi gibi burayı da ziyaret eder ve bu yüksek meydandan şehrin fotoğraflarını alırlar.

1. Ağdalı konuşan. (Y.N.)

2. Tarihi eser. (Y.N.)

Biraz aşağıdaki Kesmekaya Bostanı da yaz akşamları buradan pek aşağı kalmaz. Orada da kuzulu, keçili, marullu, kâğıt helvalı akşam âlemleri kurulur; orada da ufak ufak mehtap piyasaları yapılır.

Fakat geceleri Beyoğlu'nun Tepebaşı bahçelerinde çalınan çalgılar Fethiye Meydanı'ndan aynen ve harfiyen duyulduğu için halk bedava tarafından radyo dinlemek için buraya daha ziyade rağbet ederler.

Sultanselim ile Çarşamba

Eğer şehrin basık, dar, gün görmez, kasvetli sokaklarında çalışmaktan, dolaşmaktan, oturmaktan pek sıkılırsanız ve o gün hava da güzelse sıkılan canınızı biraz ferahlandırmak, bunalan gönlünüze bir parça nefes aldirmek için kalkın, Sultanselim'e kadar uzanın, oradaki geniş cami meydanlığına girin, meydanın ön tarafındaki alçak duvara yanaşın, yüzünüzü karşıya, Okmeydanı'na doğru dönün, göğsünüzü poyraza doğru açın, biraz durun, biraz karşısını, biraz sağı solu, biraz da ayaklarınızın altına döşenmiş olan köhne Haliç'i seyredin; o zaman göreceksiniz ki ne canınızda sıkıntı ne gönlünüzde bunaltı kalmıştır.

Sayfiyeler, mesireler müstesna olmak üzere diyebilirim ki İstanbul içinde Sultanselim kadar nezareti muhteşem, havası sağlam, güneşi parlak bir yer yoktur. Haliç'e tam bir kuşbakışıyla bakan Sultanselim Meydanı'ndan Beyoğlu, Şişli, Okmeydanı, Kâğıthane sırtları, Eyüp, Rami, Çamlıca tepeleri, Sarayburnu, Üsküdar, Galata, Unkapanı tam manasıyla bir tabak gibi gözlerinizin önüne serilir. Manzaranın bu kadar fazla renk ve genişliğinden maada hiç rüzgâr yoktur ki kış ve yaz burasını tutmasın! Hele yazın gündoğrusu, poyraz, yıldız gibi şimal rüzgârları temmuz ayının en sıcak günlerinde bile buradan eksik ol-

maz ve şehrin her köşe bucağına nazır olan bu yüksek meydana hazırda bile pardösüsüz pek gezilmez. Kışın, o da ayda yılda birkaç seyyahattan başka kimsenin uğramadığı bu meydan, yaz akşamları civarın kadın erkek birçok seyircileriyle dolar, küçük bir gezinti yeri halini alır.

İstanbul mektepleri içinde oradaki o güzel meydanın solundaki Cumhuriyet Kız Orta Mektebi ile bu meydanın biraz daha Fatih tarafına düşen Darüşşafaka, mevkilerinin bu letafetinden dolayı ne kadar iftihar etseler azdır. Sultanselim'in Çukurbostanı da fena değildir, oradaki bu Çukurbostan Edirnekapı'daki, Çapa'daki Çukurbostanlar gibi bostanlıktan, tarlalıktan çıkmış, ağaçlıklar, sebzeler, rengârenk bahçeleri ve yer yer kamışlar arasındaki bir mahalle halini almıştır. Yazın buraya yukarıdan bakıldı mıydı insan kendisini yeşilliklere bürünmüş, küçük, şirin bir köy karşısında zanneder. Acaba Sultanselim'in pek meşhur olan incirini evvelce bu Çukurbostan mı yetiştiriyordu yoksa Fener'in üzerine doğru uzanan bostanlar mı? Bunu bilse bilse gene oranın yerlilerinden ya Bestekâr Hafız Rıza Bey¹ yahut gümrük memurlarından Osman Nuri Bey bilir. Sonbaharda, "Yedi yerinden dirhem dirhem bal akıyor! Sultanselim'indir," diye İstanbul'un her tarafında satılan binlerce okka incirin binde biri bile Sultanselim'in değildir. Orada şimdi değil bütün İstanbul'un her tarafını doyuracak kadar, belki hatırı sayılır bir oburu bir oturuşta tatmin edecek kadar bile incir yoktur. Belki bazı evlerin bahçelerinde arta kalan birkaç ağaç varsa onlar da oradaki Kahveci Rıza Efendi'nin dişinin kovuğunda bile kalmaz. Kahveci Rıza Efendi, Sultanselim'in yerlilerinden ve en eskilerinden babacan bir adamdır.

Bestekâr Hafız Rıza Bey'e gelince, o aslen Ünyelidir

1. Ali Rıza Sağman (1890-1964): Sultanselimli Hafız Rıza diye anılır. Tarihçi, hanende, mevlidhan ve bestekâr. (Y.N.)

fakat gene Sultanselim'in yerlilerinden sayılır. Sesi pek güzel, pek ruh okşayıcıdır; alaturka musikide birçok emsaline taş çıkartacak kadar kuvvetli vukuf sahibidir. Gramofonlarda nadide şeylerle dolu birçok plakları vardır. Lakin mübarek zat her yerde, her zaman okumaz, pek nazlıcadır, kendini göstermek için mükellef meclisler, hatırı sayılır ahbaplar arar. Sultanselim'in en tanınmış, hem de bütün memleketçe tanınmış, en meşhur siması, bir zamanlar bütün memleketin biricik bülbülü sayılan Hafız Sami Efendi'dir¹. Bundan on-on beş sene evveline kadar alaturka musikide bir ses kralı olarak tanınan ve on-on beş senedir bir kere olsun ağzını açıp da ne hususi meclislerde ne gramofon plaklarına karşı ağzını açmayan Hafız Sami Efendi şimdi Sultanselim'deki evinde kışın yarı münzevi bir halde yaşamakta, yazın da ara sıra sur haricindeki bağlara gidip eski ahbablarıyla hoş-beş ederek ömrünü geçirmektedir. Gramofon fabrikalarının son zamanlarda kendisine karşı yaptıkları birçok teklifleri reddeden sabık bülbül acaba tekrar ne zaman ağzını açacaktır! Artık orasını Allah bilir.

Sultanselim'in biraz beri tarafındaki Çarşamba'yı bilmeyenler varsa da ismini işitenler çoktur. Çarşamba Pazarı denilen İstanbul'un en büyük pazarı işte her çarşamba günü burada kurulur. Buranın ufak bir de çarşısı vardır ki şayet yolunuz düşer de bu tarafa uğrarsanız oradaki bahçeli kahvede bir kahve veya çay içmeden, karakolun karşısındaki sağır Bulgar sütçüden biraz tereyağı yemeden, sonra Sağır Hayri Efendi ile bir zerde pilavına bir beş tavla oynamadan geçmeyiniz!

Ama diyeceksiniz ki bu zerde pilavı kim pişirecek ve nerede yenilecek?

1. Sami Ünokur (1874-1943): Hafız Sami Efendi olarak bilinmektedir. Türk musikisinde son devrin üstatlarından. (Y.N.)

O zerde pilavı size arşamba'nın biraz aşağısındaki Draman Mahallesi'nde oturan meşhur pilavcı ve zerdeci Mahmut Efendi pişirecektir ki gerek Mahmut Efendi'den gerek onun zerde pilav arabasıyla güzel eşeğinden "Fatih ve Atpazarı" diye yazacağımız gelecek yazılarımızın birinde ayrıca bahsedeceğiz.

Fatih ve Meşhur Atpazarı

Zamanın İstanbul'da yaptığı en mühim, en belli başlı değişiklik hiç şüphesiz Fatih'te olmuştur. Fatih'in eski halini, eski Saraçhane'yi, eski Karaman Yokuşu'nu, eski Fatih Meydanı'nı bilenler bu ehemmiyeti tasdik ederler. Aman Yarabbi, neydi o eski Fatih'in eski berbat hali, neydi oradaki Saraçhane'nin, Kavafhane'nin, sıra kasapların kurun-ı vustai¹ manzaraları? Hele Fatih Meydanı'ndaki kirli çadırlardan, paslı tenekelerden kurulmuş yiyecek içecek çarşısı ne kadar pis, murdar, iğrenç bir yerdi.

Bugünkü Fatih ise eskisine nispetle İstanbul'un çok medeni, çok temiz, tirendaz, çok açık ve ziyadar yerlerinden bir yeri sayılır. Hele tramvay durak yerindeki meşhur pirzola mütehassısı Kasap Raşit Efendi'yle beraber Hüseyin Efendi'nin dükkânlarının önü temizlik hususunda Beyoğlu Caddesi'nden hiç de aşağı kalmaz.

Tıpkı Cağaloğlu'ndaki Sıhhiye Apartmanı'nın bulunduğu cadde gibi Fatih'in bu tramvay durak yeri de adeta bir doktorun mahallesidir. Sağlı sollu bütün binalarda Dr. Rıza Rüstem, Dr. Ali Mazhar, Dr. Vicdani, Dr. Süleyman Nuri diye bir alay tabela görürsünüz. Doktorlar-

1. Ortaçağ'a özgü. (Y.N.)

dan sonra bu caddede en göze çarpan berberlerdir. Başta Şişman Hasan Efendi olmak üzere burada belki on beşe yakın berber dükkânı vardır ve bu dükkânların içinde en dikkate şayan, Hasan Efendi'nin dükkânıdır. Hasan Efendi hem çok usta bir berberdir hem de yaman bir aşçıdır. Fakat boğazına pek düşkün olan Hasan Efendi pişirdiği yemekleri başkaları için değil, sırf kendisi için, sırf kendi kocaman gövdesi için pişirir. Dükkânına hangi gün, hangi saatte gerseniz muhakkak ortadaki bir maltızın¹ üzerinde fıkır fıkır bir tencerenin kaynadığını görürsünüz.

Hasan Efendi'nin müşterilerini usturayla tıraşı ne kadar meşhur ise onları yemeklerin envaı hakkında tatlı diliyle ettiği tıraş da o kadar hoştur.

Bu doktorlar, berberler caddesinin meşhur börekçisini bilmem tanır mısınız? Ona Börekçi Hacı Baba derler ki otuz-kırk senedir burada halis tereyağıyla su böreği, baklava, revani, kurabiye, dilberdudağı, hanımgöbeği yapıp satar ve yaptıkları da ağızınıza layık, emsaline başka yerlerde pek tesadüf edilemeyecek kadar cidden nefis şeylerdir. Bu caddeden sağdaki kısa yokuşa bükülüp de biraz ilerlediniz mi Fatih'in dillerde destan olan o büyük Atpazarı'na çıkarsınız.

Atpazarı'nın meşhur zerde pilavı

İsmi Atpazarı'dır ama burada satılan şeyler, bilhassa dört ayaklı hayvanlar yalnız attan, eşekten ibaret değildir.

Bir çarşamba günü sabahleyin buraya gelecek olursanız göreceksiniz ki bu meydanda ve bu meydanın dört tarafındaki parke döşeli sokakların içinde yüzlerce at,

1. İçinde taşkömürü ya da odunkömürü yakılarak yemek pişirmek, su ısıtmak gibi işlerde kullanılan, içinde ızgarası bulunan, ayaklı, taşınabilir küçük ocak. (Y.N.)

eşek, öküz, inek, dana, deve, deve yavrusu, koyun, kuzu, keçi, horoz, tavuk, kuş hep birden satılmak için pazara çıkarılmışlardır.

Fakat burada ekseriya ne alan bellidir ne satan... Bakarsınız, yarım saat evvel elindeki yeni doğmuş kara göz bir kuzu ile anasını satmaya uğraşan biri, yarım saat sonra aynı kuzu ile anasını bir başka adamdan pazarlıkla satın almaya uğraşiyor. Güzel çapkın bir merkep yavrusuna elli kuruş daha pey süren bir adam görürsünüz ki on dakika önce elli kuruş daha pey süren başkalarına satmaya çalışıyor.

Kucağındaki alacalı ve küpeli keçi yavrusunu demin beş liraya vermek istemeyen kadın biraz sonra tutar, aynı yavruları bir çocuğun kucağına koyar, çocuk da onları on liraya sevine sevine bir başkasını devreder.

Vakıa Atpazarı, bu cihetten şimdi de oldukça kalabalıktır; fakat havalar biraz açılıp çayırlar, bostanlar, bahçeler yeşillenmeye başladı mı o vakit İstanbul'da, Beyoğlu'nda, Boğaziçi'nde, Kadıköyü'nde, Üsküdar'da ne kadar koyun, kuzu, keçi meraklısı varsa genç, ihtiyar, kadın erkek, çoluk çocuk bütün oraya dökülür; bir ellerinde birer tutam ot, bir ellerinde birer parça kara üzümle pazaryerini saatlerce dört döner ve sonra ya birer kara gözlü dilber kuzu, yahut alacalı, boyunları küpeli birer keçi yavrusu veya torba memeli birer koyun veya maltız keçisi yakalayarak neşe içinde caddeyi tutarlar.

Atpazarı'ndaki tavuk, horoz, piliç satışları da enfestir. İstanbul'un ne kadar tavuk, horoz meraklısı, horoz dövüş-türücüsü, bunların madrabazı varsa çarşamba günleri hep oradadırlar; keza bütün kuş meraklıları, kuşbazlar da öyle... Hatta buraya bazen İstanbul'un en maruf kuşçusu Yenicami'deki Arif Efendi yahut oğlu İsmail Bey de uğrarlar. Fakat bunlar oradaki alınıp satılan kuşlar içindeki pek nadidesi, pek harikuladesi olursa alırlar, yoksa öyle külüs-

tür mahalle kuşlarına, tapon¹ güvercinlere, kümes artığı bastıbacak ispenç horozlarına tenezzül etmezler. Buranın at ve eşek alım satımını ise pazarın en görülecek manzaralarından biridir. Canbaz denilen Sultanmahalleli at, eşek alıp satıcıları ile köylüler, tellallar, madrabazlar hep bir araya toplanır; kalabalık iki taraf olur. Bunların bir kısmı alıcının bir kısmı da satıcının tarafını iltizam eder. Ondan sonra da upuzun, mufassal, içinden pek kolay çıkılamayan bir alım satım münakaşasıdır başlar:

“Abe dedikse seksen kâğıt dedikse ne iyşitirsin suratlı? Kızma be dayı, sen de ver bir şey...”

“Ben ne verecem ba? *Bigir aron bigir be* (aron, tıknefes demek!)”

“Kim demiş *aron*? Onu sen affedersin, bu *bigir* yok mu... Hani ya...”

“Sus sen ba! Bak bana hemşerim ver şu elini!”

“Ne vereyim elimi, bana yaramaz kırkından fazlasına!”

“Ver sen şu elini hemşerim!”

Derken alıcı ile satıcı aradaki meydancılar vasıtasıyla el ele tutuşturulur, artık iki tarafta bir kol sallamasına başlar ve sallar ha sallar, uyuşmayıp da ayrılacak oldular mı meydancılar derhal tekrar elleri birbirine tutuştururlar, tekrar kol sallamalar başlar. Tekrar bozuşup ayrılırlarken meydancılar gene tutuştururlar ve böylelikle alıcıyla satıcının kolları müthiş sancımaya başlayıncaya kadar bu hal devam ettikten sonra, nihayet güçbela pazarlık biter, ondan sonra da seksen kafadan birden tıpkı Peyami Safa'nın her zaman ağzında ve yazısında kullandığı şu temenni başlar:

“Haydi hayırlısı! Haydi hayırlısı!”

1. Düşük nitelikli, işe yaramaz, elde kalmış olan, eski püskü, değersiz. (Y.N.)

Şişhane Karakolu'nda Gece Âlemleri

Beyoğlu'nda umumi bahçeler gittikçe çoğalıyor. Taksim'den Maçka'ya, Beşiktaş'a kadar yer yer uzanan bu bahçelerin adedi herhalde iki düzineyi bulur. Taksim'den bu taraftakiler ise bir düzineye yakındır.

İşte Aynalıçeşme'deki kahveli bahçenin yanına yeni bir Dolmabahçe daha yapıldı. Amma, bu Dolmabahçe Beşiktaş'taki gibi denizden dolma değil, çerçöpten, süprüntüden dolma! Yıllardan beri Pera Palas'ın arkasındaki uçurumdan aşağı araba araba boşaltılan Beyoğlu süprüntüleriyle yarı yarıya dolan bu uçurumun kenarında şimdi upuzun ve gepgeniş bir tenezzüh bahçesi dağa açıldı. Çok geçmez Tozkoparan'ın altındaki âşıklar mezarlığında da bir-iki bahçe açılır. Çünkü bağı, bahçeyi, yeşilliği, sükûneti terk edip de Beyoğlu'nun kalabalık, gürültülü patırtılı, gün görmez hayatına atılanlar gün geçtikçe yorular ve yorgunluklarını biraz olsun gidermek için o terk ettikleri eski bağları bahçeleri, yeşillikleri, havayı, ziyayı arıyorlar.

Hele Museviler, Beyoğlu'ndaki bu bahçelere herkesten fazla düşkün oluyorlar; anlaşılan şehrin, bilhassa Beyoğlu'nun velveleli, şamatalı, gün görmez, ferman dinlemez tozlu dumanlı hayatı onları diğerlerinden fazla yormuş olmalı ki havalar biraz açılır açılmaz bunlar ka-

dınlı erkekli, çoluğlu çocuklu hemen kendilerini, hem de daha öğle sıcağında bu bahçelere atıyorlar.

Evvelki gün Şişhane Yokuşu'ndaki bahçelerin birinde kahve içerken kıranta bir Museviyle görüştüm, kendisi anası Tekirsaraylıymış. Orada doğmuş büyümüş fakat on üç buçuk sene evvel Şişhane Karakolu'na taşınmış. Bu adam bana, "Ah," dedi. "Nerede bezin Tekirsarayındaki Şişhane! Nerede bu Şişhane! Tekirsarayındaki Şişhane'de bir hava var idi, bir su var idi, olur Şey değildi. Her taraf bahçeler içinde yemyeşildi, hele kale kapısından dışarıdaki bezin meşatlık yanında akşam akşam oturup da bir sigara içtin miydi, insanda ne yorgunluk kalırdı ne de morgunluk! Burada ise otur otur gene o... Tramvay yurultusu sayında, otomobil yurultusu solunda, hırıldı zırlıta karşında, oy! Yel de sindi burada otur kafanı dinle! Böyle bahçe mi olur be! Buraya sinirli yelen bu patirdinin içinden divane çıkar be!"

Anlaşılan adamcağız sinirlerinden biraz rahatsızdı, kendisine dinlenmek için gene Tekirsaray'daki Şişhane'ye taşınmasını söyledim, itiraz etti:

"Ben gidiyorum ama oraya, benin kızlar, benin oğlanlar yitmezler. nkim onlar aliştilar Beyoğlu'nun havasına suyuna, em da turlu turlu huyuna! Ona sebep, ben de mecbur kalıyorum burada oturmaya!"

Şişhane Karakolu'ndaki karşılıklı iki bahçe bahar ve yaz akşamları hıncahınç dolar; o civarda ne kadar sakız leblebici, kabak Çekirdekçi, fıstıki, şerbetçi, dondurmacı, ikolataı, niyeti, seyyar fotoğrafçı, destancı, macuncu varsa o bahçelerin önündeki ufak meydanlığa yığılır ve akşamüstü viranelikten baheliğe tornistan edilen bu yerlerin önünden Tozkoparan yoluyla ta Aynalıeşme'deki bahçeler kadar bir piyasadır başlar. Tozkoparan'ın bu akşam piyasaları hele gün batıp da ay ve yıldızlar çıktıktan sonra pek hoş, pek parlak olur. Şişhane Karakolu'nun,

Tozkoparan'ın ne kadar elli ayaklı ayı, yıldızı varsa hepsi o caddeye dökülür ve yarı İspanyolca, yarı Türkçe, yarı Fransızca ve hepsi de yarım yamalak muhavereler başlar:

"Astan ermozos toyo!"

"Ayda sen de maytap mi ediyorsun! Nokarı alay!"

"Enelcatte aymunço kalabalık, ayda vamoz ezkasimpaşa!"

"Matmazel, ilfö boku şo sö suvar, pur se la, avrite la peçe dura unpoko!"

Yarı Fransızca ve yarı İspanyolca olan bu sözlerden mana murat olundukta, yani bir delikanlı bir matmazele takılıyor, diyor ki:

"Matmazel bu gece hava çok sıcak, nefes almak için biraz göğsünüzü açınız!"

"Ayda kanağrisi!"

Derken alay başlıyor. Kasımpaşa'dan buraya piyasaya gelmiş ne kadar bıçkın alayı varsa matmazele lakırdı atan delikanlıyı hatırı sayılır bir "Voyvo!" yağmuruna tutuyorlar. Böylece bir tarafta alay devam ededursun öbür taraftan gazelle, şarkıyla, maniyle mahmur mahmur keten helvası satan perçemli helvacılar o yayık sesleriyle ahenklerine başlıyorlar.

Matmezel benden istedi helvayı

Ben dahi isterim pembe elmayı

Kim ne derse desin, yutmam dolmayı

Vay ne beyaz, ne ipektir keten helvam!

Şişhane Karakolu'nun, Kuledibi'nin, Tozkoparan'ın yaz mesiresi olan oradaki bahçeler de olmasaydı bu civar ahalisi ne yapacaklardı acaba? Bol tahtakurulu, pireli ve bunaltıcı yaz gecelerini evlerinin damlarında mı geçireceklerdi?

Yüksekkaldırım: Galata'dan Beyoğlu'na Çıkılan İşlek Bir Merdiven

Yüksekkaldırım... İşte size bir işportalar ve seyyar sergiler diyarı daha! Galata'nın birkaç mızrak boyu yukarısından tutunuz, Beyoğlu Mevlevihanesi'ne kadar her gün, her saat iki keçeli işportalarla ve dört ayaklı seyyar sergilerle donanan Yüksekaldırım'da oturanların, orada dükkân, tezgâh sahibi olanların zannetmem ki hiç canları sıkılsın! Yaz kış ve sabah akşam daima işlek ve kâlabalık bir panayır manzarası gösteren bu yokuşta ne ararsanız bulursunuz, öyle ki burada yok yoktur.

Küçük küçük seyyar tuhafiyecilerin yanında kuşlara niyet çektirenler, sepetler içinde taze pişmiş yumurta satanların yanında çocuklara lokum çevirtenler, ayaklı renk renk ve envai türlü kartpostal teşhir edenlerin yanında papaz kaçtı, zincir oynatanlar burada hep birbirlerine girift bir haldedir.

Bakarsınız fabrikaların, mağazaların demode, kanyon, tampon malları burada sudan ucuz satılır. Kol düğmesinden kolyeye ve çiçekli göğüs iğnesinden el çantasına varıncaya kadar çeşit çeşit levazımâtını buradan düzüp de cuma pazar günleri arife çiçeği gibi süslenerek eşe dosta caka satanlar için Yüksekaldırım kadar biçilmiş bir alışveriş kaftanı olamaz. Şehrimizdeki İranlıların da mezzat malcılık zamanlarından beri bu hususta iyi bir şöhre-

ti olan Yüksekaldırım'ın eskiden konuşulması lazım gelen mahrem bir şöhreti ve bir hususiyeti daha vardı ki bugün artık o şöhret ve hususiyet şehrin başka taraflarına intikal etmiş ve bu cihetle Yüksekaldırım ismi unutulmaya yüz tutmuştur. Buranın, o zamanlardan miras veya yadigâr kalan bir başkalığı varsa o da şehrin diğer yerlerine nispetle yokuş ortasında ve birtakım tablalar, masalar üstünde dalavereli oyunlarla İstanbul'un acemilerini ve çocukları kafese koyanların hâlâ ara sıra göze batmasıdır. İşte bakınız, şu çocuklar sinemasının önündeki küçük kalabalığı görüyorsunuz ya! Burada iki-üç kopuk gene bazı safdilleri kafeslemekle meşgul... Kalabalığın arasında berber yüzü görmemekten sakalları iki parmak uzamış dalgın bakışlı, perişan kıyafetli, kendinden geçmiş tavırlı adam da Yüksekaldırım'ın namlı şanlı bir tipidir ki eskiden kundura boyacılığıyla geçinen bu Mihâl Çelebi şimdi artık boyacılığı moyacılığı filan bırakmış, işi büsbütün kötü bir kalenderliğe vurmuş, gece gündüz serbest bir halde buralarda dolaşan acayip bir sairfilmenam¹ haline gelmiş bir zavallıdır. Onun Tefik isminde buralı bir arkadaşı da vardır. O da tıpkı Mihâl'e benzer, bunların ikisi de gece gündüz durmadan dinlenmeden alkollü mayı² namına ellerine ne geçerse ağızlarına diker ve bir türlü bitip tükenmek bilmeyen bu kahpe dünyanın çilesini hep alkolün verdiği zehirli hülyalarla avutmak isterler. Oradaki iki sıralı dükkâncılar bu iki ahbap çavuşa acıdıkları için bazen onları gözetler, kendilerine ara sıra anzarot mangır³ bile uçlanırlar. Salıpazarı'na sapan geniş caddenin başındaki kunduracı dükkânının sahibi Ermeni Jozef Efendi bu Mihâl için der ki:

1. Uyurgezer. (Y.N.)

2. Sıvı, içki. (Y.N.)

3. İçki parası. (Y.N.)

“Hava ne zaman kararsa bu Mihal gözlerini gökyüzüne diker, ellerini havaya açar, öylece semaya bakacaklar! Ben önce buna bir mana veremezdim fakat sonra anladım ki Mihal, ‘Yarabbi, ne olur yağmur yerine yere isparto yağdırsan!’ diye dua ediyormuş!”

Kunduracı Jozef Efendi, Yüksekaldırım’ın en şen delikanlılarından biridir. Hele ara sıra kendi dükkânının karşısındaki İncesulu bakkal kalfası Prodoromos Efendi’yle bir şakalaşması vardır ki pek ömürdür. Jozef Efendi’nin biraz aşağısındaki kitapçı madamı mı soruyorsunuz? O madam değil efendim, matmazeldir. Kendisi elli iki yaşında olduğu halde hâlâ kocaya varmadığı için herkes onu Matmazel Bebeke diye çağırır.

Bakkal Prodoromos’un üst tarafında yeni açılan yüksek bahçeli kahve şimdi Yüksekaldırım’ın en hoş bir yeridir. Akşamüstü burada oturup da bir kahve, bir nargile içerek caddeden gelip geçenleri ve oradan Kuledibi’ne sapan yoldaki Hamidiye çeşmelerinden su doldurmak için nöbet bekleyenleri ve birbirleriyle münakaşa edenleri seyretmek hayli eğlenceli oluyor.

Buranın daha eğlenceli bir yeri, yokuşun üst başında birbirleriyle rekabet için makinelerini olanca hızlarıyla bağırta gramofon mağazalarıdır. Adetleri bir düzineyi bulan bu mağazaların sabahtan akşama kadar hep birden ciyak ciyak bağırdukları gramofonların sesi ta Tünel’in kapısından duyulur. Duyulur ama birbirine girmiş olan bütün bu alaturka, alafranga nağmelerin hep birden ciyaklaması insanın beynini öyle tırmalar ki insanın kafası beş dakika içinde tam manasıyla kocaman bir çorba, ay pardon zırva kazanına döner. Sağdan biri Çaykovski’nin Kapris İtalyan’ını¹ kurar, soldaki Zurnacı Arap Mehmet’i

1. İtalyan kapriçyosu, Çaykovski’nin 1880 yılında İtalya’da kaldığı otelde orkestra için bestelediği Op. 45 numaralı bir fantezi müzik eseri. (Y.N.)

bağırır, onun yanındaki bir caz ayar eder, daha ötedeki Darüttalim'i işletir, beri taraftan bir tanesi Meddah Süruri'yi dile getirir, köşenin başındaki bir senfoni tutturur ve bu musiki çorbası içinde biri de Hafız Celal'e yanık yanık ah çektirmeye kalkınca artık seyredin siz oranın halini!

Tophane: İstanbul'un En Kalabalık Bekâr Yatağı

İstanbul'un en büyük, en işlek, en kalabalık bekâr yatağı hiç şüphesiz Tophane'dir. Vaki bu hususta Unkapanı'nın da pek hatırı sayılırsa da Tophane İstanbul'daki diğer bütün bekâr semtlerine taş çıkarır. İstanbul'da bekâr uşağı ne demek, bilmem bilir misiniz? Burada bekâr uşağı demek muhakkak evlenmemiş bekâr insan demek değildir. İstanbul'da öyle bekârlar vardır ki bunlar bekâr olmalarına rağmen bir dereceye kadar gene evli barklı sayılırlar. Çünkü bunlardan kimisinin anası, kimisinin babası, kimisinin halası, kimisinin teyzesi, kimisinin kız kardeşi gibi yanlarında barınacakları kimseleri vardır.

Lakin bekâr uşaklarının büyük bir ekseriyet teşkil ettikleri Unkapanı ciheti ile Tophane'dekilerin bekârlıkları büsbütün başkadır. Bunların pek çoğu buraya başka memleketlerden çalışmaya gelmiş kimseler olduğu için kendi kendilerine han, otel odalarında barınan tam manasıyla bekârlardır. Onun için Tophane'de sıra kahveler olsun, Boğazkesen'e çıkan yokuşun içindekiler olsun geceleri ekseriya bu bekâr uşaklarıyla doludur. Tophane'dekin bir hususiyeti de şehrin diğer yerlerine nispetle seyyar satıcılarının çokluğu ve alışverişinin ucuzludur. Akşamları Boğazkesen Yokuşu'nun sol tarafındaki sokak içlerine dolan bu seyyar satıcıların müşterileri

zannetmeyin ki yalnız oradaki bekârlarla o civardaki Çukurcuma Arabacılar Mahallesi gibi fakir mahallelerin ahalisidir. Tophane'de kurulan seyyar satıcılar çarşısının bir kısım müşterileri de Firuzağa, Cihangir halkı ile Beyoğlu'nun buraya yakın olan taraflarındaki halktır. Faraza¹ Beyoğlu manavından okkasını yetmişe almadığı çileği buradan elli beşe almak için madam cenapları Galatasaray'dan kalkar, örme torbası elinde sallana sallana buraya kadar gelir ve alacağını alıp gene tıpış tıpış geriye döner.

Tophane'nin en kalabalık günü salı günüdür. İstanbul pazarlarının oldukça büyüklerinden sayılan salı pazarı diğer pazarlara nispetle manifatura, tuhafiyeye, kavafiyeye gibi şeyler cihetinden epey zayıf ise de yiyinti, içinti, kullanılmış eşya ve hırdavat sergileri itibarıyla öteki pazarların hepsine taş çıkarır. Ve buraya kullanılmış elbise, çamaşır, çorap, mendil gibi şeyler almak için ta Balat'tan, Hasköy'den sırtlarında koca koca bohçalarla birtakım Musevi kadınları bile gelir.

Sonra bu pazarda satılan öyle şeylere rast gelirsiniz ki ne ismini ne cismini bilmezsiniz. Mesela bakarsınız önündeki sepetin içinde birkaç okka acayip bir çekirdek, elinde teraziyile başı çaputlu bir ihtiyar bir şeyler satıyor, sorarsınız:

“Baba nedir o, ayva çekirdeği mi?”

“Yoh evlat, bu fistuhtur fistuh!”

“Ne fıstığı bu böyle?”

“Bu Mardin tarafından gelir bir fistuh!”

Biraz ötede görürsünüz; alaca yemenili, mavi peştemalli bir madam önüne bir tahta koymuş, tahtanın üzerinde iki düzine kadar yassı ve kuru köfteye benzeyen bir şeyler duruyor:

1. Diyelim ki. (Y.N.)

“Deyindi ha, ucuz ucuz, yüzer para tenesi...”

“Madam köfte mi onlar?”

“Çemen iki gözüm çemen! Basdirmanın çemeni! Ekmeğe gozel katih olur, hemi de iştahını açar!”

Salı pazarının biraz üst tarafı tam manasıyla tozlu, topraklı ve sokakları daracık, evleri ekseriyetle harap bir mahalledir. Beyoğlu'nun buraya tepeden bakan yüksek evleri sanki bu harap mahallenin üstüne yüklenmiş birer heybetli kaledir. Arabacılar sokağında başlayan bu harap mahalle içlerinin sakinleri de hemen umumiyetle arabacılar, yoğurtçular, seyyar satıcılar ve fabrika ameleleridir.

İstanbul cadde ve sokaklarının perişanlığından dem vuranlar gelip de asıl perişanlığı burada görsünler.

Tophane'nin en hoş yeri Salıpazarı İskelesi'ndeki gazino ile tramvay caddesindeki sıra kahvelerdir. Boğazkesen'in sağ tarafına gelen yüksek havadar nezaretli, mamur cihetlere gelince, buralara artık Tophane demekten se Beyoğlu'nun şark etekleri demek ve oralarını Zaro Ağa'nın memleketi olan Tophane'yle karıştırmamak lazımdır.

Cihangir: Yeniden Kurulan Bir Semt

Yan yana dört bahçe. Üçünde de saz, söz, oyun, eğlence, hava, manzara ve alay alay, küme küme kalabalık... Birinci bahçenin kapısındaki tabelada şunlar yazılı: Dünyadan uzak: İlk Yunan filmi... Harikulade sinema... Burası cihan bahçesidir. Ve bu civardaki bahçelerin en serini, en gölgelisi budur. Gündüzleri garsonlar, sandalyelerle masalarla hasbihal ederek vakit geçirirler, cuma, pazar akşamları burası seyirciyle dolar, geceleri de sinema oynar. Bu bahçenin methalinde üzeri salkım çardaklı bir bölme vardır ki burası civarın tavlâ meraklılarına mahsustur. Bir cuma akşamı buraya gidenler yan yana ve karşı karşıya tavlâ oynayan on beş-yirmi çifti birden görürler. Buna bitişik olan ikinci bahçenin ismi Yeşil Palas'tır. Burası da birinci bahçe gibidir, yalnız buranın tavlâ oynayanları yoktur.

Daha beride Koval Palas aile bahçesi diye iki bahçe daha vardır ki bunlarda da çalgı atlıkarınca, kayak salıncakları, kukla, tiyatro vardır. Kukla tiyatro olan bahçenin en göze çarpan hususiyeti oranın eşekli reklamcısıdır. İşte şu resimde de gördüğünüz gibi Seyfi isminde bir delikanlı yüzünü gözünü boyar, sırtına mavi ve kısa kürklü bir salta getirir, eline bir trampet alır, bir boz eşeğe ters binip bahçenin kapısı önünde boyuna trampet çalar, bahçeyi de reklam eder.

“Bu akşam efendim, fevkalade program... Komik ... Bey ve rüfekası¹ tarafından: Tereyağlı Köy Düğünü, komedi, dram, üç perde... ve ayrıca şarkılar, düettolar, varyeteler, numaralar... Sonra efendim kantolar, mantolar, fistanlar, kostümler, envai türlü yünlü ipekliler... Buyurun efendim, Marmara'ya, Boğaz'a nazır has bahçe burasıdır.”

Bu bahçede tiyatrodan maada bir de kukla yeri vardır. Gündüzleri burada çocukları babaları ve anneleriyle birlikte atlıkarıncaya binerler; fakat atlıkarıncanın böylesi görülmemiştir dersem yalan değil, çünkü burada dönme dolabın atları hakiki birer at kadar, büyük arabaları ise Eminönü'nden Balat'a işleyen otobüslerden biraz küçüktür.

Bu dört bahçeden maada mahalle aralarında birkaç küçük bahçemsi yer daha vardır ki, buralarda aşağı taraf-taki Kazancılar cihetinden gelenler oturup ağızlarını bedava tarafından Boğaz'dan gelen poyraza açar, gözlerini Çengelköy Koyu'na dikip akşam zevki yaparlar.

Acaba Beyoğlu'nun maruf bahçelerini dolaşanlardan kaç kişi bu şimdi söylediğimiz bahçelerden haberdardır? Halbuki bakınız, Beyoğlu'nun gizlice bir semtinde daha böyle ne bahçeler, seyir yerleri varmış. Bakınız, değneğine dayanarak ıhlaya ıhlaya bu bahçelere doğru giden Barba Sotiraki, hiç şüphesiz birinci bahçenin methalindeki çardaklı tavla pavyonuna gidiyor. Kendisi zaten o civarın meşhur tavla meraklılarından. Barba Sotiraki'nin peşinden seke seke yürüyen alaca bulaca Japonez şemsiyeli matmazeller de dördüncü bahçeye kukla seyretmeye teşrif buyuruyorlar.

Nasıl dediniz, bu matmazeller Fındıklı'da tütün amelesi mi? Amma yaptınız ha, baksanız a, ayol onlarda

1. Arkadaşlar. (Y.N.)

hiç amele kıyafeti var mı? Vakıa arkalarındaki saman rengi zemin üzerine açık mavi hareli margizet entariler arşını otuz beşlik cinsinden amma, gene şıklıklarına, yürüyüşlerine, gürurlarına, diğer süslerine, zarafetlerine diyecek yok!

“O ne ya, bizim şık matmazeller bahçenin kapısındaki simitçiden simit alıyorlar.”

“Ne yapsınlar, ikindi üzeri safra bastıracaklar. Altmışar paradan iki simit üç kuruş, içeride birer de limonata alıp bu simitleri ona batırdılar mı işte kendilerine mükemmel bir ikindi kahvaltısı!”

“Durun bakalım, matmazeller bahçenin iç kapısında başı siyah yemenili, geniş dallı entarili bir madamla karşılaştılar, konuşacaklar galiba!”

“Evet, o madam. Galatasaray’ın arka tarafında oturur, ismi Anastasya’dır. Kendisi Karamanlıdır. Hah işte konuşuyorlar!”

“Kalispera Kirye Anastasya!”

“Galisprasis Goriçamu! Tihanarya geleysi!”

“Kalo... Efharista poli! Apupu erkete Madam Anastasya? (Nereden geliyorsunuz Madam Anastasya?)

“Emene irtte bahçecisi... Ahşamınan didim” biraz çıham da şurada hava ne alam!”

“Ey, nisin sabuk sabuk döndün ya? Daha erken deyil?”

“Erkenniğine erken ya... İlle öşüdüm kızlar, Boğaz’ın sert örüzgeri beni buydurdu. Varam biraz da gedem, gonşuları dolaşam dedim!”

“Sok iyi ettin! Haydi orakali!”

“De haydi, güle güle!”

O, maşallah burada bizim ahpaplar da varmış... Baksanız a Fransızca muallimlerinden Cihangirli Arif Bey çocuklarıyla beraber burada... Operatör Kadri Bey burada... Ticaret ve zahire borsası müfettişlerinden İsmail

Hakkı Bey burada... Ağabeyisi rüsumat memurlarından Zekâi Bey oğlu Fethi Bey burada... Oh, âlâ, mükemmel... Bari biz de bir tarafa oturup biraz etrafı seyredelim.

Ay, Ağacamisi müezzini Saim Kalfa da buraya kurulmuş, nargile içiyor.

“Sen ne arıyorsun burada Saim Efendi?”

“Yakında Okmeydanı’na tıpkı Kızkulesi’ne benzeyen bir köşk yaptıracağım da şimdi buradan onun zihnen krokisini ezberliyorum.”

Eski ahşap Cihangir’in yerine şimdi baştan başa kâgir ve hemen hepsi de apartman şeklinde yepyeni bir Cihangir kurulmuş ve bir yandan da kurulmakta. Kurulmuş ve kurulmakta olan bu muazzam ve mükemmel binalar bir taraftan tabak gibi Marmara’ya, bir taraftan çanak gibi Boğaz’ın beri kısmına bakan bu yüksek havadar mevkiye ne kadar yaraşıyorlar! Eski ahşap Cihangir’in bu yeni şekli pek yakın bir istikbalde, Beyoğlu’nun en şerefli bir yeri olacağı, belki de Şişli’nin, Nişantaşı’nın pabuçlarını dama ataçağa benziyor. Deminden beri bahçelerinden, seyir yerlerinden bahsettiğimiz yer işte burasıdır ki Beyoğlu halkının bir kısmı cuma günlerini buralarda geçirmektedir. Buranın şimdi Cin isminde meşhur bir de tilkisi vardır ki, Alaattin Bey isminde bir genç bu tilkiyi kâh kucağında kâh yedeğinde gezdirmekte ve oraldaki boş arsalarda eşinen tavuklar bu tilkiyi görünce korkudan yumurtalarını yol ortalarına düşürmektedirler.

Çeşmemeydanı, Azapkapısı

Çeşmemeydanı eskiden birçok kabadayılarının, birçok uçarı külhanbeylerinin, birçok eli ayağı tutanların en çok bulunduğu bir yer olarak tanınırdı. Eskiden buranın tulumbacılığı ve tulumbacıları da pek meşhurdu.

Yangınlarda Çeşmemeydanlılar geliyor denildi mi, İstanbul'un bütün geçitleri inlerdi. O zamanlar Çeşmemeydanlıların meşhur kabadayısı Galatalı Çerkes Hurşit Reis'ti. Hurşit Reis'in adını duyup da titremeyen İstanbul tulumbacısı pek yoktu. Çeşmemeydanı'nın gerek kabadayılık gerek tulumbacılık zamanlarındaki en parlak devrinden sonra, İstanbul tulumbacılık şampiyonluğu Galatasaray'la Altıncı Dairelere geçmiş ve yıllarca bu iki takım arasında nöbetle durmuş, onlardan başka hiçbir semtin tulumbası sürat ve intizam rekorunu kıramamış, şampiyonluğa nail olamamıştı.

Çeşmemeydanı'nın en civcivli zamanlarında burada müteaddit çalgılı kahveler vardı ki bu kahvelere ramazan geceleri memleketin en meşhur semaicileri, manicileri ve çalgıcıları gelir, sabahlara kadar yakası açılmamış yepyeni semailer, maniler, koşmalar, divanlar, yıldızlar, destanlar söyleyerek eğlenirlerdi. Vakıa o zamanlar İstanbul'un her semtinde birer semai kahvesi vardı; fakat Çeşmemeydanı'ndaki çalgılı semai kahveleri hepsinden üstündü. O

zamanın en namlı semaicilerinden Zil İzzet'le Acem İsmail bu Çeşmemeydanı kahvelerinin gedikli birer bülbül-leriydi.

İşte bunun için Çeşmemeydanı denildi mi bazıları hâlâ orada eski zamandan kalma bu tarzda bir koku his-sederler. Halbuki şimdi Çeşmemeydanı eski zamanın o bol kabadayılı, bol külhanbeyli, bol tulumbacılı Çeşme-meydanı'na benzemez. Vakıa delikanlılarının bazısı hâlâ bıçkınvari gezip tozmaktan hoşlanırlarsa da bu devede kulak kabilinden bir şeydir. Zamanın her tarafta yaptığı değişiklikler tabiidir ki burada da tesirini göstermiş, eski zamanın buraya çizdiği kabadayılık, külhanbeyilik çizgi-lerini silip atmıştır. Şimdiki Çeşmemeydanı ekseriyetle işçi, amele ve bekâr yatağıdır.

Burası Galata'nın hemen kıyıciğında ve Beyoğlu'nun birkaç merdiven aşağısında olmasına rağmen bura-da hayat birçok cihetten İstanbul'un kenar mahalleleri-ne benzer.

Sabahleyin herkes işine gider, akşamları da yemek-ten sonra caddedeki kahvelere dolup altmış altı, tavla, dominoyla biraz vakit geçirdikten sonra tomba yatağa düşer.

Şimdi Çeşmemeydanı'nın en göze çarpan yeri ora-dan Beyoğlu'na çıkan Meyyit Yokuşu'nun alt başındaki Rizeli Ahmet Efendi ile Sürmeneli Yakup Efendi'nin kahvesidir. Semtin bütün delikanlıları geceleri ve cuma günleri bu büyük kahvede toplanıp vakit geçirirler. Hele şimdi ramazan olduğu için geceleri bu kahvede değil oturacak, ayakta bile duracak yer yoktur. Ramazan dola-yısıyla burada güzel bir de saz takımı vardır. Buraya çı-kan delikanlıların hepsi ameledir ve hemen hepsinin de kendi aralarında birer lakabı vardır.

İşte size bunlardan birkaçını sayayım:

Dazyan Durmuş, Akpinkon, Çamuroğulları, Atik

Zeki, Fitol Burhan, Arslan Reis, Ördek Ali, Rasacı Ahmet, Kel Rıza, Gülüm Avni, Zonguldaklı Hayri, Tirebolulu Bahaettin, Kunduracı Cemal, Kunduracı Derviş, Dalgıç Şevket, İpsiz Şaban vesaire..

Bunların hepsi de ateş gibi delikanlılar. İçlerinde maşallah, hiç boşta gezen filan yok... Kendileri diyorlar ki:

“Biz gece kahveye çıkar, iskambil çevirir, tavla oynar, ara sıra yarım tertip külhanilik de yaparız ama işimize dört elle sarılır çalışırız, kimseye muhtaç olmadan gül gibi geçiniriz.”

Eski Çeşmemeydanı'nın yeni çocukları, hayatı iyi anlamışlar; yalnız oyunun, çalgının sökmeyeceğini, bir iş sahibi olmadan yaşanamayacağını takdir etmişler. Doğrusu aşk olsun çocuklara!

Buraya ait yazımı bitirmeden müsaadenizle, eski Çeşmemeydanı'nın çok maruf Halime Hanım'ından da biraz bahsedeyim:

Buranın bir kabadayı yatağı olduğu zamanlar o semtin Çerkes Hurşit Reis'ten daha kabadayısı geçmiş biliyor musunuz?

Halime Hanım isminde yaşlıca bir kadın! O zamanlar bütün oradaki kahveleri dolduran birçok kabadayılar, uçarlar bu Halime Hanım'dan tir tir titrerler ve o elinde kamçıyla kahveden içeriye girdiği zaman hürmetle ayağa kalkarlar, sonra da kendi aralarındaki halledemedikleri en pürüzlü meseleyi bu hatuna hallettirirler, onun kestiği racona boyunlarını eğermiş.

Halime Hanım'ın kabadayıca birçok menkabelerini¹ dinledik fakat uzun süreceği için burada anlatmaya lüzum yoktur sanıyorum.

1. Meşhur kimselerin hayat hikâyeleri. (Y.N.)

Asmalimescit, Tepebaşı ve Civarı

Tünel'in karşısındaki altlı üstlü ve alt katı oldukça aydınlık, üst katı pek loş olan muhallebicinin yanındaki pasaja daldınız mıydı, adımınızı Asmalimescit'e attınız demektir. Pasajdan çıkınca, eğer Pekmezyan Efendi'nin dükkânını solunuza alırsanız, aman yavaş, dikkat edin, omzunuzu sağdaki yüksek duvara çarparsınız. Zira orası o kadar dardır ki, karanlık gecelerde buradan gelip geçenler muhakkak birbirleriyle bir-iki karambol yapmadan geçemezler. Bakın Pekmezyan Efendi'nin makastarlarından Virjin Hanım bile buranın eskisi olduğu halde bu daracık sokakta herhangi bir müsademeye uğramamak için gecenin nısfülleyl¹ vaktinde gayet usturuplu yürüyor.

"Ne o Barba Nikola, nereye böyle telaşlı telaşlı?"

"Bırak Allah aşkına vire kujum! Gene gelmiş tefezi, para ister bu akşam... Gidiyorum ona meram ağnatmaya!"

Barba Nikola, vaktiyle Hendek'te, Voyvoda'da tulumbacı reisliği yapmış, eski hovardalardan ve eski kurtlardan biridir. Fakat şimdi kocamıştır, yaşı yetmiş geçkindir.

1. Gece yarısı. (Y.N.)

Gene öyle olduğu halde daima posbıyıklarını burarak karşısındakilere gençlik satar.

Karısına sorarsanız:

“Bırakın sunu zanim, o kim, genslik kim? Ben kendisini idare yapmasam tefeziler büsbütün kendisini yiyezekler!”

Barba Nikola'nın orada bir sevgilisi vardır. Armonikçi Antuvan Efendi. Bu da eski hovardalardandır. Gece dükkânda müşteri kalmayınca Barba Nikola ile Antuvan Efendi karşı karşıya geçer, biri çalar, biri söyler, böylelikle ömürlerinin sonunda felekten kam alırlar.

Barba Nikola'nın yarı aşçıya, yarı meyhaneye ve yarı kahveye benzeyen bu küçücük dükkânının müşterileri içinde acaba kimler yoktur ki? Türk, Rum, Yahudi, Acem, Arnavut, Rus, Alman, İtalyan, Lehli. Hülasa ne çeşit insan isterseniz buraya hepsi birden uğrar; fakat zannetmeyin ki bunların hepsi birden dolarlar da Barba'nın yüzünü güldürürler, hayır! Bunlardan ikisi bu akşam uğrarsa ikisi yarım akşam, ikisi öbür akşam! Buranın Türkçe, Rumca, Yahudice, Fransızca, İtalyanca bilen on iki yaşlarında küçük bir de tercümanı vardır, her gece oraya gelen muhtelif dil bilmeyenler arasında bu çocuk tercümanlık yapar.

Barba'nın karşısında, şu upuzun bir kömürcü bodrumunu andıran şu zifirî karanlık ve taşları daima sırsıklam olan sokağı mı soruyorsunuz? Doğrusunu isterseniz Asmalımescit'ten ta Asri Sinema'ya kadar uzanan cad-denin sağ tarafındaki bu sokakların hiçbirinin ismini ne siz sorun ne de biz söyleyelim!

İşte bunlar hep şekil, manzara ve girdisi çıktısı itibarıyla birbirine benzeyen ve Tepebaşı Caddesi'ni asıl Beyoğlu Caddesi'ne rapt eden aynı cinsten birtakım sokaklardır. Buralarda evler, oteller, pansiyonlar vardır ki ev midir, otel midir, pansiyon mudur, gazino mudur, cin peri yatağı mıdır, yoksa dışları eve, otele, pansiyona ben-

zediği halde içleri temiz, kirli, loş, aydınlık birer billur köşk müdür? Artık bilebilene aşkolsun!

Bu sokaklar için Tepebaşı'nın gedikli ve en eski şoförlerinden Halim Efendi diyor ki:

“Bu sokaklar öyle bir sokaktır ki her usulü basafa!
İçinde sakin olanlar çekmesinler asla cefa!”

Ve diğer bir genç şoför ilave ediyor:

“Buralara girenler girdiler mi bir defa! Hapı yuttu demektir artık Bekçi Mustafa!”

Tepebaşı'nın bonmarşelerini bilirsiniz tabii... Bunlar yan yanadır ve ikisinin sahibi de İranlıdır. Bu bonmarşelerin içinde limon portakaldan manikür takımına ve soğan sarmısaktan esansa, lavantaya varıncaya kadar her şey satılır. İşte bakın, şu gördüğünüz kısa boylu, esmer adam Aşçı Horen Efendi'dir, baştaki bonmarşeden esans alıyor; çünkü müşterilerinin içinde öyle kibarlar vardır ki, ağızlarının soğan, sarmısak, yağ, sirke kokuları belli olmasın diye yemekten sonra dudaklarına birer parça esans sürerler.

Horen Efendi'nin yanında duran da oradaki Mutasarraf Hanı'nın kapıcısı Arapkirli Sait Efendi'dir. İhtimal apartmanda fare gürültüsünden korkarak bayılan var da ona koklatmak için gece yarısı kolonya ve limon almaya gelmiş! Bu bonmarşelerin ilerisindeki meşhur gazinoları bilirsiniz; Kanunuesasi, Şanzelize, Yıldız falan filan! Bunlardan ikisi gündüzleri pek işlemez ama üçüncüsü olan Yıldız maşallah gece gündüz hıncahıncıdır ve burada gece gündüz bir tek boş oturup da sade nargile, sigarayla kafasını dinlendiren kimse yoktur. Burada gece gündüz herkes boyuna durmadan oynar, oynar, oynar!

Şu seke seke ve hızlı hızlı gelen kambur kızı mı soruyorsunuz:

Ona Topkapılı Necmiye Hanım derler, işi gücü her gün Beyoğlu Caddesi'nde şık madamlara, kibar hanımlara, zarif matmazellere iğne, firkete satmaktır, işte bakın, gene bir matmazeli yakaladı, kendisine çengelliğe satacak!

Beyoğlu'nun İç Açan Bülbülderesi!

O güzelim, canım Taksim Meydanı'nın alt tarafına hiç indiniz mi? Oradaki Bülbülderesi denilen ferahfeza, iç açıcı yeri gördünüz mü? Ümran cihetinden Beyoğlu kazasının birçok yerleri İstanbul taraflarına elbette faiktir; fakat bu Bülbülderesi denilen külüstür yerin bir eşi ne İstanbul'da ne Üsküdar'da vardır.

Vakıa Üsküdar'la Eyüp'te de birer Bülbülderesi vardır; lakin Beyoğlu'ndaki Bülbülderesi'nin yanında berikiler adeta birer mamuredir. Hele Eyüp Bülbülderesi baharda bülbüllerinin, güllerinin, bahçelerinin letafetiyle cidden pek şairane bir yerdir. Beyoğlu Bülbülderesi'nin bugünkü hali eskisine nispetle gene iyicedir ya eskiden ya bundan on beş- yirmi sene evvel orasını bir görseydiniz, öğüre öğüre kaçırdınız.

O zamanlar, ortadan apaçık ve güldür güldür bir lağım akar, bu lağımın sağında solundaki kulübelerde de o zamanın dörtlük fahişeleri ellerinde kahve fincanları ve sigaralarla sabahtan akşama kadar keyif çatarlardı.

Bugün artık orada bunlar yok amma manzara gene pek yüze gülücü bir halde değil... Eskiden burada bir-iki çadır göçebe Kıpti ailesi otururdu, şimdi ise göçebe ve yerli olmak üzere Bülbülderesi tam manasıyla koskoca bir *Kartıye Çigân* yani Kıpti mahallesi olmuş! Beyoğlu ci-

heinde iki yerde Kıpti mahallesi vardır, bunlardan biri Kasımpaşa'da tersane arkasında, biri de işte buradadır. Tersane arkasındakiler Sulukule'dekiler gibi oldukça medeni bir hayat sürdükleri, muntazam evlerde oturdukları, muntazam yiyip içtikleri halde Bülbülderesi'ndekiler pek berbat bir halde ve gayet iptidai bir tarzdadırlar.

Hele bunların çocuklarının kılık kıyafetleri pejmürde, sefil mi sefildir.

Bunlardan maada Beyoğlu tarafında bir Kıpti mahallesi daha vardır ki o da Kasımpaşa'nın üzerinde, Sakızağacı'ndadır. Fakat bunlar Bülbülderesi'ndekilerden, Kasımpaşa'dakilerden büsbütün başkadır, bunların mensup olduğu bir zümre de Edirnekapı'da Sultan Mahallesi denilen yerde otururlar. Erkeklerinden bazıları inek, öküz, eşek, at celepliği yaparlar, kadınlarının bazıları da siyah ferace, beyaz yaşmakla sırtlarında koca koca bohçalarla yollarda yatak çarşafı, yorgan yüzü, başörtüsü filan satarlar.

Her gün, her gece arkalarında siyah çarşaf ve kucaklarında birer çocukla dilenen esmer kadınlar en ziyade Bülbülderesi ile Sakızağacı'nda oturan ve ayrı ayrı iki zümreye mensup olan Kıpti kadınlarıdır.

Bülbülderesi'nin biraz aşağısı meşhur Dolapdere'dir. Eskiden meyhaneleri, külhanbeyleri, sabıkalılarıyla meşhur olan bu yer şimdi tabii vaziyette Beyoğlu'nun bir mahallesidir. Dolapdere'nin biraz daha aşağısında Papazköprüsü denilen bir yer vardır ki eskiden burası gayet netameli bir yerdi, değme kabadayı geceleyin buradan geçemezdi. Hatta İstanbul'un en maruf kabadayılarından Sandıkçı Şükrü'yü bir gece burada önüne çıkıp vurmuşlar, sonra Şükrü'nün arkadaşları¹ onun ölüm acısına

1. Bu destanı yazan kişi Kâhyaoğlu Salih'tir (1843-1909). (Y.N.)

dayanamayarak *Sandıkçı Şükri'nün Destanı* diye yanık bir destan yapıp ortaya çıkarmışlardı ki İstanbul'un külhanbeyi kahveleri bu destanı söylemiş ve çalmıştı. Bülbülderesi'nin üst tarafında Macar tabir edilen yerde eskiden oldukça hatırı sayılır bir hovardalar diyarı olduğu gibi daha beri taraftaki Ziba¹ da bir zamanlar dillere destandı.

Eskiden buralarda hiçbir gün zurna, klarnet, çifte nağra sesi eksik olmaz, buralarda kırmızı fenerli evlerle bu evleri dolduran al, yeşil, pembe, sarı, mor, mavi entarili yosmalardan ve bunlara abayı yakarak babalarından kalan paraları buralara avuç avuç serpenlerden geçilmezdi.

Şimdi yerinde yellere esen o eski hovardalık, çapkınlık âlemlerinin yerine buralara öyle bir durgunluk çökmüş ki sokaklarda başıboş dolaşan koyunlar, keçiler, horozlar, tavuklar bile yorgun, mütekait birer münzeviye dönmüşler.

Dolapdere'deki bir-iki bahçeli gazinonun çiçekli, havuzlu bahçeleri ve bu bahçelerde yaz geceleri gramofonla yapılan ahenkler de olmasa insan buradan geçerken kendisini çukur bir köyde zanneder.

1. Beyoğlu'nda, Elmadağ Caddesi ile Dolapdere Caddesi'nin kesiştiği yere yakın, dönemi itibarıyla randevuevleri ve kabadayılarıyla ünlü bir semt. (Y.N.)

Kalyoncukulluğu'nda Neler Var?

İşte size Beyoğlu'nun tam göbeğinde ikinci bir Karagümrük, ikinci bir Aksaray, ikinci bir Balat... Beyoğlu'nun dış tarafını, o da şöyle sathice bilenlerden kim der ki İngiliz sefaretinin tam arkasında ve Galatasaray'ın tam karşısında İstanbul Balıkpazarı'ndan daha mükemmel, daha şamatalı, daha kalabalık, daha muazzam, daha girintili çıkıntılı bir çarşı bulunsun ve bu koskocaman, üstü açık çarşının akşam manzarası cidden görülmeye seza olsun!

Haydi geliniz, bir akşamüstü sizinle beraber el ele, kol kola burasını beraber dolaşalım. İç Beyoğlu'nun Kalyoncu denilen bin bir çeşit meşherini gezelim, bakalım, ayine-i devran bize orada neler gösterecek?

Alın işte size, varan bir: İhtiyar Sucu Todori geliyor, bir elinde emzikli çinko kovası, öteki elinde iki kallavi bardak, boyuna durmadan, dinlenmeden gevrek bağılıyor:

“Eeeeeyi su... Haniya su!”

Birçok yerlerde halis Terkos'un bardağı kuruşa fakat bizim Barba Todori saf ve en iyi memba suyunun bardağını yirmi paraya, hatta bazen bir onluğa bile veriyor. Onun için Barba Todori'nin Kalyoncu'daki bütün cevelangâhı şimaldeki tütüncü ve çaycı Ali Efendi'nin dükkânıyla cenuptaki tütüncü ve Çaycı Hüseyin Efendi'nin

dükkânlarının arasındaki elli metrelik mesafedir. Mübarek adam yaz kış buradan katiyen ileriye geçmez, çinko kovanını her yarım saatte bir ancak bu elli metrelik mesafenin içinde doldurur doldurur boşaltır. Todorî böyle yapmakta da pek haklıdır. Çünkü âlâ saf memba suyunun bardağını bağı yanıklara bir meteliğe toka ettikten sonra daha ileriye kendini yormaya ne hacet? O mesafe dahilindeki müşteri ona yeter de artar bile!

Alın size varan iki:

Bakın, bakın, nasıl da yuvarlana yuvarlana geliyor. Baban da fiçı mıydı senin be mübarek! Bu göbeği nerede büyüttün acaba? Doktor Mazhar Osman Bey'in¹ "Kırk küp kırkı da kulpu kırık küp!" tekerlemesindeki küplerden biri de muhakkak sen olmalısın diyeceğim ama dükkânın önünde eller kalçaya vaziyetinde durduğun zaman herkes seni çifte kulplu bir Enez küpü sanıyor. Bu da kim mi diyeceksiniz? Buna adla sanla İstanbul'un meşhur şişmanlarından ve meşhur şişmanların da en tostoparlaklarından Garson Estefo derler. Her konuştuğu adama vergilerin çokluğundan, kazançsızlıktan bahseden bu Enez küpünde akıl olsa kalkar, Ticaret-i Bahriye müdür muavini ve hatırı sayılır şişmanlardan Müfit Necdet Bey'e gider, kendisinin münasip bir maaşla limanda şamandıra olarak kullanılmasını rica eder.

Vay kerata vay, bakınız, o yüz elli kiloluk vücuduyla meze tabaklarını karşıdan karşıya dökmeden nasıl da geçiyor.

Bu "vay kerata vay" tabiri de Estefo'nun kendisinin-dir.

O akşamları dükkânına gelen ahbablarına, yakın müşterilerine böyle iltifat eder:

1. (1884-1951) Ruh ve sinir hastalıkları uzmanı, Türkiye'de ilk modern ruh sağlığı hastanesini kuran hekim. (Y.N.)

“Vay kerata vay!”

Fakat avalın kendisi keratanın ne demek olduğunu bilmez, keratayı o, çapkın, hovarda, kabadayı manasına anlar. Onun için o herkese ve herkes de kendisine gülerek böyle takılır:

“Vay kerata vay!”

Estefo'nun Terzi Vasiliki isminde genç bir de aşçısı vardır ki gündüz terzilik, gece aşçılık eder ve Estefo ona “bizim gelin hanım” der.

Alın size bir üçüncüsü:

Kitareci Antuvan... Bir gözü hafif sakat gibi...

Arkasından arkadaşı ve meslektaşı Aleko geliyor, hem çalgıları da ellerinde, birazdan ya Şişko Estefo'nun yahut Andon'un gazinosuna girip ahenge başlarlar.

Musikinin güzel sanatlardan olduğuna kani olan bu iki kafadar şimdi ortada iyi çalgıcı kalmadığını, hele kitareci hiç bulunmadığını söylüyorlar. Antuvan diyor ki:

“Ben bir coşup da adamakıllı bir kasap havası çalayım, alimallah Kalyoncu'da ne kadar kasap varsa hepsi dükkânlarını bırakır, caddeye fırlar, kol kola hora teperler.”

Sonra arkadaşı Mandolinci Aleko ilave ediyor:

“Ya ben efendim ya ben? Ben de kafayı bir çeksem ve coşsam da mandolinimi elime alıp can u gönülünden bir polka çalsam, değil yalnız kasaplar, kasap dükkânlarındaki bütün koyunlar da sahipleriyle beraber aşka gelip zıplamaya başlarlar.”

Bu geleni tanır mısınız? Müsaadenizle size bunu da takdim edeyim:

Bakalyero Aristidi! Asıl ismi Aristidi, Bakalyero da lakabıdır. Bakalyero bir İngiliz bankasının ismidir... Bu lakabı kendisine o civardaki arkadaşları, ayaktaşları takmışlar. Bu şimdi böyle nereden mi geliyor diyeceksiniz? Getirin kulağınızı da söyleyeyim:

Fakir Sokağı'ndaki Manol'un Kahvesi'nde, Bakalyero Aristidi, bazen, cuma günleri Beyoğlu Caddesi'ne de çıkar, kalabalığı kendisiyle hayli alakadar eder. Zavallı Bakalyero pek genç yaşında iyi saatte olsunlara karışmış! Kılığı kıyafeti, yürüyüşü, edası onun için böyle pek garip!

Peşi sıra çocukların, "Voyvo!" diye bağırdıkları şu yalınayak, başı kabak genç de Bakalyero'nun başka türlü-sü... Allah ikisine de şifalar ihsan buyursun!

Karşiki manav dükkânında ayakta duran tıknaz ve güzel madamı mı soruyorsunuz? Onun ismi Madam Aleksandra'dır, dükkân sahibiyile ortaktır. Fakat birçoğları kendisini müşteri zanneder ve o alacağını alsın da biz sonra içeriye girelim diye bekler. Madam Aleksandra'nın üst tarafındaki dükkân eskiden Ayvacı denilen sabık meyhanedir ki turşusuyla meşhurdur. Akşamcılar turşularını oradan alırlar. Çarşının İngiliz Sefareti'ne yakın olan tarafındaki mezeciye de size tanıtayım: ismi mezeci-dir amma o civardaki bütün pansiyonlar, bütün apartmanlar, ekseriyetle sabah akşam yemeklerini bu mezeciden götürürler. Oranın yemekleri de kış yaz hep midye, dolma, köfte ve balıktan ibarettir. Karnınız açsa buyurun girelim, biraz bir şey yiyelim! Sağdaki büyük kahve Beyoğlu garsonlarının, onun karşısındaki küçük kahve de Beyoğlu dülger ve duvarcılarının kahvesidir. Gece gündüz böyle hıncahınç doludur. Garsona, dülgere ihtiyacı olanlar buyursun!

Garsonlar Kahvesi'nin yanından Balıkpazarı'na sapan, kocakarı Kâğıtçı Madam Takuhi'dir. Evlerden ve şuradan buradan topladığı eski gazeteleri, kullanılmış kesekâğıtlarını götürüp oradaki seyyar esnafa satar. Madam Takuhi çarşının şenliğidir. O sokağa çıktı mı bütün esnafa bir neşe gelir, ortalığa bir gülmedir yayılır.

Siloğö Sokağı'na sapan daha ihtiyar tirit kadın da oranın maruf Madam Erifilis'idir. Kendisine konu komşu

bakar fakat konu komşusunun kendisine getirdiği ekme-
mekleri, yemekleri o odasındaki bir düzineye yakın ke-
diye verir.

Gördüğünüz diğer insanlara, bu koca girintili çıkın-
tılı çarşıdaki bütün kalabalığa gelince, bunların size han-
gi birini sayayım bilmem ki? İşte seyyar manav Ürgüplü
Mustafa Dayı, işte seyyar zerzevatçı Kasımpaşalı Hasan,
işte portakalcı Çemişgezekli Ali Baba, işte seyyar kara ve
kırmızıbiberli Safiye Kadın!

Şu hamal başına, geçen siyah mantolu hanıma, Ze-
kiye Hanım derler amma asıl ismi başkadır. Beriye, Tar-
labaşı'na sapan sarışın tıknaz madama da Koko derler
amma, onun da asıl ismi başka olmalı! Çakmak Sokağı'na
giren tek gözlü madam ise oranın en hoşsohbet kadınla-
rından Madam Ana'dır.

Kont bir otomobille köşeyi dönen sakallı ve yakışık-
lı zat Saint George Hastanesi'nde meşhur çocuk hekimi
Fakaçelli¹ Bey'dir.

Geç vakit kucaklarında minimini yavrucuklarla o so-
kaktan dönen kadınlar da o zavallı hasta yavruların anala-
rıdır. Alaylı, neşeli Kalyoncu'nun en hazin tarafı işte bura-
sıdır. Fakaçelli Bey'in evinin önü... Hele evlat açısı çekmiş
olanlar için bu sokak öyle bir beytülhazandır ki...

1. (1904-1980) Nikola Fakaçelli, TBMM 8. Dönem'de CHP İstanbul milletve-
kili olarak mecliste bulunmuş Rum siyasetçidir. (Y.N.)

Âşıklar Mezarlığı Semtinde Hayat

Oh, hava ne güzel ne ılık... Sağdaki dik ve dar yokuştan Beyoğlu piyasasına tırmananlar ter içinde kalmışlar, yokuşun yarı yerinde pardösülerini çıkarıp ellerine almışlar. Havanın bu güzelliği Beyoğlu ile Kasımpaşa arasındaki eski Âşıklar Mezarlığı'nı adeta bir panayır yerine döndürmüştü. Bir tarafta koyun, keçi sürüleri, bir tarafta çocuklar, bir tarafta kadınlar, bir tarafta sırtları boş, kömürcü beygirleri...

Servileri kesildikten sonra apaçık bir meydan halini alan bu Âşıklar Mezarlığı, geçenlerde stadyum için yer aranılırken acaba ne için gözden kaçmıştı? İşte size yepyeni bir oyun sahası daha! Vakıa burası pek yamru yumru, pek inişli yokuşlu amma ufak bir tesviyeden sonra pekâlâ bir oyun yahut tenezzüh sahası olabilir. Âşıklar Mezarlığı'nın alt başındaki meşhur çeşmeyi bilir misiniz? Musluğundan her dakika her saniye oluk gibi âlâ Hamidiye suyu akan bu çeşmenin başında sabah akşam, gece gündüz laakal¹ on beş-yirmi saka, kırk-elli teneke, on beş-yirmi fıçı, beş-altı at, eşek ve bütün bunlarla beraber ellerinde testiler, kovalar, sürahilerle bir alay mahalleli bekler.

1. En azından. (Y.N.)

Bazen burada su için nöbet bekleyenler arasında hafif ter-
tip çekişmeler, didişmeler olur, tenekeler, testiler, fiçılar
birbirine girer fakat öyle pek uzamaz, biraz şamatadan
sonra mesele yatıştır. Kasımpaşa'nın sağ taraf mahalleleri
hemen kârnilen içme sularını bu çeşmeden alırlar. Kasım-
paşa'nın sol tarafını, geçen kış sonlarında uzun uzadıya
yazmıştık, işte bu sefer de Pera Palas'ın ve Tepebaşı'nın
altına tesadüf eden sol cihetinden bahsediyoruz.

Bu sol cihetin sağ tarafa nispetle bir hususiyeti varsa
o da Beyoğlu'na hemen pek komşu olması ve bu cihet-
lerde oturanlardan birçoklarının Beyoğlu'nun gece haya-
tından istifade etmesidir, İstanbul'un meşhur koltukçu-
larından Şişman Asaf Efendi diyor ki:

“Kasımpaşa'daki bizim esnaf kahvesine eskiden ne
vakit gelsem oradan eve kâr yerine ziyanla dönerdim.
Çünkü görüyorsunuz işte, Beyoğlu burnumuzun dibi,
biri Tepebaşı'ndan öksürse buradaki bizim kahveye siray-
et eder, esnaf hep birden öksürmeye başlar. Onun için
eskiden, yani serde gençlik varken Kasımpaşa'ya geldi-
ğim günlerin akşamı, haydi şöyle yukarıya tırmanıp te-
pede bir nargile fokurdatayım der ve yukarıya çıktıktan
sonra artık oraya buraya takılır, gece yarısı eve kârakulak
suyu gibi hafif dönerdim. Fakat şimdi artık bizim için o
çeşitler kırıldı, Beyoğlu değil ya Paris burnumuzun di-
binde olsa adım atacak hal kalmadı. Paranın gümüş ol-
duğunu anladık, ama kaç para eder, geç anladık.”

Asaf Efendi'nin söylediği bu Koltukçular Kahvesi,
Kasımpaşa'nın sol cihetindeki kahvelerin en meşhurla-
rından biridir. Burayı gene eski koltukçu esnafından Ba-
latlı Hayim Efendi tutar. Perşembe ve cuma günleri bu
kahvenin içi ve dışı bir alay koltukçu ve eskici esnafıyla
dolar. İşte size bu esnaftan bazılarını takdim edeyim: Ya-
sefaçi, Kayserili İhsan Efendi, Malatyalı Cafer Efendi,
Balatlı İzak, Hasköylü Hazkiya, Kasımpaşalı Hidayet,

Eyüplü Hasan ve Asaf Efendi'nin ortağı Gül Mehmet Efendiler...

Bu esnaf bütün mahallelerden ve şuradan buradan topladıkları eşyayı perşembe ve cuma günleri bu kahvenin bahçesine sererler ve orada ucuz ucuz satarlar. Mesela işte bizim gittiğimiz gün ortada dokuz parçadan mürekkep bir kanepa takımı vardı ki otuz beş liraya diye esnaf gırtlığını yırttığı halde yüzlerine bile bakan yoktu. Kesatlıktan koltukçular da şikâyetçi...

Maamafih Asaf Efendi diyor ki:

“Hamdolsun geçiniyor, ekmek parasını çıkarıyoruz; fakat onu çıkarıncaya kadar da akla kararı seçiyoruz.”

Bu kahvenin olduğu yere Keçeciler Sokağı derler, bu Keçeciler Sokağı'nın biraz soluna düşen çukur ve kuytu mahallenin çocukları havayı iyi bulmuşlar da mahalle aralarında nasıl cümbüş yapıyorlar.

Bu çocuklardan birine sorduk:

“Oğlum senin adın ne?”

Hep birden bir cevap yağmurudur başladı:

“Hayrullah, Cemal, Mustafa, Necmiye, Latif, İhsan!”

Sonra onlar bize sordular:

“Resimlerimizi hangi sinemada göreceğiz?”

İstanbul'da film alınmaya başlayandan beri çocuklar yollarda her fotoğraf alanı Ertuğrul Muhsin'in¹ kâtip-i hususisi zannediyorlar!

Kasımpaşa'nın sol cihetinde en göze çarpan çok renkli ve alacalı bir yer daha varsa o da iskelenin biraz arkasındaki Bedrettin Mahallesi, nam-ı diğer “Çöplük”tür. Fakat buradan uzun boylu bahse hacet yoktur. Çünkü burası da Edirnekapı ve Topkapı kaleleri dibindeki çalgıcılar mahallesinin bir eşidir.

1. Muhsin Ertuğrul (1892-1979): Türk tiyatrocusu, yönetmen, oyuncu ve yapımcı. Türk tiyatrosunun batılı anlamda kurucusu olarak değerlendirilmektedir. (Y.N.)

Altıntepe'de...

Oradaki yazlık salaş gazinonun müşterilerinden Hırant Efendi'ye sorduk:

"Buraya niçin Altıntepe ismini koymuşlar acaba?"

Eğilerek garp ufuklarını göstererek, "Çünkü, efendim," dedi "ahşamınan gün batarken veya gün batısına yakın bu tepede oturup da şu karşiki cihete bir baktınız mıydı, göreceğiniz manzara safi altın irengindedir. Güneş, o karşiki dağların art yanına uykuya çekilirken buradan bakınca sanırsınız ki mübarek, dört bir tarafına sapsarı altın tozu yağdırıyor!"

Hırant Efendi işin daha fazla şairane tarafına kaçmadan cambaz palyaçosu Agop Efendi yanımıza geldi:

"Gazata için buranın irengini alacaksınız durun biraz da size bizim bızdıkları getireyim, ipe tırmanırlarken onların da iresimlerini alacaksınız!"

"Sizin bızdıklar da kim?"

"Kim olacak? Civardaki yedi mahallenin çocuğu! Bir-iki gündür şunun şurasına ipleri kurdursak, sankim bu iplerin üzerinde biz değil, onlar lubiyat¹ yapacakmış gibi hiç buradan ayrıldıkları yok! Hele nah şu mavi fani-

1. Gösteri anlamında kullanılmıştır. (Y.N.)

lalı, sarı saçlısı yok mu, dört eliyle ipe bir tırmanıyor ki maymun halt etmiştir yanında!"

Bu sene, yeni bir apartmanlar mahallesi şeklini alan Taksim Meydanı'nın öbür ucundaki boşlukta bir hayli curcuna seyredeceğiz galiba! Geçen yaz İstanbul'un dört köşesini dolaşan cambaz takımlarından biri, bu yaz Taksim'in "Altın-tepe" denilen bir köşesini kendisine yazlık karargâh ittihaz etmiş!... Bir ucunda bisikletlerin, motosikletlerin kovalamaca ve köşe kapmaca oynadıkları bu yeni apartmanlar mahallesinin öteki ucunda da cambazların ipte oynaması hiç de fena olmayacak... Fakat stadyuma giremeyip de futbol hararetlerini şimdiye kadar Taksim Meydanı'nda söndürmeye çalışan karşı taraf mahalle kulüpleri bu yaz nerede oynayacaklar acaba?

Öteden beri cuma günleri Beyoğlu'nun çok kalabalık ve alacalı bir panayır yeri halini alan Taksim Meydanı, yeni yapılan apartmanlardan dolayı o kadar darlaşmasına rağmen bu yaz yine karşı taraftan en göze çarpar bir oyun yeri olacaktır.

Seyyar Sucu Panayot simitçiye soruyor:

"Ya bisikletli nerede yapazak tur!"

"Duracak yer mi yoh, istediği cihette dursun!"

"Yok durmak vire, tur tur! Bisiklet üzerinde piyaça!"

"Piyasa etsin gene! Kör mu gözü goca yolları!"

"Bırakacaklar yol üstünde!"

"Artık bilemeyon fazlasını! Biskoletünü gapan getsün Oh meydanına!"

"İyi ama gidezek senin, benim mosteri!"

"Merah etme sen, galanu bize yeter!"

Taksim Meydanı'nın bir hususiyeti de malum ya, yüzlerce bisiklet ve motosikletin adeta talim yeri olma-

sıdır. Buradaki bisikletçilerden saati kırk kuruşa tutulan bir makineyle birçok çocuklar cuma, pazar günleri Kâğıthane'ye, Sarıyer'e, hatta Bentler'e kadar gidip gelirler. Fazla paraları olmayan birçokları da on beş dakikası on kuruşa bir makine kiralayıp oradaki daracık sahada boyuna dön babam dönerler.

“Zart, zurt, zart, zurt! Bu bisikletlerden illallah! İnsan yaz günü biraz sarmısaklı yoğurt yiyip de derince bir öğle uykusuna yatsa bu zart zurttan uyuyamıyor ki!”

Beyoğlu Semtinin Üç Acayip Delisi

1

Ekseriya İngiliz Sefareti'nin karşısındaki yarı lokanta, yarı meyhanenin önünde dükkâncılara ve gelene geçene sımaşan uzun boylu, sarışın, içki delisi bugünlerde hem caddeyi hem tavrı değiştirmiş... Eskiden Balıkpazarı ile Tepebaşı arasında acayip bir şuursuzlukla halka fahrî soytarılık yapan bu yarı kaçık, şimdi yeni zirzopluklarını Galatasaray'la Elhamra¹ ve Elhamra ile Lebon² arasında teşhir ediyor.

İsmi ve lakabı neydi unuttum fakat bu ayılmaz sarhoşu oralarda tanımayan yoktur. Eskiden ara sıra Tepebaşı kahvelerinden süpürge sapıyla dışarıya püskürtülen bu trolos³ külhani, galiba artık erkeklikten usanmış olmalı ki bugünlerde kadınlığa özeniyor. Boynuna astığı eski, hurda sansar derisiyle içi kadın eşyası dolu şık vitrinlerin önünde durup sağa sola kırıtıyor ve parlak camların arkasından kendine sırtan kendi hayaline pandomima oynar gibi birtakım el işaretleri yaparak gülüyor;

1. Beyoğlu, İstiklal Caddesi'nde Fransız Tiyatrosu'nun bulunduğu yerde 1920-1922 yılları arasında han, pasaj ve tiyatro olarak inşa edilmiştir. Dönemin modası gereği salon 1923 yılından itibaren sinema olarak hizmet vermiştir. (Y.N.)

2. Fransız Konsoloslğu'nun pastacıbaşı Eduard Lebon tarafından 19. yüzyıl ortalarında Beyoğlu'nda açılan pastane. (Y.N.)

3. Deli. (Y.N.)

sonra boynundaki pejmürde sansar derisinin ucundan tutup bunu gelen geçen kadınlara göstererek, "Sizin var da benim yok mu?" der gibi dilini çıkarıyor, göğsünü kabartıyor. "Voyvo!"nun modası geçtikten sonra yerine hangi kelime çıktığını bilmediğim için bakalım, bu kış Beyoğlu Caddesi'nin kadınlığa özenen bu acayip soytarısını çocuklar ne diye alkışlayacaklar?

2

Beyoğlu'nda kadınlığa özenen, sözüm yabana kadın taklidi yapan yalnız bu eski içki delisi değildir. Karşı tarafın Madam Katina isminde meşhur bir de seyyar fıstıkçısı vardır ki onu yakından tanımayan bir yabancı kendisinin halis muhlis bir erkek olduğunu katiyen fark edemez.

Ayağındaki etekliği ve sesine verdiği kadın edasıyla tam bir kartaloz Rum kadınından zerre kadar farkı olmayan bu seyyar fıstıkçısı, geçen sene Mahmut Yesari ile ben de ilk görüşte hakiki bir kadın zannetmiş ve neden sonra onun erkek bozması, uydurma bir kadın olduğunu öğrenmiştik.

"Madam Katina geldi, madamdan fıstık alın!" diye kadın taklidiyle müşterilerin karşısında tuhaflik yapan bu etekli ve atkılı fıstıkçı, ne diye sırtındaki koca zembille gece gündüz Kalyoncu'yu, Hamalbaşı'nı, Sakızağacı'nı, Yenişehir'i dolaşır da gidip ortaoyunlarında zennelik yapmaz acaba?

3

Bir senedir geçtiğim Balat sokaklarının birinde evvelki gece geçerken bambaşka bir curcunaya rast geldim. Balat Hamamı'nın önündeki küçük meydanda bir

kadın ciyak ciyak bağılıyor ve etrafını kuşatan çoluk çocuk, kadın erkek boyuna kadının feryadına cevap yetiştiriyordu:

“Amanın! Bıktım usandım! Allah belanızı versiiiiin! Allah canınızı alsın! Sizin gibi keçi olmaz olaydı! Sizin gibi koyun yerin dibine bataydı! Çözemiyorum işte! Dişlerim düğümü çözemiyor! Keçi boğulacak! Keçi boğulacak! Bıçak getirin! Bıçak getirin! Çözemiyorum, tırnaklarım, dişlerim bitti!”

Kadının bu feryatları biraz durur durmaz etraftan sesler başladı:

“Osman, bey olmuş, Osman, paşa olmuş!”

“Osman’ın da Allah belasını versin sizin de! Çekilin başımdan, defolun!”

“Osman tüccar olmuş!”

“Osman’ın da Allah canını alsın, sizin de! Bıçak getirin, keçi boğuluyor.”

“Osman Şişli’ye taşınmış!”

“Taşınamaz olsun, boynu altında kalsın! Bıçak getirin, keçi boğuluyor.”

“Osman apartman almış!”

“Başına yıkılsın domuzun, siz de beraber altında kalın!”

“Osman başka bir kadınla evlenmiş!”

“Ezrail’le evlensin! Keçi boğuluyor... Bıçak getirin... Çözemiyorum... Bıktım artık, canımdan bıktım, kimse sahibi gelsin alsın keçisini de koyununu da... Yapamayacağım, bu hıznır hayvanlar beni deli etti.”

“Osman Poli’nin meyhanesinde sızmış!”

“Gebersin, siz de geberin, yerin dibine batsın, siz de batın! Allah onun da sizin de, benim de, keçilerin de, koyunların da hepimizin canını alsın! Aaaaah! Aaaaah! Aaaaah! Ben ne yapacağım şimdi? Ben bu karanlıkta bu keçileri ne yapacağım?”

“Osman Şimdi Kasımpaşa’da bir konağa giryormuŐ!”

Etraftakilerin bu son sözü üzerine, zaten tam manasıyla zıvanadan çıkmış olan zıvanasız kadın yerdeki taŐlara yapıştı ve herkes kaçıŐmaya, kendisi de bağıra bağıra keçileri yularından sürüklemeye başladı.

Bu zıvanasız kadın, o civarın obanıymıŐ fakat kafadan gayri müsellah olduğu için hemen her akşam o civarda bir curcuna kopar; kadın en ufak bir Şeyden sinirlenerek bağırıp çağırmaya, etrafını saranlar da onu böylece büsbütün ıldirtmaya alıŐırlarmıŐ. Muhaverede ismi geçen Osman’a gelince, bu da vaktiyle bu kadının kocasıymıŐ, sur haricinde beraber çobanlık yaparlarmıŐ fakat Osman günün birinde işi tam manasıyla ikiye ve sair mkeyyifata¹ vurmuş, çobanlığı, koyunları, keçileri, karısını unutmuŐ, başını alıp ortadan kaybolmuş, zaten yarım akıllı olan kadıncağız da böylelikle büsbütün ileden çıkmış!

Curcunalı Balat akŐamlarının o eski, bitmez tükenmez numaralarına işte yeni bir ilave daha!

•

1. Keyif verici maddeler. (Y.N.)

Yüz Elli Yoğurtçuyu Bir Arada Gördünüz mü?

Evliya Çelebi'nin tabirince, Nişantaşı'nı kaplayan şeddadi apartmanlar arka taraftan yavaş yavaş Beşiktaş'taki Fulya tarlasına, Beşiktaş bostanlarına doğru iniyor. Birçoğunun içinde geceleri danslı çaylar, çalgılı sof-ralar, mükellef poker partileri kurulan bu içi ve dışı şatafatlı apartmanların biraz ilerisinde, biraz kır tarafında "Meşrutiyet Mahallesi" denilen bir yer vardır ki muhteşem apartmanlar mahallesinin bütün suyunu, sütünü, yumurtasını, yoğurdunu, yağını, zerzevatını, odununu, kömürünü hep bu Meşrutiyet Mahallesi taşır. Sonra beri tarafın çamaşırını Meşrutiyet Mahallesi yıkar, odununu Meşrutiyet Mahallesi yarar, sobasını Meşrutiyet Mahallesi kurar, ortalığı Meşrutiyet Mahallesi süpürür, damını Meşrutiyet Mahallesi aktarır; otomobilini Meşrutiyet Mahallesi'nde oturan şoför çeker. Nişantaşı'nın Meşrutiyet Mahallesi de üçe ayrılır:

Teneke, Arnavut Mahallesi, Kürt Mahallesi... Fakat bu tabirler ne belediye dairelerinin defterlerinde ne de tapu idaresinin kütüklerinde vardır; bu üç ismi oraya gene oranın yerlileri vermiştir. Şimdi bu üç isme, bir isim de ben ilave edeyim de dört olsun: Yoğurtçular Mahallesi! Vay anam babam vay, ben ki İstanbul'un köşe bucağını karış karış bildiğimi bilirim; fakat ömrümde bu kadar

yoğurtçusu bol ne bir semt ne de bir mahalle görmedim. Meşrutiyet Mahallesi'nde dört-beş kahve var ve bu dört-beş kahvenin önünde de en aşağı yüz elli tane yoğurtçu tablası var. Bilhassa bu mevsimde öğleden gece yarlarına kadar Beyoğlu'nun tek mil sokaklarında, "Gaymaaaaah!" diye avazları çıktığı kadar bağırarak ne kadar yoğurt satan Konyalı, Alanyalı, Karamanlı varsa meğer bunların çoğu bu Meşrutiyet Mahallesi'nde oturuyorlarmış!

Mahalle sakinlerinden İstanbul çocuğu ve yarı bıçkın, delikanlı bir seyyar yoğurtçu diyor ki:

"Bunların kahvede oturup altmış altı oynayışları bir şey değil, geceleri odalarına toplanıp da bir muhabbetlerinde bulursanız, muharrir bey, size tam bir senelik roman mevzusu çıkar!"

Fotoğrafçı Cemal resimlerini çekmek için bunlardan sekiz-on tanesini iskambil başından kaldırıp bir kahvenin önüne dizdi. Bu aralık bir İstanbul külhanbeyisi kendilerine sokuldu, "Bağırın pe," dedi, "hep birden gaymaaaah diye basın narayı!"

Birkaçı bağırarak için hazırlanırken içlerinden biri, "Bağırman ulan," dedi, "sakın bağırman!"

"Neye bağırımıyah?"

"Bağırırsah sesimizi alıp fonografa verirler, herkes bize güler!"

Ve sustular. Tam bu aralık Meşrutiyet Mahallesi'nin alt tarafındaki geniş ve çamurlu yokuşundan bir curcunadır koptu. Başımızı döndük ki kadın, erkek, çoluk çocuk bir alay insan sokağa dökülmüş, her kafadan bir ses çıkıyor, her sesi bir kahkaha takip ediyor, her kahkaha dan sonra çok acayip, garip bir ton ve anlaşılmaz bir Kürt lehçesiyle ortalığa birbirini tutmaz hiddetli bir kelime salatası yayılıyordu. Sorduk:

"Ne var?"

"Ne olacak, Moho geliyor."

Moho, yani oranın namlı, şanlı, zavallı bir delisi, hem de tam manasıyla delisi! Malum ya, deli vardır, yarımıla tam arası deli vardır, fakat bu zavallı öyle değildi; bu tam manasıyla oynak, okka dört yüz dirhem bir zırdeliydi.

Moho peşindeki bir alay çocukla kahvelerin önüne geldi, bir müddet de orada söylendi, sağa sola birtakım tehevvüri hareketler yaptı, olduğu yerde ve tek ayağının üstünde bir-iki devir yaptı ve sonra çocukların, halkın gülüşmeleri arasında caddeyi tutup geldiği yere, yani Kürt Mahallesi'ne doğru gitti.

Ve o gittikten sonra meydana dolduran kalabalık köşe başındaki bakkal Ürgüplü Ahmet Ağa'nın başına üşüştü, onunla şakaya başladı. Bu aralık Meşrutiyet Mahallesi'nin bir oturuşta bir kuzu ile bir teneke Silivri yoğurdu yiyen Sofyalı Hüsnü Pehlivan'ı meydana çıkıttı.

Kendisine sorduk:

“Doğru mu Hüsnü Pehlivan, hakikaten bir oturuşta bir kuzu ile bir teneke yoğurt yiyebilir misin?”

Güldü:

“Bedava olduktan sonra değil bir kuzu ile bir teneke yoğurt, bir manda ile bir kantar yoğurt bile bana vız gelir.”

Buranın bir hususiyeti de erkek çocuklarının köpeklerle, hem de başıboş sokak köpeklerine pek fazla muhabbetleri var. Yedi yaşından on beş-on altı yaşına kadar birçok çocuklar o gün baktık, saatlerce sokak köpeklerini önlerine katmışlar, bunları birbirleriyle güreştiriyorlar, sonra yorulan hayvanları kucaklarına alıp sinelerine basıyorlar, hatta onların sırtlarını kaşıyor, suratlarını okşuyor, bu dört ayaklı serserilerle alt alta üst üste yuvarlanıyorlar.

Buranın Ressam İbrahim Hidayet Bey'ini de size takdim edeyim... Teneke Mahallesi'nin en güzel yerinde, zarif bir bahçe ile küçücük bir köşkü andıran setli evinde bizi kabul eden Ressam İbrahim Hidayet Bey mütekaidindir, kendisi Cemal Azmi Matbaası'nda çalışır, res-

me pek merakı vardır, evin duvarları bütün kendi yaptığı tablolarla süslüdür. Sanat noktasından Hidayet Bey'in resimleri Balatlı meşhur Kumbaros'un resimlerinden çok yüksektir.

Hidayet Bey diyor ki: "Semtimiz hava, nezaret, mevki cihetinden çok güzel ve çok şerefli bir yerdir; fakat biraz sağımızda, yani yüz adım ilerimizde apartmanların olduğu yere pek itina edildiği halde bizim Meşrutiyet Mahallesi kaldırımsız, yolsuz çamur içindedir. Öyle ki bu mahalle kurulduğundan beri taş yüzü görmemiş sokaklarımız vardır. Halbuki bakınız şuracıkta koskoca battal bir ekmek fabrikası var ki vaktiyle belediye buraya üç yüz-dört yüz bin lira sarf etmiş ve işletemeyince bütün masraflar havaya giderek fabrika bugün çürük çarık bir halde kendi kendine yıkılmaya mahkûm kalmıştır; havaya giden bu paranın bir parçasıyla şu yollarımızı yapsalardı olmaz mıydı?"

Hidayet Bey'in küçük bir köşkü andıran evinin altından başlayarak ta Beşiktaş'a kadar uzanan yemyeşil bostanların manzarası çok hoş ama bu bostanlardaki zervevatların Nişantaşı'ndan aşağıya doğru akan mülevves sularla sulanması pek çirkin.

Şişli'nin Yanı Başındaki Köy: Mecidiyeköy

Bu sene Taksim-Sarıyer arasında işlemeye başlayan otobüsler, zaten öteden beri şerefli bir yer olan Şişli'nin arkasındaki Mecidiyeköy'ü bir kat daha şereflelendirdiler.

Şimdi cuma günleri Mecidiyeköy'ün cadde üzerindeki bahçeli kahvelerinde oturacak yer güç bulunuyor. Hele akşamları Beyoğlu'ndan Boğaz'a ve Boğaz'dan Beyoğlu'na akın eden yüzlerce otobüs ve otomobilin buradan geçişlerini seyir için oradaki dut ağaçlarının altı alaca bir panayır yerine dönüyor. Mecidiyeköy imar cihetinden de gittikçe şeref buluyor; daha üç-beş sene evvel birkaç küçük köy evinden ibaret olan bu yakın köyün şose tarafındaki hâlî¹ arsalarına şimdi boyuna yeni yeni kâgir evler yapılıyor.

Büyükdere şosesinin tam kenarına yapılmakta olan eski büyük kâgir ev, elektrik fabrikası ustalarından Bekir Efendi'nindir; Bekir Efendi tabiat sahibi bir adamdır, onun için yeni yaptığı bu evlerin bütün tertibatı gayet kullanışlı ve alafrangadır. Bu evlerin önünde yeni yapılıp geçen cuma açılmış olan ahşap gazino da köyün eski kahvelerinden İbrahim Efendi'ye aittir. Bu yeni yapıl-

1. Tenha, işlenmemiş yer. (Y.N.)

makta olan kâgir evlerle yeni ahşap gazinonun arkasındaki dutluğun ortasında çok zarif bir köşk vardır ki, bunu daha uzaktan görenler herhalde bu binanın gerek yapılışında gerek boyanışında artistik bir zevkin hâkim olduğunu sezerler.

Dutluğun ortasında ve köyün en güzel bir yerindeki bu çok zarif köşkün kime ait olduğunu bilin bakayım! Bilemediniz mi? Öyleyse ben size söyleyeyim: Bu küçücük sarılı beyazlı ve artistik kılıklı köşk Ertuğrul Muhsin Bey'indir. Aman, bazı hasutlar¹ duymasın, belki tutarlar, bu sefer de köşkler dile geliyor diye bir seri açarlar.

Darülbedayi rejisörü Mecidiyeköy gibi güzel bir yerde yaptırdığı bu çok zarif ve küçücük köşkle artistliğini bize bir daha ispat etmiş oluyor. Muhsin Bey'in bu köşkünü köyün meşhur simalarından Arnavut Celil Ağa'ya sorduk:

“Şu sarılı beyazlı minyon köşk kimin?”

Celil Ağa memnun ve müftehir göğsüne kabartarak, “Orası,” dedi, “oyuncu başının!”

“Oyuncu başı da kim?”

“Yok mu hani efendim, Tepebaşı'nda belediyenin darülbedayısı?”

“Evet, var!”

“İşte oranın yok mu oyuncu başısı?”

“Evet, o da var.”

“İşte, curdunuz, sarılı, beyazlı çoşk onundur! Allah bayışlasın ve nazar değmesin, çoyumuzun en cuzel coşku, fıkdanı hasebile, odur işte!”

Beyoğlu hatta Şişli'nin iç tarafları sıcaktan cayır cayır yanarken Mecidiyeköy püfür de püfür eser! Havası, manzarası, Ertuğrul Muhsin Bey'in tabirince “haarikulade”

güzel olan Mecidiyeköy'ün suyu da hem bol hem de nefis Hamidiye suyudur. Şişli ile Beyoğlu da hemen yanı başında olduğu için denilebilir ki Mecidiyeköy İstanbul'un her cihetten dört başı mamur bir köyü sayılır.

Köyün genç ve münevver düşünüşlü, münevver görüşlü bakkalı Ahmet Efendi diyor ki:

“Köyümüz cidden emsalsizdir, bir fırınımız eksikti. Şimdi o da yapıldı, yakında ekmek çıkarmaya başlayacak. Fakat arazimiz mülk olmadığı için fazla inşaat yapamıyoruz, yapanlar da kâgir yapacakları yerde ahşap yapıyor. Maamafih köylü arazi-i milliyeden olan bu yerlerin mülk olması için uğraşıyorlar. Eğer bir de bu olursa Mecidiyeköy'ü gelin de siz o zaman görün, o zaman Şişli'nin burunun dibindeki bu şirin köy derhal bir Avrupa köyüne döner.”

Köyün önündeki dutluktan başka karşı tarafta bir dutluk daha vardır ki o civarın asıl mesiresi bu ikinci dutluktur. Buradan Marmara tıpkı bir faraş gibi görünür ve Kız Kulesi bu mavi faraşın sivri ve beyaz kulpuna benzer.

Çamlıca buraya o kadar yakın zannedilir ki arada deniz olduğunu bilmeyen bir insan tomruksuyu sırtlarını buraya mülhak¹ farz eder.

Büyükdere şosesinin solundaki asıl dutluk denilen bu umumi mesire yerinin en hoş tarafı da Kolinin Bahçesi'dir. Burada yeşil çardakların altında cuma pazar gramofonlar kurulur, mandolinler, kitareler çalınır, danslar edilir ve seyyar Fotoğrafçı Tebrizli Ali Efendi'ye boyuna resimler çektirilir. Buraların hemen her cuma gedikli seyircilerinden bazılarını size tanıtayım:

Mecidiyeköy'den Elektrikçi Nail Bey, Galata'da Avukat Ali Kemal Bey'in kâtibi Muammer Bey, Beyoğlu'nda

İsmail Kemal kundura mağazasında Nuri Bey, Beyoğlu'nda oturan Kayserili Madam Despina – fakat bu madamın ağız pek bozuktur ha, kendisine, “Madam, resim çektireceğiz gölge etme,” dersiniz derhal ağızını bozar:

“Eresimi başınıza çalın, yihılın, defolun, gedin oradan!”

Madamın bu titizliğinin sebebini sorduk: kendisini tanıyanlar dediler ki fotoğrafçının biri bu altmışlık kadına, “Ben,” demiş, “senin güzel bir resmini çıkarayım, herkes seni otuz yaşında zannetsin!”

Halbuki çıkan resim kendisini altmışlıktan daha fazla göstermiş, o da bunun için ne vakit resim lafı edilirse dehşetli kızarmış.

Kurtuluş'ta Apukarya Maskaraları...

Cenaze geliyor... Cenaze geliyor... Eyvah cenaze geliyor.. Cenazenin de tam sırası... Bu maskara alaylarının arasından cenaze alayı nasıl da yol bulup geçebilecek?

Bulgar Çarşısı'nın biraz ilerisinden, biraz solundaki köşeden tutun ta Kurtuluş'a kadar uzanan o geniş cadde durmadan fıkır fıkır kaynıyor. Maskara kafilelerinin, türlü şamatalar ve türlü hayhuyla bu caddeden Kurtuluş'a doğru akışları ve bu akışları görmeye gelen seyircilerin iki keçeli kalabalığı arasından, "Cenaze geliyor cenaze!" diye kopan feryatlardan biraz sonra, hakikaten mükellef bir cenaze alayı, olanca yaşlı rengi ve matemli kokusuyla kendini gösterdi. Önde mum taşıyanlar, ilahi okuyanlar, arkada ah ve vah çekenler, ortada tabut ve etrafında ağlayanlar olduğu halde bir de alay yaklaşınca ne görsek beğenirsiniz? Bu cenaze alayı da bir maskara alayı ve tabut mabut hepsi uydurmasyon değil miymiş?

Havanın çok soğuk olmasına rağmen bu sene Kurtuluş'taki Apukarya eğlenceleri¹ geçen senekine taş çıkardı. Feriköy sırtlarından şiddetle kopup gelen sert bir poyra-

1. Hıristiyanların büyük perhize girmek üzere oldukları, et yemeyi kestikleri günlere istinaden Rumların düzenlediği Apukarya karnavalında yüzlerini boyamasından kinayedir. (Y.N.)

zın altında tir tir titreyenler yalnız ayakta gezen birtakım parasız seyircilerdi. Maskaralarla gazinolarda oturanlara ise, bu çok şiddetli ve acı rüzgâr vız geliyordu. Başta Hırant'ın gazinosu olmak üzere oradaki bütün kır gazinolarının hem içleri hem dışları adam almıyordu. Gazinoların sağ tarafındaki meydanlığa da geçen İstanbul'un köyler semtini dolaşan ip cambazları gelmişlerdi. Cambaz Necmi Bey isimindeki delikanlı bir minare boyundaki ipin üstünde dans ederken poyrazın dehşetinden elindeki sırığı arada bir yüzüne siper ediyordu.

Hırant'ın gazinosunun içinde birtakım incesaz, iki zurna çifte nağra, dışında da İstanbul'un en meşhur Arnavut orkestrası terennüm ediyordu. İstanbul'un en meşhur Arnavut orkestrasından galiba ben birkaç sene evvel gene bahsetmişim. Bu orkestra maruf Klarnet Arnavut Selim Efendi'nin riyasetindedir¹. Selim Efendi sarı palabıyıklı, uzun boylu, iri vücutlu, yakışıklı bir zattır ve İstanbul'un Arnavutlarınca şimdi burada ondan iyi klarinet çalan ve takımda ondan iyi maestroluk eden yoktur. İnanmayan gitsin, meseleyi Kalyoncukulluğu kasaplarından Arnavut İstrati Efendi'yle Edirnekapı'da Doktor Premidili Buci Dimitraki Bey'e sorsun.

Selim Efendi'den sonra bu takımın en meşhur siması Hafize Hanım namıyla maruf köse Arnavut hanendeydi. Lavtacılar da gene buranın en tanınmış mızrap sahipleriydi. Bu orkestra o soğukta, o açık yerde, o çisenin altında hiç durmadan çalışıyor. Kalyoncu'dan Apukarya âlemi yapmaya gelmiş Arnavut kasapları eğleniyor. Tramvay yolunun solundaki küçük gazinonun içi de kıyamet gibi. Burada sırf kadın maskaralar, mandolin ve armonikle kâh dans ediyor kâh hora tepiyor kâh çiftetelli oynuyorlardı.

1. Başkanlık. (Y.N.)

Diğer gazino ve bahçelere gelince Sulukule'de, Ayvansaray'da utçu, kemancı, kanuncu zurnacı, klarnetçi, nağracı kalmamış, hep buralara dökülmüşlerdi. Hatta Sulukule'nin dillerde destan kemancılarından Karamanlı Âmâ Andon bile koluna bir kadın hanende takmış, buraya damlamıştı.

Akşama doğru maskara kafileleri geriye dönmeye başlayınca tramvaylara girmek o kadar güçleşti ki seyircilerin çoğu Dolapdere, Yenişehir yolu ile karadan geriye döndüler ve Kurtuluş'un pazartesi günkü bu Apukarya cümbüşü, saat altıdan sonra Yenişehir, Dolapdere ve Bülbülderesi taraflarına intikal etti ve sonra oralarda da tam manasıyla olgunlaşanlar kâh sağa sola yalpa vurarak, kâh yan yatarak kâh çamura batarak arka sokaklardan Beyoğlu'na doğru dağıldılar. Apukarya'nın son günü geçti, şimdi Kurtuluş'ta yeni bir cümbüş, yeni ve daha mufassal bir curcuna olacak ki her sene büyük Paskalya'dan sonra orada yapılan bu bahar curcunasına Tatavla Panayırı derler. Gidersek onu da ayrıca yazarız.

Okmeydanı'nda Karargâh Kurup Alayla Kuş Tutan Çocuklar!

“Kör mü gözün, koca yolu biraz öteden dolaşsan olmaz mı?”

“Neye öteden dolaşmışım, burası sizin babanızın yarı yurdi mi? İstedüğüm yerden dolaşırım, keyfimin keyhası değulünüz ya!”

“Haydi, çok söylenme, aç makasları, küme geliyor!”

“Küme değul a, ne gelürse gelsün bağa ne!”

“Haydi çok söylenme, çek arabanı da başımızı derde sokma!”

Bu muhavere, Okmeydanı'nda kuş tutan çocuklarla halinden Çemişgezekli inekçi yanaşması olduğu anlaşılan orta yaşlı bir adam arasında geçiyordu. Adamcağız üzeri ökselerle dolu diksenin¹ yakınından geçtiği için çocuklar kendisine çıkışıyorlardı; ihtimal bu zavallı, ökseye basmak üzere olan kuşları bilmeyerek ürkütmüştü. Kuşbaz çocuklar herife bir-iki daha çıkıştıktan sonra içlerinden biri bağırdı:

“Yatın ulan aşağı, küme geliyor!”

Çocuklar hep birden oldukları yere yattılar, inekçi yanaşması zaten biraz uzaklaşmıştı. Yerde dikili yeşil

1. Ağaçsız yerlerde, kuş yakalamak için üstüne ökse yerleştiren ağaç. (Y.N.)

diksenin etrafındaki kafeslerde çığırkanlık yapan yıllanmış iki saka, hemcinslerini de kendileri gibi tuzağa düşürüp kafese koydurmak için, şimdi hiç durmadan, avazları çıktığı kadar şakıyorlardı. Dikseye doğru alçaktan kandillenen alacalı küme, birden mantara basmadı, evvela diksenin etrafında yarı neşeli, yarı korkak cıvıldaşarak bir devir yaptı, sonra her ihtimale karşı yeniden biraz havalandı, yedi-sekiz metre kadar yüksekte hafif bir manevrayla aşağısını bir daha kolağan edip tekrar aşağıya kandillendi ve bu sefer yerdeki sakaların kendi dillerince verdikleri ikinci teminat üzerine on beş-yirmi kuş hep birden ökselere bastı, hepsi de kanatlarından mengeneye kısıldı.

Yerde, dar bir hendeğin içine sinmiş olan çocuklar, top ağzından gülle fırlar gibi yerlerinden fırladılar. Beş dakika sonra, diksenin üzerinde bir tek kuş kalmamış, o güzelim alacalı sakaların kanatlarını mülemma bir hale getiren ökselerin balları tükürükle ıslatılıp temizlendikten sonra hepsi de kocaman boş bir kafese tıklırmıştı.

İkinci voli bir florya¹ volisi oldu. Fakat bu sefer dikseye doğru kandillenen yirmi kadar kuştan dördü-beşi pek acele edip kendilerini ökselerin üstüne attıkları için onlar yakalanır yakalanmaz diğerleri ürktüler ve acı acı bağışarak kaçtılar.

Kuşbaz çocuklar yedi-sekiz taneydi ve hepsi de sigaranın birini yakıp birini söndürüyordu. İçlerinden elebaşları olduğu anlaşılan biri kocaman kafesteki yeni tutulan bütün kuşları yegân yegân tetkik ettikten sonra arkadaşlarına izahat verdi:

“Bir tane kenestetli var. (Kenesetli demek, boynu alaca kurdeleli saka demektir.) Ötekilerin yarısı nafile, dört

1. İspinozgiller familyasından ötücü bir kuş türü. (Y.N.)

tanesi dişi, ikisi de kömürçün... Lakin floryalar aynalı... Hele şu kocabaş yaman...”

Küçüklerden biri kendisine sordu:

“Onların birisi muntaya benziyor Faik Ağabey?”

“Yok devenin başı! Neresi munta ulan, bunların hepsi de halis muhlis florya!”

Eski kuşlar gene hafiften ötüşmeye başladılar; fakat ortada göze görünür bir şey yoktu. Elebaşı olan iri çocuk etrafı iyice iskandil etti ve sonra ötekilere eliyle susun işareti yapıp kafesteki eski kuşlara kendi ağzıyla yardıma başladı:

“Papit papit! Papit! Papit papit! Papit, çitat papit çitat!”

Çok yüksekten ne olduğu belirsiz bir-iki kuş göründü. Elebaşı büsbütün gayrete geldi:

“Papit papit! Papit! Papit çitat! Tütütütü... Tütütütü!”

Yüksekteki kuşlar döner gibi oldular. Yerdeki eski sakalar kokuyu alınca onlar da kafeslerin içinde fırıl fırıl dönerek ötüşleriyle elebaşıya iştirak ettiler. Derken sağdaki tümseğın altından yeni bir küme ortaya çıktı. Bunlar pek kalabalık bir saka kümesiydi. Bu manzara karşısında çocukların neşesine payan yoktu. Sanki hepsi de ani bir kurşun sağnağına maruz kalmış gibi süratle hendeye yattılar. Küme pek acemicesine geldi, diksenin dibine, yere kondu. Kafesteki eski mahpus kuşlar bunları kendilerine bu kadar yakın görünce sevinçlerinden deli gibi oldular ve adeta onlarla çok tatlı bir muhabbete başladılar. Hendekteki çocuklar etrafta çıt olmasın diye nefes bile almıyorlardı. Diksenin dibinde, tehlikeden habersiz dolaşan bu küme onlar için çantada keklikti; neredeyse yerden kalkıp dikseye konacaklar ve hepsi de kanatlarından asılı kalacaklardı. Fakat tam bu aralık Kasımpaşa taraflarına turşuluk yeşil domates götüren bahçıvan Arnavut'un eşeği, oradaki tümseğın arkasından birden-

bire çıkıp da anırmaya başlamasın mı? İşte o zaman her şey altüst oldu. Diksenin dibindeki küme derhal havalandı, çocuklar hendekten fırladılar.

Arnavut, "Çukş bire!" diye eşeğin yularına yapıştı.

Fena halde canları sıkılan çocuklar hep birden eşeğin üzerine hücum ettiler. Eşek ürktü, bağırarak çifte savurmaya, Arnavut bağırmaya, çocuklar haykırmaya başladı. Bu hercümerç arasında yerdeki dolu kafeslerden biri devrildi, ağağı açıldı ve yakalanan kuşlardan birçoğu kaçtı.

Artık çocuklarda küfrün bini bir paraydı. Arnavut şaşkın bir halde çocuklara mı cevap verecek, yoksa yularından kurtulup dört-nala koşan ve koşarken sırtındaki yeşil domatesleri etrafa saçan eşeğe mi meram anlatacaktı? Haşarı kuşbazlar kuşu filan unuttular. Arnavut'tan intikam almak için yere dökülen yeşil domatesleri toplayıp adamcağızı domates yağmuruna tuttular. Bereket versin, uzaktan, amma çok uzaktan, bir jandarma göründü ve onun görünmesiyle beraber her şey mayna oldu. Ortada ne kafes ne kuş ne dikse kaldı. Külhaniler iki dakikanın içinde bütün takım taklavatlarını toplayıp dört-nala caddeyi tuttular.

Eski Beşiktaş, Yeni Beşiktaş!

Beşiktaş'ın önce ne tarafından başlayalım acaba? Tramvay yolundan mı, Köyiçi'nden mi, İhlamur'dan mı, Vişnezade'den mi, Şenlikdede'den mi, nereden dersiniz? Bana kalırsa gelin, tramvay yolundan başlayıp şöyle bir dolaşalım! İsterseniz evvela bu caddedeki Hüsn-i Tabiat Lokantası'na girip biraz bir şey yiyelim! Bilir misiniz, bu lokantanın Çerkestavuşu ile yassı kadayıfı pek meşhurdur.

Fakat bunlardan yemek için buraya erken gelmeli, zira sabık saray bekçilerinden ve lahik¹ Tokatlıyan kapıcılarından Karahisarlı Süleyman Efendi eğer sizden evvel bu lokantaya gelmişse siz artık kendiniz için yiyecek ne Çerkestavuşu ne yassı kadayıfı ne revani, bir şey bulamazsınız. Çünkü Süleyman Efendi boğazını o kadar sever ki bir oturuşta üç tabak Çerkestavuşu, dört tabak yassı kadayıfı ona vız gelir; kendisinin sabah kahvaltısı bir buçuk okka yüz dirhem pastırma, sekiz yumurta, elli dirhem beyazpeynir, bir tabak zeytin ve bir tabak baldır. Allah iştahasını artırsın, boğazını bu kadar seven Süleyman Efendi aynı zamanda hoşsohbet bir zattır. Yemekle-

1. Ek, ekleme. (Y.N.)

ri nasıl tatlı tatlı yiyorsa konuşması da öylece tatlı tatlıdır. Tevekkeli dememişler, tatlı ye tatlı söyle diye...

Yemek dedim de hatırıma geldi. Eskiden sarayların birer israf meşheri olduğu zamanlarda "milletin malı deniz, yemeyen domuz" fehvasınca Beşiktaş saraylarında o kadar fazla yemek pişer, havadan gelen paralarla lüzumundan o kadar fazla kazanlar kaynardı ki, bu kazanlarda hazırlanan yemekleri içerideki birçok insanlar tıka basa ziftlendikten sonra artanları saraylardaki yemek madrabazları tarafından dışarıya çıkarılır, Beşiktaş İskelesi'ndeki aşçılara satılır, sonra aşçılar da bunları değerinden daha aşağıya isteyenlere verirlerdi. Tabii, suyu selden yarması elden olunca böyle olacak, haydan gelen huya gidecekti. Müsrifliği ta o zamanlar herkese öğreten, telkin eden işte bu gibi hallerdi.

Neyse eski Beşiktaş'ı şimdi bir tarafa bırakalım da gelelim yeni Beşiktaş'a...

Hüsn-i Tabiat Lokantası'ndan çıktınız mıydı buyrun, aynı caddedeki Zafer-i Milli Kırathanesi'ne... Burada ekseriyetle gençler oturur, hele geceleri Beşiktaş'ın hemen bütün delikanlıları oraya dolarlar. İşte bakın bu gece de dolmuşlar, kahve muhabbeti yapıyorlar. Zafer-i Milli Kahvesi'nde gençler kâğıt oynamakla vakit geçiriyorlar. Şu köşede oyun oynayanları mı soruyorsunuz? Onlar Nadir, Şevket Pertev, Ahmet, Orhan futbolcu Hayati isimdeki gençlerdir ki kendi aralarında maça kaçtı oynuyorlar. Maça kaçtı oyunu İstanbul'da hemen Beşiktaş'a mahsus bir oyundur. Kâğıtlar taksim olunduktan sonra herkes birbirinin elindeki maça kızını kaçırmaya uğraşır ve bu kâğıt kimde kalırsa o, on beş sayıyla oyunu kazanır, sayı alınır. Bu oyunda en çok yenilen Saim Kaptan'dır. Sporcu Refik Osman Bey'e sorulursa bu oyunda kendisinden usta kimse yoktur fakat kendisi bugünlerde hafif bir eftamisi hastalığı geçirdiği için şimdi maça kaç-

tıyı eskisi gibi oynamıyormuş. Bu eftamisi hastalığı nedir biliyor musunuz? Bu da Beşiktaşlılara mahsus yeni bir hastalık! Allah dostlar başından irak eylesin, pek de hoşça gider bir hastalık değil mübarek!

Bazı Beşiktaşlıların rivayetine göre bugünlerde birtakım Beşiktaş delikanlıları, aralarında yedi buçuk kuruş olanı parmakla gösterdikleri için bu hastalığın ismine eftamisi hastalığı diyorlarmış. Futbolcu Refik Osman ile Tahsin Kaptan diyorlar ki:

“Bu hastalık sari¹ bir hastalık olduğu için müptelalarının yanına sokulmak katiyen caiz değildir.”

Beşiktaş'ta, bilhassa Zafer-i Milli Kahvesi'nde çıkmış yeni bir hastalık daha vardır ki onun da ismi şudur: “Belimden aşağısını tutmuyor.”

Oradaki bütün gençler arasında parola şeklinde kullanılan bu cümlenin manası da şudur: “Ceplerim bomboş!”

Ne diyelim, Allah bu iki hastalığa giriftar olanlara tez zamanda sıhhat ve afiyetler ihsan buyursun!

Beşiktaş'ta pokerin de pek revaçta olduğu söyleniyor. Hele orada bir poker mütahassısı Hilmi Bey varmış ki dö-pervaleyle iki yüz liraya rest çekermiş! O restini çekedursun biz geçelim, İhlamur'un üstündeki kahveciler güzelinin çayı, kahvesi, şırası, şerbeti meşhur kahvehanesine... Kahveci güzelinin kahvesi gece gündüz arı kovanı gibi işler. Müşterileri de hep meriyü'l-hatır zevattır. Kahveci güzeli kahvenin fincanını ve çayın bardağını üç kuruşa verdiği halde onların en nefisini orada bulursunuz.

İstanbul'un başka yerlerinde kahvenin, çayın fincanını, bardağını yedi buçuğa, ona, on iki buçuğa içtikleri halde onlardan lezzet alamayanların kulakları çınlasın!

1. Bulaşıcı. (Y.N.)

Hazır İhlamur'a çıkmışken bizim sabık gazetecilerden Rıza Lebib'i de ziyaret edelim bari! Geçenlerde zavallının kayınpederi ölmüştü, gidememiştik, bu vesileyle kendisini taziye etmiş oluruz. Rıza güler yüzlü, tatlı dilli çok can çocuktur, babası Lebib Bey de öyledir; fakat annesi Hidayet Hanım pek serttir, barut gibidir, evdekilere bir kızdı mı derhal kıvılcım yer, ateş püskürür.

İsterseniz gece vakti kendilerini rahatsız etmeyelim, başka zaman uğrayalım!

Öyleyse iştihanı sakla da birkaç güne kadar Beşiktaş Parkı açılır. İhlamur koruluğunda bülbüller başlar, Vişnezade'de akşam seyranları canlanır, Maçka'nın altındaki Taşlık Mesiresi'nde piyasalar yükselir, sen de bir akşam gider, oralarda gönlünü eğlendirir, Beşiktaş'ın asıl o zaman tadını çıkarırsın!

Ortaköy'de Kış Nasıl Geçer?

Çoktandır semtine uğramadığım Ortaköy'e bu sefer gittiğim zaman ilk işim, oranın meşhur simalarından Odur'u sormak oldu. Evvela yolda küçük bir çocuğa sordum:

“Odur nerelerde yavrum?”

Çocuk şaşırdı:

“Hangi Bodur?”

“Bodur değil Odur, Odur!”

Çocuk alık alık yüzüme bakarken elli beşlik bir Musevi kadını söze kaştı, “Ah,” dedi, “zavalli Odur, çoktan sizlere omur! Sağ olsaydı şimdi çocuklar kartopuna tufarlardı.”

Yalnız kartopuna mı ya? Ortaköy'ün bir meşhur Odur'unu, oranın çocukları vaktiyle acaba neye tutmazlar ki! Limon kabuğu mu istersiniz, teneke parçası mı, lahana koçanı mı, pırasa sapı mı, artık ellerine ne geçerse hep Odur'un peşinden yağıdırırlar ve boyuna bağırırlardı:

“Odur, odur... Odur, odur! O değildir! Odur, odur!”

Yaşlı ve bekâr bir Rum olan Odur'un Ortaköy taraflarında şimdiki halefi kimdir bilmem. Bunu Musevi kadına sordum:

“Ben de bilmem,” dedi, “hem ne yapacaksın a kuzum bu havada Odur, budur, işin mi yok Allah aşkına? Divane ariyorsan başka semtlerde yok değil ya!”

Kadına tekrar sordum:

“Siz buranın yerlisi misiniz?”

Alay ediyorum zannetti:

“Hayir deyiliz, Darica’dan turfanda geldik!”

Kadından ayrıldım, caddeye çıktım ve caddede ilk olarak Mecidiye Mahallesi Muhtarı Vitali Efendi’yle karşılaştım. O beni tanımadı ama ben kendisini tanıdım. Bu zat vaktiyle Beşiktaş’taki Afitab-ı Maarif Mektebi’nin müdürüydü. Hatta hatırımda kaldığına göre o zamanki mektebin talebesinden ve şimdiki tanınmış terbiye-i bedeniyecilerden Mustafa İlhan Bey’in çantasının içinden bir kurbağa yavrusu çıktığı için zavallı çocuk Vitali Efendi’den bir temiz dayak yemişti!

Vitali Efendi’den sonra Muammer Bey’e rast geldim. Muammer Bey adeta Ortaköy’ün en gedikli ve en demirbaş sakinlerindedir. Kendisi daima tramvay yolundaki gazinoda oturur ve bütün Ortaköy’ün yedi mahallesini baştan aşağı bilir. Buralarda kimler oturur, ne iş yaparlar, nasıl adamlardır, isimleri nedir, lakapları nedir, kaç yaşındadırlar? Henüz genç olmasına rağmen bunların hepsi Muammer Bey’in hafızasındadır.

Ortaköy’ün Rebii Bey’ini bilmem hatırlar mısınız? Tam yüz yirmi kiloluk olan bu hoş meşrep zat, dehşetli futbol meraklısı ve dehşetli Galatasaray taraftarıdır. Çünkü kendisi de Galatasaray’dan mezundur. Taşmerdiven Sokağı’nda oturan Rebii Bey’in Ortaköy’de en aziz kafadarı kısaca boylu, kadife donlu, eczacı kalfası Garbis Efendi’dir. Rebii Bey ne kadar hoş meşrep, şen, şatır bir zat ise Garbis Efendi de o kadar alaycı, şakacı, nüktedan ve mizaç-aşına bir adamdır. Onun için ekseri zamanlar Eczacı Garbis Efendi’yi, Rebii Bey’in otomobilinde görürsünüz. Hazır eczaneden bahsederken size oranın doktorlarını da tanıtayım:

Şu uzun boylu, parlak başlı, tahminen otuz beşlik zat Doktor Aşer Bey'dir. Yanındaki kırklık ve tıknazca zat da Doktor Necmettin Bey'dir.

Şuradan geçen çok uzun boylu zata da Mustafa Bey derler. Kendisi Ortaköy'ün başmuhtarlarındandır ve o kadar hoşsohbettir ki insan onunla muhabbete daldı mı pek kolay ayrılamaz. Biraz ileride, çarşıdaki kasap dükkânına dalan da elektrikçi Niyazi Efendi'dir. İhtimal, Kasap Eğinli Osman Efendi'den kıyma yaptıracak, sonra sebze bahçeleriyle meşhur olan Ortaköy'ün bahçıvanlarından bir de lahana alıp bu gece Cavitağa Mahallesi'ndeki kahvede arkadaşlarıyla lahana dolmasına yüzük oynayacak!

Siz Cavitağa Mahallesi'ndeki bu kahveyi bilir misiniz? Aman efendim amaaan! Kış geceleri bu kahvede bir yüzük oynarlar ki olur şey değil!

Mesela partiyi hangi taraf kaybettiyse seyredin siz alayı! Hatta eskiden burada yüzük partisini kaybedenleri, ramazan geceleri, eşeklere ters bindirip kahvenin önünde ala ala heyle dolaştırırlardı. Ortaköy'ün şimdi en göze çarpan hususiyeti, malum ya, o civardaki tütün depolarıdır. Bu itibarla, bu civarda bugün yarı yarıya amelleyle doludur. Tramvay yolundaki karakola yakın şu küçük lokanta en ziyade muallimlerin lokantasıdır. Kabataş muallimlerinin pek çoğu yemeklerini burada yerler.

Alın size birisini daha tanıtayım: Eski başçavuşlardan Muhtar Mehmet Bey! Dereboyu'ndan yukarıya doğru hararetli hararetli gitmesine bakılırsa havayı güzel buldu ya! Galiba Ayazma'ya hava almaya gidiyor. Ayol Mehmet Bey, acelen ne, biraz sabırlı ol, bahar gelsin de bizim Karikatürcü Ercüment, Mahmut Yesari filan gelir, hep beraber Ayazma'ya çıkar, orada bir bahar âlemi yaparız!

Ortaköy'ün kışı pek çekilmez ama bahar ve yazı in-

sanın hayatına can katar. Hele o tepeler, hele o Kuruçeşme sırtları!

Buranın yegâne eğlencesi iskele gazinosundadır. Burada radyo, gramofon vardır. Başka yerlerinde mahalle kahvelerinden gayri vakit geçirecek bir yer yoktur.

Bahçeköy'de Bir Gün

Biz burada sıcaaktan bunalırken köy ilkbahar havası içinde yüzüyor. Denizin güzelliği başka, dağın başka, ovanın başka, ormanın başka! Ben, bütün tabii güzellikler içinde açık manzaralı, düz, havadar, geniş kırları hep-sine tercih ederim. Onun için gözüm gönlüm daima Yeşilköy', Bakırköy' İstanbul ve Anadolu'daki ifte Maltepelere zler. Vakıa, ormanların vahşi güzellikleri tabiat levhalarının en şaheseridir; fakat sıcak yaz günleri pencereleri sıkı kafesler ve perdelerle örtülü alçak loş odalarda oturmaya bir dakika bile tahammül edemeyen benim çok sıkıntılı ve yorgun ruhum, nasıl olur'da sıklık-tan ağaçlarının dalları ve yaprakları birbirlerine kenet-lenmiş, gün görmeyen orman içlerinden hoşlanır?

Fakat siz bana ne bakıyorsunuz! Ben zaten hercai meşrebin biriyim, bugün açık kırsı severim, yarın denize bayılırım, öbür gün dağdan zevk alırım ve nihayet dne dolaşa gelir ormanda karar kılarım. Eğer bugün orman-dan hoşlanmıyorsam emin olun ki bu hal ciddi ve temel-li değil, biraz yapmacık, biraz da arızidir¹. Yoksa ciddi ve daimi olarak ormandan hoşlanmamak kabil midir? Hele

1. Sonradan gelen. (Y.N.)

bu orman, İstanbul'un Belgrad Ormanları gibi tabiatın emsalsiz bir harikası olursa!

Vaktiyle pek gençken bir defa öküz arabasıyla gitmiş olduğum Bentler'in yolu ne kadar değişmiş... Büyükdere Çayırı'ndan Bahçeköy'e kadar uzanan iki taraflı çınarlar, akasyalar ne kadar büyümüş... Otomobiliniz, sanki iki tarafı ağaçlıklı açık bir şoseden değil de üstü koyu yeşil bir kemerle örtülü tünelin içinden geçiyor gibi... Güneşli havada geçtiğimiz bu yemyeşil tünelden yağmurlu havada geçmiş olsaydık, hiç şüphesiz bu geçiş daha ziyade hoşumuza gidecekti. Otomobilin içinde yağmurun kendisini göremeden sade tatlı hışırtısını duyacaktık.

Bahçeköy... Bu eski meyve, süt, yoğurt köyü hâlâ o eski Bahçeköyü... Yalnız oraya yeni yapılan Orman Mektebi buraya biraz başkalık vermiş... Sonra köy evleri eskisinden daha harapça, köyün içindeki yollar eskisinden daha bozuk!

Halbuki İstanbul'un Büyükdere gibi en gözde bir sayfiyesine otomobille on dakikalık bir mesafede olan bu kesif, muhteşem ormanlar arasındaki güzel köyü gönül ne kadar muntazam ve mamur görmek istiyor. Buraya yapılacak yazlık beş-on asri ev, öyle zannederim ki hava tebdili, istirahat, köy ve orman âlemi geçirmek isteyenleri derhal oraya çekecek, Bentler'in bekçiliğini yapan bu meyve, sebze, süt, yoğurt köyünü birkaç sene içinde yepyeni bir mamureye döndürecektir. İçinde bir tek mektebi ve bir tek kahvesi bulunan bu köyde şimdi Selanik'in Karacaova mahacirleri oturuyor ve çok çalışkan olan bu adamlar orada bahçivanlık, sütçülük yapıyor. Buranın inek, koyun, keçi gibi süt hayvanları İstanbul'un diğer birçok yerlerindeki hayvanlarından daha gösterişli, daha gelişatlı, daha besili! Her tarafı yemyeşil ağaçlıklarla kapalı olan bu sulak köyde otlar hep diz boyu! Köyün şimalinde ve hemen

yanı bağındaki Topuz Bendi'nden doğru esen yaz poyrazları hava cihetinden bu köyü çok ihya ediyor.

Biz burada kan ter içinde aman bir bardak buzlu su diye çırpınırken Bahçeköylüler yemyeşil bahçelerinin arasında, buz gibi sular içinde ter yüzü görmeden püfür püfür rüzgâra karşı öyle çalışıyorlar ki...

Bayağı günler oradaki Orman Mektebi'nin araba ve beygirlerle köyün süt taşıyan eşeklerinden başka pek kimseler geçmeyen Büyükdere-Bentler şosesi cuma pazar günleri, hele cuma günleri otomobilden, bisikletten, arabadan, attan geçilmiyor.

Zevk ehli güzel yeri, ne kadar uzak olsa yine arayıp buluyor. Sarıyer'in, Büyükdere'nin cuma günleri adam almayan aydınlık rıhtım boyuna mukabil, bir kısım zenpe-restler Bentler'in adeta gece manzaralı ulu ağaçlıkları arasına koşuyor. Valide Bendi ile Mahmudiye Bendi'nin arasındaki kır gazinosunu tutan mütekait Edip Bey diyor ki:

"Ben burayı tuttuğum vakit daha yaşlıydım fakat burayı tutalı dört-beş seneden beri yedi-sekiz yaş daha gençleştim. Çünkü efendim, insan altı ay yazı buradaki bu enfes ormanın havasını alır, buradaki kameriçe suyu denilen suyu içer ve Bahçeköy'ün ucuz sütünü, yoğurdunu, yumurtasını, tavuğunu, ördeğini gövdeye indirir, sonra da bendin kenarına çıkıp İstanbulluların temmuz ayında bir kovasına hasret çektikleri âlâ bal gibi kırkçeşme suyunun kocaman bir gölü andıran engin manzarasına baka baka her gün bir-iki saat ekstra ekstra cinsinden bir öğle uykusu çekerse elbette gençleşir!

Edip Bey kendi rivayetince yaz haftalarının bayağı günlerini cumadan daha çok seviyor. Zira cuma günleri buraya gelen her cinsten uluorta kalabalığa mukabil, bayağı günler az da olsa memleketin en kibar takımı, en yüksek aileleri geliyor. Ve bu yüzden kendi yüzü daha ziyade gülüyormuş!

Edip Bey'in burada yalnız bir rahatsızlığı varmış ki o da gece gündüz hiç durup dinlenmeden zır zır öten bül-büllerle yılanların gevezeliğiymiş, zavallının bu yüzden ekser geceler uykusu kaçıyormuş!

İlle de Sarıyer, Ah Sarıyer!

Sarıyer'le Büyükdere'yi uzun uzadıya meth u senaya¹ ne hacet? Eğer bazılarının kavlince İstanbul'un en güzel yeri Boğaziçi ise Boğaz'ın en güzel yerleri de buralarıymış. Vakıa Sarıyer olsun, Büyükdere olsun, buralar İstanbul'un cidden en güzel yerleri... Fakat buralardaki güzellik insanın gözüne koyu koyu batan ve yorgun gönüllerde ağdalı tatlılar tesiri yapan birer helvacı güzelliği! Ayıp değil ya, ben güzelliğin ve güzelin bu kadar koyusundan, bu kadar ağdalısından ve bu kadar alacasından hoşlanmam; benim sevdiğim güzellik, gözü ve gönlü yormayan hafif, narin ve mat güzelliklerdir. Meşela Hacıosman Bayırı'nın üstündeki gazinonun bahçesinde üç gün otursam canım sıkılmaz, lakin Büyükdere gazinolarında beni hafakanlar boğar. Neyse, uzatmayalım lafı da gelelim mevzumuz:

Vaktiyle "İlkbahara doyum olmaz / İlle de Sarıyer ah Sarıyer" kantosunu çıkaranlar bunun baharını, hiç şüphesiz bülbüllerinin bolluğundan dolayı yazını, Sarıyer'in geveze bahar kuşuna gelinceye kadar sevicek, imrenilecek daha neleri var, neleri... Mesela başta suları

1. Övgü. (Y.N.)

diyeceksiniz, adam siz de karşıdaki karakulakla taşdele- nin, Çubuklu ile Göztepe'nin yanında Sarıyer sularının lafı mı olur? En iyisi çırcır değil mi? Onu da gidip pınarından taze taze içmek için cuma pazar günleri hiç değilse çeşme başında bir çeyrek nöbet beklemek lazım, hem de ne bekleyiş! Tıpkı hapishane parmaklığını andıran demir parmaklığın önünde ya sabır çekerek... Bu kadar bekleyişe göre bari soğuk bir su içseniz, o da yok! İçeceğiniz su adeta ılıktır.

Sonra ortada ancak üç bardak vardır ki buraya su içmeye gelenler sade bu üç bardaktan içerler. Hem de biri içtikten sonra aynı bardak yıkanmamak ve çalkalanmamak şartıyla... Zira içeride su dağıtanlar kalabalıktan bardağı yıkamaya vakit bulamazlar ki... Eğer Sarıyer'de bol bol, doya doya ve buz gibi su içmek isterseniz buyurun tepedeki hünkâra...

Hayır hayır, Sarıyer'in en iyi, en nefis ve leziz suyu ne hünkârdır ne kestanedir ne de fındıktır. Sarıyer ve Büyükdere'nin en aliyülâlâ suyu İbrahimpaşa Korusu'ndaki sudur. Şimdi Necmettin Molla Bey'in olan bu enfes su, yolları tamir edilmediği için akıyor ve bundan dolayı iyi suya pek düşkün olanlar bu abıhayattan mahrum kalıyorlarmış. Bunun için şimdi Sarıyerliler bu tamiratın çabuk bitmesini ve gene o canım suya kavuşmalarını dört gözle bekliyorlar.

Sarıyer'in sularından ziyade yazın havası gayet hoştur. Denizi serin olmakla beraber sağlam vücutlar için bir iksirdir. Boğaz'ın daimi akıntısı bura denizini daima tertemiz ve pırıl pırıl parlatır.

Buranın suyundan, havasından, denizinden sonra koruları gelir, lakin ben günlük güneşlik yerlerden hoşlandığım için eski evlerin sandık odalarına benzeyen bu gün görmez korular bana hiç söylemez. Sarıyer'in bunların hepsinden meşhur, hepsinden leziz olan bir şeyi varsa

o da böreği ile baklavasıdır. İstanbul'un hiçbir tarafında böreğin ve baklavanın bu kadar enfesi bulunmaz.

Sonra buranın tereyağı de pek emsalsizdir. Ha, muhallebisini de unutmayalım, orada yapılan muhallebiler, sütlaçların da hatırı sayılır.

Tevekkeli değil, Fatihli Arap İmam, Hoca Sıtkı Efendi, Beyoğlu müftüsü gibi boğazlarını seven zevat-ı kiram her cuma Sarıyer Muhtarı Raci Bey'e misafir gidiyorlar. Muhtar Raci Efendi, Sarıyer'in en eski ve en sevimli simalarındandır, aynı zamanda çok misafirperverdir. Öyle ki kendisine yemeğe gelecekler için daha şubat- ta kuzular alır, mayısa kadar besler, sonra mayısta onları kesip sulara ahbablarına ziyafet çeker. Börekçi Ali Efendi de ondan aşığı kalmaz. O da kış misafirleri için yazdan hindiler alıp onları cevizle, fıstık, üzümle kasıma kadar şişirir ve kasımdan sonra kesip kesip kendi fırınında kebab eder.

Sarıyer'de boğazını sevenlerden ve temiz yemeğe bayılanlardan biri de eski balıkçılardan Dede Yusuf Efendi'nin oğludur. Bu zata sulara gittiği zaman yanı sıra bir tabla da mükemmel yemek gider. Dede Yusuf Efendi Sarıyer'in en namlı balıkçılarındandır. Kendisi şimdi gayet ihtiyardır. Lunaparkın arkasındaki yalı bu çalışkan, işgüzar ve emektar ihtiyarındır.

Hani eski cemiyet-i belediye azasından hoşsohbet bir Debreli Aziz Bey vardı, işte Aziz Bey bu Dede Yusuf Efendi'nin damadıdır. Sarıyer'de daha kimlerden bahsedeyim bilmem ki? Telgrafçı İrfan Bey'i tanır mısınız?

O İrfan Bey başka! O sizin dediğiniz İrfan Bey de Sarıyer'de oturur ama kendisi İstanbul telgrafhanesindedir. Benim dediğim Sarıyer'deki İrfan Bey de başka! İrfan Bey'in biri kız, biri oğlan iki tane nurtopu gibi yavrusu vardır ki o şimdi bütün ömrünü onlara vakfetmiş, hep onlarla meşgüldür, ikinci İrfan Bey ise canlardandır. Saza,

söze, sohbeta, muhabbete bayılır. Sarıyer'in Telgraf Müdürü Yaşar Bey de oraca pek tanınmış ve sevilmiş bir zattır. Bazan bu Yaşar Bey ki İrfan Beylerle otuz bir suyuna¹ Mehmet Efendi'ye misafir giderler. Bu mesireyi tutan Mehmet Efendi, müşterilerine karşı umulduğundan fazla nazik, mültefit² bir adamdır. Bahçesinden bir kahve içene gayet nazik diller döker, onu kapıdan karşılar, bacadan selametler.

Mehmet Efendi'yi bilhassa o civar Musevileri pek sever ve bahçesinden hiç ayrılmazlar. Hatta geçenlerde otuz bir suyunun karşısında bir Musevi kızı denizde boğulurken Mehmet Efendi'nin genç oğlu derhal soyunup denize atlamış ve zavallı kızı ölümden kurtarmıştır.

İskele Camisi yakınındaki Erzurumlu Sabri Efendi'nin çayhanesinde oturanları mı soruyorsunuz? Onlar İstanbul'dan Sarıyer'e hava tebdiline gelmiş Ermenilerdir. Şu köşede, evin bahçesindeki akasyaların budanmasından bahseden madam, Sarıyer'in hanım halası Fatma Hanım'ın kiracısı Madam Eliz'dir.

Sarıyer'in hanım halasını bilir misiniz? Merhum Baytar Kaymakamı Giritli İsmail Hakkı Bey'in refikası olan bu şişman ve yaşlı hanımı Sarıyer'de, Büyükdere'de, Bebek'te, Göztepe'de, Kadıköy'de, Eyüp'te, Cihangir'de tanımayan yoktur. Uzun yılların üst üste yangın, üst üste ölüm gibi birçok acılarına, facialarına göğüs gere gere çile doldurmuş olan bu Fatma Hanım, bugün Sarıyer'de iskele başında yeni yaptırdığı evinde kiracılarıyla beraber oturmakta ve eski yanmış evinde geçen kalabalık, şehir hayatını anarak Boğaz'ın lacivert sularına karşı ne yap-

1. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde 31. Tümen'in ikametine ayrıldığından bu adla anılır olmuştur. (Y.N.)

2. Güler yüz gösteren. (Y.N.)

lım, "Gam ü şadi-i felek böyle gelir böyle gider!"¹ diye vaktini geçirmektedir.

Sarıyer'de bahsedilecek daha neler var; fakat gazetede yer yok. Onun için size Keresteci İsmail Efendi'den, Yağcı Ali Efendi'den, hünkâr suyu sahibi Dalyancı Nuri Bey'den, Ressam İhsan Hanım'dan filan bahsetmeyeceğim.

Şu sorduğunuz beyaz sakallı, boynu davullu ihtiyar Kuru Mahallesi Bekçisi Osman Ağa'dır, onun yanında araba süren Arabacı Hasan Baha'dır. Bu iki zata Sarıyer'in kırk sene evvelki halini sorun, size bülbül gibi söylesinler. Şu çırçır suyunun önünde oturan hanım buranın hissedarlarından Hesna Hanım, ayaktaki tıknaz zat Hesna Hanım'ın yeğeni Remzi Bey'dir. Şimdi orada su alanlardan para topluyorlar. Birazdan güneş batarken bu paraları orada pay ederler. Parmaklığın önünde genç, az kara bıyıklı zat tapu memurlarından Nazım Bey'dir, kendisi iyi su meraklısı olduğu için her cuma su başına gider.

Balıkçıların iskelesindeki şalvarlı adam da Balıkçı Hasenaki Baba'dır. Buranın bir de Trabzonlu Hafız Mehmet Bey'i vardır ki, sözde kaç senedir bize Sarıyer'de hamsili börek ziyafeti verecekti, hâlâ verecek! Sarıyerlilere allahaısmarladık demeden alın size bir de yürekler acısı manzara:

Şu karaya çekilmiş çürük, harap kayığın içinde göğsü bağı açık, üst baş perişan, ayaklar çıplak, sızmış uyuyan genci gördünüz mü, bu zavallı bir zamanlar Sarıyer'deki suların bir-ikisinde hissedar olduğu ve iyi de tahsil gördüğü, hatta iki lisan bildiği halde esrar, kumar vesair o kabil şeyler yüzünden bu hale gelmiş, şimdi böyle harap kayıklar içinde perişan yatıyor ve çocuklar kendisiyle, "Rüştü, mastor musun, harman mı?" diye alay ediyorlar.

1. Enderunlu Vasıfa ait bir mısra. (Y.N.)

Kemberburgaz'dan Büyükdere'ye

İstanbul'un yazlık güzel yerlerinden biri de Kemberburgaz'dır. Fakat bu zavallı Kemberburgaz'ı Umumi Savaş'ta¹ ben orada askerken nasıl bıraktımsa geçen gün yine öyle buldum. Yollar o vakitten beri belki de hiç tamir görmediği için otomobillerimiz, yolun Çobançeşme'den ötesini hep yarı uzun atlamalarla zor kesebildi.

Havasının, suyunun, manzarasının pek hatırı sayılan o canım köyde yirmi yıllık bir değişiklik namına da yeni yapılmış olan küçücük dispanserden başka pek bir şeycikler göremedim.

Haaa... Az kalsın unutuluyordum; orada gördüğüm değişiklik yahut yeniliklerden biri, köyün meydanına asılan tahta bir tabelanın üzerindeki şu yazıydı:

Bugünkü maçlar:

Kemberburgaz (A) takımı ile (B) takımı karşılaşıyor!
Bu heyecanlı maç tam saat dörtte başlayacaktır.

Biz zaten köye değil, köyün bir-iki kilometre ilerisindeki Taşlıdere Merası ile Manglava Çayırı'na girecek

1. Birinci Dünya Savaşı. (Y.N.)

olduğumuz için köyde çok durmadık, Taşlıdere'ye yollandık. Orada bizi bu merayı kirayla tutan mandacı ve bahçıvan Manastırlı Zülfükar karşıladı. Ve daha oraya ayak basar basmaz yüksek fundalıklar arasındaki buz gibi bir pınarın içinden çıkardığı koca bir güğüm kaynamış manda sütünü önümüze dayadı.

Aman ne enfes süttü bilseniz... Vakıa manda sütü en kalın süt olduğu için yaz günü insana biraz ağır gelir. Fakat o buz gibi kaynamış süt bize o gün o kadar hafif, o kadar hoş çeşnili gelmişti ki, turunç şerbeti içer gibi biribiri ardı sıra bardak bardak yuvarlayıverdik.

Kemberburgaz'daki bu Taşlıdere ve Manglava  ayırları meralarını bilmem bilir misiniz?

Buraların otları manda, inek, koyun beslemek için en elverişli otlardır. Öyle ki bu sulak ve toprakları son derece kuvvetli meraların otlarıyla beslenen hayvanların, bilhassa mandaların sütleri pek başka bir süt oluyor.

Taşlıdere'yi tutan Manastırlı Zülfükar'a sordum:

“Bütün bu görünen binlerce dönümlük araziyi sen kaça tutuyorsun!”

“Yıllığını    yüz kâğıda tutarım!”

“Burada yalnız manda mı beslersin?”

“Bah evanlık da yaparım, i te nah bu gördüğüm herhangi ekili yerler, bu misirler, domatesler, hıyarlar, pootli enlaar, piperler hep bizimdir.”

“Kaç mandan var senin?”

“Allah bağı larsa var i te otuz-kırk tane!”

“Bunlar ne kadar süt verirler günde?”

“Allah bin berek t versin, verirler i te günde dört-be  okka...”

“Ne yaparsın bu sütleri, hep böyle buralara gelene gidene ikram mı edersin?”

“Bizim bu kara kızların sütleri her gün gider buradan Beyoğlu'na, Galata'ya... Hani siz Şimdi bu sıcaklarda yer-

siniz Beyoğlu'nda, Galata'daseve seve o canım dondurmaları, o buzdolaplarından çıkmış sütlaçları, muhallebileri ya... işte onlar bizim bu kara kızların sütlerinden yapılıır."

Bizden yarım saat kadar ileride otlayan ve çok kalabalık bir manda sürüsünü sordum:

"Onlar kimin, onların sahibi ayrı mı?"

"Onlar Eyüplü Deli Petro'nundur."

"Ya o ne yapar sağdığı sütleri?"

"O işler kendi hesabına... Kaymak yapar, krema yapar, yağ yapar."

Uzatmayalım, o gün Taşlıdere'deki Manastırlı Zülfükâr'ın yemyeşil zerzevat tarlası kenarında güzelce yemeklerimizi yiyip bir hayli eğlendikten ve akşama doğru iki yüz metre yüksekliğinde bir tepedeki Terkos dairesinin yanına çıkıp olduğumuz yere nispetle çok derinlerde kalan Manglava Çayırı'nın ve karşı dağların muhteşem manzaralarını seyrettikten sonra tekrar yola düzüldük.

Şunu söylemekten kendimi alamıyorum:

Ne yazık ki bir zamanlar baştan başa meşe ormanı olan bu yerlerde şimdi ağaç namına hemen hemen bir şeyler kalmamış gibidir.

Dönüşümüz gidişimizden pek yaman kaçtı. Zira yanındaki kadın ve erkek arkadaşlarla söz birliği edip şoförü kandırdık:

"Daha düzgün bir yoldan, hem de kestirmeden hemencecik İstanbul'u tutarız," deyişimize inanmıştı. Akşam hava kararırken yolu değiştirdi.

Petnehor'a doğru sürdü, sonra ikinci kemerden meşhur Kemerburgaz bahçeleri boyunca Belgrad Ormanı'nın yolunu tuttu. Meşhur Kemerburgaz bahçeleri ki İstanbul'a zerzevat yetiştiren bu bahçelere gözlerimi daldırdım. Şu yeşillikler arasında kim bilir kaç milyonlarca patlıcan, domates, mısır ve bamya vardı.

Gün iyice batarken otomobilimiz İstanbul'un en büyük ormanı olan ev içinden gökyüzü görünmez Belgrad Ormanı'na dalmış bulunuyordu. Ve biraz sonra bizimkilerde şafak atmaya başladı. Nasıl atmasın ki bu kapkaranlık ormanın içinden beş-on dakika ilerledikten sonra yollar karmakarışık oldu. Bereket versin şoförümüz ~~metin ve çok usta bir şofördü. Kadınlar telaş ve~~ heyecan içinde, "Dönelim!" diye çırpınırlarken ben boyunca şoföre hız veriyordum.

"Sen sür, aldırma, işte Kurtkemerî'ne geldik. Oradan Bahçeköy'e on dakika ya sürer ya sürmez."

"İyi amma yol yok, nasıl gideceğiz?"

"Sen sür bakalım, elbet bir yol buluruz!"

Nihayet Kurtkemerî'ne geldik. Oradaki kolculardan iyi bir zat bizim otomobilin çamurluğuna atladı ve beş dakika kadar bizimle gelip sözde bizi selamete ulaştırdı. Ondan sonra altından su geçen tahta ve çürük bir köprüden güçbela geçtik. Geçtik amma asıl ormanın en keşif yerine de şimdi dalmış olduk. Ondan sonra tekrar geriye dönmek de kabil değildi. Çünkü otomobilin geriye dönmek için manevra yapabileceği bir yer yoktu.

Ben iyi biliyordum ki sağı takip edersek mutlak Bahçeköy'e, sola vurursak muhakkak Zekeriyaköy'e çıkacağız. Fakat başta içimizdeki yaşlıca hatuncağız olmak üzere bizim yol arkadaşları o akşam artık bu ormandan pek kolay kolay kurtulamayıp geceyi ormanda geçireceğimizi sanarak pek üzüntü geçiriyorlardı.

Hele ormanın en karanlık yerlerinden birinde bir uçurumdan aşağı kayarken yarı yolda öyle bir yere geldik ki bizim çok ~~metin ve çok usta olduğu kadar çok da~~ nazik olan şoförümüz bile bu gerçekten çok tehlikeli geçitte afalladı.

Burası dik bir araba yolunun en daraldığı bir yerdi ki sol tarafımız yüksek ağaçlık, sağ tarafımız, üzeri böğürt-

lenlerle örtülü derin bir uçurumdu. Uçurum tarafı o kadar yufkaydı ki, içinde altı kişi bulunan koca bir otomobilin ağırlığı burayı hemen çökertebilirdi.

Şoför aşağı atlayıp burayı iyice yokladıktan sonra biraz durdu, düşündü. Bana döndü, "Arabayı sola yedireceğim!" dedi. Yerine atladı, kadınların çığılıkları arasında arabanın sol tarafını sağ tarafından yarım metre kadar yükseğe doğru kaldırarak ve bize ecel terleri döktürerek orada bir geçiş geçti ki arabadaki hatunlar hep birden, "Bir daha buralara gelmeye tövbeler tövbesi!" diye bağıştılar...

Neden sonra Bahçeköy'deki Orman Mektebi'nin önüne çıktığımız zaman adeta korkulu bir rüyadan uyanıyor gibiydik.

Geç vakit Büyükdere'den Hacı Osman'a tırmanırken bisikletle, motosikletle deniz kenarına inmekte olan sportmenlere bakarak içimden gülüyordum:

Bu sizinki de spor mu sanki? Sporun daniskasını biz bugün Belgrad Ormanı'nda yaptık!

Macuncu: İstanbul'un Artık Kaybolan Tipi

Aktarların sattıkları ucuz karemelalar ve çikolatalar macuncuyu mahalle arasından kovuyor. Bunu kim âdet etmişse çok iyi etmiş! Yüzlüğü yahut çeyreği toslayınca insanın hem ağzı ballanıyor hem kulakları!

Alaturka mı istersiniz, alafranga mı, yoksa alacaz mı? Macuncuda hepsi var! Eskiler, alaturka havalardan pek şaşmazlar, yalnız ara sıra canları istedikçe alaturka bozması, alafranga azmanı, melez kantolarla müşterilere çeşni kiraz ederlerdi. Şimdikiler ise hiç durmadan oradan oraya atlıyor ve hangi telden istenirse çalıyorlar. Geçen gün bir tanesine Eğrikapı taraflarında rasladım. Kendi klarnetle "Sa se Pari"yi üflüyor, yanındaki yerden yapma, delişmen yamak da elindeki porsuk tefle ustasına tempo tutuyordu.

Ya bu iki ahbap çavuşun peşlerindeki bir alay Kara-zağ cücüğüne ne dersiniz? Onlar da yalınayak başı kabak bu ahenge ayak uydurmuşlar hem oldukları yerde zıplıyor hem de el çırpıyorlardı. Bir aralık, önünde çaldıkları evin penceresinden bir kadın başını uzattı:

"Gönlümda Hazan'ı çalın!"

Tefçi oğlan, ustasından evvel tempoya istop etti ve dinlemeyen canlara ne mutlu olan, o akort görmemiş boğuk sesiyle şarkıya başladı. Ustasına baktım, bunu pek

beceremeyecek gibiydi. Klarneti üfleyişinde artık o deminki serbestlik kalmamıştı.

Yamağının gerdan kırarak döktürdüğü ezik büzük nağmelere çalgısını uydurmak için görseniz zavallı ne eziliyor, ne büzülüyor, ne sıkıntılar çekiyordu.

Çalgılı macuncuların en hoşu rahmetli Osman Ağa'ydı. Vaktiyle askerliğini muzıkada yapmış olan Bulgaryalı Osman Ağa oldukça iyi klarnet çalardı. Fakat o macun satarken sade klarnet çalmaz, tablasını indirdiği kapının önünde tuhaf tuhaf nükteler de savururdu:

“Osman Ağa, senin sakalın neye sarı?”

“Güneşten sararmıştır be kızanım!”

“Osman Ağa macunların neli?”

“İspanaklı, maydanozlu, peynirli, sovanlı, sarmısaklı... neli istersen hepten var be kızanım!”

“Osman Ağa, ‘Felek bana neler etti?’ şarkısını çalsana...”

“Çalmam o cenabeti ben... Zere o ne kahpe felektir o... O etti bana edeceğini. İstemem tekrar darıltayım!”

Osman Ağa'nın macunculuk ettiği zamanlarda macun salt klarnetle satılmaz, utla, kemanla, hatta bazen tekmil bir incesazla birlikte satılırdı. Mesela Sulukuleli Kemani Kör Andon başta olmak üzere bir ut, bir lavta, bir tefle beraber tam takım halinde dolaşan macuncular bile vardı ki bunlar yirmi-yirmi beş sene evvelki uzun ve baygın yaz günlerinde kenar mahallelerin musiki ihtiyaçlarını giderirlerdi.

Daha evvelleri çalgılı macuncular boru kullanırlardı. Boru dediğim, dört perdeli küçük sarı piston, yani bandolardaki büğlü. Klarnet, keman, ut filan sonra ortaya çıktı.

Bu pistonlu macuncular da kâh şarkı kâh çiftetelli kâh kanto ve kâh kısa kısa muzıka marşlarıyla dolaşırlar-

dı. O zamanlar pek moda olan “İspanyol Marşı” yahut “Maçış” hatırımda kaldığına göre yeri uçmak¹ olsun, çok saygıdeğer ustam Ahmet Rasim Bey eski İstanbul’u gösteren bir yazısında o zamanki borulu bir macuncuyu iki satırla şöyle tasvir eder:

Fistanakiso biçim biçim

Ölüyorum senin için!

Maaaacun!

Ama bu macun, cam macunu değil, Hacı Baba hiç!

“Osman Cemal, İstanbul’un her köşesini bilirdi. Her sınıf halkı tanırdı. Bazı insanlar maziye saplanıp kalırlar. Osman Cemal eskileri tanıdığı kadar yenileri de tanımak için gözünü ve kulaklarını açardı.”

Mahmut Yesari

“İstanbul yazarı” denince akla gelen ilk isimlerden biri olan Osman Cemal Kaygılı’nın çoğu *Yeniğün* gazetesinde yayımlanan şehir yazıları bu kitapta bir araya geliyor. İstanbul’un meşhur semtleri de var bu yazılarda, sadece ismi bilinen, gazete haberlerinde geçmeyen semtler de – batta daha çok onlar. Kadıköy’ün Kadıköyü, Yakacık’ın üzüm bağı, Mecidiyeköy’ün mesire yeri olduğu zamanlardan kalma bir ağız tadı yolculuğu bu yazılar aynı zamanda. Semtlerin yanında, şehrin renkli sakinlerinin de köşe bucağı tultuğu bir kitap. Bir zamanların İstanbul’unun meşhur simaları ilginç özellikleriyle Osman Cemal Kaygılı’nın eğlenceli kaleminde bugün, bir kez daha bayal buluyor.

Döneminin İstanbul’unun kıyısında köşesinde ne varsa, insanını, yemeğini, içme sularını, toplu taşıma araçlarını, her şeyini, “Aman, unutulmasın!” korkusuyla birer birer not düşüyor Osman Cemal Kaygılı. Bize de bir zamanların geniş, çok kültürlü, çok dilli İstanbul’u için bir kez daha iç çekmek kalıyor.

#türkedebiyatmirası #eskiistanbul #şehirdenmanzaralar #ağızladıyolculuğu #semtsemtistanbul
#birzamanlaristanbul #şehrineskisakinleri

 can anlatı

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-4011-4

9 789750 740114